

ՀԱՅԿԱՎԱՅՈՒԹՅԱՆ

Երկր I

რედაქტორი — პროფ. ზაზა აბზიანიძე

სერგო ვარდოსანიძე

პატრიარქი
ეფრემ II

პატრიარქი
დავით V

თბილისი – 2013

პატრიარქი ეფრემ II

1. ცხოვრების გზის დასაწყისი

სრულიად საქართველოს კათოლიკოს-პატრიარქი უწმიდესი და უნეტარესი ეფრემ II, ერისკაცობაში გრიგოლ შიოს ძე სიღამონიძე, დაიბადა 1896 წ. 19 ოქტომბერს გორის მაზრის სოფელ დოესში სოფლის მედავითნის ოჯახში. დედა — მონაზონი, ღრმად მორწმუნე ქალი იყო და შვილებსაც ასე ზრდიდა. თერთმეტი წლისა იყო გრიგოლი, როდესაც დედა გარდაეცვალა. მამამ იგი გორის სასულიერო სასწავლებელში წაიყვანა, სადაც 1904-1912 წლებში სწავლობდა.

XX საუკუნის დასაწყისში საქართველოში მნიშვნელოვანი მოვლენები ხდებოდა. თერგდალეულთა იდეოლოგიას, რომელიც მიზნად ისახავდა საქართველოს პოლიტიკურ და ეკლესიურ თავისუფლებას, ენაცვლებოდა სოციალ-დემოკრატიული იდეოლოგია. იგი სოციალური პრობლემების გამძაფრებით საერთოდ უარყოფდა ეროვნულ საკითხებს. პრესაში დაიწყო ილია ჭავჭავაძის, აკაკი წერეთლის, იაკობ გოგებაშვილის კრიტიკა; „მამული, ენა, სარწმუნოების“ დროშის ქვეშ შემოკრებილ ქართველობას უმტკიცებდნენ, რომ უკეთესი იყო „პროლეტარებო! ყველა ქვეყნისა შეერთდით“. პატრიოტიზმს კოსმოპოლიტიზმი ენაცვლებოდა. 1907 წელს წიწამურთან მოჰკლეს ილია ჭავჭავაძე. ეს ფაქტი ზუსტად შეაფასა გალაკტიონ ტაბიძემ „წიწამურთან რომ მოჰკლეს ილია, მაშინ ეპოქა გათავდა დიდი“.

თუ პოლიტიკური ცხოვრება ასეთი პარადოქსებით, დაქსაქსულობითა და პარტიული ნიშნით, ინდივიდუალიზმით ხას-

იათდებოდა, XX საუკუნის დასაწყისი საქართველოს სულიერი ცხოვრების განსაკუთრებული აღმავლობის ხანაა. ქართველმა სასულიერო პირებმა, რომელთაც ხელმძღვანელობდნენ ეპისკოპოსები: კირიონი, ლეონიდე, ანტონი, დეკანოზები: კალისტრატე ცინცაძე, ნიკიტა თალაკვაძე, ქრისტეფორე ციციშვილი, არქიმანდრიტი ამბროსი ხელაია, საერო პირები: იპოლიტე ვართაგავა, პართენ გოთუა, სპირიდონ ჯაფარიძე, ალექსანდრე ლომთათიძე, რაფიელ ივანიცკი დიდი შრომა გასწიეს, რათა ქართველი ხალხი დაერწმუნებინათ საქართველოს მართლმადიდებელი სამოციქულო ეკლესიის ავტოკეფალიის აღდგენის აუცილებლობაში. პრესაში, სამეცნიერო ჟურნალ-გაზეთებში გამოქვეყნებულ პოლიტიკურ წერილებს დაერთო პრაქტიკული ნაბიჯები, 1905 წლის ქართველი სამღვდელოების თბილისის კრება, 1906 წლის პეტერბურგის სინოდის წინარე სხდომა. ბუნებრივია, გორის სასულიერო სასწავლებელში მყოფი გრიგოლ სიღამონიძის მსოფლმხედველობაზე დიდ ზეგავლენას მოახდენდა საქართველოში მიმდინარე პროცესები.

1912 წელს გორის სასულიერო სასწავლებლის დირექციამ სპეციალური რეკომენდაცია მისცა წარჩინებულ კურსდამთავრებულ გრიგოლ სიღამონიძეს თბილისის სასულიერო სემინარიაში სწავლის გასაგრძელებლად. თბილისის სასულიერო სემინარიის ბოლო კურსებზე გრიგოლ სიღამონიძე დაუახლოვდა სემინარიის რექტორს, სიონის ტაძრის დეკანოზ კორნელი კეკელიძეს, რომელიც თავის შეგირდს ხშირად ესაუბრებოდა ქართულ აგიოგრაფიაზე, საეკლესიო კანონიკის, საქართველოს ეკლესიის ისტორიის საკითხებზე. ახალგაზრდა სემინარიელი და რექტორი ვაკიდან (დღევანდელი მე-9 საავადმყოფოს ტერიტორია - ს.ვ.) საუბრით მიდიოდნენ სიონის ეკლესიისაკენ.

1917 წლის 12 (25) მარტს მცხეთაში, სვეტიცხოვლის საპატრიარქო ტაძარში საზეიმოდ გამოცხადდა საქართველოს მართლმადიდებელი ეკლესიის ავტოკეფალიის აღდგენა. სპეციალურად გასანთლულ ეტრატზე ავტოკეფალიის აღდგენის აქტის ხელის მომწერთა შორის იყვნენ შიო და გრიგოლ სიდამონიძეები. ამის შემდეგ გრიგოლის მამამ სამი თვე იცოცხლა, იგი 1917 წელსვე გარდაიცვალა.

გრიგოლ სიდამონიძე აქტიურ მონაწილეობას იღებდა საქართველოს მართლმადიდებელი ეკლესიის პირველი საეკლესიო კრების მუშაობაში, შემდეგ იყო მორჩილი უწმიდესი და უნეტარესი კირიონ II-ისა, 1918 წელს იგი ჩაირიცხა თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტის სიბრძნისმეტყველების ფაკულტეტზე, სადაც ისმენდა ივანე ჯავახიშვილის, აკაკი შანიძის, კორნელი კეკელიძის, გრიგოლ წერეთლის, გიორგი ჩუბინიშვილის ლექციებს. ახლადგახსნილი უნივერსიტეტის სტუდენტებისათვის დიდი სიხარული და ბედნიერება იყო 1918 წლის 26 მაისი, როდესაც ყოფილი მეფისნაცვლის სასახლეში გამოცხადდა საქართველოს სახელმწიფოებრივი დამოუკიდებლობის აღდგენა. უნივერსიტეტის სტუდენტებს მოწიწებით და მომავლის იმედებით შესცქეროდა ქართველი საზოგადოებრიობა, თბილისში დიდი ზეიმით აღნიშნეს დამოუკიდებლობის ერთი წლისთავი, საქართველომ დაიჯერა, ევროპის ქვეყნები გაითავისებდნენ მის პრობლემებს.

მაგრამ დამოუკიდებლობის პირველივე დღეებიდან თავი იჩინა ეკონომიკური და პოლიტიკური ხასიათის სიძნელეებმა: პოლიტიკურ პარტიათა დაპირისპირებანი, საბჭოთა რუსეთისაგან ინსპირირებული კონფლიქტები შიდა ქართლსა და აფხაზეთში, სასაზღვრო კონფლიქტები ოსმალეთთან, სომხეთთან,

რომელიც ფართომასშტაბიან ომში გადაიზარდა. 1921 წლის 25 თებერვალს ბოლშევიკური რუსეთის საოკუპაციო ჯარი საქართველოს დედაქალაქში შემოვიდა. საქართველოს დემოკრატიული რესპუბლიკის მთავრობა ჯერ დასავლეთ საქართველოში გადავიდა... მალე მათ ბათუმში დატოვეს და საფრანგეთში გაემგზავრნენ. ახალი საოკუპაციო ხელისუფლების მიერ გაუქმდა საქართველოს დემოკრატიული რესპუბლიკის კონსტიტუცია, დათხოვნილ იქნა საქართველოს პარლამენტი, დაიწყო ქართული ეროვნული ღირებულებების გადაფასების ხანა. ბოლშევიკურმა ხელისუფლებამ 1920 წლის 15 აპრილს რეკომისიის დეკრეტით საქართველოს მართლმადიდებელ სამოციქულო ეკლესიას ჩამოართვა იურიდიული პირის სტატუსი. დაიწყო სამშობლოს თავისუფლების მოსურნე ადამიანების სასტიკი დევნა-შევიწროება. საქართველოსაკენ ინტერნაციონალიზმის ღროშით დაიძრნენ რუსები, აზერბაიჯანელები, სომხები... ქვეყანა დაყვეს ავტონომიებად, ხოლო თვით საქართველო ე.წ. სამოკავშირო ხელშეკრულებით ჯერ ამიერკავკასიის ფედერაციაში გააერთიანეს, ხოლო შემდეგ მოდერნიზებულ საბჭოთა იმპერიაში, რომელსაც საბჭოთა სოციალისტური რესპუბლიკების კავშირი უწოდეს.

საქართველოს სახელმწიფოებრიობის დაკარგვამ, ურთულესმა პოლიტიკურმა და სულიერმა მდგომარეობამ არაერთი ადამიანი ჩააგდო დეპრესიაში. ახალგაზრდა გრიგოლ სიღამონიძემ მიიღო გადაწყვეტილება, უარი ეთქვა საერო ცხოვრებაზე და ბერად აღკვეცილიყო. 1921 წლის 21 დეკემბერს მან თხოვნით მიმართა სრულიად საქართველოს კათოლიკოს-პატრიარქს, უწმიდესსა და უნეტარესს ამბროსის: „თქვენო უწმიდესობავ! ბავშვობიდანვე მქონდა მისწრაფება ბერული ცხოვრებისა. ჩემი განზრახვა მრავალჯერ გამიზიარებია

ცნობილი სასულიერო პირებისათვის. ისინი სიხარულით შემომგებებიან და სათანადო მამობრივი ლოცვა-კურთხევით დაუუჭილდობებივარ. აწ მომწიფებულ ასაკში მიღწეული სრული ჭკუა-გონებით და საღი შეგნებით აღჭურვილი, კადნიერებით გთხოვთ, აღმკვეცოთ ბერად და ღირსმყოთ მღვდელმონაზვნის ხარისხზე აღსაყვანად. მე მწამს, მიუხედავად შავ-უკუღმართი ღროისა და საეჭვო წუთისოფლისა, თქვენი უწმიდესობა ნდობის თვალთ და გულით შეხვდება ამ ჩემს მისწრაფებას და მომცემს საშუალებას, რათა სამღვდელმონაზვნო ხარისხში მყოფს შემეძლოს წინაშე წმ. ტრაპეზისა აღვაკლინო ლოცვა-ვედრება ღმრთისადმი, სამშობლოსადმი და ჩვენი მრავალტანჯული ეკლესიის ბედნიერებისათვის“. გრიგოლ სიდამონიძემ განცხადებით მიმართა თბილისის უნივერსიტეტის რექტორს პროფ. ივანე ჯავახიშვილს და დატოვა უნივერსიტეტის დამამთავრებელი კურსი. ახალგაზრდა ბერ-მონაზვნობის მოსურნეს მრავალი დაბრკოლების გადალახვა მოუხდა, მისდა გასაოცრად სოფელ დოესის მღვდელმა მიხეილ ლუკაშვილმა, რომელიც კარგად იცნობდა გრიგოლ სიდამონიძის ოჯახს, საქართველოს მართლმადიდებელი ეკლესიის საკათალიკოსო საბჭოში გაგზავნილ წერილში ახალგაზრდა გრიგოლი „მეამბოხედ და ეკლესიის მტრად“ გამოაცხადა. სოფლის მოძღვრის ასეთმა დაუმსახურებელმა, ტენდენციურმა დახასიათებამ გრიგოლი ძლიერ დააღონა, მაგრამ ფარ-ხმალი არ დააყრევინა. მან საგანგებო განცხადებით მიმართა ურბნისის ეპარქიის ახალქალაქის მთავარხუცესს დაედასტურებინა ან უარეყო მღვდელ მიხეილ ლუკაშვილის განცხადების შინაარსი. 1921 წლის 23 დეკემბერს საგანგებოდ შეკრებილმა ოლქის სამღვდლოებამ დაადასტურა: „სიყრმიდან აქამომდე კრება იცნობს გრიგოლ სიდამონიძეს, როგორც საუკეთესო

ყმაწვილკაცს, ერთგულ შვილს საქართველოს ეკლესიისას, ხოლო მღვდელ მიხეილ ლუკაშვილის დასმენას თვლის, როგორც უსაფუძვლოს და პირადი ინტერესებით გამოწვეულს“. უწმიდესი და უნეტარესი, სრულიად საქართველოს კათოლიკოს-პატრიარქი ამბროსი გაეცნო, რა ოლქის სამღვდელოების წერილს, ლოცვა-კურთხევა მისცა სვეტიცხოვლის წინამძღვარს არქიმანდრიტ პავლეს (ჯაფარიძე) — ბერად აღეკვეცა გრიგოლ სიდამონიძე. ბერ-მონაზვნობის მოსურნეს სახელი ეფრემი შეურჩია მისმა სათაყვანებელმა მასწავლებელმა, პროფესორმა კორნელი კეკელიძემ. 1922 წლის 17 იანვარს გრიგოლი ბერად აღიკვეცა ეფრემის სახელით. 26 იანვარს სვეტიცხოვლის დეკანოზმა მათე მონასელიძემ მიაღებინა „ფიცი კურთხევისათვის“, რომელშიც ვკითხულობთ: „მე გრიგოლ სიდამონიძე აწ წოდებული სამღვდლო მსახურებისათვის აღვთქვამ და ვფიცავ ყოვლად შემძლებელისა ღმრთისა წინაშე წმიდისა მისისა სახარებისა და ცხოველმყოფელისა ჯვარისა, რომ მსურს და ვეცდები, განველო ესე მსახურება თანახმად ღვთისა სიტყვისა, საეკლესიო კანონთა და მთავრობის ბრძანებათა: ღვთისმსახურებანი და საიდუმლონი შევასრულო კრძალვითა და მიხედვით ეკლესიის განჩინებისა, ჩემისა ნებით არაფერი არ შევცვალო: აღსარება სარწმუნოებისა ვიპყრო და სხვას გარდავცე მართლმადიდებელი ეკლესიისა და წმიდათა მამათა ხელმძღვანელობით“. როგორც უწმიდესი და უნეტარესი სრულიად საქართველოს კათოლიკოს-პატრიარქის ამბროსის რეზოლუციიდან ჩანს, 1923 წლის 14 იანვარს ბერ-მონაზონი ეფრემი ხელდასხმულ იქნა იეროდიაკვნად. „ჩვენება კურთხევისაში“ ბერ-მონაზონმა ეფრემმა ვალდებულება აიღო, რათა ემსახუროს ქრიტიანული სარწმუნოების განმტკიცებას, ღვთისმსახურება შეასრულოს პატიოსნად და უღირსი ყოფაქცევით არასოდეს არ დააბრკოლოს მორწმუნენი.

1922 წლის აპრილში უწმიდესმა და უნეტარესმა სრულიად საქართველოს კათოლიკოს-პატრიარქმა ამბროსიმ საქართველოს მართლმადიდებელი ეკლესიის სახელით საგანგებო მემორანდუმში გაუგზავნა გენუის საერთაშორისო კონფერენციის მონაწილე სახელმწიფოთა წარმომადგენლებს და საერთაშორისო საზოგადოებას მოსთხოვა, დაეცვათ საქართველოს ეროვნული და სახელმწიფოებრივი ინტერესები, რომელიც ფეხქვეშ იყო გათელილი საბჭოთა საოკუპაციო რეჟიმის და მისი მარიონეტი ადგილობრივი ხელისუფლების მიერ. ბოლშევიკურმა ხელისუფლებამ ქართველი ხალხის ეროვნული და სარწმუნოებრივი ინტერესების დამცველი სასულიერო პირები „ანაფორიან ინტრიგანებად“, „უწმიდეს კონტრრევოლუციონერებად“ მონათლა, და კიდევ უფრო გააძლიერა რეპრესიები და ზეწოლა საქართველოს მართლმადიდებელ ეკლესიაზე. ასეთი ურთულესი პოლიტიკური ვითარების ფონზე 1923 წლის 4 ივლისს მღვდელ-მონაზონი ეფრემი დაჯილდოვდა ოქროს ჯვრის ტარების უფლებით და დაინიშნა შიომღვიმის მონასტრის წინამძღვრად. ბოლშევიკურმა ხელისუფლებამ კიდევ უფრო გააძლიერა აგრესიული ათეიზმის პროპაგანდა, ბოლშევიკურ პრესაში იბეჭდებოდა ასეთი შინაარსის წერილები: „მშრომელი მასების განთავისუფლება შეუძლებელია რელიგიის მოსპობის გარეშე“; „ვაწარმოებთ რა ბრძოლას სარწმუნოებრივი ცრურწმენის წინააღმდეგ, ჩვენ ვქმნით ახალ მსოფლმხედველობას, რევოლუციონერულ წესებზე, ვაგებთ ახალ პირობებს და კომუნისტური ყოფა-ცხოვრების დამყარებით ნიადაგს ვაცლით გაბატონებულს და ძვალ-რბილში გამჯდარ რწმენას, ღღესასწაულებს“. ოფიციალურად ადმინისტრაციული წესით დაიწყეს ეკლესია-მონასტრების დახურვა, წაქეზებულ იქნენ სხვა-

დასხვა კრიმინალური ჯგუფები, რომელნიც თავს ესხმოდნენ ეკლესია-მონასტრებს, ძარცვავდნენ მათ. რამდენჯერმე მოხდა თავდასხმა შიომღვიმის მონასტერზე, სადაც დახოცეს სასულიერო პირები. მიუხედავად იმისა, რომ ყოველ ღამე მოსალოდნელი იყო ახალი თავდასხმა, მღვდელ-მონაზონი ეფრემი ტაძარს არ ტოვებდა. 1924 წლის მარტში, როდესაც მიმდინარეობდა საქართველოს მართლმადიდებელი ეკლესიის საკათალიკოსო საბჭოს წევრებისა და სრულიად საქართველოს კათოლიკოს-პატრიარქის უწმიდესი და უნეტარესი ამბროსის სასამართლო პროცესი, შიომღვიმის მონასტრის წინამძღვარი, როგორც მოწმე გამოძახებულ იქნა სასამართლოზე ჩვენების მისაცემად. მოსამართლეს აინტერესებდა, რა ინფორმაცია ჰქონდა მღვდელ-მონაზონ ეფრემს კათოლიკოს-პატრიარქ ლეონიდეს განკარგულებით თბილისიდან ქუთაისში გადატანილი საეკლესიო განძეულობის შესახებ, მაგრამ მღვდელ-მონაზონმა ეფრემმა უპასუხა, რომ განძის გატანის საკითხებზე მან არაფერი იცოდა, ვინაიდან იმ დროს იგი უნივერსიტეტის სტუდენტი იყო და აქტიურად არ მონაწილეობდა ეკლესიის საქმიანობაში. საარქივო მასალებიდან ჩანს, თუ რა მძიმე ვითარებაში იყო შიომღვიმის მონასტერში მყოფი მღვდელ-მონაზონი ეფრემი. იგი ხელისუფლებას მიმართავს თხოვნით, გამოუყონ მგზავრობის ხარჯები, ვინაიდან მას არ აქვს არავითარი საშუალება, რათა დაბრუნდეს მონასტერში. ამ დაკითხვის შემდეგ ხელისუფლებამ მღვდელ-მონაზონ ეფრემზე დააწესა ფარული თვალთვალი.

1925 წლის 22 ოქტომბერს სრულიად საქართველოს კათოლიკოს-პატრიარქის უწმიდესი და უნეტარესი ამბროსის ღოცვა-კურთხევით მღვდელ-მონაზონი ეფრემი აღყვანილ იქნა არქიმანდრიტის ხარისხში და დაინიშნა დიდი გომარეთის

მრევლის მღვდლად და ბორჩალოს მაზრის მთავარსუცესად. როგორც 1925 წლის 26 ოქტომბრით დათარიღებული მისი საკათალიკოსო საბჭოსადმი გაგზავნილი წერილიდან ირკვევა, იგი მოვალეობის შესრულებას შეუდგა სოფელ დიდ გომარეთში. იმ დროს, როდესაც თვით საქართველოს საბჭოთა სოციალისტური რესპუბლიკის ცენტრალური აღმასრულებელი კომიტეტის საიდუმლო მოხსენება ადასტურებდა „უკანასკნელ ხანებში მორწმუნეთა და კულტის მსახურთა დევნამ მიიღო მწვავე ხასიათი, რაც გამოიხატება არა მხოლოდ იდეურ ანტირელიგიურ პროპაგანდაში, არამედ და უმთავრესად ადმინისტრაციულ დევნაში, სოფლებში არ აჩერებენ მღვდელს, უკრძალავენ ნათლობას, ჯვრისწერას, წესების შესრულებას. სამღვდლო პირთა შვილებს არ იღებენ სკოლებსა და სასწავლებლებში“. ისეთ რეგიონში, სადაც პოლიტიკურთან ერთად რელიგიურ-კონფენსიურ ინტერესთა სხვაობა გავლენას ახდენდა ყველაფერზე, მოღვაწეობა რთული იყო ახალგაზრდა მოძღვრისათვის, მაგრამ არქიმანდრიტმა ეფრემმა მოახერხა, თავი შეეყვარებინა ადგილობრივი მოსახლეობისათვის, როგორც მათი ჭირისა და ღვინის თანამონაწილემ, უანგარო და კეთილსინდისიერმა ღვთისმსახურმა. იგი ერთნაირად ყურადღებიანი იყო როგორც ქართველების, ასევე იქ მცხოვრები ბერძნების მიმართ. 1926 წლის 27 მარტს არქიმანდრიტმა ეფრემმა სრულიად საქართველოს კათოლიკოს-პატრიარქს უწმიდესსა და უნეტარეს ამბროსის ასეთი შინაარსის წერილი გაუგზავნა: „თქვენო უწმიდესობავ, ჩემდამი რწმუნებული სოფელ დიდი გომარეთის სამრევლოს ამ უკანასკნელი ხუთი-ექვსი წლის განმავლობაში არ ჰყოლია მღვდელი. მისი მოვლა-პატრონობა თავს უდვიათ მეზობელი ბერძნის მღვდლებს ალექსი პარასკევიდს და მიხეილ მიხეილოს. გთხოვთ, გაწეუ-

ლი სამსახურისათვის გამოუცხადოთ მადლობა“. უწმიდეს-
მა ამბროსიმ დააკმაყოფილა ეფრემის თხოვნა, რამაც კიდევ
უფრო აამაღლა მისი ავტორიტეტი ადგილობრივ ბერძენ მარ-
თლმადიდებლებს შორის. ადგილობრივი ხელისუფლება ცდი-
ლობდა, ხელი შეეშალა არქიმანდრიტ ეფრემისათვის, მაგრამ
იგი მაინც თავის საქმეს აკეთებდა.

1927 წლის მარტში საქართველოს მართლმადიდებელი
ეკლესიის დროებითი მმართველობის მიერ არქიმანდრი-
ტი ეფრემი გადმოყვანილ იქნა მცხეთა-თბილისის ეპარქი-
ის ქორეპისკოპოსად. 26 მარტს დროებითი მმართველობის
თავმჯდომარის — მიტროპოლიტ ქრისტეფორეს მიერ იგი
აღყვანილ იქნა ეპისკოპოსის ხარისხში. არქიმანდრიტ ეფრე-
მის კურთხევას სვეტიცხოველში დაესწრნენ: მარგველი ეპის-
კოპოსი ვარლამი (მახარაძე) და ბოდბელი ეპისკოპოსი სტე-
ფანე (კარბელაშვილი). მღვდელმთავრის უმძიმესი ტვირთის
აღება იმ დროს, როდესაც მარტო მცხეთა-თბილისის ეპარ-
ქიაში 1927 წელს ოფიციალური მონაცემებით გაძარცვეს
თბილისის კუკიის, ვერის წმიდა ნიკოლოზის, მთაწმინდის,
ავლაბრის, ფერისცვალების ეკლესიები, როდესაც სასული-
ერო პირები საერთოდ კანონგარეშე იყვნენ გამოცხადებული,
გმირობის ტოლფასი იყო. ფრიად საგულისხმო სიტყვა წარ-
მოთქვა ეპისკოპოსმა ეფრემმა, როდესაც მიიღო მღვდელმ-
თავრის კვერთხი:

„ყოვლად უსამღვდელოესნო მეუფენო, ყოვლად პატიო-
სანნო მამანო და ძმანო! მესმის ზმა უფლისა. მომწოდებელი
ჩემისა უღირსებისა. მშობლიური ეკლესიის სადარაჯოზედ
გუშაგად დადგინებისა. მესმის და ვძრწი. წარმოუდგება რა
ცხადად თვალთა გონებისა ჩემისათა მთელი სიდიდე მღვდელმ-

თავრობისა, სიძნელე და დაბრკოლებანი, რაიცა მარად სდევს მას და უფრო ვძრწი, ვითვალისწინებ რა უძლურებასა ჩემსა.

მეშინის, ოდეს მოვიხსენებ მღვდელმთავრობას ჩემსა, ჰოი, სულო ჩემო, ამიერიდან სხვათა მიმცემელო მადლისა, მრავალთა უმაღლეს ეკლესიური ნდობა დავალებათა დაჯილდოებულს ძალგმის დაიცვა თავი შენი, რათა არა შთაგარდე პატივისა და მთავრობის მოყვარეობასა.

ამ საპასუხისმგებლო დროს მადლობით მოვიხსენიებ ჩემს კეთილს მყოფელთ მასწავლებელთ, რომელთაც განმიმტკიცეს სიყრმიდან ჩანერგილი სიყვარული ეკლესიისა და საზოგადო საქმისა. მადლობით ვიხსენებ ჩვენს ახლადანთებულ ლამპარს თბილისის უნივერსიტეტის აღმშენებელთ, რომელთა ხელმძღვანელობით მე ვითვისებდი ცოდნას წლების განმავლობაში. მადლობით ვიხსენებ სრულიად საქართველოს კათოლიკოს-პატრიარქს უწმიდესსა და უნეტარესს ამბროსის, რომელმაც მზურვალე სიყვარული და მამობრივი მზრუნველობა გამიწია. მაგრამ ამ ჩემთვის საშინელსა და სანეტარო თემას სიმდაბლით შეგვივრდებით და გულმოდგინედ გევედრებით: ოდეს დამდებთ მადლის მიმნიჭებელთა წმიდა ხელთა თქვენთა, თავსა მისსა უღირსებისა. მზურვალედ აღვაკლენთ ლოცვასა, წინაშე მაცხოვრისა, რათა მომანიჭებდეს ნიჭსა ჩემსა ცოდვათა განცდისასა და შემომარტყამდეს ძალსა სულის სიწმიდისა, სიმდაბლისა და მოთმინებისასა. დაე, მღვდელმთავრობა ჩემი მასწავლებდეს ჩემსა უღირსებაზე, უძლურებაზე; დაე, მღვდელმთავრობა ჩემი მარად მოჰკვირდეს თვალთა ჩემთა სინანულისა ცრემლთა დენასა! დღევანდელი ჩვენი ეკლესიის მწვავე მღვთმარეობა დაბეჯითებით მოითხოვს მტკიცე და მაღალ ღირსებით მოსილ მღვდელმთავარს; რათა მისი ხმა არ დარჩეს,

ვითარცა ხმა მლაღადებლისა უდაბნოსა შინა, რომ შეძლოს
დამშვიდება აღშფოთებულთა, დაანთოს ცეცხლი სიყვარული-
სა, შექმნას საამისო მდგომარეობა ხელსაწყობად ნაყოფიერი
მუშაობისა. მართებს მღვდელმთავარს, რათა ზე იდგეს ამო
პატივმოყვარეობაზე, ხოლო ცხოვრებას ეგზომ მოახმარდეს
მაცხოვრის ღიდ მოძღვრებას წმიდა სახარებისა და ეგრევე
აქენდეს ცხოვრების ეგზომ შესაფასებლადაც. ეპისკოპოსის
მოვალეობაზე იქადაგოს ჭეშმარიტება, იყოს გონებით ბრძენი
და ცხოვრებით უბრალო, იყოს მტკიცე, ბრწყინავდეს საქმენი
მისნი. დაე, აღსრულდეს განგება ღვთისა, მორჩილ ვარ, მად-
ლობით მივიღებ და არა რას მცირესა წინააღმდეგობასა ვი-
ტყვი“.

2. მღვდელმთავრობის ხანა

საქართველოს მართლმადიდებელ ეკლესიაში შექმნილ რთულ ვითარებაში მოხდა არქიმანდრიტ ეფრემის ეპისკოპოსად კურთხევა. „განახლებისა და რეფორმების“ ჯგუფი, რომელსაც მხარს ოფიციალური ხელისუფლება უჭერდა, მოვიდა საეკლესიო იერარქიის სათავეში. მიუხედავად იმისა, რომ მათ განაცხადეს, რომ ემიჯნებოდნენ საქართველოს საკათალიკოსო საბჭოსა და სრულიად საქართველოს კათოლიკოს-პატრიარქის უწმიდესი და უნეტარესი ამბროსის კურსს, რომელიც შეფასებული იყო, როგორც „ანტისაბჭოთა, კონტრრევოლუციური“. საქართველოს მართლმადიდებელი ეკლესიის მდგომარეობა კიდევ უფრო გაუარესდა. ცენტრალური აღმასრულებელი კომიტეტის თავმჯდომარის ფ. მახარაძისადმი გაგზავნილ წერილში 1928 წლის 1 ოქტომბერს კათოლიკოს-პატრიარქი ქრისტეფორე III აღნიშნავდა: „მღვდლებს სრულიად ათახსირებენ, რევოლვერის გულზე დადებითაც კი აშინებენ, ეპისკოპოსებს ნებას არ აძლევენ, ინახულონ ეკლესიები და სწირონ. ზრდიან სასულიერო პირთა საშემოსავლო გადასახადებს... დღეს წარმოებული შევიწროებანი საქართველოს ეკლესიისა უდრის მის მოსპობას, რაც არ უნდა იყოს სასურველი არავისთვის“. ხელისუფლება საერთოდ არაფერს აკეთებდა სინდისის თავისუფლების ოფიციალური აღიარების მიუხედავად. 1927-28 წლებში მოკლეს კახეთში, სოფ. მატანში მღვდელი ასათიშვილი, გორში მღვდელი აბრამიშვილი, დაანგრიეს ეკლესიები: ძირულაში, ნატანებში, ასკანაში, ჩოჩხათში, კარდენახში; ყარსუბანში საქონელი შერეკეს ეკლესიაში.

1927 წლის 2 ოქტომბერს საკათალიკოსო სინოდმა მიიღო გადაწყვეტილება ეპისკოპოსის ეფრემის ცხუმ-აფხაზეთის ეპარქიის მმართველად დანიშვნის შესახებ, ამავე დროს, როგორც საქართველოს მართლმადიდებელი ეკლესიის დებულება ითვალისწინებდა, მას მიტროპოლიტის ხარისხშიც აიყვანდნენ. ეპისკოპოსმა ეფრემმა საკათალიკოსო სინოდისადმი გაგზავნილ წერილში აღნიშნა: „მიტროპოლიტობა ეძლევა არა კათედრას, არამედ პიროვნებას ნიშნად მადლობისა და პატივისცემისა, მისი განსაკუთრებული ღვაწლისა და სამსახურის აღსანიშნავად. მე ახლა ვიწყებ საქმიანობას და პირდაპირ მმართველ მღვდელმთავრად დანიშვნა ისედაც რთულ ეპარქიაში, როგორიც ცხუმ-აფხაზეთის ეპარქიაა, არასწორად მიმაჩნია“. ეპისკოპოსად კურთხევის შემდეგ იგი ჯერ იწოდებოდა მანგლელად, შემდეგ ნინოწმინდელად, ხოლო 1927 წლის 17 ოქტომბრიდან ალავერდელად.

ალავერდის ეპარქიაში უმძიმესი ვითარება დახვდა ადგილობრივ პარტიულ ხელმძღვანელობას: სასულიერო პირების დანახვაც კი არ უნდოდათ, ისევ ანგრევდნენ ეკლესიებს, სასულიერო პირებს კი აიძულებდნენ, უარი ეთქვათ ჯვრისწერაზე, ნათლობაზე, მიცვალებულის წესის აგებაზე. ეპისკოპოს ეფრემს უფლებას არ აძლევდნენ, ეწირა ალავერდში. 1929 წლის 5 იანვარს ეპისკოპოსი ეფრემი აიძულეს, დაეტოვებინა ეპარქია და თბილისში ჩამოსულიყო და მრევლის მღვდლობა ეთხოვა რომელიმე ეკლესიაში. 1929 წლის 23 იანვრის კათოლიკოს-პატრიარქ ქრისტეფორე III-ის მოხსენებიდან ირკვევა: „თბილისის წმ. ბარბარეს ეკლესიის რელიგიური საზოგადოების კრებას თავის მოძღვრად აურჩევია ეპისკოპოსი ეფრემი. სინოდის დაუკითხავად მე ეპისკოპოსს მრევლის მღვდლად ვერ გავამწესებ და ამისათვის ეთხოვ სინოდს,

გადაწყვეტოს საკითხი — შეიძლება თუ არა ეპისკოპოს ეფრემს მიეცეს მრევლი. იყოს მხოლოდ მრევლის მღვდლად და მოძღვრად“. საკათალიკოსო სინოდმა შექმნილ ვითარებაში შესაძლებელად მიიჩნია როგორც გამონაკლისი ეპისკოპოსი ეფრემი დაენიშნათ წმ. ბარბარეს ეკლესიის მოძღვრად. მას თანაშემწედ დაუნიშნეს ერთი მღვდელი. ამავე დროს შეუთავსეს ბოდბის ეპარქიის მმართველობაც. 1930 წლის 24 ოქტომბერს ეპისკოპოსი ეფრემი დაინიშნა ურბნისის ეპარქიის დროებით მმართველად, თუმცა კვლავ თბილისში იყო, ჯერ მთაწმინდის ეკლესიის წინამძღვრად, ხოლო 1931 წლის დასაწყისიდან — ნავთლულის ეკლესიის დროებით წინამძღვრად.

1932 წლის 10 იანვარს მძიმე ავადმყოფობის შემდეგ გარდაიცვალა სრულიად საქართველოს კათოლიკოს-პატრიარქი უწმიდესი და უნეტარესი ქრისტეფორე III. 1932 წლის 21 ივნისს მეექვსე საეკლესიო კრებამ ახალ პატრიარქად აირჩია მანგლელი მიტროპოლიტი კალისტრატე. ეპისკოპოს ეფრემის წინსვლაში დიდი იყო კათოლიკოს-პატრიარქ ქრისტეფორე III-ის ღვაწლი... ახალ ვითარებაში პირველ ხანებში მას გაუჭირდა ურთიერთობები... 1932 წლის 13 ოქტომბერს ეპისკოპოსმა ეფრემმა განცხადებით მიმართა საქართველოს მართლმადიდებელი ეკლესიის საკათალიკოსო პლენუმს ურბნის-აწყურის ეპარქიის დროებითი მმართველის თანამდებობიდან განთავისუფლების შესახებ: „დღესდღეობით ვერ ვახერხებ, განვაგრძო ჩემზე დაკისრებული მოვალეობა და ვფიქრობ, არც ეპარქიისთვის არის სასარგებლო დროებითი პატრონი“. ეპისკოპოს ეფრემის ეს განცხადება აღქმული იქნა, როგორც პროტესტი ახალი პატრიარქის მიმართ, ამიტომ საპასუხო ნაბიჯმაც არ დააყოვნა. მას ოფიციალურად ეცნობა: „სინოდის პლენუმის 1932 წლის 13 ოქტომბრის

დადგენილებით, დამტკიცებულ იქნას ყოვლადსამღვდელო ეფრემი ურბნისის ეპარქიის მმართველად და გორის საკათედრო ტაძრის წინამძღვრად მისადმი რწმუნებულ ეპარქიაში დაბინავებით, არაუგვიანეს ერთი თვისა“. სინოდის ამ გადაწყვეტილებამ ეპისკოპოსი ეფრემი ძალიან გაანაწყენა: „მადლობა სინოდს, — წერდა იგი — მაგრამ ჩემთვისაც ხომ უნდა ეკითხათ, შეძებლო თუ არა დღევანდელ პირობებში ამ ტვირთის აწევა; უმორჩილესად გთხოვთ, ორი წლით შეაჩეროთ სინოდის დადგენილება, ვმუშაობ მუზეუმებში და წიგნსაცავებში“. სრულიად საქართველოს კათოლიკოს-პატრიარქი უწმიდესი კალისტრატე მიუღებლად მიიჩნევდა ეპარქიის მმართველი მღვდელმთავრის თბილისში ყოფნას იმ დროს, როდესაც ეპარქიებში ურთულესი ვითარება იყო შექმნილი. ერთ-ერთ ჩანაწერში იგი გულახდილად წერდა: „ძველად სამღვდელოება იყო ინტელიგენცია, მაღალი შეგნებული, მოწინავე წრე, იგი ხელმძღვანელობდა ხალხის განათლების საქმესაც, გამორჩეული იყო საზოგადოებრივ საქმიანობაში... ჩვენ ახლა ხალხს ვესაჭიროებით მხოლოდ საეკლესიო წესების აღსრულებისათვის... მთავარია, როგორმე სიცოცხლე შევინარჩუნოთ, როგორმე ეკლესიები დანგრევას გადავარჩინოთ, როგორმე სარწმუნოება შევინახოთ“. უწმიდესმა კალისტრატემ კატეგორიულად მოსთხოვა ეპისკოპოს ეფრემს ეპარქიაში წასვლა. 1933 წლის 9 ნოემბერს ეპისკოპოსმა ეფრემმა წერილობითი განცხადებით მოითხოვა ეპარქიის დავალებებისაგან სრული განთავისუფლება. „სინოდმა და მისმა უწმიდესობამ ისეთ გარემოებაში ჩამაყენეს, რომ ჩემთვის შეუძლებელი ხდება მღვდელმთავრის მოვალეობის ტვირთის ზიდვა და იძულებული ვხდები, სამსახურზე ხელი ავიღო“. ვითარების ასე გამწვავებას უწმიდესი კალისტრატე არ ელოდა, ამიტომ

მან დეკანოზებს ი. მირიანაშვილს და ი. ცქიტიშვილს დაავალა ეპისკოპოს ეფრემის მონახულება და უკმაყოფილების მიზეზთა სრულად გარკვევა. უწმიდეს კალისტრატესათვის შედგენილ მოხსენებით ბარათში ისინი წერდნენ: „ვინახულეთ ეპისკოპოსი ეფრემი და მოვახსენეთ, რომ იგი ვალდებულია, ემორჩილებოდეს თავის უზენაეს ხელისუფლებას და მით საერთო დისციპლინას იცავდეს და სხვას აძლევდეს მაგალითს, როგორც სარკე ეკლესიისა. მან გვიპასუხა, რომ იგი ემორჩილება საკათალიკოსო სინოდის გადაწყვეტილებას, მაგრამ ასეთ პირობებში არანაირი სამსახური არ მინდაო“. უწმიდესმა კალისტრატემ სწორად შეაფასა შექმნილი ვითარება და დათმობაზე წავიდა, მაგრამ ეპისკოპოსმა ეფრემმა განმეორებითი განცხადებით კვლავ მოითხოვა სამსახურიდან სრული განთავისუფლება. 1933 წლის 8 მარტით დათარიღებული რეზოლუციით, უწმიდესმა კალისტრატემ ეპისკოპოსი ეფრემი გაათავისუფლა ეპარქიის მღვდელმთავრის მოვალეობისაგან, მაგრამ, შაბათ-კვირის გარდა, უნდა ეწირა სიონის საპატრიარქო ტაძარში.

1934 წლის 25 იანვარს ეპისკოპოსმა ეფრემმა თხოვნით მიმართა სრულიად საქართველოს კათოლიკოს-პატრიარქ უწმიდეს კალისტრატეს: „მსურს, დავათვალიერო ეჩმიაძინის სიძველენი და აგრეთვე პირადად გავეცნო ერევნის სახელმწიფო მუზეუმში დაცულს ქართულ ხელნაწერს, ცნობილ საიათნოვას დავთარს“. მისმა უწმიდესობამ მისცა სათანადო სიგელი ეჩმიაძინში წარსადგენად. სომხეთში ნაყოფიერი იყო მისი შემოქმედებითი მივლინება, გაეცნო ქართულ ხელნაწერებს; შეხვდა სომეხთა კათალიკოს ხორენს, რომელიც მანამდე თბილისის სომხურ ეპარქიას ხელმძღვანელობდა. მიუხედავად იმისა, რომ იმხანად ეპისკოპოს ეფრემს ეპარქია

არ ჰქონდა, მას საქართველოს მართლმადიდებელ ეკლესიაში დიდ ანგარიშს უწევდნენ, როგორც ნიჭიერ მღვდელმთავარს, მრევლის თავდადებულ მსახურს. 1936 წელს, როდესაც ქუთაისის ეპარქიაში ვითარება გართულდა სამღვდელოებასა და მმართველ მღვდელმთავარს შორის, სინოდის 1936 წლის 21 მარტის დადგენილებით, ეპისკოპოსი ეფრემი გაიგზავნა ვითარების შესასწავლად და მღვდმარეობის ნორმალიზაციისათვის.

ოფიციალური ხელისუფლებისათვის საქართველოს მართლმადიდებელი ეკლესიის სასულიერო პირები ორ ჯგუფად იყო დაყოფილი. ე.წ. „პროგრესული სამღვდელოება“, რომელიც თანამშრომლობდა ხელისუფლებასთან, აღიარებდა საბჭოთა სისტემის უპირატესობას და „რეაქციული სასულიერო პირები“, რომელთა მიმართ ხორციელდებოდა ტოტალური თვალთვალი, დასმენები და რეპრესიები. ეპისკოპოსი ეფრემი ხელისუფლებისათვის მიუღებელი იყო. 1937 წელს კიდევ ერთმა დაპატიმრებების ტალღამ გადაიარა. 1937 წლის 10 დეკემბერს ეპისკოპოსი ეფრემი დაპატიმრებულ იქნა, როგორც ხელისუფლებისათვის მიუღებელი, და, „სამეულის“ („ტროიკა“) გადაწყვეტილებით (მუხლი №58,11), გადაასახლეს ციმბირში. რვა წელი უმძიმეს ფიზიკურ შრომაში გაატარა მან საკონცენტრაციო ბანაკში, მაგრამ თავისი თავდაჭერილობით, მოყვასის სიყვარულით, გაჭირვებულთათვის ნუგეშის მიცემით ყველას პატივისცემა დაიმსახურა. გადასახლების წლების საშინელებებზე საუბარი არ უყვარდა, თუ ვინმე რამეს ჰკითხავდა, ცდილობდა, საუბარი სხვა მიმართულებით წარემართა. უწმიდესი კალისტრატე ბევრს ეცადა მის შველას, მაგრამ უშედეგოდ.

1944 წლის 2 ივლისს უწმიდესმა და უნეტარესმა კალისტრატემ ტაშკენტიდან ეპისკოპოს ეფრემის ასეთი შინაარსის წერილი მიიღო: „თქვენო უწმიდესობავ! სიყვარულით მოგესალმებით და გისურვებთ ხანგრძლივ, ჯანმრთელ სიცოცხლეს. ლაგერიდან მე გამათავისუფლეს 21 ივნისს. ჩემი უკანასკნელი ადგილი ციმბირი იყო. საქართველოში დაბრუნების უფლებას არ მაძლევენ. მითხრეს, საქართველოდან თუ გექნება გაწვევა, მაშინ წახვალო. ახლა თქვენზეა დამოკიდებული ჩემი სამშობლოში დაბრუნება... სად მოვეწყობი, არ ვიცი, არც ტაშკენტში მაძლევენ ცხოვრების უფლებას, უსახსროდ ვარ“. კათოლიკოს-პატრიარქმა უწმიდესმა და უნეტარესმა კალისტრატემ სასწრაფოდ გაუგზავნა ფული ეპისკოპოს ეფრემს, ხოლო საქართველოს შინაგან საქმეთა სახალხო კომისარ აქესენტი რაფავას ოფიციალურად მიმართა: „გთხოვთ, ნება დამართოთ, გამოვიწვიო თბილისში მშობელი ეკლესიისათვის საჭირო ეფრემ ეპისკოპოსი“. ეპისკოპოსი ეფრემი სამშობლოში გამოემგზავრა.

რვა წლის განშორების შემდეგ ეპისკოპოსი ეფრემი თბილისში დაბრუნდა. უწმიდეს კალისტრატეს გაგზავნილი ეტლი თბილისის სადგურში დახვდა ეპისკოპოს ეფრემს. უწმიდესი კალისტრატე თავის რეზიდენციაში სადილზე ელოდა მას. აქვე იყვნენ თბილისის სამღვდელოების წარმომადგენლები, მისი ახლობლები. ეპისკოპოსმა ეფრემმა თავი ვერ შეიკავა და ატირდა... უწმიდესმა კალისტრატემ იგი ქუთაის-გაენათის ეპარქიის მმართველად და მწვანე ყვავილის ეკლესიის წინამძღვრად დანიშნა. 1945 წლის 12 ივლისს უწმიდესმა და უნეტარესმა სრულიად საქართველოს კათოლიკოს-პატრიარქმა კალისტრატემ ასეთი შინაარსის ბრძანება დაწერა: „ვიღებ რა მხედველობაში თქვენს თვრამეტი წლის მოღვაწეო-

ბას მღვდელმთავრის ხარისხში, მოგიბოძებთ მიტროპოლიტობას“. ქუთაისის-გაენათის ეპარქიაში მიტროპოლიტმა ეფრემმა 1953 წლამდე იმსახურა. მის დროს მოწესრიგდა მოწამეთას ეკლესიის შესასვლელი, იგი დაუახლოვდა ქალაქის ინტელიგენციას, ხშირად მოგზაურობდა და აღავლენდა წირვა-ლოცვებს ეპარქიაში მოქმედ ეკლესიებში. ცხოვრობდა პეტრე-პავლეს ეკლესიის მახლობლად. უყვარდა განმარტობით ყოფნა. ხანდახან უსმენდა კლასიკურ მუსიკას, ხვდებოდა მორწმუნე მრევლს, ახალგაზრდობას ქრისტიანული სარწმუნოების სიყვარულს ასწავლიდა.

1953 წელს გარდაიცვალა სრულიად საქართველოს კათოლიკოს-პატრიარქი უწმიდესი და უნეტარესი კალისტრატე. პატრიარქი გახდა მოსაყდრედ გამორჩეული ურბნელი მიტროპოლიტი მელქისედეკ III. უწმიდესი მელქისედეკის ურთიერთობა მიტროპოლიტ ეფრემთან რთული იყო, მიუხედავად იმისა, რომ 1953 წლის 28 მარტს მიტროპოლიტი ეფრემი დაჯილდოვდა სკუფიაზე ბრილიანტის ჯვრის ტარების უფლებით, დაძაბულობა მათ შორის არ ჩამცხრალა. პატრიარქ მელქისედეკს არწმუნებდნენ, რომ იმ მრავალრიცხოვან საჩივართა უკან, რომელიც საერო ხელისუფლებაში იგზავნებოდა, მიტროპოლიტი ეფრემი იდგა. რა თქმა უნდა, ეს ასე არ იყო და ეკლესიის შიგნით შიდა დაპირისპირებები ისევ ხელისუფლების ინტერესებში შედიოდა. მელქისედეკ III ასაკოვანი იყო და სერიოზულად ფიქრობდა მემკვიდრეზე. მან საგანგებოდ გამოიძახა ქუთათელ-გაენათელი მიტროპოლიტი ნაომი (შავიანიძე) და განუცხადა, რომ წერილობითი განკარგულებით მას მოსაყდრედ დატოვებდა. მიტროპოლიტმა ნაომმა მადლობა მოახსენა უწმიდეს მელქისედეკს, მაგრამ უარი განაცხადა მოსაყდრეობაზე. იმ დროს, როდესაც ეფრემი

იყო საქართველოს ეკლესიაში პატრიარქის მოსაყდრე ის უნდა გამხდარიყო, მაგრამ მელქისედეკი არ დაეთანხმა მეუფე ნაომის მოსაზრებას, 1956 წლის 29 აგვისტოს მღვდელი ხარიტონ დევდარიანი ეპისკოპოსის ხარისხში აიყვანა, 1959 წლის 24 ივლისს მას მიანიჭა მიტროპოლიტის წოდება, სკუფიაზე ბრილიანტის ჯვრის ტარების უფლება და გამოაცხადა საქართველოს კათოლიკოს-პატრიარქის მოსაყდრედ.

1953 წლიდან მიტროპოლიტი ეფრემი ბათუმ-შემოქმედელი და ჭყონდიდელია. ბათუმში მოღვაწეობის დროს იგი შეხვდა კონსტანტინოპოლის მსოფლიო პატრიარქ უწმიდეს ალექსანდრე III-ს და ჰქონდა საუბარი საქართველოს ეკლესიის ისტორიული ავტოკეფალიის აღიარების საკითხზე.

3. პატრიარქობის ხანა

1960 წლის 10 იანვარს გარდაიცვალა სრულიად საქართველოს კათოლიკოს-პატრიარქი უწმიდესი და უნეტარესი მელქისედეკ III. საგანგებოდ შეიკრიბა საქართველოს მართლმადიდებელი ეკლესიის წმიდა სინოდი, რომელსაც ესწრებოდნენ: ბათუმ-შემოქმედელი და ჭყონდიდელი მიტროპოლიტი ეფრემი, ბოდბელი მიტროპოლიტი დიმიტრი, ქუთათელ-გაენათელი მიტროპოლიტი ნაომი, ურბნელი მიტროპოლიტი დავითი, თეთრიწყაროელი ეპისკოპოსი ზინობი. სინოდის სხდომა გახსნა ბოდბელმა მიტროპოლიტმა დიმიტრიმ (იაშვილი), რომელმაც აღნიშნა, რომ საქართველოს მართლმადიდებელ ეკლესიას აღარ ჰყავს მეთაური, რომელიც გამორჩეული იყო როგორც ნიჭით, ასევე სულიერი ცხოვრებით. დღეს ჩვენ უნდა სწორად შევაფასოთ შექმნილი ვითარება და ვიმოქმედოთ ისე, რომ შთამომავლობამ არასოდეს გაიხსენოს საყვედურით 1960 წლის 11 იანვრის სინოდის სხდომა თავისი გადაწყვეტილების გამო. წინადადება შემომაქვს, საქართველოს მართლმადიდებელი ეკლესიის კათოლიკოს-პატრიარქის მოსაყდრედ და მელქისედეკ III-ის დამკრძალავი კომისიის თავმჯდომარედ ავირჩიოთ მიტროპოლიტი ეფრემი. ამ წინადადებას მხარი დაუჭირეს: მიტროპოლიტმა ნაომმა, ეპისკოპოსმა ზინობმა. ურბნელმა მიტროპოლიტმა დავითმა ოფიციალური განცხადებით მოხსნა მოსაყდრის ტახტის დაკავების სურვილი. 1960 წლის 19-20 თებერვალს შედგა საქართველოს მართლმადიდებელი ეკლესიის გაფართოებული კრება, რომელმაც სრულიად საქართველოს კათოლიკოს-პატრიარქად და მცხეთა-თბილისის მთავარეპისკოპოსად აირჩია მიტროპოლიტი ეფრემი, ეფრემ II-ის სახელწოდებით.

საგანგებოდ შედგენილი სიგელი იტყობინებოდა: „სრულიად საქართველოს ეკლესიის სამღვდელმთავრად და ყოველთა მორწმუნეთა საქართველოსათა ერთიან ნებითა, ერთიან გულითა და ერთიან პირითა აღირჩიეს შთაგონებითა ღმრთისათა მთავარეპისკოპოსი მცხეთისა და თბილისისა და სრულიად საქართველოს კათოლიკოს-პატრიარქად მაღალყოვლად უსამღვდელოესი ბათუმ-შემოქმედელი და ჭყონდიდელი მიტროპოლიტი ეფრემი“. 1960 წლის 21 თებერვალს, კვირას, მოხდა მისი აღსაყდრება სვეტიცხოვლის საპატრიარქო ტაძარში.

XX საუკუნის 60-იან წლებში საბჭოთა საქართველოში „კომუნიზმის გაშლილი მშენებლობა“ იყო გამოცხადებული. არსებული სისტემის სახე კიდევ ერთხელ გამოჩნდა 1956 წლის 9 მარტის ცნობილი მოვლენების დროს, როდესაც მოსკოვის პარტიული ხელმძღვანელობის პირდაპირი მითითებით ცეცხლი გაუხსნეს და დახვრიტეს თბილისში მშვიდობიანი მანიფესტაციის მონაწილენი. მართალია, ამ დროს პირდაპირ თითქოს აღარ დევნიდნენ სასულიერო პირებს, მაგრამ უშიშროების ორგანოები ავრცელებდნენ ჭორებს, ათასგვარ ცილისწამებას მათ მიმართ, რათა საზოგადოებისგან სრულად მოეწყვიტათ, საკუთარ თავში ჩაეკეტათ ეკლესია. კომუნისტურ ჟურნალ-გაზეთებში ანტირელიგიურ თემებზე იწერებოდა სტატიები. უმაღლეს სასწავლებლებში სავალდებულო კურსი იყო ათეიზმი. გაძნელებული იყო ადმინისტრაციული წესით დახურული ეკლესიების ამოქმედება. საქართველოს მინისტრთა საბჭოსთან არსებული რელიგიის საქმეთა აპარატი უხეშად ერეოდა ეკლესიის საქმიანობაში.

საქართველოს მართლმადიდებელი სამოციქულო ეკლესია რომ მძიმე მდგომარეობაში იყო, ამას სტატისტიკური

მონაცემებიც ადასტურებდა. ამ დროს მოქმედი იყო 5 ეპარქია (7 მღვდელმთავრით), საპატრიარქოში შედიოდა 100 მოქმედი ეკლესია, 2 დედათა და მამათა მონასტერი. 105-მდე სასულიერო პირი. საპატრიარქოს არ ჰქონდა ბეჭდური ორგანო, რეზიდენცია, სასულიერო სასწავლებელი, საქართველოს მართლმადიდებელი ეკლესიის ისტორიულ ავტოკეფალიას არ აღიარებდა მსოფლიოს მართლმადიდებელ ეკლესიათა უმრავლესობა. სახელმწიფოს მიერ ეკლესიები, სასულიერო პირები ისე იყო დაბეგრილი, რომ შემოსავლის 87% სახელმწიფოს მიჰქონდა. მკაცრად კონტროლდებოდა თითოეული სასულიერო პირის საქმიანობა.

საქართველოს მართლმადიდებელი ეკლესიის ისტორიული საპატრიარქო 1923 წლიდან სახელმწიფო საკუთრებაში იყო. კათოლიკოს-პატრიარქის რეზიდენცია სიონის ეკლესიის გვერდით სულ ოთხი ოთახისაგან შედგებოდა. უწმიდესმა და უნეტარესმა ეფრემმა არაერთხელ მიმართა მთავრობას ძველი საპატრიარქო რეზიდენციის დაბრუნების, ან ახლის აშენების ნებართვაზე. საბჭოთა კავშირის მინისტრთა საბჭოსთან არსებული რელიგიის საქმეთა რწმუნებულის დ. შალუტაშვილისადმი გაგზავნილ წერილში აღნიშნული იყო: „ჯერ კიდევ 1960 წელს ვითხოვდით, საპატრიარქოს დაბრუნებოდა ის შენობა, სადაც დღეს რესპუბლიკის მილიციის მთავარი სამმართველოა... თუ ეს ვერ მოხერხდება, გთხოვთ, ნება დაგვრთოთ, ვაკის ან საბურთალოს ტერიტორიაზე გამოგვეყოს ადგილი ორსართულიანი საპატრიარქო რეზიდენციისთვის“. მთავრობას ახალი საპატრიარქოს თბილისში აშენებაზე უარი უთქვამს, შალუტაშვილი აცხადებდა, შესაძლებელი იყო ასეთი ნებართვის გაცემა მცხეთის მიმდებარე ტერიტორიაზე.

საერთოდ, საქართველოს მართლმადიდებელი ეკლესიის მესვეურებს საერო ხელისუფლებისათვის რელიგიის საქმეთა რწმუნებულის გარეშე ყოველგვარი ურთიერთობა ეკრძალებოდათ. 1963 წელს უწმიდესმა და უნეტარესმა ეფრემ II-მ ასეთი შინაარსის წერილით მიმართა რელიგიის საქმეთა რწმუნებულს დ. შალუტაშვილს: „დაახლოებით თერთმეტი თვის შემდეგ ჩემი კათოლიკოს-პატრიარქად არჩევისა, 1960 წლის 8 დეკემბერს განვიზრახე, განცხადებით შევსულიყავი უმაღლეს მთავრობაში. ამ ნაბიჯის გადადგმას მავალდებულებდა სინდისი, სარწმუნოება, ჩემი ერის სიყვარული და ამათ წინაშე ჩემი პასუხისმგებლობის შეგრძნება. უფრო ახლო გავეცანი რა საქართველოს ეკლესიის იმდროინდელ სინამდვილეს, ვცანი რომ თუ ასე გაგრძელდებოდა, მისი სამწუხარო მდგომარეობა კატასტროფას ვერ გადაურჩებოდა... განსაკუთრებით ცუდ მდგომარეობაში იყო ღვთისმსახურთა რაოდენობა. ეს საკითხი დღესაც მძიმე ლოდინით ადგას ქართულ ეკლესიას გულზე და დღესაც საფრთხეს უმზადებს მას. 1962 წლის 3 ივლისს მომეცა შესაძლებლობა. მქონოდა აუდიენცია საქართველოს მინისტრთა საბჭოს თავმჯდომარესთან ბატონ გივი ჯავახიშვილთან. ჩემი პირადი მოხსენების შემდეგ მან ბრძანა — რახან არსებობს ეკლესია, მას უნდა ჰქონდეს სასწავლებელიც და გამომცემლობაც — ამას ისმენდა ჩემ გვერდით მჯდომი მაშინდელი რელიგიის საქმეთა რწმუნებული ბატონი მექვაბიშვილი, მაგრამ პრაქტიკულად არაფერი არ გაკეთებულა“.

უწმიდესი ეფრემ II გრძნობდა, რომ თუ საქართველოს მართლმადიდებელ ეკლესიას, ღვთისმსახურთა მოსამზადებელი სასწავლებლის გარეშე, მომავალი არ ჰქონდა. მღვდელ დავით გარსიაშვილის დაკრძალვაზე გულისტკივილით აღნიშნა:

„აი, ყველა მოხუცებულები მივდივართ და შემცვლელი აღარავინ რჩება... რაზე გაურბის ქართველი ერი თავის მშობლიურ ეკლესიას და საყვედურით ეკიდება? განა იმიტომ, რომ ღვაწლი მიუძღვის სამშობლოსა და ერისადმი?“.

უწმიდეს და უნეტარეს ეფრემ II-ის შეუპოვრობამ თავისი შედეგი გამოიღო. ხელისუფლება იძულებული გახდა, 1962 წლის 30 ივლისს გაეცა ნებართვა მცხეთის სამოძღვრო კურსების გახსნის შესახებ. უწმიდესმა და უნეტარესმა ეფრემ II-მ სასწავლებლის დირექტორად დანიშნა შემოქმედელი ეპისკოპოსი ილია (შიოლაშვილი), რომელმაც მოსკოვის ზაგორსკის სასულიერო სემინარიის და აკადემიის მართლმადიდებელი ეკლესიების სასულიერო სასწავლებლების სასწავლო პროგრამების ანალიზის საფუძველზე ახლადგახსნილ სასწავლებელში მაღალ დონეზე დააყენა სასწავლო პროცესი, დისციპლინა. სასწავლებელში სამუშაოდ მიიწვია ცნობილი მეცნიერები. 1963 წლის 15 ივლისიდან დაიწყო რა ფუნქციონირება ამ სასწავლებელმა, სულ მალე იგი სასულიერო სემინარიად გადაკეთდა. სასწავლებლის დირექტორი მეუფე ილია სასწავლებლის საკითხებზე ხშირად მიმართავდა უწმიდეს ეფრემ II-ს. საპატრიარქოს არქივში არაერთი ასეთი წერილია დაცული. 1964 წლის 28 დეკემბერს მან პატრიარქ ეფრემ II-ს ასეთი წერილი გაუგზავნა: „თქვენო უწმიდესობავ, გვაკურთხეთ, ზეგ საშობაოდ ვითხოვთ სტუდენტებს. ხვალ 12 საათზე ვფიქრობთ პედსაბჭოს მოწვევას. ჩვენთვის მეტად სასიამოვნო იქნება თუ ჩამობრძანდებით და დაესწრებით“. უწმიდესი და უნეტარესი ეფრემ II სემინარიის ყველა სტუდენტს პირადად იცნობდა, ინტერესდებოდა თითოეულის საქმიანობით. მცხეთის სასულიერო სემინარიის წარმატებებით ბავშვივით ხარობდა.

უწმიდესი და უნეტარესი ეფრემ II განსაკუთრებულ ყურადღებას აქცევდა სასულიერო პირთა და მღვდელმთავართა რაოდენობის გაზრდის საკითხს. ოფიციალური ხელისუფლების საწინააღმდეგოდ, რომელიც ემზადებოდა საქართველოს მასობრივი ათეიზმის ქვეყნად გამოცხადებისათვის, მან 1963 წელს ეპისკოპოსად აკურთხა მოსკოვის სასულიერო აკადემიის წარჩინებული კურსდამთავრებული არქიმანდრიტი ილია, რომელსაც მარტო სასულიერო სასწავლებელი კი არ ჩააბარა, არამედ დაავალა, ემუშავა საქართველოს მართლმადიდებელი ეკლესიის ისტორიული ავტოკეფალიის საერთაშორისო აღიარებისათვის. იმ დროს საქართველოს მართლმადიდებელ ეკლესიას შეზღუდული ჰქონდა საერთაშორისო კონტაქტები. ურთიერთობა შეიძლებოდა რუსეთის და სომხეთის ეკლესიებთან. საზღვარგარეთის მართლმადიდებელ და არამართლმადიდებელ ეკლესიებთან ურთიერთობა მხოლოდ წერილობითი ხასიათისა იყო. ამიტომ, როდესაც ეკლესიათა მსოფლიო საბჭოდან თბილისში მოვიდა წერილი, რომელშიც გამოთქმული იყო სურვილი, საქართველოს ეკლესია ოფიციალურად გაწევრიანებულიყო ამ ორგანიზაციაში, უწმიდესმა ეფრემ II-მ 1962 წლის 4 მაისს ეკლესიათა მსოფლიო საბჭოს გენერალური მდივნის სახელზე გაგზავნილ წერილში ოფიციალურად განაცხადა თანხმობა. საქართველოს მართლმადიდებელ ეკლესიას მიეცა შესაძლებლობა, საერთაშორისო ტრიბუნა გამოეყენებინა ჩვენი ეკლესიის ინტერესებისათვის. 1963 წელს უწმიდესი ეფრემი გამოვიდა ეკლესიათა მსოფლიო საბჭოს კონფერენციაზე, როგორც პროფესორი ლუკას ფიშერი აღნიშნავდა, პატრიარქის გამოსვლისათვის განსაზღვრული იყო 40 წუთი, უწმიდესი ეფრემ II სამსაათიანი გამოსვლით წარსდგა მსმენელთა წინაშე. ეს იყო საქართ-

ველოს მრავალსაუკუნოვანი ისტორიისა და ეკლესიის სრული სურათის წარდგენის მცდელობა, თანაც წარმატებული. უწმიდესი და უნეტარესი ეფრემ II საფრანგეთში, პარიზის მახლობლად — ლევილში — ეწვია ქართველ ემიგრანტებს, მცირე პანაშვიდი გადაუხადა ბოლშევიკური აგრესიის გამო სამშობლოდან გადახვეწილ გარდაცვლილ ქართველ მამულებში. ქართველი ემიგრანტები 1927 წლის შემდეგ უარს აცხადებდნენ საქართველოს მართლმადიდებელ ეკლესიასთან ურთიერთობაზე. ისინი გაღიზიანებული იყვნენ უწმიდესი და უნეტარესი ამბროსის შემდეგ ეკლესიის მიერ საოკუპაციო, ბოლშევიკურ ხელისუფლებასთან „ლოიალობის და თანამშრომლობის“ კურსის აღიარების გამო, მაგრამ საბჭოთა საკონცენტრაციო ბანაკებში ნატანჯ პატრიარქ ეფრემ II-ს გულთბილად შეხვდნენ. ემიგრაციაში მყოფი გრიგოლ რობაქიძე მოერიდა უწმიდესი ეფრემის შეწუხებას და მხოლოდ წერილობით მიესალმა მას:

„კურთხეულო მღვდელმთავარო!

უფრო კარგი იქნებოდა, მოვსულიყავ პარიზში და უშუალოდ მიმელო თქვენგან დალოცვა. არ ხერხდება, დამრჩენია კალამს მიემართო. ხელი ქვემოთ — აღსარებად. ვარ ქრისტიანი — არა მხოლოდ პასპორტით. გასაგებია, რომ უაღრესად მაწუხებს გაჭირვებული ყოფა ჩვენდროინდელი საქრისტიანო სამყაროსი. კრიზისი მისი — მასსშივეა თვითონ. ვერავითარი oicoumen-ური კრება უშველის მას, — თუ იგი არ გადახალისდა შინაგან თვისსა. მოვალედ ვრაცხ ჩემს თავს, მოგახსენოთ აქ ჩემი მოსაზრებანი (მათი მოსმენისას გთხოვთ იცოდეთ, რომ მე არა ვარ არც „ქედმაღალი“ და არც „თავმდაბალი“ — არც ერთი და არც მეორე მიღებული გაგებით).

1. ქრისტიანობა არაა სწავლა ქრისტესი — ეს ქრისტიმდევ იყო ცნობილი. იგი: სწავლაა ქრისტეზე. ვეყრდნობი აქ უდიდესს ქრისტიანს: ნეტარ აუგუსტინეს. ყოველი მდგენი რელიგიისა იტყოდა: „ესაა“ ჭეშმარიტება! მხოლოდ ერთმა ქვეყანაზე თქვა: „მე“ ვარ ჭეშმარიტება — ქრისტემ (იოანე: 14,6). (გადახვევა, არც თუ ზედმეტი, ასეთი წიგნი, როგორიცაა სახარება იოანნესი, ჩვენს პლანეტაზე არ დაწერილა. იოანნეს გარე მე გზას ქრისტეს მიმართ ალბათ ვერ ვიპოვნიდი. სახარება მისი გვიხსნის იმასაც: თუ რატომ უყვარდა იგი მაცხოვარს გამორჩევით. რატომ? სწავლა გადაეცემის ნამდვილად მხოლოდ ამ გზით: მოყვარულისაგან — ყვარებულს).

2. ღმერთი პიროვნებაა, ხოლო ზეინდივიდუალური. ვისაც ორგანო არა აქვს ასეთი წარმოდგენისათვის, იგი ღმერთს წარმოისახავს „ანტროპომორფულ“ ვითარ ვინმეს და: კონსეკვანტურ გადაიქცევა ღმერთის უარმყოფელად!

3. ქრისტე — პიროვნება — ხომ ინდივიდუალურ მოვლინდა?! გონებისათვის ეს საიდუმლო თითქმის აუხსნელია. ამის გამოა: რომ გრწამდეს ღმერთი ათასჯერ უფრო ადვილია, ვიდრე გრწამდეს ქრისტე. ვთქვი „თითქმის“ — ვინაითგან: თუ ერთხელ განიცადე ქრისტე შინაგან, მაშინ სიძნელე იგი გონებითი მოხსნილია რასაკვირველია, მაღლიცაა აქ დამხმარე.

4. ადამიანის შექმნა. ესეც „ანტროპომორფურ“ აქვთ წარმოდგენილი. სრულიად მცდარი შეხედულება! ადამიანის გაჩენა გულისხმობს: ღვთიურ წარმოშობას მისსა. აქ აუცილებელია „თეომორფული“ ხილვა, რომლის მიხედვით, ადამიანი „იმ თავითვე“ მოქცეულია წიაღში ღვთისა. ამ ხილვის გარე აუხსნელი რჩება: როგორც თავისუფლება ადამიანისა, ისე მისი პასუხისმგებლობა!

5. ადამიანი: მონა ღვთისა“. სიტყვა „მონა“ უნდა ამოვარდეს ეკლესიის სიტყვარიოთმისაგან. ერთხელაცაა ამოვარდება კიდევ — მიხედვით არა მარტო მეოთხე მუხლში თქმულისა, არამედ და უფრო შეგნებით თვითონ ძველი და ახალი აღთქმისა. გავიხსენოთ, იესო უწოდებს თავის თავს „ძე ღვთისა“. იუდეველნი გმობენ ამას. იესო ეუბნება მათ: განა თქვენს საღვთო წერილში არ წერია: „ძე ვამბობ: ღმერთები ხართ“? (იოანე: 10,34). ნაგულისხმევია, გაგახსენებთ, თქმული მე-8 ფსალმუნში.

6. პირველცოდვა: შემოჭრა ბოროტისა ყოფაში. მრავალია თეორია ახსნისათვის ამ საიდუმლოსი. არც ერთი მათგანი მართალი არაა. ყოველი მათგანი, ხსნის რა ბოროტის შემოჭრას ყოფაში, ბოლოს მაინც ფაქტის წინაშე დგება: კეთილისა და ბოროტის არსებობისა. ეს საიდუმლო აუხსნელია, ოღონდ იგი პოსტულატია, ურომლისოდაც არც ონტოლოგიაა შესაძლებელი და არც გნოსეოლოგია.

7. ღმერთი — დამსჯელი. დამსჯელი ღმერთი არ შეიძლება იყოს, ღმერთი, თვით იაჰვე, შურისმგებელი კი არაა — მშურველია.

8. ნამდვილი წინამორბედი ქრისტესი არის მოსე. საუკუნეთა განმავლობაში ოთხი — საიდუმლოება — ქვაკუთხედი მისი ქმნილებისა ვერ აუხსენიათ. (შენიშვნა. როცა ამას ვამბობ ხოლმე, იმართება კითხვა-პასუხი. „თქვენ ახსენით?“ „ღიად, ავხსენით“. „საითგან იცით?“ — „არა უნივერსიტეტებიდან და ბიბლიოთეკებიდან“. „მაშ?“ — „ალბათ მომადლებული მაქვს: ვგულისხმობ ცოდნას“. (Nota Bene: ის ოთხი საიდუმლო თუ ვერ ახსენი, ვერ ახსნი საიდუმლოებას ებრაელთა ყო-

ფისა) შენიშვნა. ამ ყოფის ერთს საიდუმლოს მიუთითა („გადაკრულ“) მოციქულმა პავლემ: რომაელთა: 11, 25. მე ჯერ არ მსმენია: ვინმეს საქრისტიანოში აეხსნას ეს „გადაკრული“).

კურთხეულო მღვდელმთავარო! რასაც აქ ვწერ, ვეუბნები მთელს საქრისტიანოს. შემთხვევა მეძლევა, თქვენც გითხრათ: უმაღლესს მწყემსს ქრისტიან ქართველთა. სავალალოა მხოლოდ, რომ მოკლედ მიხდება გასაუბრება.

მივმართოთ ახალ საქართველოს.

რომელიმე ხალხის ნიჭი განიზომება ამით: თუ როგორ წარმოუსახავს მისს ზეპიროვნულ გენიას მსოფლიო. წარმოსახული მსოფლიო — მოკლედ: „მსოფლხატი“. ქართველოლოგიაში ბევრი რამ კეთდება მნიშვნელოვანი. აქაც: მაქვს ხედვაში ჩვენი ჟურნალი. მე ვარ ჯერ კიდევ, ერთადერთი ავტორი, რომელიც აცნაურებს „მსოფლხატს“ ქართველთა. ამ მსოფლხატს მსოფლხატნი ჩვენი დროის ხალხთა ვერ შეედრებიან სიღრმით. (კერძოთ, რუსებს ეურჩევ უკლონ ტრაბახი, თორემ: თუ წაუყევენ მათ მსოფლხატს ჩვენი მსოფლხატი, სასტიკად დამარცხდებიან. ვამბობ ამას, როგორც მოყვარული ჭეშმარიტებისა. „რუსოფობას“ ვერავინ დამწამებს, „ფობია“ უცხოა ჩემთვის საერთოდ. 1919 წელს მე ერთი წიგნაკიც ვუძღვენი რუსეთის მხარეს, რუსულად დაწერილი. „მხარეს“ — პირველი მაგალითი მსოფლიო ლიტერატურაში! 1920 წელს გამოვიდა ჩემი „ჰაიასტან“. სომხებმა იგი თარგმნეს. სპინტერესო დეტალი — როგორც ერევანში, ისე პარიზში!).

ქართველთა მსოფლხატვაში — რად ღირს მარტოდ-მარტო ქართული ენა! ენა, რომელიც ასე დაუსახავს მეათე საუკუნეში

ერთს ღრმადჩახედულ გონმეტყველ ქართველს: „... რამეთუ ყოველი საიდუმლო ამას ენასა შინა დამარხულ არს“ (თუ ყოველი არა — მრავალი უთუოდ!).

ხოლო გული ჩვენი მსოფლხატვისა არის ჯვარი ვაზისა — უდიდესი „რეალსიმბოლო“, რომლის სადარი მთელს საქრის-ტეანოს არ მოეპოვება. (რა იქნებოდა, დიდ ავგუსტინეს რომ სცოდნოდა მისი არსებობა! მისს აღფრთოვანებას საზღვარი არ ექნებოდა!) როცა ქართველს მამულის დასაცავად ხრმალი ეჭირა, მისი მარჯვენის მაჯისცემას სწორედ ეს გულისცემა ამაგრებდა: ჯვარი ვაზისა.

მე რომ შემეკითხონ: რომელ ნაწარმოებში უფრო გრძნობ ქართველობასო — ვიტყვდი: გიორგი მერჩულეს ძეგლში „ცხოვრება გრიგოლ ხანძთელისა“. ამით ბევრი რამაა თქმული. სიტყვას აღარ გავაგრძელებ: ისეც მივხვდებით, რაა თქმული.

(წაკითხული გექნებათ შესანიშნავი გამოკვლევა პავლე ინგოროყვასი „გიორგი მერჩულე“. დიდი მარჯია საქართველო-სი! წაკითხული გექნებათ აგრეთვე შალვა ნუცუბიძის წიგნი „ისტორია ქართული ფილოსოფიისა“. ეს კი დიდი მარცხია — მარცხი დიდი ნიჭით დაჯილდოებული ავტორისა. მარცხი, დიდად მავნებელი. ჩვენი ჟურნალის მომავალ რვეულში გავარჩევ ამ წიგნს — აუღელვებლად, გულდასმით. ამ რაღაც „პანთეისტურ მატერიალიზმისაგან“ — გარწმუნებთ — ნამცეციც აღარ დარჩება).

კურთხეულო მღვდელმთავარო!

ღრმად მრწამს: რომ თქვენ პირნათლად შეასრულებთ

განგებისაგან რგუნებულ საქმეს. ისე, როგორც ამას ას-
რულებდნენ საუკუნოებში ჩვენნი მღვდელმთავარნი, რომელნ-
იც აგრეთვე დიდნი მამულისშვილნიც იყვნენ.

პირადი თხოვნა. თქვენ ალბათ ბევრად უმცროსი ხართ
ჩემზე — კალენდარით. ასე რომ: მე თქვენზე უფრო ადრე გარ-
დამავალ სამარადისოში. გაიგებთ ჩემს გარდაცვალებას —
გადამიხდით პანაშვილს.

იყავით ნათელმოსილ და მზეგრძელ!

გემთხვევით მარჯვენაზე, რომლისაგან დალოცვას ვიღებ
წარმოსახვით.

თქვენი გრიგოლ რობაქიძე“.

1963 წელს კუნძულ როდოსზე მართლმადიდებელ ეკლე-
სიათა ფორუმზე შემოქმედელმა ეპისკოპოსმა ილია შიოლაშ-
ვილმა დააფიქსირა საქართველოს ეკლესიისადმი მართლ-
მადიდებელ ეკლესიათა ერთგვარი უპატივცემულობა. ისინი
ოფიციალურად არ ცნობდნენ საქართველოს ეკლესიის ავ-
ტოკეფალიას. ეპისკოპოსმა ილიამ მიზნად დაისახა ისტორი-
ული წყაროების, საეკლესიო ტრადიციების, ქართველ მეც-
ნიერებთან მჭიდრო თანამშრომლობით დამაჯერებელი არგუ-
მენტებით დაესაბუთებინა ყველასათვის საქართველოს ეკლე-
სიის ისტორიული ავტოკეფალიის კანონიერება. ეს ბრძოლა
გაგრძელდა 27 წელიწადი. 1990 წელს შემოქმედელ ეპისკოპ-
ოს ილიას აწ უკვე სრულიად საქართველოს კათოლიკოს-პა-
ტრიარქ უწმიდესისა და უნეტარესის ილია II-ის დაუცხრომ-
ელი საქმიანობის შედეგად მსოფლიო საპატრიარქო აღიარა
საქართველოს მართლმადიდებელი ეკლესიის ისტორიული
ავტოკეფალია.

უწმიდეს და უნეტარეს ეფრემ II-ის ლოცვა-კურთხევით 1965 წელს ეპისკოპოსად ეკურთხა რომანოზ პეტრიაშვილი, რომელიც სხვადასხვა დროს განაგებდა ბათუმ-შემოქმედის, ჭყონდიდის, ალავერდის, ბოდბის, ცხუმ-აფხაზეთის, ქუთაისის ეპარქიებს. იგი იყო ცნობილი ქართველი მეცნიერის ვასილ პეტრიაშვილის ძმისშვილი. აღესრულა 1979 წელს 92 წლის ასაკში. 1972 წელს არქიმანდრიტი გაიოზ კერატიშვილი, რომელიც ერთხანს იყო კათოლიკოს-პატრიარქის ქორეპისკოპოსი, წილკნელი და ურბნელი მიტროპოლიტი, ამჟამად იმყოფება პენსიაზე.

პატრიარქს განსაკუთრებული თბილი მამაშვილური ურთიერთობა ჰქონდა მეუფე ილიასთან, „ჩემო მეუფეო“ ასე მიმართავდა წერილებში. „მცხეთაში ვიყავი, მაგრამ ვერ გნახე სახლის ტელეფონზე ვრეკავდი, არ პასუხობდი, ხომ მშვიდობით ხარ მეუფეო?.. თქვენი ეფრემი“. 1967 წლიდან მეუფე ილიას ჩააბარა საქართველოს მართლმადიდებელი ეკლესიის ყველაზე რთული — ცხუმ-აფხაზეთის ეპარქია. ახალგაზრდა მღვდელმთავარს ყველანაირად ხელს უწყობდა, 1969 წელს იგი აიყვანა მიტროპოლიტის ხარისხში.

უწმიდესი და უნეტარესი ეფრემ II კარგად გრძნობდა საქართველოს მართლმადიდებელი ეკლესიის საერთაშორისო კავშირების აუცილებლობას. რუსეთის მართლმადიდებელ ეკლესიასთან მხოლოდ თანასწორუფლებიანი ურთიერთობის აუცილებლობას. 1960-1972 წლებში მან არაერთხელ იმოგზაურა მოსკოვში, თბილისში სტუმრობდა რუსეთის პატრიარქი უწმიდესი ალექსი I.

პატრიარქ ეფრემ II-ს ნორმალური ურთიერთობა ჰქონდა

სომხურ სამოციქულო ეკლესიასთან. თბილისში არაერთხელ მოიწვია სომეხთა უმაღლესი პატრიარქ-კათოლიკოსი ვაზგენ I. თვითონაც იყო საპასუხო ვიზიტით სომხეთში. წერილობითი ურთიერთობა ჰქონდა მსოფლიო პატრიარქ ათინაგორასთან, იერუსალიმის პატრიარქ ბენედიქტე I-თან. თუმცა საზღვარგარეთის მართლმადიდებელ ეკლესიათა მეთაურების ოფიციალური ვიზიტი საქართველოში, გასაგები მიზეზების გამო, ვერ შედგა.

4. პატრიარქი და შიდასაეკლესიო პრობლემები

უწმიდეს და უნეტარეს სრულიად საქართველოს კათოლიკოს-პატრიარქ ეფრემ II-ს ურთულეს ეპოქაში მოუხდა მოღვაწეობა. ცნობილი კრიტიკოსისა და მწერლის იპოლიტე ვართაგავასათვის გაგზავნილ ერთ პირად წერილში ეფრემ II გულახდილად აღნიშნავდა: „დღეს უფრო მძიმე მდგომარეობაში ვიმყოფებით, ვიდრე კათოლიკოს-პატრიარქების კალისტრატეს ან მელქისედეკის დროს იყო. აქ ყველაფერს ვერ დავწერ, გასაგები მიზეზების გამო, ძალიან გართულებულ გარემოცვაშია ჩვენი ეკლესია. შეიძლება გულშემატკივარნი ბევრი ჰყავდეს, მაგრამ აქტიურ მოქმედთ ვერა ვხედავ. მიუხედავად ასეთი მძიმე გარემოებისა, მაინც მოხერხდა მცხეთაში დამეარსებინა სამოძღვრო ორწლიანი კურსები ეპისკოპოს გაბრიელის სახელობის, გამომეცა გიორგი მთაწმინდელის ნახელავი ოთხთავი, ეპისტოლენი და იოანეს გამოცხადება, ლოცვანი, ქართველ წმინდანთა სურათები, ხატები, საქართველოს ეკლესიის კალენდარი ყოველწლიური. მე მჯერა, ცხოვრება დაწყნარდება, მაშინ ეკლესია საპატიო ადგილს დაიჭერს ცხოვრების სინამდვილეში“. ამ რწმენით მოქმედებდა მისი უწმიდესობა, როდესაც მთავრობის თავმჯდომარეს გ. ჯავახიშვილს მიმართავდა და ითხოვდა სასულიერო ჟურნალის გამოცემის ნებართვას, ეკლესიების ამოქმედებას ბორჯომში, ცხინვალში, ზესტაფონსა და საჩხერეში. იგი დაუფარავად აცხადებდა: დღევანდელი საქართველოს ეკლესია ისეა შევიწროებული, რომ უფრო ქალაღზეა, ვიდრე სინამდვილეში. ეკლესიის გახსნა უდიდეს სირთულეებთან იყო დაკავშირებული. ავიწროებდნენ ეკლესიის გახსნის მოსურნეთა ოჯახებს. 1960 წელს გორის მორწმუნე ქართველობამ ოფიციალური

განცხადებით მიმართა საქართველოს კომუნისტური პარტი-ის ცენტრალური კომიტეტის პირველ მდივანს ვ. მუავანაძეს: „სხვა რომ არა იყოს, გერცხენია — წერდნენ ისინი — თუ გორში არ შეიძლება ეკლესიის გახსნა, მაშინ სხვა რაიონებში რატომ არის. მარტო თბილისში ოცი მოქმედი ეკლესიაა, თუ თბილისელებს არ უნდათ, დაკარგონ ქართული ადამ-წესები ჩვენ რატომ უნდა დავივიწყოთ? სულ ერთია, მამაპაპისეულ ძველ წესებს არ დაგვკარგავთ, მაგრამ სანამ ცოცხლები ვართ, ნუ გვაწვალებთ, მოგვეცით ერთი ეკლესია, ჩვენ ავაშენებთ. ადგილობრივმა მთავრობამ შეგვაშინა, ვისაც ხელი გვქონდა მოწერილი, იცოდეთ პენსიას მოგიხსნით, სამსახურებიდან გაგრეკავთ, რამ მოგაგონათ ეკლესიის გახსნა — კომუნიზმში შევდივართო. როცა შევალთ კომუნიზმში და ყველგან დაიკე-ტება ეკლესიები, აქაც დაკეტონ ეკლესიები, ჩვენ არაფერი გვექნება საწინააღმდეგო“. უწმიდესმა და უნეტარესმა ეფრემ II-მ მიმართა მთავრობას: „გთხოვთ, გორელების სასარგებლოდ გადადგათ ნაბიჯი. ამით, გარწმუნებთ არავის არაფერი დააკ-ლდება რა, ხოლო ხალხის გულს მოვიგებთ, განა ეჭვია იმაში, რომ მრავალათასიან ქალაქში მორწმუნენი მრავლად არიან და სრულდება რელიგიური წესები“. მაგრამ ხელისუფლება ასე არ ფიქრობდა. რელიგიის რწმუნებულმა მექეპაბიშვილმა საიდუმლო წერილი გაგზავნა გორის საქალაქო საბჭოს თავმ-ჯდომარესთან: „მოქალაქე ფრანგიშვილი სისტემატიურად წერს განცხადებებს ხელმძღვანელი ამხანაგების სახელზე; და-ჟინებით მოითხოვს, რომ ქ. გორში განთავისუფლდეს ყოფილი ეკლესიის შენობა და მასში გახსნილ იქნას მოქმედი ეკლესია. იგი დადის მოსახლეობაში და აწარმოებს პროპაგანდას ეკლე-სიის გახსნის სასარგებლოდ, ამისათვის საჭიროა, ფრანგიშ-ვილთან და მის ჯგუფთან აწარმოოთ განსაკუთრებული გას-

აუბრება, რათა მან შეწყვიტოს ეკლესიის გახსნის საკითხზე პროპაგანდა და ხელმოწერების შეგროვება“. გასაუბრება იყო მუქარა, დაშინება. საბჭოთა კავშირის მაშინდელი პოლიტიკური ლიდერის ნ. ხრუშჩოვის ბრძანებით, საბჭოთა კავშირის მასშტაბით დაიწყო ეკლესია-მონასტრების დახურვის ახალი კამპანია. 1963 წელს უწმიდესი ეფრემ II გამოიძახეს საერო ხელისუფლებაში და მოსთხოვეს ერთი ან რამდენიმე ეკლესიის დახურვა. ამ მხრივ ყველაზე სასურველად მთაწმინდის ეკლესია მიაჩნდათ. პატრიარქი ფეხზე წამოდგარა და უთქვამს: თუ თქვენ მთაწმინდის ეკლესიას დახურავთ, მე თავს მოვიკლავ და მიზეზად ამ ფაქტს დავიბარებო. არც დამშვიდობებია მათ ისე დაუტოვებია იქაურობა...

რელიგიის საქმეთა რწმუნებული დ. შალუტაშვილი აღმოფთვებული იყო აფხაზეთის ტერიტორიაზე წმინდა ადგილებში მორწმუნეთა სიმრავლის გამო. მისი აზრით, აუცილებელი იყო „კამანის მონასტერთან მიმავალი გზის ჩაკეტვა, რაც წმინდა წყალთან მორწმუნეთა მისვლას გააძნელებს. იქ თუ ღორების ფერმა აშენდება, კარგი საბანაო იქნება ცხოველებისათვის და ადამიანები წყალში აღარ შევლენ განსაკუთრებლად“. კითხულობ ამ სტრიქონებს და არ გინდა დაიჯერო, რომ ადამიანები ასე აზროვნებდნენ. ეს იყო გასული საუკუნის 60-70-იანი წლების სამწუხარო რეალობა.

ეპარქიებში შექმნილ რთულ ვითარებაზე საინტერესოა ალავერდელი ეპისკოპოსის დავით ბურდილაძის 1962 წლის 7 ოქტომბრის მოხსენებითი ბარათი უწმიდეს და უნეტარეს ეფრემ II-ის მიმართ. „დღესასწაულის დროს (ალავერდობაზე) შემოვიდა ახმეტის რაიალმასკომის თავმჯდომარე მაღლაკელიძე პოლიციელებით და შეტევით მომმართეს, თუ

როგორ გავხედო ალავერდში მისვლა და ეკლესიაში შესვლა. როდესაც მე ვუპასუხე, რომ მე ალავერდის ეპარქიის მმართველი მღვდელმთავარი ვარ და ჩემს მოვალეობას შეადგენს ამ ტაძარში საღმრთო ვედრების შესრულებაო, ამაზე დაცინვით მიპასუხეს — ვინ ეპისკოპოსი ხარ, აბა საბუთი წარმოგვიდგინეო. აქ მექებაშიშვილმა დაგვინიშნა მღვდელი კუკუნაშვილი და სხვას არაფერი ესაქმებაო... მოკლედ, შეგვექმნა ცხარე კამათი, დამემუქრნენ — დაგაპატიმრებთო, დამაპატიმრეთმეთქი. მათ უნდოდათ, ლოცვა შემეწყვიტა და, მათი ბრძანებით, ეკლესიიდან გავსულიყავი; როდესაც ამას ვერ მიაღწიეს, მაღლაკელიძემ მითხრა — შენს მოხუცებულობას ვცემთ პატივს, წირვას რომ დაამთავრებთ, აქედან სასწრაფოდ წადიო“. ამაზე დიდი უბედურება რა უნდა ყოფილიყო, ალავერდელ მღვდელმთავარს ედავებოდნენ — როგორ გახედო ალავერდობაზე მოსვლაო. ალავერდის ტაძარი ხელისუფლებისათვის იყო კულტურის ძეგლი, სხვა ფუნქცია თუ ჰქონდა, მათ ეს არ აინტერესებდათ. 1970 წლის 20 ივლისს ალავერდელი ეპისკოპოსი რომანოზ პეტრიაშვილი ეფრემ II-ს ატყობინებდა „კულტურის მინისტრმა თაქთაქიშვილმა ტაძარში ცეკვა-თამაში მოაწყობინა. მე გაკვირვებული ვარ და მწყინს, რომ ამ ამბის მომწყობია კულტურის მინისტრი. ასე მასხრად აგდება ძველი ისტორიული სიწმინდისა, რომლის ტრაპეზქვეშ განისვენებენ იოსებ ალავერდელი, წმ. ქეთევან დედოფალი, წარმოუდგენელია“.

ხშირი იყო შემთხვევები ეკლესია-მონასტრების ძარცვისა. ამის შესახებ უწმიდესსა და უნეტარესს ატყობინებდნენ ქუთათელი მიტროპოლიტი ნაომი შავიანიძე, სამების ეკლესიის დეკანოზი ლევან ტლაშაძე. ოფიციალური ხელისუფლება სასულიერო პირებს დიდ საშემოსავლო გადასახადებს ახ-

დეკინებდა. საბჭოთა კავშირში სასულიერო პირების დაბეგვრის ერთიანი სისტემა იყო. არ ითვალისწინებდნენ მცირე და დიდშემოსავლიან ეკლესიათა თავისებურებებს. უწმიდესი და უნეტარესი ეფრემ II აცხადებდა, რომ სასულიერო პირების საშემოსავლო გადასახადის მე-19 მუხლით დაბეგვრა ისე გამოიყურებოდა, როგორც გასანთლული თოკის ყულფი მძიმე დამნაშავის ყელის მიმართ. რელიგიის საქმეთა რწმუნებული ასეთი შინაარსის წერილს უგზავნის უწმიდესსა და უნეტარეს ეფრემ II-ს „გთხოვთ, დაავალდებულოთ პროტოდიაკონი ამბროსი ახობაძე, საშემოსავლო დავალიანება დაფაროს უყოყმანოდ. ამასთანავე აიძულოთ ყველა ურჩი მღვდელმსახური, სასწრაფოდ გადაიხადონ საშემოსავლო გადასახადები“. პროტოდიაკონი ამბროსი აღწერს რა თავის გასაჭირს, სთხოვს ეფრემ II-ს დახმარებას: „მე ნახევრად მშიერი დავდივარ ჩასაცმელის გარეშე, ფულიც არ მაქვს, რით გადავიხადო გადასახადი?“. გამორჩეული ხმის, ღვთისმსახურების უბადლო მცოდნე პროტოდიაკონი ამბროსი სულ ღვენა-შევიწროებაში იყო. ერთხელ მან რესპუბლიკის პროკურორ ბერძენიშვილთან შეხვედრისას მოითხოვა გადასახლებამდე მის საკუთრებაში არსებული ქონების დაბრუნება, რაზედაც პროკურორმა უპასუხა, მღვდელი და კანონი ვის გაუგიაო. როდესაც ეს ეფრემ II-მ გაიგო, პროტოდიაკონთან ერთად შეხვდა რესპუბლიკის პროკურორს და მკაცრად მოსთხოვა, გაემეორებინა ის, რაც პროტოდიაკონს უთხრა... რესპუბლიკის პროკურორი არ ელოდა მოვლენების ასეთ განვითარებას და ბოდიშში მოიხადა. თუმცა, ეს არ შევლოდა ამბროსი ახობაძის გაჭირვებას. ამდენმა ღვენა-შევიწროებამ, უსახსრობამ, იგი აიძულა, 1970 წლის 1 იანვარს ასეთი შინაარსის განცხადებით მიემართა უწმიდეს და უნეტარეს ეფრემ II-ისათვის: „ვი-

საც მე ვახსოვარ დაპატიმრებამდე და გადასახლებამდე, მას თვალწინ წარმოუდგება პროტოლიაკონი ამბროსი ახოზაძე ჯანსაღი და ჩვენი წმინდა ტაძრის მშენებელი. ღიახ, ეს მე გახლავართ: 1937 წლის დაპატიმრებამ, რეპრესიებმა შეარყიეს ჩემი ჯანმრთელობის მდგომარეობა... გთხოვთ, გადამიყვანოთ პენსიაზე“. უწმიდესი და უნეტარესი ეფრემი მატერიალურად ეხმარებოდა მას, უმსუბუქებდა მძიმე მდგომარეობას. მაგრამ პატრიარქსაც უჭირდა. ამის დასტურია მისი წერილი საქართველოს მინისტრთა საბჭოს თავჯდომარის გ. ჯავახიშვილისადმი. „ჩემი შემოსავალი დადგენილია არასწორად – წერდა იგი – ამიტომ ვთხოვ მინისტრთა საბჭოს თავმჯდომარეს, დაგვდოს პატივი, ჩაერიოს ჩვენს საქმეში, გაეცნოს მას, ბრძანოს თავისი ავტორიტეტიანი და სამართლიანი სიტყვა, რაც, უეჭველია, ნათელს მოჰფენს საკითხის ბუნდოვან მხარეს და მით მოეღებოდა ბოლო გაუგებრობას, რასაც არ ვიღებ, არ უნდა მომეთხოვოს, რაც არ მეძლევა – არც გამომერთვის“. პატრიარქისთვის თუ იყო პრობლემა საშემოსავლო გადასახადის გადახდა, ადვილი წარმოსადგენია, რა მდგომარეობაში იქნებოდნენ რიგითი სასულიერო პირები. უწმიდესმა ეფრემმა 1963 წლის 8 ნოემბერს მიმართა ფინანსთა მინისტრს: „საკათალიკოსოს სამეურნეო ნაწილის გამგე, პროტოპრესვიტერი ალექსანდრე გაბუნია განთავისუფლდა სამსახურიდან იმის გამო, რომ ველარ გაუძლო მე-19 მუხლით დაბეგვრას. არავის აღარ უნდა მუშაობა... ღღეს არც მღივანი მყავს, არც სამეურნეო ნაწილის გამგე, არც მძღოლი. ასე რომ საპატრიარქო ისე გამოიყურება, თითქოს ლიკვიდაცია ქმნილ იყვეს“. რელიგიის საქმეთა რწმუნებული მკაცრად აკონტროლებდა სასულიერო პირთა საქმიანობას და თუ არ მოეწონებოდა იგი კათოლიკოს-პატრიარქს სთხოვდა პასუხს. 1970 წლის 13 იანვარს

რწმუნებულმა დ. შალუტაშვილმა უწმიდესსა და უნეტარეს ეფრემ II-ს ასეთი შინაარსის წერილი მისწერა: „ჩემს განკარგულებაში არსებული მასალებით დადგენილია, რომ ადგილობრივი საბჭოთა ორგანოს ნებართვის გარეშე რელიგიური საზოგადოებები კულტის მსახურთა მითითებით არემონტებენ და აფართოებენ ეკლესიის შენობებს. ასეთი სამუშაოები ჩატარდა 1969 წ. სოხუმისა და გუდაუთის რაიონის სოფ. ლიხნის ეკლესიებში. განვმარტავ, რომ მოქმედი კანონმდებლობით კულტის მსახურებს არ აქვთ უფლება, ჩაერიონ რელიგიური საზოგადოებების სამეურნეო და ფინანსურ საკითხებში. მათი უფლებები განისაზღვრება მხოლოდ რელიგიური წეს-ჩვეულებების შესრულებით“. ასეთი მკაცრი ზეწოლის პირობებში უხდებოდა პატრიარქს თავისი საქმიანობა. პატრიარქს არ უშვებდნენ უცხოეთის ქვეყნებში, უარი უთხრეს ბუქარესტში რუმინეთის პატრიარქ იუსტინეს 20 წლისთავის იუბილესთან დაკავშირებით საზეიმო ღონისძიებაში მონაწილეობის მიღებაზე. თითოეული სასულიერო პირის კურთხევა დიდი ბრძოლისა და ხელისუფლებასთან დაპირისპირების ფონზე ხდებოდა. პატრიარქის გადაადგილებაც კი სამწყსოში ხელისუფლების მეთვალყურეობით ხორციელდებოდა.

5. 1968 წლის „საეკლესიო ამბოხის“ დეტალები

კათოლიკოს-პატრიარქ ეფრემ II-ის წინააღმდეგ XX საუკუნის 60-იან წლებში ხელისუფლების წაქეზებით მოეწყო შეთქმულება. 1968 წლის ივნისში ბენედიქტე ჯალალანიამ და ალექსანდრე ქათამაძემ მცხეთის საპატრიარქო ტაძრის წინამძღვრის მოადგილეს არქიმანდრიტ პართენ აფციაურს ასეთი შინაარსის განცხადებით მიმართეს: „თქვენო მაღალღირსებავ, არქიმანდრიტის ხარისხი ბერად აღკვეცის უფლებით გმოსავთ. ჩვენი მორიგი კრების გადაწყვეტილება გთხოვს (ამავე დროს მოითხოვს თქვენგან), ბერად აღკვეცოთ მსურველნი: ბენედიქტე ჯალალონია და ალექსანდრე ქათამაძე. პატრიარქ ეფრემ II-ის მავნებლური ცდა — მოსპოს შავი სამღვდელოება (ბერობა-ეპისკოპოსობა) და აქედან ქართული ეკლესიის ავტოკეფალია, საპატრიარქო ტაძრის მრევლს და ოცეულს ხსენებულ აღსაკვეცებთან ერთად დაგვიგმია... შემთხვევით ინტრონიზებულის სიტყვიერ მუქარას, ხსენებულ პირთა აღკვეცის შემთხვევაში განკვეთით რომ გვემუქრება, ჩვენ ვუგებთ პასუხს“. განცხადებას თან ერთვის ვინმე ნინა იორამაშვილის, სვეტიცხოვლის ოცეულის წევრების: ალიბეგაშვილის, მაკარიძის, მრევლიშვილის და სხვათა ხელმოწერები (სულ 200-მდე). ამ განცხადების შინაარსიდან ნათლად ჩანს, რომ შეთქმულნი არად დაგიდევდნენ საეკლესიო კანონიკას. უფრო მეტიც, ბენედიქტე ჯალალონიამ შეადგინა ახალი „დოკუმენტი“ „კანონიზებული ხელდამსხმელი და ხელდასასხმელი“, რომელშიც შეეცადა, დაესაბუთებინა შეთქმულთა მოქმედების კანონიერება. აი, რას წერდა იგი: „კანონიზაციის გზით კალენდარში მოწამის, ან წმიდანის, ან ღირსის პატივშესული მღვდელმთავარი, რომელსაც გარდაცვალებ-

ბამდე უფლება ჰქონდა, თანახმად მოციქულთა დადგენილებების პირველი დებულებისა, რომ ერთ ან ორ ეპისკოპოსთან ერთად თანამონაწილე ყოფილიყო ღირსეულის ეპისკოპოსის ხარისხში აყვანისა, გარდაცვალების შემდეგ, მაგრამ მხოლოდ კანონიზაციის შემდეგ, ღებულობს მადლს, თანასწორს მოციქულისა ათორმეტთაგანისა და აიყვანს რჩეულს ყველა სამღვდლო ხარისხში (ღიაკონი მღვდლისა, ეპისკოპოსისა) იქ, სადაც ქვეყნის გულს აბარია ეს კანონიზებული. თუ კანონიზებული მოციქულია, გარდაცვალებამდელი უფლებები არ ეცვლება, იგივე უფლებებს ინარჩუნებს განურჩევლად სქესისა (მაგ. წმ. ნინო მესხი), რა უფლებებითაც იყო მოსილი გარდაცვალებამდე და კანონიზებულ ხელდამსხმელთა შორის უპირატესობა ეძლევა ხელდასხმისას. კანონიზებულის მიერ ღიაკონის, მღვდლის ან ეპისკოპოსის ხარისხში აღყვანილი კანონიერ მოძღვრად მისაღებია თუ 1. ხელდასხმა მოხდება იქ, სადაც კანონიზებული განისვენებს; 2. თუ ხელდამსხმელის და ხელდასასხმელის ეროვნება ერთია; 3. საპატრიარქო-კათედრალური ტაძრის (ჩვენს სინამდვილეში „სვეტიცხოველის“) მრევლი ხელდასხმის ღირსად სცნობს საღიაკონოდ, სამღვდლოდ ან საეპისკოპოსოდ არჩეულს და აქტიურ მონაწილეობას მიიღებს ხელდასხმის აქტში უფლებრივ. რადგანადაც უხილავად ახდენს კანონიზებული ან მოწამე, ან წმიდანი, ან ღირსი ხელდასხმას, არა აქვს არსებითი მნიშვნელობა, საკანდიდატოს თუ ვინ შეუსრულებს კურთხევისათვის დადგენილ ტიპიკონს ჟამის წირვისას, ლოცვა-კურთხევის მიმღები თუ მომღები, ე.ი. ის, ვინც ხელდასასხმელის მორჩილია, თუ ის, ვისი მორჩილიც თვითონ არის, თუ ის, ვისიც თანატოლია ხარისხით. ჰყავს თუ არა საქართველოს სამოციქულო ეკლესიას კანონიზებული ხელდამსხმელები? ქართული კალენდარი

სავსეა კანონიზებული ხელდამსხმელებით, მაგრამ აქ კალენდარულ ჩამოთვლას არასაჭიროდ ვცნობ, ვასახელებ მხოლოდ სამს: წმ. ნინო მესხი (IV ს), ისე წილკნელი (VI ს), ანტონ ჭყონდიდელი (XVIII ს), ამ სამი კანონიზებულიდან პირველი მოციქულია, ორი სხვა რიგითი მღვდელმთავრები. საპატრიარქო კათედრალური ტაძრის მრევლი, ავტოკეფალური ეკლესიის მრევლის ძირითადი ბირთვია, ხერხემალია და მხოლოდ იგივეა სრულუფლებიანი, კანონიზებულ ხელდამსხმელებს მიმართოს ხელდასხმისათვის, როცა ამას მოითხოვს აუცილებლობა. და ასეთი აუცილებლობის წინაშე დგება დღეს ქართული სამოციქულო ეკლესია, მისი მრევლის ხერხემალი. თავისთავად ცხადია, საპატრიარქო-კათედრალური ტაძრის მრევლის სურვილი — მოიყვანოს აუცილებლობა სისრულეში, მოახდინოს კანონიზებულის წინაშე არჩეულის ხელდასხმა — ლოცვა-კურთხევას არ გამოითხოვს პირველი მამამთავრისგან და ეპარქიალური ეპისკოპოსებისგან. კანონიზებულისაგან (მოციქულისაგან) ეპისკოპოსის ხარისხში აყვანილს, მოციქულთა დადგენილებანის პირველი დებულების გათვალისწინებით ნაკურთხის (ე.ი. რიგითი მღვდელმთავრებისგან ნაკურთხის) წინაშე აქვს შემდეგი უპირატესობანი: 1. იყვანს ეპისკოპოსის ხარისხში ერთიც (გარეშე თანამონაწილისა ან თანამონაწილეებისა) შემდეგ ადგილებში: სადაც მიუღია ხელდასხმა მოციქულისგან მღვდელმთავრის ხარისხში, კვართსაუფლო ტაძარში, და ყველგან, სადაც სანახად განისვენებენ კანონიზებული ხელდამსხმელები; 2. მოიხსენიება პირველი მამათმთავრის შემდეგ პირველი, უწინარეს მიტროპოლიტისა, კვართსაუფლო ტაძარში და იქ, სადაც მოციქულისაგან იქნა ხელდასხმული. აუცილებლობა ითხოვს კანონიზებულისაგან ღირსეულის ეპისკოპოსის ხარისხში აყვანას და კრებამ

გადაწყვიტა: ბენედიქტე ჯალაღონია ეკურთხოს „ქართველთა მენდიეს“ მონასტერში „ხელსა ქუეშე წმინდისა ნინოსისა“. მცხეთა-თბილისის ეპარქია, 1920 წლის საქართველოს მართლმადიდებელი სამოციქულო ეკლესიის მართვა-გამგეობის დებულებით, სრულიად საქართველოს კათოლიკოს-პატრიარქის სამწყსოდ ითვლება. შეთქმულებმა 1968 წლის 12 ივნისს მოწვეულ კრებაზე დაადგინეს: „1920 წლის 27 ივნისის ქართული საეკლესიო კრების 1917 წლიდან რიგით მეორე კრების გადაწყვეტილება მცხეთა-თბილისის ეპარქიების გაერთიანების შესახებ მიღებული და სისრულეში მოყვანილი გაუქმებულად გამოცხადდა, ვინაიდან: 1. მცხეთაა საქართველოს მართლმადიდებელი ავტოკეფალური ეკლესიის რელიგიური ცენტრი და არა თბილისი; 2. „სვეტიცხოველია“ საპატრიარქო ტაძარი და არა სიონი; 3. „სვეტიცხოველში“ ტარდება დიდი რელიგიურ-ეროვნული დღესასწაული მცხეთობა, კვართობა, ღვთისმშობლის საფარველი და არა სიონში; 4. ეპარქიათა შორის მცხეთის ეპარქიაა მთავარი ეპარქია; 5. „სვეტიცხოველშია“ წმ. კვართი (საქართველოს უმთავრესი სიწმიდე — თ. ჟორდანია) ანუ „საქართველოს ცხელი გული“ ლ. ასათიანი); 6. პატრიარქის რეზიდენციის მცხეთიდან თბილისში გადატანამ გამოიწვია სვეტიცხოვლის ა.) რიგითად გატაძრება; ბ.) სიონში გადაინაცვლა წმ. მირონის მოხარშვა-კურთხევის ადგილმა; გ.) გარდასვლა და დარღვევა „კანონთა მათ საქართველოსა ეკლესიისათა, ნეტართა მამამთავართა და მღვდელმთავართა დიდებულთა, რომელ არს თვინიერ მცხეთისა დიდისა სამოციქულოისა ეკლესიისა ყოვლითურთ დაყენებულ არს ხელდასხმაი მღვდელმთავრობითი სხუასა ეკლესიასა შინა“; დ.) გამოიწვია გაძარცვაც კი: მამათმთავრებმა სიონში გაიტაცეს სვეტიცხოვლის კუთვნილი სამ-

ღვდელს და სამღვდელმთავრო შესამოსელები და ბოლოს, ეფრემ II-ც არ ჩამორჩა: ტაძარს წაართვა საწიგნობელი“. თითქოსდა ამის გამო 1968 წლის 12 ივნისს მოწვეული კრების წინაშე ბენედიქტე ჯალალონიამ, ალექსანდრე ქათამაძემ და ნინო იორამაშვილმა წამოაყენეს წინადადება ბენედიქტე ჯალალონიას მღვდელმთავრად არჩევის შესახებ. „კრებამ“ დაადგინა: ალყვანილ იქნას მღვდელმთავრის ხარისხში ბენედიქტე ჯალალონია პატივით საპატრიარქო კვარტსაუფლო „სვეტიცხოველის“ წინამძღვარი და მცხეთა-წილკნის ეპისკოპოსი“. „კრების“ დადგენილებას ხელს აწერს 400-ზე მეტი საერო პირი. შენიშვნაში მითითებულია ეპისკოპოსის ხარისხში აყვანამდე — 8 ივლისამდე ბენედიქტე ჯალალონია უნდა იქნას აღკვეცილი ბერად არქიმანდრიტების — პართენისა და კონსტანტინეს მიერ. 1968 წლის 12 ივნისს „სვეტიცხოველის“ საპატრიარქო ტაძარში გამართული „კრების“ მიერ მიღებული ოქმი იმდენად აბსურდულია, რომ მასზე კომენტარის გაკეთებაც კი არ ღირს, მაგრამ საზოგადოებისათვის საინტერესო უნდა იყოს იგი, ამიტომ უცვლელად მოგვაქვს მისი შინაარსი: მცხეთის საპატრიარქო-კათედრალური ტაძრის „სვეტიცხოველის“ მრევლის, საქართველოს ცალკეული ეპარქიებიდან მორწმუნეთა საზოგადოების მიერ წარმოგზავნილების კრება მცხეთაში, „სვეტიცხოველის“ ტაძარში 1968 წლის 12 ივნისს გახსნილად გამოცხადდა. კრებას პრეზიდენტის თავმჯდომარე არ აურჩევია — მიიღო ა. ქათამაძის წინადადება: კრებას უწინამძღვროს თვით „სვეტიცხოველმა“. არჩეული იქნა პრეზიდენტში წევრებად: ბ. ჯალალონია, ა. ქათამაძე, ჩუბინიძე, თვალაძე, ჯოხია, კაჭარავა, სარევიზიო კომისიის წევრი თ. თეთრაძე. მდივნად არჩეული იქნა მედავითნე ნ. იორამაშვილი. კრების განსახილველად გადაეცა ბ. ჯალალონიას, ა. ქათამა-

ძის და ნ. იორამაშვილის წინადადება: ჩინებულთა შორის რჩეულის „ხელსა ქუეშე წმიდისა ნინოსსა“ „ქართველთა მეანდრიეს“ მონასტერში მღვდელმთავრის ხარისხში აღყვანის შესახებ. სანამ კრება შეუდგებოდა საკითხის განხილვას, ბ. ჯალალონიამ მორწმუნეთა საზოგადოებისაგან შემდგარი კრების წევრებს — მაგრამ, როგორც საბჭოთა საქართველოს მოქალაქეებს — შეახსენა 1924 წლის 24 თებერვლის ქართული ინსტრუქციის შინაარსი — 1923 წ. 19 ივნისის რუსული ინსტრუქციით — რომ ეკლესია — სახლში კრების მოწვევა დაშვებულია, თუ მას ექნება რელიგიური ხასიათი და მიუთითა: Гидулянов П.В. „Отделение церкви от государства в СССР“, издание 3-е, 1926 г.; მოხსენებით „კანონიზებული ხელდამსხმელი და ხელდასასხმელი“ გამოვიდა ბ. ჯალალონია. მოხსენების გარშემო გაიმართა კამათი.

კითხვა: შეუძლია მღვდრობითი სქესის მექონს კურთხევა?

პასუხი: ა. ქათამაძემ ზეპირ ჩაუკითხა გალ. 3, 28.

კითხვა: რომელიმე საიდუმლო თუ შეუსრულებია წმ. ნინოს გარდაცვალებამდე?

პასუხი: (ბენედიქტესი) გავიხსენოთ ზუსტად „ნათელს იღო მეფემან ხელსა ქუეშე წმიდისა ნინოსსა და შემდგომად დედოფალმან და შვილთა მათთა ხელსა ქუეშე მათ მღვდელთასა...“ (საქ. სამოთხე. გვ. 143). აქედან ჩანს, რომ წმიდა ნინომ შეასრულა ერთი საიდუმლოთაგანი — ნათლისღება.

კითხვა: „ხელსა ქუეშე წმიდისა ნინოსსა“ ვის ესმოდა წარსულში თქვენბური გაგებით?

პასუხი: (ბენედიქტესი) სალომე უჯარმელს, მიხეილ საბინაშვილს, მღვდელმთავარ ნიკოლოზ ტფილელს, შიომღვიმის აღმღგენელს ეპისკოპოს ალექსანდრეს, სასულიერო მხატვრებს და საერთოდ ქართულ ეკლესიას. აი წმიდა ნინოს ხატი (ხატს წარმოადგენს) მ. საბინაშვილის შესრულებული. ამ ხატში წმიდანი არის ოლარით. რისი სიმბოლოა ოლარი? იმისი, რომ მის მქონეში მაღლია ღვთისა დიდი მსხვერპლის შესაწირავი. ამ ხატის შექმნა მხატვარს უკარნახა სიტყვებმა „ხელსა ქუეშე წმიდისა ნინოსა“ და ქართული ეკლესიის ძველმა სამხატვრო ტრადიციამ. საყურადღებოა, საბინაშვილისეული ხატი — წმ. ნინო ოლარით — აკურთხა ქართულმა ეკლესიამ! შიომღვიმეში ალექსანდრე ეპისკოპოსის მიერ მოწვეულმა მხატვარმა პირველის ლოცვა-კურთხევით გაიმეორა საბინაშვილისეული.

კითხვა: არის მოღწეული ცნობები, რომ წმიდა ნინო მდგარა წმიდა ტრაპეზის წინაშე?

პასუხი: ა. ქათამაძე წარმოადგენს ხატს და აი ხატი, სადაც წმიდანს ხელში უპყრია სატრაპეზო სახარება... იგივე კითხვაზე ბენედიქტე შენიშნავს: წმიდა ნინო თვითონ იყო წმიდა ტრაპეზი. მიღებულია წმ. ნინოს სამღვდელმთავრო პანაღია.

კითხვა: თუ მომხდარა ხელდასხმა ხელდამსხმელის ან ხელდასასხმელის ხილული მონაწილეობის გარეშე?

პასუხი: (ნ. იორამაშვილისა) დედიმოსმა ეპისკოპოსის ხარისხში აიყვანა გრიგოლ, რომელიც წირვის და მისი კურთხევის მიმდინარეობის დროს იმყოფებოდა არა ტაძარში, არამედ ორი ღლის სავალ მანძილზე უდაბნოში. „წინაშე ღვთი-

სა მდგომარეობან, და საღმრთოთა შურიტა მოტყინარეზან დედიმოს, მინდობიტა ღვთისათა გცხო შენ მღვდელმთავრად თვინიერთანა ყოფისა შენისა... ღვთისმეტყველო დიდებულო გრიგორი“ (სადღესასწაულო 17 ნოემბერი, ცისკ. გალობა 5 მუხ. 3). კრებამ დადებითად შეაფასა, მიიღო და დაამტკიცა ზემოხსენებული მოხსენება ხმის უმრავლესობით. წაკითხული იქნა ლექცია: „ქართლად ფრიადი ქვეყანამ აღირაცხების, რომელსაცა შინა ქართულიტა ენიტა ჟამი შეიწირვის და ლოცვამ ყოველი აღესრულების“ — ბენედიქტეს მიერ. კრებამ საჭიროდ სცნო, როგორც ხელდასხმა კანონიზებულისაგან, ასევე, ღირსად ბენედიქტეს ეპისკოპოსის ხარისხში აღყვანა ამ გზით. კრების წინაშე ბენედიქტეს ავტობიოგრაფიული ფურცელი ჩაიკითხა ნ. იორამაშვილმა. კრებაზე ეპისკოპოსის ხელდასხმისათვის განკუთვნილი წესის ახალი დამატება ჩაიკითხა ბენედიქტემ და აღნიშნა, რომ ეს გამოიწვია მოციქულისაგან ხელდასხმამ, რომ წესი განკუთვნილი იყო რიგითი მღვდელმთავრებისათვის და კანონიზებულისაგან ხელდასხმა სრულიად არ ყოფილა გათვალისწინებული, რომ ძველი წესი ახლის ჩამატებით ამჯერად მხოლოდ დაუშვით, და რომ მომავალში წესს მოციქულისაგან შეადგენს მერმისი. კრებამ განიხილა ბენედიქტეს მოხსენება: „1920 წლის 27 ივნისის ქართული საეკლესიო კრების გადაწყვეტილების მცხეთა-თბილისის ეპარქიების გაერთიანების შესახებ მიღებული“ და დაამტკიცა მომხსენებლის აზრი: მცხეთის ეპარქიისთვის გაუქმებულად გამოცხადდეს ხსენებული კრების გადაწყვეტილება მცხეთა-თბილისის ეპარქიების გაერთიანება, რომელიც ძალაში იყო კრების მოწვევიდან დღემდის, და გამოყოფილად გამოცხადდეს მცხეთის ეპარქია თბილისის ეპარქიისაგან. კრებაზე კიდევ დადგინდა: 1. ხელდასხმის გარეგნული წესები შეა-

სრულოს ხალხმა, მორწმუნე ერმა წესით: „წესი, რომელი იქმნების ხელდასხმასა ზედა ეპისკოპოზისა“, საჭირო ცვლილების შეტანით; 2. თუ პატრიარქმა ეფრემ მეორემ მიმდინარე წლის სვეტიცხოვლობამდე (14 ოქტომბრამდე) ეპისტოლარული წესით არ გვაცნო ეპისკოპოს ბენედიქტეს ხელდასხმის კანონიერებაზე, რომ ის ხელდასხმულია კანონიერი გზით, მრევლის მიერ არ დაიშვება, როგორც მწირველი, მაგრამ ცნობის შემთხვევაში, პატრიარქის პირველი თანამწირველი უნდა იყოს კანონიზებული საგან ხელდასხმული; 3. მხოლოდ ეპისკოპოს ბენედიქტეს კანონიერ ეპისკოპოსად ცნობას არავითარი ღირებულება არ ექნება, თუ ამავე დროს კანონიზებული საგან ხელდასხმულის მიერ ხელდასხმულს ა. ქათამაძეს არ სცნობს კანონიერად; 4. ეფრემ მეორესგან მიღებულმა ეპისტოლე მთელ დააკმაყოფილა საპატრიარქო მრევლი, ამ კრებაზე მიღებულ დადგენილებებზე ხელმეორედ იმსჯელებს მორიგი კრება, სასარგებლოდ პატრიარქისა; 5. თუ ეფრემ მეორე არ გასცემს მირონს, სანთელს და ა.შ. სვეტიცხოველს და არ შეიწყნარებს მცხეთის ეპარქიის მრევლისა და ოცეულის მოთხოვნას, მაშინ: მირონი მოიხარშება-იკურთხება, სანთელი შეისყიდება-დამზადდება სვეტიცხოველში და ა. შ.; 6. მორიგი პატრიარქის არჩევამდე მცხეთის ეპარქიაში და კერძოდ, „სვეტიცხოველში“ ჟამის წირვებზე მოხდება დიაკონისა და მღვდლის მიერ კანონიზებული საგან ხელდასხმულის სახელის აღვლენა ნაცვლად პატრიარქისა. თვით ხელდასხმული კი აღავლენს მიტროპოლიტ დავითის სახელს ამგვარად: საუწმიდესო და საუნეტარესო ურბნელი მიტროპოლიტისა მაღალ ყოვლად უსამღვდელოესი დავითისათვის ბოდბეში, ჟამის წირვაზე ხელდასხმისას, სადაც ჯერ არს, იგივე მიტროპოლიტის სახელის აღვლენას ექნება ადგილი...

მაგრამ თუ ეს უკანასკნელი ეფრემ მეორეს მხარს დაუჭერს და არ სცნობს ეპისკოპოს ბენედიქტეს კანონიერ ეპისკოპოსად, მისი სახელის აღვლენა შეწყდება „სვეტიცხოველში“; 7. არც ერთი სამღვდლო ხარისხის პირი, რომელიც კანონიზებული საგან ხელდასმულს კანონიერ მოძღვრად არ მიიღებს დღიდან ხელის დასხმისა — სამი თვის მიწურვამდე, ეპისკოპოსს მოწერით, ან საიდუმლო აღსარებით, პატრიარქად (თუ ეს პირი პატრიარქობის კანდიდატია) ვერ ეკურთხება, ინტრონიზაცია ვერ შესრულდება საპატრიარქო ტაძარ „სვეტიცხოველში“, სხვა ეკლესიაში ნაკურთხსა და ინტრონიზებულს კი მცხეთის ეპარქია არ მიიღებს და ჟამის წირვებზე მის სახელს არ აღავლენს; 8. მღვდელმთავარი ბენედიქტეს ნაკურთხი საპატრიარქო ტაძრის მრევლის მიერ გამოყოფილი სპეციალური კომისიის მიერ შემუშავებული „ცნობით“ გაიგზავნება საქართველოს ყველა კუთხეში, როგორც კანონიერი მღვდლები, თანახმად ამა თუ იმ ქალაქის, ამა თუ იმ დაბისა და სოფლის მრევლის მოთხოვნით; 9. კანონიზებული საგან ხელდასმულის მიერ ნაკურთხი „მშვიდობის დაცვის“ მიზნით იმ ეპარქიებში გაიგზავნებიან, რომლებიც კალენდარულად თავისუფალია, ანდა ჰყავთ ფორმალურად დროებითი მმართველები ეპისკოპოსების სახით; 10. თუ რომელიმე მოქმედი, არათავისუფალი ეპარქიიდან რომელიმე ეკლესიის მრევლმა მოითხოვა ეპისკოპოს ბენედიქტეს ხელდასმული მოძღვრად, ხსენებული ეპარქიის ეპისკოპოსი ეფრემ მეორის ჩარევითაც კი ვერ დაუშლის ამ მრევლს საპატრიარქო ტაძრიდან გაგზავნილის მწყემსად აყვანას და ეს უკანასკნელი ხელდამსხმელის მორჩილებაში იქნება; 11. თუ მღვდელს ექნება ხსენებული კომისიის მიერ შემუშავებული და საპატრიარქო მრევლის კრების მიერ დამტკიცებული „ცნობა“, ის კანონიერი მღვდელია და

ეფრემ მეორეს მათი ოფიციალური დევნის უფლება ერთმევა; 12. სამთავროს მონასტერი მას შიგან არსებული საღვთისმეტყველო-სამოძღვრო სამშლიანი სასწავლებლით მცხეთის ეპარქიაში შემავალია და საპატრიარქო ტაძრის ეპისკოპოს ბენედიქტეს, მრევლის და ოცეულის ყურადღების ქვეშ იქნება. თუ რა იგულისხმება ყურადღების ქვეშ, ამაზე ცალკე იმსჯელებს მორიგი კრება, სხვა რელიგიურ საკითხებთან ერთად; 13. კანონიზებული საგან ნაკურთხი, სამეული და მორწმუნეები, რომლებიც ეკურთხნენ და მონაწილეობა მიიღეს №1 კრების გადაწყვეტილების სისრულეში მოყვანაში, არ ექვემდებარება 1945 წ. 28 მარტს მიღებული დებულების ქვეთავს საეკლესიო სამართალს, ე.ი. კათოლიკოზის მიერ — საბჭოსთან ანუ სინოდთან შეთანხმებით — გაცემულ ბრძანებებს (თუ ამას ექნება ადგილი ბენედიქტეს ეპისკოპოსის ხარისხში აყვანასთან დაკავშირებით): მღვდელმოქმედების აღკვეთას, სამსახურიდან გადაყენებას, ეკლესიის წევრობიდან გამორიცხვას, ანათემას, მორწმუნეებზე საეკლესიო ეპიტიმის დადებას, თანახმად კრების გადაწყვეტილებისა, ძალა არ ექნება. შენიშვნა: ბრალდებულისაგან და მისი თანამოაზრეებისაგან ბრძანებებს, რჩევა-დარიგებებს და ა.შ. ჩვენ ვერ მივიღებთ, უბრალოდ, როგორც ანალოგიურს. ბრძანებებში იგულისხმება სას. (სასულიერო) მთავრობის მიერ გაცემული; 14. ვინაიდან ქართული ეკლესია, თანახმად კონსტიტუციისა, გამოყოფილია სახელმწიფოსაგან და რამდენადაც ჩვენ არ დაგვირღვევია 1924 წლის 24 თებერვლის ეკლესიასთან დაკავშირებული ქართული ინსტრუქციის შინაარსი, ე. ი. კრების მოწვევა, გადაწყვეტილებათა სისრულეში მოყვანას ჰქონდა და ექნება რელიგიური ხასიათი, სამოქალაქო მთავრობა ამ რწმუნებულის სახით ეფრემ მეორესა და ჩვენ შორის, ვფიქრობთ, ნეიტრალურ მდგო-

მარეობაში იქნებიან, თუ რომელიმე მხარე ან კრებისა ან ეფრემ მეორისა არ დაარღვევს ძერჟინსკულ ჰუმანიზმს; 15. ეპისკოპოს ბენედიქტესთვის დაკანონებულ პატივს მორიგი პატრიარქის არჩევის შემდეგ (თუ ეს უკანასკნელი სცნობს პირველს კანონიერად) აკლდება ეპითეტი სვეტიცხოვლის წინამძღვრობისა და ამ მორიგ პატრიარქს ტრადიციულად ებოძება. მაგრამ თუ ეფრემ მეორე სცნობს ბენედიქტეს, სვეტიცხოვლის წინამძღვრობაში კრების მიერ აღდგენილი არ იქნება მაინც; 16. კანონიზებული ხელდასხმას მოახდენს 14 ივლისს, კვირას (ძვ. სტ.); 17. ეკლესია, სადაც არჩეულის ეპისკოპოსის ხარისხში აყვანა მოხდება, მოქმედია და ჰყავს მოძღვარი. კვირა უქმე დღეა და თუ ჟამის წირვის ჩატარებაზე ადგილობრივმა მოძღვარმა ნებით ხელი არ აიღო და ჩვენ არ დავგითმო (არც აქვს უფლება წირვის მიტოვებისა პატრიარქის ნებართვის გარეშე), კრების გადაწყვეტილებით, სათანადო პირების მიერ ყოველგვარი პირადი შეურაცხყოფის მიყენების გარეშე გაიკოჭება მთელი ჟამის წირვის მანძილზე; 18. დღიდან ბენედიქტეს ეპისკოპოსად ხელდასხმისა სვეტიცხოვლის ანაბრები (შემოსავლის ფულადი თანხა) შეინახება ადგილობრივ, მცხეთის სახ. ბანკში სვეტიცხოვლის სახელზე გაფორმებით; 19. ბოდბის წმ. ნინოს მონასტერი ბოდბის ეპარქიაშია, რომელიც კალენდარულად თავისუფალია, მაგრამ მის დროებით მმართველად ითვლება ეპისკოპოსი რომანოზი (პეტრიაშვილი) და ეს უკანასკნელია პასუხისმგებელი პატრიარქის წინაშე, თუ რატომ დაუშვა კანონიზებული საგან ხელდასხმა და რატომ არ აცნობა მას, მაგრამ კრების გადაწყვეტილება იფარავს. ეფრემ მეორეს ერთმევა უფლება მღვდელმთავრის დასჯისა. დასჯის შემთხვევაში, დასჯილი უფლებამოსილია, გამოცხადდეს სვეტიცხოველში, რომ კან-

ონიზებულისაგან ხელდასხმულმა მიაველინოს კალენდარულად რომელიმე უმოქმედო ეპარქიაში ეპისკოპოსად, თუ დადგინდება, რომ იგი სიმონიით არაა ნაკურთხი ეფრემ მეორისაგან; 20. მღვდელმთავრული პატივიდან: მცხეთა-წილკნის ეპისკოპოსი არ ნიშნავს: მცხეთა-წილკნის ეპარქიათა გაერთიანებას. მაგრამ სანამ თავისუფალია, მისი დროებითი მმართველია სვეტიცხოვლის ამჟამინდელი წინამძღვარი; 21. ბოდბის მონასტერთან არსებული ოცეულის წევრებს ნება აქვთ, უბრალოდ დაესწრონ ან თუ სურვილს განაცხადებენ, მონაწილენი გახდნენ როგორც მორწმუნენი მოციქულისაგან არჩეულის ხელდასხმისათვის ჩატარებული წირვალოცვისა, რაც შეეხება პრეტენზიებს — ეს მათ ფუნქციებში არაა; 22. მცხეთის ეპარქიის თბილისის ეპარქიისაგან გამოყოფამ და სვეტიცხოვლის წინამძღვრობისაგან კათოლიკოზის განთავისუფლებამ გამოიწვია 1945 წ. 3.28-მიღებული დებულების (დებულება საქართველოს ეკლესიის მართვა-გამგეობისათვის ქვეთავის „მთავარი გამგეობას-ს“) და ამ პერიოდისთვის შენიშვნის უარყოფა. ასე რომ: კათოლიკოს-პატრიარქის (ეფრემ მეორის) შესანახ „სამეურნეო გამგეობის თანხას“ არ მიემატება სვეტიცხოვლის შემოსავლის არც ერთი პროცენტი; 23. 1968 წლის 12 ივნისის კრება დროებით უშვებს 1969 წლის საქართველოს ქართული ეკლესიის კალენდარში „საქართველოს ეკლესიის ეპარქიების მღვდელმთავრების“ სიაში შეტანილი იქნეს ასეთი ცვლილება: 1.) მცხეთის ეპარქია: საპატრიარქო-კვართსაუფლო „სვეტიცხოვლის“ წინამძღვარი და მცხეთა-წილკნის ეპისკოპოსი ბენედიქტე (ჯალალონია). მოციქული ნინო მესხის ხელდასხმული 1968 წლის 14 ივლისს, ბოდბეში. 2.) თბილისის ეპარქია: თბილისის მთავარეპისკოპოსი და სრულიად საქართველოს კათოლიკოს-პატრიარქი

ეფრემ მეორე; 24. პატრიარქის და საბჭოს (სინოდის) მიერ ბენედიქტეს ეპისკოპოსად ცნობა, ან არცნობა 23-ე მუხლის შინაარსის კალენდარში შეტანას ხელს არ უშლის.

1968 წლის 27 (ახ. სტილით) ივლისს ბენედიქტე ჯალ-ალონია, ალექსანდრე ქათამაძე, არქიმანდრიტი პართენი, ნინო იორამაშვილი და მათი მხარდამჭერნი ბოლბეს გაემგზავრნენ. მანამდე მათ სჭირდებოდათ სამღვდელმთავრო კვერთხი, კუნკულბარტყულა, პანალია. ყველაფერი იშოვნა არქიმანდრიტმა პართენმა. იგი შეწუხებულ მივიდა ურბნელ მიტროპოლიტ დავითთან (დეკდარიანი) და აუწყა, რომ სვეტიცხოველში დაიკარგა სამღვდელმთავრო პანალია. მიტროპოლიტმა დავითმა უყოყმანოდ გადასცა თავისი კუთვნილი პანალია, რომელიც გამოიყენეს „ახლადნაკურთხი ეპისკოპოს ბენედიქტესათვის“. ბენედიქტე მივიდა წმიდა ნინოს საფლავთან, ჩაიცვა სამღვდელმთავრო შესამოსელი და იქიდან გამოვიდა როგორც „წილენელ-მცხეთელი ეპისკოპოსი“. სპეციალურად მოსყიდულ ფოტოგრაფს დააბეჭდვინეს სურათები, სადაც მას შარავანდედი მოსავდა... მან მღვდელ-მონაზვნად ხელი დაასხა ალექსანდრე ქათამაძეს და უწოდა სახელი იაკობი.

თვითმარქვია სასულიერო პირებს მკაცრად დაუპირისპირდნენ წმიდა სინოდის წევრები. 1968 წლის 5 აგვისტოს სვეტიცხოველის საპატრიარქო ტაძრის წინამძღვრის მოადგილეს არქიმანდრიტ პართენს ასეთი შინაარსის წერილი გაუგზავნა ურბნელმა მიტროპოლიტმა დავითმა (დეკდარიანი): „სრულიად საქართველოს კათოლიკოს-პატრიარქის ეფრემ II-ის საწინამძღვრო ტაძარში მომხდარი ბოროტმოქმედების შემდეგ წირვა-ლოცვის დროს იხსენიებთ ჩემს თავს

და, როგორც წესია, არა მის უწმიდესობას და უნეტარესობას. ამის გამო მე, მიტროპოლიტი დავითი ურბნელი, კატეგორიულად მოვითხოვ და ოფიციალურად ვაპროტესტებ ზემოხსენებულ უსაფუძვლო და უტაქტო მოქმედებას. დარწმუნებული ვარ, ამის შემდეგ სვეტიცხოვლის ტაძარში და სხვა მართლმადიდებელ ეკლესიაში ასეთ ბოროტებას მომავალში აღარ ექნება ადგილი. ჩემი პროტესტის ასლი ეგზავნება მის უწმიდესობას და უნეტარესობას. დავითი მიტროპოლიტი ურბნისისა“. გაგულისებულმა ბენედიქტე ჯალალონიამ ასეთი პასუხი გაუგზავნა მიტროპოლიტ დავითს: „1968 წლის 12 ივნისის სრულიად საქართველოს მორწმუნეთა საზოგადოების გაერთიანებული კრების ოქმთა მე-6 მუხლში ნათქვამია: „მორიგი პატრიარქის არჩევამდე მცხეთის ეპარქიაში და კერძოდ, „სვეტიცხოველში“, ჟამისწირვებზე მოხდება დიაკონისა და მღვდლის მიერ კანონიზებული საგან ხელდასმულის სახელის აღვლენა ნაცვლად პატრიარქისა. თვით ხელდასმული კი აღაველნს მიტროპოლიტი დავითის სახელს. მაგრამ თუ ეს უკანასკნელი ეფრემ II-ს მხარს დაუჭერს და არ სცნობს ეპისკოპოს ბენედიქტეს კანონიერ ეპისკოპოსად, მისი (ე.ი. ურბნელის) სახელის აღვლენა შეწყდება სვეტიცხოველში“. თანახმად ციტირებულისა, ამა წლის 8 ივლისიდან არქ. პართენის მიერ და ამა წლის 14 (27) ივლისიდან ბერდიაკონ იაკობის მიერ, ხდება ჩემი სახელის აღვლენა, ნაცვლად პატრიარქის სახელის აღვლენისა. თვით მე კი, ამა წლის 8 ივლისიდან მღვდელმთავრულ ღოცვებში აღვაველნ თქვენი მეუფების სახელს... ახლა კი თქვენი წერილის გარშემო, არქ. პართენს რომ გამოუგზავნეთ ამა წლის 5 აგვისტოს დათარიღებით, №8-ით მე-6. შენიშვნები: 1. თქვენი წერილი უმისამართოდ გამოგზავნილია, უნდა გამოგვეგზავნათ ჩვენთვის და არა

არქ. პართენისათვის; 2. სვეტიცხოვლის წინამძღვარში თქვენ გულისხმობთ ეფრემ მეორეს, რომელიც 1968 წლის 12 ივნისის კრების დადგენილებით, და კერძოდ, 8 ივლისიდან უკვე აღარაა სვეტიცხოვლის წინამძღვარი და კრების წინაშე მოტევა ითხოვეთ სიტყვებისათვის: „ეფრემ მეორის საწინამძღვრო ტაძარში“; 3. თქვენი „პროტესტის“ დაკმაყოფილება არ ძალუძთ არქ. პართენს და ბერდიაკონ იაკობს. დიაკონიც და არქიმანდრიტიც ჩემს ეპარქიაშია და მოციქულთა დადგენილებანის მეოცდაცხრამეტი (39-ე) მუხლის შინაარსის თანახმად, ჩემს ეპარქიაში ჩემი ლოცვა-კურთხევის გარეშე არაფერს არ აკეთებენ. (არც თქვენს მოხსენიებას მოიშლიან); 4. თქვენს კატეგორიულ მოთხოვნას დავაკმაყოფილებთ ჩვენ და თქვენი სახელის აღვლენას, თუ გნებავთ, უბრალოდ თქვენი სახელის ხსენებასაც კი წმ. ტაძრის სიახლოვეს შევწყვეტთ და ვუბრძანებთ მორჩილთ, თუ თქვენ ჩვენს სახელზე გამოგზავნით არა პროტესტს, არამედ თხოვნას, რომ არ გსურთ და უღირსება სინდისს გიქენჯნით, მოხსენებულ იყოს კვართსაუფლო ტაძარში. ჩვენდამი მოწერილი თხოვნა თქვენი, ვიმეორებ, დაკმაყოფილებული იქნება, თუ წერილი დასათაურდება მისამართით ადრესატისა: საპატრიარქო-კვართსაუფლო სვეტიცხოველის წინამძღვარს და მცხეთა-წილკნის ეპისკოპოსს ბენედიქტეს... აქვე უნდა ვთქვა: ჩვენ გიხსენიებთ კრების სურვილისა და დადგენილების თანახმად, როგორც საუწმიდესოსა და საუნეტარესოს, რაც მომასწავებელია თქვენი მეუფების გაპატრიარქებისა და ნუთუ „ხმას ღვთისას და ხმას ერისა“ აგდებთ არად?; 5. ჩვენს სახელზე თქვენი წერილის (თხოვნის) ან ეფრემ მეორის მხარდაჭერის ოფიციალურად მიღებამდე იქნებით მოხსენიებაში და ვფიქრობ, ეს სულაც არაა გულდასაწყვეტი; 6. თქვენს წერილში ჩანს ეფრემ მეო-

რის სიტყვიერი დაცვის ცდა, რაც, ვეჭვობ, თქვენ შეძლოთ პრაქტიკულად, ვინაიდან: ეფრემ მეორის დაცვას ღვთისა და ერის სამსჯავროს წინაშე სულ სხვა გონება უნდა. აქ ის გონება უვარგისია, რომელიც ეფრემ მეორის დაკვეთით ეფრემისვე ქებას წარმოთქვამდა სიონის ამბიონიდან; 7. თქვენი წერილის ასლი თუ ვის გაეგზავნა, რა აზრი აქვს, როცა ასლის დედანი არა იმას მიუვიდა, ვისაც უნდა მიჰსვლოდა? 8. წერილი არქ. პარტენმა გადმოცა მე, ვინაიდან მას არ ეკუთვნოდა, მაგრამ იგი მე ჩემად არ მიმიღია, მიუხედავად ამისა, რომ პასუხი გაგეცით; 9. სვეტიცხოველში არავითარი ბოროტმოქმედება არ მომხდარა, გარდა იმისა, რომ პატრიარქმა ეფრემ მეორემ არქ. პარტენს უბრძანა, დაერღვია მცნება „არა ცილი სწამო“ და ცილი ეწამებია ჩემთვის... თქვენ ეს „ბოროტმოქმედებანი“ გაქვთ მხედველობაში? თუ ეს ასეა და „ასეთ ბოროტებას მომავალში აღარ ექნება ადგილი“ — მოგესალმებით; 10. ესარგებლობ შემთხვევით და კკითხულობ: კრების ოქმიდან ამონაწერი პასუხისთვის გამოგიგზავნათ კრებამ, რად ღუმხართ მეუფეო? საპატრიარქო-ჯვართსაუფლო სვეტიცხოველის წინამძღვარი და მცხეთა-წილკნის ეპისკოპოსი ბენედიქტე (ჯალალონია), 1968 წ. 25 ივლისი“.

სრულიად საქართველოს კათოლიკოს-პატრიარქმა უწმიდესმა და უნეტარესმა ეფრემ II-მ ეკლესიაში შფოთისა და ამბოხების მომწყობთა მიმართ გადამჭრელ ზომებს მიმართა. წმიდა სინოდის საგანგებო სხდომაზე, რომელსაც ესწრებოდნენ: მიტროპოლიტი დავითი (დევდარიანი), ეპისკოპოსი ზინობი (მაჟუგა), მიტროპოლიტი ნაუმი (შავიანიძე) ეპისკოპოსები ილია (შიოლაშვილი), რომანოზი (პეტრიაშვილი), საქართველოს სამოციქულო ეკლესიიდან სრულიად განიკვეთნენ ბეჯით ჯალალონია, ალექსანდრე ქათამაძე,

ნინო იორამაშვილი. არქიმანდრიტ პართენ აფციაურს ჩამოერთვა საეკლესიო ხარისხი და უბრალო წიგნის მკითხველად განწესებულ იქნა ალავერდის ეპარქიაში. სინოდის ეს გადაწყვეტილება ოფიციალურად ეცნობა საერო ხელისუფლებას. მეამბოხეებს ოფიციალურად მოსთხოვეს სვეტიცხოვლის დატოვება. თვითმარქვია ეპისკოპოსმა ბენედიქტემ სსრ უმაღლეს საბჭოში ასეთი შინაარსის საპროტესტო წერილი აფრინა: „ჩემს მცხეთის ეპარქიაში რელიგიის საქმეთა რწმუნებულის ამხ. დ. შალუტაშვილის მითითებით, მცხეთის ადგილობრივმა სამოქალაქო მთავრობამ (აღმასკომმა — თავმჯდომარე ლაშხი, მცხეთის პროკურატურამ — პროკურორი აბესაძე, მილიციამ — უფროსი ხაჭალია) ინება, თვითნებურად ჩარეულიყო სახელმწიფოსაგან კონსტიტუციურად გამოყოფილი ქართული ავტოკეფალური ეკლესიის წმიდა ეკლესიურ საქმეებში, კერძოდ, იკისრა 1968 წლის 12 ივნისის სრულიად საქართველოს მართლმადიდებელთა გაერთიანებული კრების „შრომების“ გაყალბება-უარყოფა, უფრო სწორად 500 ადამიანს გამოგვიცხადა აღმინისტრაციული დევნა, იტვირთა დაცვა პატრიარქ ეფრემ II-ისა და ცდილობს მას დაუბრუნოს კრების მიერ ჩამორთმეული წინამძღვრობა სვეტიცხოვლისა, მთავარეპისკოპოსობა მცხეთისა და ა.შ. კრებისგან მე რომ მეზობდა. მაცხოვრული და ლენინური „სინდისის თავისუფლების“ შეურაცხყოფისათვის, და რომ რწმუნებული არ გაუფრთხილდა საბჭოთა რწმუნებულის საპატიო სახელს, რამაც იგი გამოიყვანა „სინოდალური პროკურორის როლში“ და რამაც შეცდომაში შეიყვანა ადგილობრივი მთავრობა, საქართველოს სსრ უმაღლესი საბჭოდან ბრძანების მიღებამდე სწორია თუ არა ამხ. დ. შალუტაშვილისა და ადგილობრივი მთავრობის მოქმედება, ვუცხადებ ბოიკოტს შიმშილით. თუ რამდენად

პირნათელი ვიქნები სიტყვის აღსრულებაში, ამას დაამტკიცებს შემდეგში ჩემზედ დანიშნული საექიმო ექსპერტი. საპატრიარქო კვართსაუფლო სვეტიცხოვლის წინამძღვარი და მცხეთა-წილკნის ეპისკოპოსი ბენედიქტე (ჯალალონია)“. მემამბოხენი სვეტიცხოვლიდან გამოაძევეს. საერო ხელისუფლებამ შედეგს მიაღწია — საქართველოს მართლმადიდებელი სამოციქულო ეკლესია კიდევ უფრო დაასუსტა.

საზოგადოებაში ანტიეკლესიური, ათეისტური სულისკეთების გაძლიერებისათვის 1969 წლის 21 სექტემბერს უდიდეს საეკლესიო დღესასწაულს ღვთისმშობლობას გაზეთ „ქუთაისში“ ბ. გამგებლის ფსევდონიმით დაიბეჭდა წერილი „წმიდა მამები“, რომელიც ეხებოდა 1968 წლის საეკლესიო ამბოხს. „ბეჯით მიხეილის ძე ჯალალონიამ და ალექსანდრე ტრიფონის ძე ქათამაძემ რელიგიისათვის სრულიად უცხო და უცნობ ექსპერიმენტს მიჰყვეს ხელი. ამ „წმიდა მამების“ შესახებ ეკლესიის მსახურთა შორის ცუდი ხმები დადიოდა, მაგრამ სამღვდელოებისა და მისი ხელმძღვანელობის აღმოფოთებამ უკიდურეს ზღვარს მიაღწია, როცა მათ სვეტიცხოველში რელიგიური რიტუალის შესრულების დროს ატეხეს დებოში — წინააღმდეგობა გაუწიეს მღვდელმთავარს (იგულისხმება კათოლიკოს-პატრიარქი ეფრემ II). შემდეგ ისინი ქუთაისს ეწვივნენ და პეტრე-პავლეს ეკლესიაში შეეცადნენ საცეცხლური წაერთმიათ მღვდელმთავრისათვის (იგულისხმება ქუთათელ-გაენათელი მიტროპოლიტი ნაუმი). ამ უპრეცედენტო შემთხვევისათვის ისინი განკვეთილ იქნენ ეკლესიიდან... საიდუმლო სერობა დიდხანს არ გაგრძელებულა, პირველმა მეორე, ხოლო მეორემ პირველი თვითნებურად აკურთხა მღვდელმსახურად. კერძოდ, ბ. ჯალალონიამ მღვდელ-მონაზვნად აკურთხა ალექსანდრე ქათამაძე

და „იაკობად“ მონათლა, ხოლო ბ. ჯალაღონია „ეპისკოპოს ბენედიქტედ“ იქნა „კურთხეული“. ყველაფერი ეს საკმარისი აღმოჩნდა იმისათვის, რომ მათ დაეწყოთ მღვდელმსახურების შესრულება, საიდანაც გარკვეულ შემოსავალს იღებენ. ახლა სათანადო ორგანოების ხელთ არის დოკუმენტი იმის შესახებ, რომ აღნიშნული „მღვდლები“ ნაკურთხი არ არიან სრულიად საქართველოს კათოლიკოს-პატრიარქ ეფრემ II-ის მიერ და არ აქვთ მღვდელმსახურების შესრულების უფლება. თუმცა უფლებას წვერმოშვებული და ანაფორჩაცმული „წმიდა მამები“ რას დაგიდევენ. მათთვის მთავარი შემოსავალი და სიმდიდრეა. საქართველოს კათოლიკოს-პატრიარქის ეფრემ II-ის მიმართვის საფუძველზე, სხვისი სულისათვის „მოჭირნახულე მღვდლებს“ შინაგან საქმეთა სამმართველოს მიერ ჩამოერთვათ რელიგიური რიტუალებისათვის საჭირო საგნები. გაფრთხილებულ იქნენ, ვიდრე გვიან არ არის, ხელი აიღონ ნეტარხსენებულ მოღვაწეობაზე“. 1972 წლის 7 აპრილს, როდესაც გარდაიცვალა სრულიად საქართველოს კათოლიკოს-პატრიარქი უწმიდესი და უნეტარესი ეფრემ II, სიონის საპატრიარქო ტაძარში ხალხს დაურიგეს ძველქართულ ენაზე შედგენილი წერილი, რომელშიც ეწერა: „ეფრემი არა არს ღირსი სიონში დაფვლისა, რომელ ემორჩილა ეშმაკსა, აწ მსწრაფლ აღსდექით, მოითხოვეთ ბერი ბენედიქტე ჯალაღონია, რომელიც ვიხილე განგებითა ღვთისათა — იგი არს ჭეშმარიტი ივერიის პატრიარქი, კურთხეულიცა ქრისტეს ხელითა წარადგინეთ მოთხოვნა — ჟამი მცირე არს. ათცამეტსა მაისსა დღესასწაულსა ქრისტეს ამაღლებისა იქნების სინოდი. იმღვიძარეთ ივერიელნო, ნუ გეშინისთ“. სრულიად საქართველოს კათოლიკოს-პატრიარქი გახდა ურბნელი მიტროპოლიტი დავითი. ბეჯით ჯალაღონია „ჭეშმარიტი ივერიის“ პატრიარქობის მაძიებლად დარჩა.

P.S. მაინც ვინ იყვნენ ეს მეამბოხენი?

1. ბენედიქტე ჯალალონია, ერისკაცობაში ბეჯით მიხეილის ძე ჯალალონია, დაიბადა 1938 წლის 12 ივნისს ჩხოროწყუს რაიონში, სოფელ სარაქონში. 1963-1967 წ.წ. სწავლობდა მცხეთის სამოძღვრო კურსებზე, შემდეგ — ზაგორსკის სასულიერო სემინარიაში. ბიოგრაფიის პირველ ვარიანტში, რომელიც 1968 წელს არის შედგენილი, იგი წერდა, რომ 1968 წლის 14 ივლისს სვეტიცხოვლის საპატრიარქო ტაძარში ბერად აღკვეცეს არქიმანდრიტებმა პართენ აფციაურმა და კონსტანტინე ქვარაიამ. 1968 წლის 21 ივლისს წმიდა ნინომ ბოდბეში აიყვანა ეპისკოპოსობის პატივში. 1971 წლის 17 ივლისს კათოლიკოს-პატრიარქი ეფრემი ასეთი შინაარსის წერილს უგზავნის მას: „მოქალაქე ბეჯით ჯალალონიას! თქვენს თავს უწოდებთ ეპისკოპოსს, სინამდვილეში არა თუ ეპისკოპოსი, ქრისტიანიც არა ხართ, თუ შემოიტანთ სინანულის თხოვნას, წმიდა სინოდი მხოლოდ ამის შემდეგ იმსჯელებს თქვენს საკითხზე“. 1980 წელს დაწერილ ავტობიოგრაფიაში იგი საერთოდ აღარ ახსენებს 1968 წლის მოვლენებს და აღნიშნავს, რომ 1979 წლამდე იყო თავის მშობლიურ სოფელში, ხოლო 1979 წლის 7 აგვისტოს ჭყონდიდელი მთავარეპისკოპოს იოანეს (ანანიაშვილი) მიერ განწესებულ იქნა თეკლათის მონასტრის მედავითნედ, 1979 წლის 7 ოქტომბერს აღიკვეცა ბერად და ეწოდა სახელად ალექსი. 1979 წლის 11 ნოემბერს მთავარეპისკოპოსმა იოანემ აკურთხა მღვდელ-მონაზვნად. 1980 წლიდან იყო სენაკის ღვთისმშობლის შობის ეკლესიის მღვდლად... ამჟამად პენსიაზეა და ცხოვრობს მშობლიურ რაიონში.

2. მღვდელ-მონაზონი იაკობი — ალექსანდრე ტრიფონის ძე ქათამაძე დაიბადა 1942 წლის 22 ივლისს ტყიბულის რაიონში.

ნის სოფ. მენჭირში. 1964-1965 წლებში სწავლობდა მცხეთის სასულიერო სემინარიაში, შემდეგ — მოსკოვის სასულიერო სემინარიაში. 1966 წელს დაინიშნა ქაშუეთის წმ. გიორგის სახ. ეკლესიის მედავითნედ. 1970 წლის 23 თებერვალს სრულიად საქართველოს კათოლიკოს-პატრიარქის უწმიდესისა და უნეტარესი ეფრემ II-ის სახელზე დაწერილ წერილში მან მოინანია 1968 წლის საეკლესიო ამბოხებაში მონაწილეობა: „1968 წლის ივლისში ეკლესიაში მოვახდინეთ განხეთქილება, რომელშიც ემონაწილეობდი, — წერდა იგი, — არაკანონიკური გზით გამოვიყენე საეკლესიო დოგმები, ვატარებდი მღვდელმსახურებას, შეურაცხყოფა მივაყენეთ ღვთის მცნებებს, წმიდა ტაძრებს, მათ ხელმძღვანელობას. ყოველივე ეს მოხდა ჩვენი ქედმაღლობითა და ამპარტავნებით. ესცოდე ღვთისა და მამის წინაშე. გთხოვთ, შემინდოთ დიდი ცოდვის საუკუნო ტანჯვა, დამიბრუნოთ ქრისტიანობა, მიკურთხოთ გვირგვინი და მიმიღოთ ეკლესიაში დაბალ სამსახურზე, რომელსაც თქვენი მოწყალება იწებებს. შემინდეთ ყოველივე და მიმიღეთ მტირალი თქვენ წინაშე, რომ არავითარი კავშირი ვიქონიო ეკლესიიდან განკვეთილ პირებთან“. შეუნდეს. 1971 წ. ურბნელმა მიტროპოლიტმა დავითმა (დევდარიანი) აკურთხა დიაკვნად, 1973 წ. ქუთათელ გაენათელმა და ჭყონდიდელმა მიტროპოლიტმა რომანოზმა — მღვდლად. 1979 წ. 13 აგვისტოს უწმიდესმა და უნეტარესმა სრულიად საქართველოს კათოლიკოს-პატრიარქმა ილია II-მ ეპისკოპოსად. 1982-1983 წ.წ. იგი მიტროპოლიტ შიოსთან (ავალიშვილი) ერთად დაუპირისპირდა უწმიდესსა და უნეტარეს ილია II-ს და მოითხოვა მისი გადადგომა. 1980-90-იან წლებში აქტიურ მონაწილეობას იღებდა ეროვნულ-განმათავისუფლებელ მოძრაობაში, 1991-2005 წლებში იყო დევნილობაში. სამშობლოში დაბრუნების შემდეგ ითხოვდა მღვდელმ-

თავრის ხარისხში აღდგენას... 2008 წლის 27 ნოემბერს იგი გარდაცვლილი იპოვეს თავის ბინაში. მეუფე ამბროსი 2 დეკემბერს დაიკრძალა შიომღვიმის მონასტერში.

3. არქიმანდრიტი პართენი (აფციაური) დაიბადა 1905 წ. 15 მარტს. სწავლობდა ფასანაურის ოთხკლასიან სასწავლებელში. საეკლესიო კითხვა-გალობა და ტიპიკონი შეისწავლა შიომღვიმის მონასტერში. 1924 წელს აღიკვეცა ბერად, 1932 წელს ზედაზნის მონასტრის წინამძღვრის არქიმანდრიტ მიხეილის თხოვნით წილკნელმა ეპისკოპოსმა ალექსიმ (გერსამია) აკურთხა იეროდიაკვნად. 1934 წლის 7 აპრილიდან შიომღვიმის მონასტერშია. 1935 წლის 8 ნოემბერს ხელდასხმულ იქნა მღვდლად. 1936 წლიდან 1940 წლამდე იყო ძეგვის წმ. საბჭოს მონასტრის მღვდელი. 1940 წლიდან დუშეთის რაიონის გუდამაყრის თემშია, მაგრამ იმავე წლის 24 აპრილს დააპატიმრეს ანტისაბჭოთა აგიტაციის ბრალდებით. ოთხი წელი გაატარა პატიმრობაში. 1946-1948 წლებში იყო ზედაზნის მონასტერში. 1948 წლიდან სვეტიცხოვლის საპატრიარქო ტაძარშია — ჯერ მეორე მღვდლის თანამდებობაზე, ხოლო 1955 წლიდან სვეტიცხოვლის წინამძღვრის მოადგილეა. 1960 წლის 23 მარტს უწმიდესმა და უნეტარესმა მელქისედეკ III-მ აიყვანა ილუმენის ხარისხში. 1968-1972 წლებში მას ჩამორთმეული ჰქონდა საეკლესიო ხარისხი და ალავერდის ეპარქიაში იყო მედავითნედ. კათოლიკოს-პატრიარქ ეფრემ II-ის გარდაცვალების შემდეგ უწმიდესმა და უნეტარესმა დავით V-მ დააბრუნა სვეტიცხოველში, დაუბრუნა არქიმანდრიტის წოდება. იგი გარდაიცვალა 1979 წელს.

4. ნინო იორამაშვილი არქიმანდრიტ პართენის სულიერი შვილი. გარდაიცვალა 2008 წელს მცხეთაში.

6. კათოლიკოს-პატრიარქი ეფრემ II და ქართველი საზოგადოება

სრულიად საქართველოს კათოლიკოს-პატრიარქი ეფრემ II 1918-1922 წლებში თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტის სიბრძნისმეტყველების ფაკულტეტზე სწავლობდა. იგი დიდ პატივს სცემდა თავის მასწავლებლებს: ივანე ჯავახიშვილს, კორნელი კეკელიძეს, აკაკი შანიძეს... თავის თანაკურსელებს: პროფესორებს შალვა ამირანაშვილს, გიორგი გოზალიშვილს, სიმონ ჯანაშიას, არნოლდ ჩიქობავას, სერგი მაკალათიას, შოთა ძიძიგურს. ქვეყანაში არსებული ვითარების პირობებში რთული იყო საზოგადოებაში კათოლიკოს-პატრიარქის აქტიურობა, მაგრამ იგი მაინც ახერხებდა ამას. 1968 წელს თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტის დაარსებიდან 50 წლის იუბილეზე იგი საპატიო პრეზიდენტობაში მიიწვიეს. უწმიდესსა და უნეტარეს ეფრემ II-ს ყოველ ახალ წელს ულოცავდა აკადემიკოსი ავლიპ ზურაბაშვილი: „თქვენო უწმიდესობავ, მთელი ჩემი ოჯახი და პირადად მე მუხლმოდრეკით გილოცავთ ახალ წელს და გისურვებთ მტკიცე ჯანმრთელობას და ყოველივე სიკეთეს, გთხოვთ კურთხევას“ — წერდა იგი.

1966 წლის 14 ივნისს საქართველოს მწერალთა კავშირის თავმჯდომარე ირაკლი აბაშიძე წერილით მოიკითხავს მის უწმიდესობას და სთხოვს, როგორც საქართველოს მართლმადიდებელი ეკლესიის მეთაურმა, გადადგას ნაბიჯი იმისათვის, რათა გაფანტოს მითქმა-მოთქმა, თითქოს შოთა რუსთაველს ეკლესია ღვენიდაო: „გაფანტეთ ეს ისტორიული გაუგებრობა თქვენს მრევლში. შოთა რუსთაველის იუბილეს დღეებში იქადაგეთ სიონში, ან მცხეთის სვეტიცხოველში შოთა რუსთაველის დიდი სახელის მოსახსენებლად მისი დაბადების

800 წლისთავზე, ამ წიგნის დამწერს, რომელმაც საქართველო 700 წელი შეინახა, ეს პატივი ეკუთვნის. მას მეტიც ეკუთვნოდა, იგი ქართველ წმინდანთა პანთეონში უნდა ყოფილიყო, რომ არა ჩვენი ბედის უკუღმართობა“. უწმიდესმა და უნეტარესმა ეფრემ II-მ 1966 წლის 30 ოქტომბერს სიონის საპატრიარქო ტაძარში წაიკითხა საინტერესო მოხსენება: „შოთა რუსთაველის აღმსარებლობისათვის“, რომელშიც საეკლესიო პოზიციიდან გაშუქებულია გენიალური პოემის ეროვნული და ზოგადსაკაცობრიო ღირებულებანი. უწმიდეს და უნეტარესი ეფრემ II-ის სარეკომენდაციო წერილი ათენისა და სრულიად ელადის მთავარეპისკოპოს ქრიზოსთომოსთან დაეხმარა კინორეჟისორ გიორგი ასათიანს ათონის მთაზე მოგზაურობაში.

1960 წელს 18 ოქტომბერს მან საგანგებო წერილით მიმართა იერუსალიმის პატრიარქ ბენედიქტე I-ს. წერილში საუბარია იმაზე, რომ მისი ოცნება იყო ეხილა წმიდა ქალაქი იერუსალიმი, წაეკითხა იქ დაცული ხელნაწერები, რომ იგი განსაკუთრებით გახარებულია არქეოლოგიური გათხრების დროს აღმოჩენილი ქართული მოზაიკური წარწერებით: „მაქვს პატივი, თქვენს უნეტარესობას ვაუწყო, — განაგრძობდა უწმიდესი ეფრემ II, — რომ თბილისიდან იერუსალიმს მიემგზავრება სამეცნიერო ექსპედიცია, რომელსაც მიზნად აქვს დასახული, შეისწავლოს ადგილობრივი ქართული კულტურის მასალები და შეკრიბოს ახალი ცნობები ქართველების მოღვაწეობის შესახებ პალესტინაში, კერძოდ, ჯვრის მონასტერში ექსპედიციის წევრები არიან: პროფესორები აკაკი შანიძე, გიორგი წერეთელი, პოეტი ირაკლი აბაშიძე, რომელთაც პირადად ვიცნობ. თქვენს უნეტარესობას ვთხოვ, რომ აღმოუჩინოთ მათ ყოველგვარი დახმარება მათი მეცნიერული მუშაობის დროს მონასტრებსა და ტაძრებში, წიგნსაცავებსა და არქივებში“.

ქართველი მეცნიერები იერუსალიმში პატივისცემით მიიღეს, მუშაობის ყველა პირობა შეუქმნეს მათ.

მის უწმიდესობას დიდ პატივს სცემდა ქართველი საზოგადოებრიობა. ჯერ კიდევ 1965 წლის 3 იანვარს შემოქმედელმა ეპისკოპოსმა ილიამ ასე შეაფასა უწმიდესი ეფრემ II-ის ღვაწლი: „ვისაც სურს, არ შეიძლება არ დაინახოს, რა ძნელი და რთული იყო და არის თქვენი ცხოვრების გზა. თქვენ გზვდებოდით გზაზე უფრო ეკალი, ვიდრე ვარდი. ეს იყო თქვენთვის განსაცდელი, რომელსაც თქვენ ხვდებოდით მორჩილებით და სიმდაბლით. თქვენ მუდამ გულში იმეორებდით და გახსოვდათ ჩვენი დიდი მწერლის სიტყვები: სიმდაბლე მსგავს არს ვაზსა დახრილსა და აღსავსესა ნაყოფითა კეთილითაო (სულხან-საბა) და ამიტომაც სიმდაბლით მოიპოვეთ სიმაღლე. ახლა თვალწინ მყავს წარმოდგენილი სრულიად საქართველოს კათოლიკოს-პატრიარქი უწმიდესი და უნეტარესი ანტონ II, მაგონდება მისი ტირილი და გოდება დაობლებულ საქართველოს ეკლესიაზე. იგი იმედდაკარგული და დამწუხრებული რწყავდა თავისი ცრემლით რუსეთის მიწას. ახლა გადმოგვხედე და ნუ სტირი ჩვენო დიდო წინაპარო, უწმიდესო ანტონ! საქართველოს ეკლესიამ კვლავ მოიპოვა დაკარგული დამოუკიდებლობა და შენ ტახტზე კვლავ ბრძანდება სრულიად საქართველოს კათოლიკოს-პატრიარქი ზეგარდმო მადლით ცხებული, რომლის ანგელოზის დღეს ვზეიმობთ დღეს“.

უწმიდესი და უნეტარესი ეფრემი ყველას მიმართ იყო საოცრად ყურადღებიანი. მის არქივში უამრავი სამადლობელი წერილია. ქრისტეფორე კაპანაძე ითხოვს მატერიალურ დახმარებას და ეძლევა. არქიმანდრიტი ევაგრე დიასამიძე მადლობას მოახსენებს ყურადღებისათვის და

1968 წლის 11 დეკემბრიდან ითხოვს პენსიაზე გადასვლას. ბეთანიის მონასტრის ილუმენი იოანე (გიორგი) მხეიძე სთხოვს – დავუძლურდი და იქნებ მამა გაბრიელ ურგებაძე დანიშნოთ წინამძღვრადო. ზესტაფონიდან ელენე გველესიანი, მღვდელთვედორე გველესიანის შვილი, ითხოვს საეკლესიო კალენდარს. თუ სასულიერო პირს რამე უჭირდა გვერდით ედგა. 1969 წლის 3 მარტს გარდაიცვალა ქუთათელ-გაენათელი მიტროპოლიტი ნაომი (შავიანიძე). უწმიდესმა ეფრემმა ასეთი შინაარსის დეპეშა გაგზავნა ქუთაისში. „ჩემი უძვირფასესი ნაომის გარდაცვალების გამო ვერ მოგახსენებთ სამძიმარს, რადგან ყველამ მე უნდა მითხრათ სამძიმარი ყველაზე მძიმე დანაკლისით შეწუხებულს“. იგი ქუთაისში ჩავიდა და წესი აუგო განსვენებულ მღვდელმთავარს.

უწმიდესი და უნეტარესი ეფრემ II მოკრძალებულად ცხოვრობდა. უყვარდა სიონის საპატრიარქო ტაძრის ეზოში უბრალო სამღვდლო შესამოსელით ჯდომა, ხალხთან საუბარი. იყო ისეთი შემთხვევებიც, როდესაც იგი უბრალო ღვთისმსახური ეგონათ. ცნობილი ლოტბარი მიხეილ მცურავიშვილი იგონებს: „სიონში ანსაბლი „გორდელა“ ვგალობდით, წირავდა კათოლიკოს-პატრიარქი ეფრემ II. ამ დროს ძალზე მოკრძალებით ვასილ მჭავანაძე შემოვიდა. ერთი კაცი ახლდა. პატრიარქი ჩვეულებრივ აგრძელებდა. წირვის შემდეგ მცირეოდენი პაუზის დროს პატრიარქი მჭავანაძეს მიუახლოვდა ხელი გაუწოდა. მჭავანაძე პატრიარქის გამოწვდილ ხელს ეამბორა. კარგა ხანს ისმენდა წირვა-გალობას და შემდეგ არავის გაუგია, ისე წავიდა“.

მიუხედავად 60-70-იანი წლების ახალი ანტირელიგიური ისტერიისა და საქართველოს მართლმადიდებელი ეკლე-

სიის შევიწროებისა, უწმიდესი ეფრემ II გრძნობდა, რომ ეს ყველაფერი არსებული სისტემის და არა ცალკეული პიროვნებების გამო ხდებოდა. აკად. როინ მეტრეველის გადმოცემით, რომელიც არაერთხელ შეხვედრია კათოლიკოს-პატრიარქ ეფრემ II-ს, ვ. მჟავანაძე შესაძლებლობის ფარგლებში ცდილობდა, დახმარებოდა საქართველოს ეკლესიას. 1963 წელს ნ. ხრუშჩოვის განკარგულებით, უნდა გაეყიდათ ცნობილი ხახულის კარელი. აკადემიკოსმა შ. ამირანაშვილმა ამის შესახებ აცნობა ვ. მჟავანაძეს, რომელმაც განკარგულება გასცა, დაეკეტათ მუზეუმი, თვითონ კი მოახერხა ნ. ხრუშჩოვის დარწმუნება, რამდენად მიზანშეუწონილი იყო ხახულის კარელის გაყიდვის გადაწყვეტილება.

უწმიდეს ეფრემ II-ს, თავის თავზე იწვნია რა არსებული სისტემის მთელი სისასტიკე, ცხოვრებამ ასწავლა სიფრთხილე, გარკვეული დიპლომატია. იგი საერო დღესასწაულებს უღოცავდა საქართველოს ოფიციალურ ხელმძღვანელობას: ვ. მჟავანაძეს, გ. ჯავახიშვილს, გ. ძოწენიძეს. ხანდახან ოფიციალური ხელისუფლების კურსის მხარდასაჭერ წერილებსაც ბეჭდავდა პრესაში. მაგალითად, 1970 წელს ღია წერილით მიმართა ამერიკის შეერთებული შტატების პრეზიდენტ რ. ნიქსონს და დაგმო ზესახელმწიფოს ჰეგემონური ამბიციები: „განა ამერიკას ესაჭიროება კოლონიები, ხომ ისედაც დიდი და მდიდარი ქვეყანაა... არა სჯობია, თქვენი ცოდნა, ძალა და ღონე მიმართულ იქნას ღვთიური მშვიდობის აღმშენებლობისათვის, ვიდრე სხვის უბედურების ხარჯზე“. შინაგანად კი პატრიარქი ეფრემ II არსებული რეჟიმის მიმართ უარყოფითად იყო განწყობილი.

უყვარდა პუნქტუალობა, წესრიგი. მისი ხელიდან გამოსულ

დოკუმენტებს, რეზოლუციებს ეტყობა პატრიარქის შინაგანი განწყობილება, შემწყნარებლობა. 1961 წ. მიხეილ ელიზბარაშვილი მიმართავს განცხადებით: 60 წელი მეღავითნე ვიყავი, ახლა მიჭირს და დამეხმარეთო. პატრიარქმა განცხადებას ასეთი მინაწერი გაუკეთა. ეს კაცი ლანძღავდა ყველას – უწმიდეს მელქისედესს, მეც, მერე საჩივრებს აგზავნიდა რწმუნებულთან. სამეურნეო ნაწილის გამგეს ვუბრძანებ, ჩემი საკუთარი ხელფასიდან გაიღოს ყოველთვიურად 10 მანეთი“.

1970 წელს უწმიდესი და უნეტარესი სრულიად საქართველოს კათოლიკოს-პატრიარქი ეფრემ II 70 წლის გახდა. საქართველოს მართლმადიდებელი ეკლესიის წმიდა სინოდი საგანგებოდ ემზადებოდა მისი იუბილეს აღსანიშნავად. შეიქმნა კომისია, რომელსაც ცხუმ-აფხაზეთის მიტროპოლიტი ილია ხელმძღვანელობდა. პატრიარქს საიუბილეო თარიღი მიუღოცეს კონსტანტინოპოლის, ალექსანდრიის, იერუსალიმის, რუსეთის პატრიარქებმა, ყოველთა სომეხთა კათოლიკოსმა. საიუბილეო საღამოზე ცხუმ-აფხაზეთის მიტროპოლიტმა ილიამ მიმართა სიტყვით: „თქვენო უწმიდესობავ, უწმიდესო პატრიარქო და უნეტარესო მამამთავარო, ღვთით დადგენილო მამაო საქართველოს ეკლესიისა. წმ. ეფრემი ესრეთ გადმოგვცემს გრიგოლ ღვთისმეტყველის სიტყვებს: „ყოველთა მეუფემან ღმერთმან მაღალმან ესრეთ გპოვა შენ ღირსი მღვდელმთავარნი თავისა თვისისა, ღირსად მსახური ნათესავსა ამას ჩვენსა შორის... ხმა მაღალი ქადაგი ჭეშმარიტებისაო და თვალი ბრწყინვალე ქრისტიანობისაო“. ღიახ, თქვენო უწმიდესობავ, მხოლოდ მაღალმან ღმერთმან და განგებამან უფლისამან გამოგიჩინათ და აღგიყვანათ ღირსისა მამამთავრისა ტახტსაზედა.

თქვენ გაგივლიათ დიდი და მეტად რთული ცხოვრების გზა. გზა ექსორიობისა და გზა განსაცდელისა. ღვთისგან რჩეული და ხელდადებული ადამიანის ცხოვრება მუდამ გამოირჩევა სხვა მოქალაქეთა ცხოვრებისაგან. ვინ წარმოიდგენდა იმას, რომ ის ახალგაზრდა ჭაბუკი გრიგოლ სიდამონიძე, რომელიც 1917 წელს ხელს აწერდა საქართველოს მართლმადიდებელი ეკლესიის ავტოკეფალიის აქტზე, მომავალში იქნებოდა სრულიად საქართველოს კათოლიკოს-პატრიარქი და თქვენ თვითონ შეგეძლოთ ამის წარმოდგენა? იმ დროს იდუმალი მარჯვენა ღვთისა — ყველასათვის ფარული — უკვე იყო თქვენ ზედა. უწმიდესო და უნეტარესო პატრიარქო კირიონ, ჩვენ გეწამს, რომ დღეს არა მარტო ზორციტ, არამედ სულითაც იმყოფები ჩვენთანა, გრძნობდით თუ არა, რომ ის ახალგაზრდა სემინარიის სტუდენტი, რომელსაც შენთვის მოკრძალებით მოჰქონდა წიგნები, მომავალში იქნებოდა შენი მემკვიდრე? მე მესმის ხმა იდუმალი, დიახ. თქვენო უწმიდესობავ, გისურვებთ ხანგრძლივ სიცოცხლეს ჩვენი ეკლესიის აყვავებისა და წინსვლისათვის“.

უწმიდესი და უნეტარესი ეფრემ II ფრიად დასუსტებული იყო, ასაკში თავი იჩინა გადასახლების სიმწარემ. ბოლოს პატრიარქს უჭირდა გადაადგილება, 1972 წლის დასაწყისში მისი ჯანმრთელობა კიდევ უფრო გართულდა. 1972 წლის 7 აპრილს 6 საათსა და 30 წუთზე პატრიარქი გარდაიცვალა. 7 აპრილს 13 საათზე გაიხსნა საქართველოს მართლმადიდებელი ეკლესიის წმიდა სინოდის სხდომა, რომელსაც ესწრებოდნენ: ურბნელი მიტროპოლიტი დავითი, თეთრიწყაროელი ეპისკოპოსი ზინობი, წილკნელი ეპისკოპოსი გაიოზი, დეკანოზები: პ. ობოლაძე, გ. ჩაჩუა, საერო პირი ი. ჭეიშვილი. შეიქმნა განსვენებული პატრიარქის დამკრძალავი კომისია ურბნელი

მიტროპოლიტ დავითის თავმჯდომარეობით. უწმიდესი და უნეტარესი სრულიად საქართველოს კათოლიკოს-პატრიარქის ეფრემ II-ის დაკრძალვა მოხდა 1972 წლის 13 აპრილს ხუთშაბათს. დილის 10 საათზე დაიწყო წირვა, ურბნელი მიტროპოლიტის, კათოლიკოს-პატრიარქის მოსაყდრის დავითის ხელმძღვანელობით. თანამწირველები იყვნენ: უკრაინის ეგზარქოსი ფილარეტი, ცხუმ-აფხაზეთის მიტროპოლიტი ილია, ყუბანისა და კრასნოდარის მთავარეპისკოპოსი ალექსი, ვოლოკამსკის მთავარეპისკოპოსი პიტირიმი, თეთრწყაროელი ეპისკოპოსი ზინობი, წილკნელი ეპისკოპოსი გაიოზი. წირვაზე იმყოფებოდა ყოველთა სომეხთა კათოლიკოსი ვაზგენი. 15 საათზე პატრიარქის ნეშტი სიონის საპატრიარქო ტაძრის მიწამ მიიბარა. უწმიდესსა და უნეტარეს ეფრემ II-ს, ჯერ კიდევ ქუთათელ-გაენათელ მიტროპოლიტად ყოფნის დროს, თავისი საფლავის ქვისათვის ასეთი ეპიტაფია შეუდგენია: „მეყვსეულად განვეშორე მიწიერსა ღვთიანებასა და საკურთხეველსა და მიწასა შთავაბნე საგალობელი. სული ჩემი იხმო ზეცამან მსაჯულმან პასუხისგებად, ამისთვისაცა გევედრებით, ლოცვა ჰყოთ ჩემთვის, რათა გამომაჩინოს მსახურად ზეციურისა საკურთხეველობასა“. სიონის ტაძარში მის საფლავის ქვაზე ასეთი წარწერაა: „სრულიად საქართველოს კათოლიკოს-პატრიარქი ეფრემ II 1960-1972 წელს“. იგი იყო უკანასკნელი მოპიკანი XIX საუკუნეში დაბადებულ პატრიარქთა შორის; ისტორიაში დარჩა, როგორც ღირსეული სასულიერო პირი, რომელმაც ურთულეს პირობებში საქართველოს მართლმადიდებელი ეკლესია შეუნარჩუნა საქართველოს.

7. მოგონებები სრულიად საქართველოს კათოლიკოს-პატრიარქ ეფრემ II-ზე

ა) უწმიდესი და უნეტარესი ილია II

პატრიარქი ეფრემ II

ეფრემ II განსაკუთრებული პიროვნება გახლდათ და იგი ხშირად წინასწარმეტყველებდა. ამის მრავალი მაგალითის მოყვანა შემიძლია; ახლა ერთი შემთხვევა მახსენდება, მაშინ სასულიერო სემინარიის რექტორი ვიყავი. ერთხელ მივედი მასთან და სტუდენტების დაწერილი თხზულებები მივუტანე. იმხანად სულ ექვსი-შვიდი სტუდენტი გვყავდა. მან წაიკითხა და ერთ-ერთ სტუდენტზე მითხრა — ეს კაცი საქართველოს ეკლესიის მტერი იქნებაო. იგი ძალიან ნიჭიერი და კარგი სტუდენტია და რატომ ამბობთ მასზე ამას-მეთქი? — შევწუხდი. გავიდა დრო და მისი სიტყვები აღსრულდა...

უწმიდესი და უნეტარესი ეფრემი შვიდი წელი გადასახლებაში იყო. რეპრესიამდე იგი წირვას წმინდა ბარბარეს სახელობის ტაძარში აღასრულებდა და იქვე რეზიდენცია ჰქონდა. სწორედ იქ აიყვანეს იგი გვიან ღამით. მოგვიანებით გვიყვებოდა: „როდესაც კარს ვკეტავდი, კვერთხი დამივარდა და რაღაც ისეთი შეგრძნება გამიჩნდა, რომ აქ კვლავ დავბრუნდები“. მას ათწლიანი გადასახლება მიუსაჯეს, თუმცა შვიდი წლის შემდეგ შინ დაბრუნდა.

გადასახლებიდან დაბრუნებულმა, უპირველეს ყოვლისა, წმინდა ბარბარეს სახელობის ტაძარს მიაშურა. გზად თურმე ფიქრობდა: ტაძრის კარიდან საკურთხევლამდე მუხლის ჩოქით მივალ და პირველ ხატს, რომელსაც დავინახავ,

სწორედ ის იქნება ჩემი მხსნელიო. ამ ფიქრებით მიუახლოვდა ეკლესიას. ტაძრის ზღურბლთან მუხლი მოიყარა და ჩოქვით საკურთხევლისაკენ გაემართა. თავიდან იგი ვერავინ იცნო, რადგან ანაფორა არ ემოსა, პატიმრის ქურთუკში იყო ჩაცმული; ბოლოს მაინც იცნეს. პირველი ხატი კი, რომელიც დაინახა — წმინდა სერაფიმე საროველის ხატი აღმოჩნდა. უწმიდესი და უნეტარესი ეფრემი იგონებდა, რომ აღრე ამ ხატს სხვა ხატებისაგან არაფრით განასხვავებდა, ამის შემდეგ კი იგი განსაკუთრებულად შეუყვარდა.

მინდა კიდევ ერთი ამბავი გიამბოთ, რომელიც პატრიარქ ეფრემს თავს გადახდა. როდესაც იგი გადასახლებიდან საქართველოში ბრუნდებოდა, ზღვით უნდა ემგზავრა. ერთი ყურე ბორანით უნდა გაევიღო. რიგი იღვა, ბევრი მგზავრი ელოდა ბორანს. როდესაც მისი რიგი მოვიდა, ჩასხდომა შეწყვიტეს. დაუწყია გულმხურვალე ვედრება: იქნებ მეც წამიყვანოთ, შვილი წელია სამშობლოში არ ვყოფილვარ და ძალიან მიმეჩქარებაო. მაგრამ სასტიკი უარი უთხრეს. მეუფე ეფრემი უფრო მწარედ ტიროდა და კვლავ ითხოვდა, გამონაკლისი დაეშვათ და ერთი მგზავრიც აეყვანათ, მაგრამ ამაოდ. გულდაწყვეტილი ნაპირზე დარჩა მორიგი რეისის მოლოდინში. ორი საათის შემდეგ გამოაცხადეს, რომ ის ბორანი ჩაიძირა და მგზავრები დაიხოცნენ. აი, ასე გადაარჩინა იგი უფალმა.

ბევრი ასეთი შემთხვევა იყო მის ცხოვრებაში. ეპისკოპოსობაში, როდესაც იგი წმინდა ბარბარეს ეკლესიაში მსახურობდა, მასთან ერთად ცხოვრობდა ერთი მოძღვარი. მათ ნაქირავები ჰქონდათ ორი ოთახი. წინა ოთახში მოძღვარი იყო, უკანაში კი — მეუფე ეფრემი. იმ პერიოდში მრავალი ყაჩაღობა და მკვლელობა ხდებოდა და ამიტომ, მარტო ყოფნას ყველა

ერიდებოდა. ერთხელ მეუფე ეფრემს ასეთი რამ შეემთხვა: ნა-
შუალამევს სიმყარალის სუნი იგრძნო, ლოგინში მხარი იცვა-
ლა და რომ გადმოვბრუნდა, ეშმაკი იხილა, რომელიც მისკენ
დაიხარა და უთხრა: „უარჰყავი ღმერთი!“ მეუფემ მიუგო:
„უფალსა ღმერთსა თაყვანსა ვსცემ და მხოლოსა მას ვემსახ-
ურები!“ ბოროტი უმალ განემორა. როდესაც ხილვა გაუჩი-
ნარდა, მეუფე ეფრემი მოძღვარს შეეხმინა — გძინავს, მამაო?
მოძღვარს ელვიდა. მეუფე ეფრემმა ჰკითხა: „შენ ხომ არ იყავი
ჩემთან მოსული?“ — იქნებ გაიხუმრაო, — იფიქრა. მოძღვარმა
მიუგო, რომ არც კი ამდგარა და, პირიქით, ეგონა, მეუფე
წამოდგაო, რადგან რაღაც ჩრდილი დაინახა. კარი შეამოწმეს
და ნახეს, რომ კლიტე გახსნილი იყო და კარი გამოღებული.

აი, ასეთი საოცარი პიროვნება იყო უწმინდესი და უნეტარე-
სი ეფრემი, უდიდესი მოღვაწე და მოწყალე, ფრიად განსწავ-
ლული და წიგნიერი. მან ზედმიწევნით იცოდა ძველი ქართუ-
ლი ლიტერატურა, წმინდანთა ცხოვრება. კორნელი კეკელ-
იძე იყო მისი მასწავლებელი. ერში ეფრემს გრიგოლი ერქვა.
სახელი ეფრემი მას სწორედ კორნელი კეკელიძემ უწოდა.
ეფრემმა დაამთავრა სემინარია და უნივერსიტეტი. ამ დროს
კორნელი კეკელიძე, რომელიც ოდესღაც სიონის დეკანოზი
გახლდათ, უკვე უნივერსიტეტში მოღვაწეობდა პედაგოგად.
როგორც მოგეხსენებათ, კომუნისტებმა იგი აიძულეს, გაეხა-
და ანაფორა და მასწავლებლობა დაეწყო. კორნელი კეკელ-
იძის კალამს ეკუთვნის ძველი ქართული ლიტერატურის ის-
ტორიის ორი ტომი და რამდენიმე ეტიუდი. მასთან სახლში
ნამყოფი იყო ეფრემი და ბატონმა კორნელიმ მას ფილოსოფოს
ეფრემ მცირის პატივსაცემად სახელი შეურჩია.

ერთხელ უწმიდესმა და უნეტარესმა ეფრემმა მითხრა:

როცა გაგიჭირდებათ, მოდით ჩემს საფლავზე, მითხარით თქვენი გასაჭირი და იქიდან დაგეხმარებით.

ბ) მიტროპოლიტი ზოსიმე (შოიშვილი)

სრულიად საქართველოს კათოლიკოს-პატრიარქი ეფრემ II

უწმიდესი პატრიარქი მელქისედეკი თავისი მწყემსმთავრობის ბოლო წლებში ავადმყოფობდა, ამიტომ ხშირად ვერ ახერხებდა მსახურებათა შესრულებას ეკლესიაში. ამის გამო დროდადრო მღვდელმთავრებს უხდებოდათ ღვთისმსახურებათა შესრულება სიონის ტაძარში. მაშინ არც ისე ბევრი იყო ჩვენს ეკლესიაში ეპისკოპოსი, მე თითქმის ყველასა ვცნობდი და ვხარობდი კიდევ მათთან შეხვედრით, მაგრამ არავის მიუქცევია ჩემი ყურადღება ისე და არც ერთისამდღი არ გამჩენია ისეთი მოკრძალება და ინტერესი, როგორიც ვიგრძენი მიტროპოლიტ ეფრემისამდღი, რომელიც მაშინ მოღვაწეობდა ბათუმ-შემოქმედის ეპარქიაში. მე მის სამეუფო მსახურებას რამდენიმეჯერ დავესწარი სიონში და მოვისმინე წირვის შემდეგ ქადაგებები, რაც სამუდამოდ აღიბეჭდა ჩემს გონებაში: ასეთი ლამაზი, ცოცხალი, მშვენიერი ქართულით წარმოთქმული ქადაგება მე აქამდე არ მქონდა მოსმენილი. ლამაზი ხმა ჰქონდა უწმიდეს ეფრემს, მეტად ცოცხალი, არც ისე ძლიერი, მაგრამ საოცრად მოქნილი. მეუფე ეფრემს ერში ფილოლოგიური განათლება ჰქონდა მიღებული და კარგად იცნობდა ქართულ მწერლობას. ასევე ღრმად იყო ჩახედული მამათა მემკვიდრეობაშიც. მაშინ პატარა ბიჭი ვიყავი, როცა პირველად მოვისმინე

მეუფე ეფრემის ქადაგება და არ მახსოვს, რას ეხებოდა იგი, ერთი კია, რომ მას შემდეგ სულ მასთან შეხვედრას ვნატრობდი, მოუთმენლად ველოდი იმ დღეს, როცა იგი ჩამობრძანდებოდა თბილისში და მსახურებას შეასრულებდა სიონში.

თავიდან მე მეუფის სახელიც კი არ ვიცოდი, ამიტომ ბები-აჩემს სულ იმას ვეკითხებოდი: იქნება ბებო ის... ეკლესიაში? ბები-აჩემს დიდი ფიქრი არ სჭირდებოდა იმის გასარკვევად, თუ ვისზე ვეკითხებოდი, ვისთან შეხვედრას ვესწრაფვოდი, რადგან როგორც შემდეგ გავიგე, მასაც მსგავსი გრძნობა ჰქონია დიდი მღვდელმთავრისადმი. მეუფე ეფრემს ხშირად მოჰყავდა ქადაგებისას ადგილები მამათა ცხოვრებიდან, პატერიკებიდან, რაც მეტად საინტერესოს ხდიდა მის მოძღვრებას მსმენელთათვის. მაშინ ადვილი არ იყო სასულიერო წიგნების შოვნა, მძვინვარე ათეიზმის პერიოდში ეკლესიის ამბიონი ბევრისთვის იყო ერთადერთი წმიდა ადგილი, საიდანაც შეიძლებოდა მაცოცხლებელი სიტყვის გაგონება, სულისათვის საჭირო საზრდოს მიღება, რასაც ასე მოკლებული იყო სამ-წყსო ჩვენი, ამიტომაც მეუფე ეფრემის გამოჩენას ყოველთვის სიყვარულით ხვდებოდნენ მორწმუნენი.

მაგრამ ბოლოს არც ისე ხშირად ვნახულობდით მას სიონში, ზოგჯერ გადიოდა თვეები და ის არ ჩანდა. ეს მე კიდევ უფრო მიორკეცებდა მასთან შეხვედრის სურვილს. რატომ ველოდი მასთან შეხვედრას ასე მოუთმენლად, არ ვიცი. ამდენი წლის შემდეგაც კი მიჭირს ამ კითხვაზე პასუხის გაცემა: იქნებ მისი ღვთისმსახურება იყო გამორჩეული და ამით ვიყავი მოხიბლული? მაგრამ ჩემმა გონებამ არაფერი შემოინახა ამის მსგავსი. მე ვფიქრობ, რომ მეუფე ეფრემმა გული ჩემი მოინადირა ჭეშმარიტი, მაცოცხლებელი სიტყვით, რომელიც ასე

უზვად იფრქვეოდა მის ბაგეთაგან და რომელსაც ჩვენ მაშინ მოწყურებული ვიყავით. ბებიაჩემს დავყავდი თბილისის სხვა ტაძრებშიც და მათი წინამძღვრებისგანაც მქონდა მოსმენილი სწავლა-დარიგებები, მაგრამ არცერთის სიტყვას არ შეუძრავს ჩემი გული. მე მათგან ვღებულობდი ლოცვა-კურთხევას და ამითა ვხარობდი, მაგრამ ღვთის სიტყვის მაცოცხლებელი ძალა მხოლოდ მეუფე ეფრემის ქადაგებებში შევიგრძენი. დიახ, ეხლა ვხვდები, რომ მეუფესთან შეხვედრით მე ღვთის სიტყვას ვისმენდი, რასაც ზეციური ნუგეში და სიხარული შემოჰქონდა ჩემში. რახან ერთხელ განმაცდევინა მან თავი, სულ ამ სიხარულის მიღებას ვესწრაფოდი და ამიტომ განსაკუთრებით ვხარობდი მეუფესთან ყოველი შეხვედრით. მარტო ღვთისმსახურება კი არა, მისი დანახვაც კი მახარებდა ხოლმე და ამას ვერ ვმაღავდი.

მეუფე ეფრემი გამოირჩეოდა საოცარი უბრალოებით, იგი თავისუფალი იყო მოჩვენებითი, ძალდატანებითი სიღარბაისლისა და სიღინჯისგან, რაც, არცთუ იშვიათად, ზოგიერთს საფარად აქვს ქცეული. იგი იყო საოცრად ცოცხალი და მოძრავი. ჩემი სტუდენტობისას სასულიერო პირები საუბრობდნენ უწმიდესი ეფრემის მოღვაწეობის ადრეულ წლებზე და ხუმრობით გაიხსენეს ერთი შემთხვევა, როცა მისთვის ურჩევიათ ანაფორის ქვეშ დაეკიდებინა მძიმე ქვები, რათა მოძრაობისას ყოფილიყო უფრო ღინჯი და მშვიდი. არ ვიცი, ასე რომ მოქცეულიყო, უკეთესი შეიქმნებოდა თუ არა იგი, მაგრამ მე სწორედ მოძრავი და ცოცხალი მახსოვს უწმიდესი ეფრემი და არც მინდა სხვანაირად წარმოდგენა მისი.

1960 წელს გარდაიცვალა კათოლიკოს-პატრიარქი მელქისედეკი და, როგორც ყოველთვის ხდება ხოლმე, ეკლესია დაიბაბა ახალი მამამთავრის გამორჩევის მოლოდინში. ყველას

აწვალებდა კითხვა: ვინ დაიკავებდა ეკლესიის საჭეთმპყრობლის ადგილს? მაშინ 9 წლისა ვიყავი და არ მესმოდა იმ მითქმამოთქმისა, რასაც მაშინ უხვად გაიგონებდა კაცი ეკლესიაში. ბებიაჩემ ბარბარეს არ უყვარდა ზედმეტი საუბარი, მით უფრო სასულიერო პირების შეფასებას ყოველმხრივ გაურბოდა, მაგრამ ზოგჯერ რაღაცას მისგანაც გაიგონებდი. იგი ხშირად ესწრებოდა ლოცვებს ქაშუეთში, რომლის წინამძღვარიც მაშინ იყო მიტროპოლიტი დავითი (დევედარიანი). ბებიაჩემი მას ყოველთვის იხსენებდა პატივისცემით. არ ვიცი, მარტო ამის გამო იყო, თუ სხვა რამ კიდევ ჰქონდა მას გაგონილი, ერთხელ ბებია მითხრა, რომ მომავალში პატრიარქი გახდებოდა მეუფე დავითი, რომ მას უნდა შეეცვალა განსვენებული პატრიარქი მელქისედეკი, და რომ ასეთი იყო თვით უწმიდესი მელქისდეკის სურვილი. ამ მოსაზრებას ალბათ ის უფრო უმაგრებდა გულს, რომ როგორც შემდგომში გახდა ჩემთვისაც ცნობილი, კათოლიკოს-პატრიარქი მელქისედეკი უსიამოვნოდ ყოფილა განწყობილი მეუფე ეფრემისამდღი. ეს იცოდა უმეტესობამ ეკლესიაში და ამის გამო ფიქრობდნენ, რომ საკათოლიკოსო ტახტს დაიკავებდა მიტროპოლიტი დავითი. მაგრამ ღვთის განგებულებამ სხვანაირად განსაზღვრა ეკლესიის მომავალი, რასაც ვერ წვდება სიბრძნე კაცობრიული. უფალმა უკეთ იცის, როგორაა უმჯობესი ეკლესიის მომავლისთვის. ღვთის განგებითა და ყოვლადწმიდა ღვთისმშობლის კურთხევით საქართველოს ეკლესიის მამამთავრად გამორჩეულ იქნა მიტროპოლიტი ეფრემი, — საქართველოს ეკლესიის იერარქთა შორის უფრო განათლებული და წიგნიერი; მაშინ რომ ეკლესიამ ნამდვილად სწორი არჩევანი გააკეთა, ეს დაამოწმა შემდგომმა წლებმა ჩვენი ეკლესიური ცხოვრებისა და რაც დრო გადის, მით უფრო სარწმუნო ხდება იგი ჩვენთვის. ეს

ნამდვილად იყო ღვთის ნების გამოვლინება, რამეთუ ეკლესიას მართლაც სჭირდებოდა მაშინ წიგნიერი წინამძღოლი, რათა მის გონიერ მოღვაწეობას გამოეყვანა ეკლესია იმ სიბნელიდან, რაც მძვინვარე ათეიზმმა დაამკვიდრა ჩვენში.

ეხლაც მახსოვს, როგორ მახარა ბებიაჩემმა ერთ დღეს: ის იქნება პატრიარქი, შვილო, შენ რომ გიყვარს, ის! — მაშინ ჩვენ ორივენი გულწრფელად ვხარობდით მიტროპოლტ ეფრემის საკათოლიკოსო ტახტზე აღყვანებით და შინაგანად ორივე ღმერთს მადლობას ვწირავდით.

ამის შემდეგ ჩვენ მას თითქოს უფრო ხშირად უნდა შევხვედროდით, მაგრამ ასე არ მოხდა სინამდვილეში. რაც უფრო წამოვიზარდე და მაღალ კლასებში გადავედი, მით უფრო მეტად შევიგრძენი სიმძიმე ათეისტური ზეწოლისა, სკოლაში აუგად ახსენებდნენ ღმერთსა და მის მსახურთ და ცდილობდნენ, ჩვენშიც აღმოეფხვრათ პატივისცემა და მოკრძალება ღვთისა და ეკლესიისამდის. არსებული ვითარების გამო დროებით უნდა დამემალა ჩემი დამოკიდებულება უფაღთან, რათა საფრთხე არ შემექმნა მისთვის. მშობლების დაბარება სკოლაში და მათი გაკიცხვა ჩემი რელიგიურობისთვის არაფერ სიკეთეს არ მოიტანდა ჩემი გულისთვის, ამიტომ მოვუკელი ტაძარში სიარულსა და ლოცვას, რასაც დიდად განიცდიდა ბებიაჩემი. მას ეგონა, რომ მე გული ავიყარე ეკლესიურ ცხოვრებაზე. სინამდვილეში ვიტანჯებოდი, იმას ვერიდებოდი, რაც ყველაზე ძვირფასი იყო ჩემი სულისათვის.

მაგრამ როცა ძალიან მომაწვებოდა ხოლმე სევდა და წუხილი ეკლესიისგან სიშორის გამო, როცა ჩემს სულს მოეძალებოდა ნაღველი დიდი, როცა ველარსად ვპოულობდი შვე-

ბასა და ნუგეშს, მაშინ ველარ ვიკალებდი თავს და ფარულად ისევ ეკლესიისაკენ მივეშურებოდი. ვიცოდი, რომ ამას შეიძლება უსიამოვნებები მოჰყოლოდა, შეიძლება რომელიმე ახლობელს მოეკრა თვალი ჩემთვის იქ და უხეშად დაეცინათ ჩემი რწმენისათვის, გავეკიცხე სხვების თანდასწრებით, მაგრამ მაინც ისე ვიქცეოდი, რადგან სხვანაირად არ შემეძლო. მივხვდი, რომ რაღაცნაირად უნდა შემენილბა ჩემი საქციელი, უფრო სწორად, დამეფარა ჩემი ეკლესიაში მისვლის ნამდვილი მიზანი. ამიტომ ტაძარში სულ უკან ვიწყე დგომა კარებთან ახლოს ისე, რომ ჩემი იქ ყოფნა ნაკლებ შესამჩნევი ყოფილიყო სხვებისთვის. გაბედულად პირჯვარსაც კი ვერ ვიწერდი, მინდოდა, ცნობისმოყვარე დამთვალეირებელს მივმსგავსებოდი, რომელსაც აინტერესებდა ტაძრის მხატვრობა, არქიტექტურა და ა. შ... ე. ი. ყველაფერ იმის გარდა, რაც მართლა ძვირფასი და სასურველი იყო ჩემთვის. თუ თვალს მოვკრავდი ვინმე ნაცნობს ან ჩემთვის არასასურველ პირს, მე კარებიდან ადვილად გავერიდებოდი ზოლმე იქაურობას ისე, რომ ნაკლებად შესამჩნევი გამხდარიყო ეს სხვებისთვის. ერთი სიტყვით, ვცდილობდი თავის დაცვას ზედმეტ უსიამოვნებათაგან, რასაც ადვილად შეიძლებოდა გადაეყროდი.

და მაინც, მიხაროდა ყოფნა იქ, ზედმეტი სიფრთხილისა და შიშისაგან ვილეოდი და მაინც იმ უხილავი სიკეთითა ვხარობოდი, რაც ტაძრიდან აღწევდა ჩემამდის. რა მძიმე და მაინც სანატრელი დრო იყო ეს ჩემთვის, მეტი იყო განსაცდელი და ნუგეშსაც სხვანაირს მიგზავნიდა უფალი. დღეს ეს წინააღმდეგობა და ბრძოლა ღვთის შეწევნით ნაკლები გვაქვს მორწმუნეებს და ღვთისგან საკვირველ ნუგეშსაც იმდენს ველარ განვიცდით. როგორც ჩანს, სულის სიხარულს მაშინ ღებულობს კაცი უხვად, როცა მეტ სიმძიმეებს ითმენს ამის წილ.

მეც არ დამტოვა უფალმა უნუგეშოდ და დამასაჩუქრა ასეთი სიხარულით, რასაც მე ვერც კი ვინატრებდი.

ერთ შაბათს საღამოს ჩვეულებრივ მივაშურე სიონის ტაძარს და მორიდებით დავდექი უკან, კარებთან სიახლოვეში, სადაც ვჩერდებოდი ხოლმე და ვიწყე ლოცვა გულში. არც ისე ბევრი მლოცველი იდგა ტაძარში, საოცარი სიმშვიდე და სიმყუდროვე იყო ირგვლივ დასადგურებული. კვირადღის ლოცვამ ისე აიტაცა ჩემი სული, რომ ერთხანს ველარაფერს ვამჩნევდი. ის შიშიც და სიფრთხილაც გამქრალიყო სადღაც, მე რომ მეუფლებოდა ხოლმე ლოცვისას ეკლესიაში. ხილულად თითქოს იქ ვიყავი, სინამდვილეში კი სადღაც შორს, მაღლა დაფორინავდი ზეცაში. ზოგჯერ როგორ საკვირველ სიახლოვესა გრძნობს ადამიანი დიდთან და ამალღებულთან, რაც გავიწყებს ყველა ქვეყნიურ საზრუნავსა და ტკივილს. მარტო ერთი გსურს — არ დასრულდეს ეს სიხარული.

რამდენ ხანს ვიყავი ასეთ მდგომარეობაში, არ ვიცი, რომ უცებ კარების მხრიდან ვიგრძენი ვიღაცის დაჟინებული მზერა. არ მინდოდა, ზეციურ სიხარულს მოვკლებოდი, რასაც მაშინ უხვად შეიგრძნობდა ჩემი სული, მაგრამ იმდენად ძლიერი იყო ჩემკენ მომართული მზერა, რომ გამოვეთიშე სულიერ განცდებს და უცებ კარებისაკენ მოვბრუნდი. ახლა ვხვდები, რომ რაღაც ძალამ მომაბრუნა იქით და, ჰოი, საკვირველებავ, კარებთან დავინახე კათოლიკოს-პატრიარქი ეფრემი კვერთხით. იგი იდგა მარტო და მომჩერებოდა მამაშვილური სითბოთი. ჩემს გაკვირვებასა და სიხარულს არ ჰქონდა საზღვარი. აღარ ვიცოდი, რა მექნა. ასე ახლოს არასდროს მენახა ეკლესიის მამამთავარი. ის იყო, მისდამი უდიდესი მოკრძალებისა და პატივისცემის ნიშნად თავის მოხრა დავაპირე, რომ მან მარ-

ჯვენა ხელით მანიშნა, მასთან მივსულიყავი და მეც, ამით დაბნეულმა და გაოგნებულმა, შიშითა და მოკრძალებით გადავდგი მისკენ რამდენიმე ნაბიჯი და ჩავლუნე თავი. ისიც კი ვერ მოვახერხე, რომ მუხლი მომეყარა მისი უწმიდესობის წინაშე და მეთხოვა მწყემსმთავრული ლოცვა-კურთხევა მისთვის. შეიძლება უწმიდესი ეფრემი კიდევ მოელოდა ამას ჩემგან, მაგრამ მან შემატყო, რომ დაბნეული და შემკრთალი ვიყავი და თბილად მიმიტითა იქვე კარებთან ახლოს მდგარ ხის სკამზე, რათა შემეტანა ეკლესიაში. მხოლოდ ახლა მივხვდი, თუ რატომ მიხმო უწმიდესმა თავისთან და შვება ვიგრძენი, მაშინვე დავავლე სკამს ხელი, შევიტანე ტაძარში და სადაც მომხვდა, იქ დავდგი. გულში ვიგრძენი, რომ სკამის ადგილი არ იყო იქ, მაგრამ პატრიარქთან მისვლა და კითხვა ვერ გავბედე, ამიტომ იქვე ახლოს დგომა ვამჯობინე იმის მოლოდინში, რომ იქნებ კიდევ მოეცა მას რაიმე მითითება ამასთან დაკავშირებით.

ამასობაში უწმიდესი შემობრძანდა ტაძარში და ეკლესიის მსახურნიცა და მლოცველებიც მასთან ლოცვა-კურთხევის მისაღებად. მაშინ ვიგრძენი უცნაური გულისწყვეტა, მე ხომ ეს სხვებზე უწინ უნდა მეთხოვა მისთვის, ახლა კი მომერიდა ამისი გაკეთება და ვიყავი ერთ ადგილას გაშეშებული. მას შემდეგ, რაც მან დალოცა მლოცველები, იგი გამოელაპარკა მესანთლეს და მცირე ხანს შეჩერდა მასთან საუბარში. შემდეგ კი, ვიდრე საკურთხეველში შებრძანდებოდა, წამოვიდა ჩემკენ და მადლობა გადამიხადა და დამლოცა სიყვარულით. მე თავი ჩავლუნე ქვევით და არ ვიცოდი, როგორ გამომეხატა მის წინაშე ის უსაზღვრო მადლიერება და სიხარული, რასაც მაშინ ვგრძნობდი და კიდევ ის, რომ მე მზად ვიყავი, შემეხრულებინა ყველაფერი, რასაც კი მაკურთხებდა იგი. არ ვიცო, გრძნობდა და შესაძლოა, ღვთის მადლით იმასაც ჭკერეტდა,

რაც უფალს ჩემთვისა ჰქონდა მომავალში განსაზღვრული. ამის შემდეგ იგი შებრძანდა საკურთხეველში, მე კი ტაძარში დავრჩი გაოგნებული და ვცდილობდი გავრკვეულიყავი იმაში, რაც გადამხდა თავს იმ საღამოს იქ.

უწმიდესს სკამის შეტანა ტაძარში, რა თქმა უნდა, შეეძლო, დაევალებინა ეკლესიის ნებისმიერი მსახურისათვის, რომელთაც ისედაც ევალებოდათ გაკეთება ამისი. ანდა უმნიშვნელო საქმის გამო, რაც მე შევასრულე პატრიარქის დავალებით, შეიძლებოდა განა მამამთავარს მაღლობა გადაეხადა ჩემთვის? რა თქმა უნდა, არა, აქ სულ სხვა რამ იყო ჩადებული, რასაც მე ცოტა მოგვიანებით მივხვდი. ვფიქრობ, რომ ის სკამი, ღვთის განგებად, იმ ბაღელ აქცია ჩემთვის, რითაც თავის დროს მოინადირა უფალმა მოციქულთა გულები. აკი უთხრა მათ: ამიერიდან იქნებით კაცთა მონადირენიო. მგონია, რომ იმ სკამით უწმიდესმა ეფრემმა სამუდამოდ მოინადირა ჩემი გული, ან ისეთი სიხარული განმაცდევინა, რომელსაც მე ველარ შეველეოდი და ღვთიური საფასის მაძიებლად ვიქცეოდი. მაშინ მთელი არსებით ვირწმუნე, რომ ღვთისა ვიყავ, მას ვეკუთვნოდი, და მასთან უნდა ვყოფილიყავი ჩემი მომავალი ცხოვრებით დაკავშირებული. ეს ერთ-ერთი ბედნიერი დღე იყო ჩემს ცხოვრებაში.

ასე მეგონა, რომ პატრიარქის სახით იმ დღეს თვით უფალმა მიხმო ეკლესიური მოღვაწეობისათვის. „შემომიდექ მე“ — თითქოს ასე მეუბნებოდა უწმიდესი ეფრემი, როცა მან დამიქნია ხელი, რათა მასთან მივსულიყავი. მე რომ მაშინვე მივაშურე მას და მდაბლად შევასრულე მოთხოვნა მისი, ესეც ალბათ უფლისაგან შენდობას მოასწავებდა ჩემსას და მისი ნების აღსრულებას ცხოვრებაში, რასაც მოჰყვა ჩემი გახ-

არება ნამდვილი სიხარულით. უმნიშვნელო საქმისათვის რომ არ ვიმსახურებდი პატრიარქისაგან მაღლიერებას — ეს მაშინვე ცხადი იყო; თავიდანვე მიცხადებდა იმას, რომ ღვთის მცნებათა კეთილად აღსრულებისათვის ზეციური სიხარულით დამასაჩუქრებდა იგი. ერთი სიტყვით, იმ დღეს ბევრი რამ გაცხადდა ჩემთვის, ბევრ რამეზე ამეხილა თვალი. მომხდარზე ბეზიარემს მოვუყევი სახლში დაბრუნებისას და ყოველივე დავიმარხეთ გულში.

კათოლიკოს-პატრიარქ ეფრემზე საუბრისას ყოველთვის მახსენდება ჩემი სასულიერო სემინარიაში მოღვაწეობა და ეფრემისეული ბიბლიოთეკა, რითაც ჩვენ ვსარგებლობდით მაშინ. ყველაზე მნიშვნელოვანი მაინც კათოლიკოს-პატრიარქ ეფრემ II-ის მოღვაწეობაში, რაც მას განსაკუთრებით გამოარჩევს თავისი წინამორბედი მწყემსმთავრებისაგან, არის სასულიერო სემინარიის გახსნა მცხეთაში. ეს მართლაც დიდი მოვლენა იყო მრავალსაუკუნოვანი ქართული ეკლესიის ისტორიაში; საქართველოში კომუნისტური წყობის დამყარების შემდეგ მოიშალა მონასტრები და სასულიერო სასწავლებლები, სადაც შეიძლებოდა სასულიერო პირთა მომზადება ეკლესიური მოღვაწეობისათვის. XX საუკუნის 60-იანი წლებისათვის ეკლესიაში შეიქმნა უმძიმესი მდგომარეობა: ძველი თაობის სასულიერო პირთაგან ცოტანიდა თუ იყვნენ ცოცხალნი, რომელთაც ასე თუ ისე მომზადებულნი იყვნენ. სასულიერო პირთა ახალი თაობის აღზრდასა და ჩამოყალიბებას სასიცოცხლო მნიშვნელობა ჰქონდა ეკლესიის მომავლისათვის. მცირეოდენი ძალისხმევა არ დასჭირდა მაშინ კათოლიკოს-პატრიარქ ეფრემს, რომ ქვეყნის ხელისუფლება დაეყოლიებინა ამ საქმის კეთილად მოსაგვარებლად. და აი, ღვთის შეწყვენითა და უწმიდეს ეფრემის დაუღალავი გარჯით 1963 წელს წმიდა

ქ. მცხეთაში გაიხსნა გაბრიელ ეპისკოპოსის სახელობის სამოძღვრო კურსები, რომელიც ცოტა ხნის შემდეგ სასულიერო სემინარიად იქნა გადაკეთებული.

შემდეგში ამ სასწავლებელში სწავლა და მოღვაწეობა მეც მომიწია ღვთის განგებით და სულ ვგრძნობდი პატრიარქ ეფრემის კურთხევას, მის კვალს იქ. ეს განსაკუთრებით იგრძნობოდა სასწავლებლის ბიბლიოთეკაში, სადაც ბევრი იყო ეფრემისეული წიგნი, უფრო სწორად, მისგან შეწირული, ანდა მისი ნაქონი. სასულიერო სემინარიაში ჩემი მოღვაწეობისას, როცა სემინარიას სათავეში ედგა მიტროპოლიტი დავითი (ჭკადუა) და რომელიც მაშინ განაგებდა ბათუმ-შემოქმედის ეპარქიას, ბათუმიდან სასულიერო სემინარიაში გადმოიტანეს კათოლიკოს-პატრიარქ ეფრემ II-ის ბიბლიოთეკის მნიშვნელოვანი ნაწილი, რათა სტუდენტებს ესარგებლათ იმით. მე თავად ხშირად ვიყენებდი ეფრემისეულ წიგნებს და ყოველთვის გაკვირვება მეუფლებოდა ხოლმე იმ უამრავი შენიშვნების, მოსაზრებებისა და მინაწერების გამო, რაც მეუფე ეფრემის მიერ იყო ამ წიგნში გაკეთებული. ის უბრალოდ კი არ კითხულობდა წიგნებს, არამედ მუშაობდა მათზე მთელი სერიოზულობით. მის მიერ წიგნებში გაკეთებული შენიშვნებიდან თუ მინაწერებიდან ნათლად ჩანს მეუფის ღრმა განსწავლულობა და მაღალი მისწრაფებები. შესაძლოა, მომავალში დაინტერესდნენ კიდევ ეკლესიის ისტორიის მკვლევარნი და საგანგებოდ შეისწავლონ ეს წარწერები, სადაც, ჩემი აზრით, ბევრ საინტერესოსა და საყურადღებოს იპოვის მკითხველი. მე თავად შემომრჩა ერთი წიგნი მეუფისეული წარწერით და მას ვუფრთხილდები. როცა კი ამ წიგნს გადავშლი ხოლმე და მეუფე ეფრემის ხელით წარწერილ „Митрополита Ефрема“-ს შევავლებ თვალს, გული მითბება და მისგან ვილოცები. ლამაზი, მეტად

მედიდური ნაწერი ჰქონდა უწმიდეს ეფრემს, მასში კარგად იგრძნობა მისი მაღალი აზროვნება და ბერული სული.

კათოლიკოს ეფრემის ერთ-ერთ დიდ დამსახურებად სამართლიანად მიიჩნევენ სასულიერო წიგნების გამოცემას, რაც აქამდე შეუძლებელი იყო. ჩვენს ოჯახში სათუთად ვინახავდით ეფრემისეულ ახალ აღთქმასა და ლოცვანს და, როგორც სიწმიდეს, ვუფრთხილდებოდით. დღეს ამ წიგნების გამოცემა შეიძლება ვინმეს არც ისე დიდ საქმედ მოეჩვენოს, რადგან, ღვთის მაღლით, გამოდის უამრავი ლიტერატურა, იმ დროს კი ეს იყო უდიდესი საქმე. კარგად მახსოვს, ჩემს ბავშვობაში, ხელნაწერების სახით ვრცელდებოდა ლოცვები მორწმუნეთა შორის, ბებიამეცაა არაერთხელ გადაუწერინებია ჩემთვის ლოცვები თავისთვის და სხვებისთვის, რადგან მაშინ საეკლესიო ლიტერატურის გამოცემა ურწმუნო ხელისუფალთაგან აკრძალული იყო. საღმრთო წერილის, კერძოდ, ახალი აღთქმის გამოცემა ნამდვილად დიდი მოვლენა იყო ჩვენი ეკლესიისათვის. მართალია, იგი გამოიცა მცირე ტირაჟით და ცოტას თუ შეხვდა იგი, მაგრამ მან მაინც შეასრულა თავისი გასაკეთებელი ჩვენი სულიერი განათლებისა და დაპურებისათვის, ყოველი წიგნი გადადიოდა ხელიდან ხელში და ასე შედიოდა ქრისტიანული ნათელი ჩვენს ხალხში.

ეფრემისეულმა ლოცვანმა როდი გააკეთა ახალ აღთქმაზე ნაკლები. ფაქტობრივად 60-იან და 70-იან წლებშიც კი ეს იყო ერთადერთი ოფიციალური გამოცემა ლოცვანისა, რითაც მაშინ მორწმუნენი სარგებლობდნენ. კარგად მახსოვს, ხშირი ხმარებისაგან ჩვენი წიგნის ფურცლები ისე გაიცრიცა, რომ ძნელადღა იკითხებოდა ზოგიერთი ადგილი. მე მაინც მიყვარდა ეს წიგნი და მას ოჯახში სათუთად ვეპყრობოდით.

ბებიჩემი ბარბარე ამ წიგნით ლოცულობდა და ამალუბდა ღვთისადმი თავის გონებასა და გულს. ეს წიგნი ხილული მოწმეა მისი უფალთან ურთიერთობისა, ამიტომაცაა, რომ როცა კი მას ვიღებ ხელში, სხვანაირად მითება გული, რაც ახლობელთან შეხვედრითაა გამოწვეული. იგი მახსენებს ასევე უწმიდეს ეფრემს, რომელიც თავად გაისარჯა მისი შედგენისა და გამოცემისათვის.

უწმიდეს ეფრემის მოღვაწეობის ბოლო პერიოდიდან ჩემს ხსოვნას კარგად შემორჩა ღვთისმსახურება ქაშუეთის წმ. გიორგის ტაძარში. მახსოვს მისი ქადაგება, წირვის შემდეგ. უწმიდესი ცოტა აღელვებული ჩანდა, რაღაცით იყო შეძრული. მისი მკაცრი სიტყვა უფრო ვილაც-ვილაცების გაფრთხილებასა და გაკიცხვას ჰგავდა, რომლებიც არ ასვენებდნენ და ცდილობდნენ, ზიანი მიეყენებინათ ეკლესიისათვის და პირადად მისთვის. ახლაც მახსოვს უწმიდესის ზოგიერთი გამონათქვამი: „ეგენი ვერაფერს დამაკლებენ თავიანთი ქვეპრობით, უფრო მეტ სიფხიზლეს მმატებენ“. მაშინ პატრიარქში დავინახე ნამდვილი მწყემსი, რომელიც მგლების შემოსევით იყო შეძრული და მთელი ძალით ცდილობდა კვერთხის ქნევას, რათა ბოროტისაგან დაეცვა ფარა თვისი. მისი მკაცრი სიტყვა არ იყო მარტო მტრის დასაფრთხობად გამიზნული, იგი გამოხატავდა თავის მზადყოფნასაც, რომ შებრძოლებოდა ნებისმიერს, რომელსაც მტრობა ამოძრავებდა ეკლესიისადმი.

ასეთი ბრძოლის უნარიანობა და შეუპოვრობა თუ იყო ხანდაზმულ პატრიარქში — ვერ წარმოვიდგენდი. მაშინ ცხადად დავინახე, რამდენ წინააღმდეგობას უმკლავდებოდა უწმიდესი ეფრემი, რამდენი ბრძოლის გადატანა უხდებოდა მას თავისი მოღვაწეობისას. ყოველივე ამის შეგნებამ ტკივილი

განმაცდევინა გულში, მთელი ჩემი შინაგანი სამყარო თანაუგრძნობდა უწმიდესის მომატებულ დარდს და ტკივილს. მაგრამ უნდა ვაღიარო, რომ ასეთი მხნე და მშვენიერი უწინ არ მყავდა ნანახი პატრიარქი ეფრემი — მამამთავარი მებრძოლი და თავდადებული და ასეთივე დარჩა იგი ჩემს ხსოვნაში. რამხელა მაგალითია იგი ეკლესიის წინამძღოლთათვის, ხშირად როგორ გვაკლია თავდადებისა და შეუპოვრობის ასეთი მაგალითები.

ამის შემდგომ დიდ დროს არ გაუვლია და პრესით გავიგეთ უწმიდესი ეფრემის გარდაცვალება, რამაც შეძრა ჩვენი გულები. მაშინ ბებიაჩემი ბარბარე მძიმე სნეულების გამო ლოგინს იყო მიჯაჭვული და ვეღარ დაიარებოდა ტაძარში. მიუხედავად იმისა, რომ მას თავისი სადარბეველიც უხვად ჰქონდა ღვთისაგან მოცემული, მწარედ დაიტირა პატრიარქ ეფრემის გარდაცვალება და მთხოვა, მომეხსენიებინა იგი ლოცვებში.

უწმიდესის დაკრძალვის დღეს ადრიანად მივაშურე სიონის ეკლესიას, მაგრამ ახლოს მისვლაც კი ვერ შევძელი. ტაძრის მისადგომები ხალხით იყო გადაჭედილი, რათა პატივი მიეგოთ თავიანთი მამამთავრისადმი და მარადიულ ცხოვრებაში გაეცილებინათ იგი. იმდენად შეძრული იყო მომხდარით ჩემი სული, რომ ირგვლივ რა ხდებოდა, თითქმის ვეღარ ვამჩნევდი. მთელი ჩემი ყურადღება ტაძრისკენ იყო მიპყრობილი, სადაც უნდა დაეკრძალათ უწმიდესი ეფრემი.

ეკლესიასთან ახლოს გამიჭირდა დგომა და გადავინაცვლე მოშორებით, რათა სიმშვიდე ნაკლებად დაერღვიათ ჩემთვის. ძნელია იმის გადმოცემა, რაც მაშინ ხდებოდა ჩემს გულში. ეს არ იყო მარტო დამშვიდობება უწმიდესთან, რაღაც უფრო

დიდს განვიცდიდი. მთელ ჩემს ცხოვრებას გადავაკლე მაშინ თვალი, გავიხსენე ის გზა, რითაც მატარებდა უფალი და ის გამორჩეული ადგილი, რაც უწმიდესმა ეფრემმა დაიკავა იქ ღვთის განგებით. არ მიეტიროდი მარტო მამამთავრის გარდაცვალებას, საკუთარი დარღვითა და ტკივილითაც ვიყავი მოცული. მეგონა, რომ მაშინ ცხადად შევიგრძენი ჩემი სიმართოვე და უცხოობა, რაც ეკლესიის კეთილი წინამძღოლის გარდაცვალებამ კიდევ უფრო მეტად გახადა საცნაური. მაშინ მთელი სიცხადით წარმომიდგა ყველა ის ნუგეში, რასაც კი უწმიდესი ეფრემის მოღვაწეობიდან ღებულობდა ჩემი სული: მისი სწავლანი, ღრმა სულიერი ქადაგებანი, — როგორ კვებავდა სულს წლების განმავლობაში, ან ის მწყემსმთავრული კურთხევა, თავიდან რომ მივიღე მისგან — რა ძვირფასი და ბევრის მომცველი იყო ჩემთვის. ახლა კი ყოველივე ამას უნდა დავშორებოდი, მოვკლებოდი. ამის წარმოდგენის გამო ტირილი მომინდა გულით, მაგრამ ეს არ შემეძლო, რადგან ხალხი ტრიალებდა ირგვლივ. სადმე მორიდებით, მარტო რომ ვყოფილიყავი, ალბათ სხვანაირად დავემშვიდობებოდი სულიერ მოძღვარს, ახლა კი ესეც უნდა დამეფარა სხვებისგან, რადგან ასე უძგობესი იყო ჩემთვის. განსაკუთრებული მღელვარება დამეუფლა მაშინ, როცა სამგლოვიარო ზარების რეკვამ ხალხს უკანასკნელი ამბორისაკენ უხმო, რათა გამომშვიდობებოდნენ უწმიდესი ეფრემის ცხედარს. შორიდან უხილავად ვეამბორე პატრიარქის მარჯვენას და ვიგრძენი, როგორი მშვიდობა და სიხარული ჩადგა ჩემს გულში. გამახსენდა უწმიდესთან ჩემი პირველი შეხვედრა, როცა მან თავად მიხმო ხელის დაქნევით. მაშინ მე მომეტებული სიხარულისა და დაბნეულობისაგან, კერძო მოვახერხე ლოცვა-კურთხევა გამომეთხოვა მისთვის, ახლა ასეთ დამშვიდობებას მასთან აღარ დავუშვებდი: როცა იგი

უნდა გადასულიყო საუკუნო ცხოვრებაში, არამართო კურთხევა უნდა მეთხოვა მისთვის, არამედ ჩემი გულწრფელი მადლიერებაც უნდა მომეხსენებინა ყველა ნუგეშისათვის, რასაც კი მისი ღიდი მოღვაწეობით ვიღებდი, და კიდევ უნდა მეთხოვა, რომ დაელოცა ჩემთვის გზა, რომ მიეღო მოკრძალებული მადლიერება ჩემი და ერთმანეთს ასე მშვიდად დავშორდით. ეს მე ვიგრძენი გულში იმ სანატრელი სიმშვიდის ჩადგომით, რაც მასთან ერთხელ შეხვედრისას უკვე განცდილი მქონდა.

ზარების რეკვა გაბმით დიდხანს გრძელდებოდა, მაგრამ მას სევდის ნაცვლად უკვე ჩუმი სიხარული შემოჰქონდა გულში. ღმერთმა ნათელში დაამკვიდროს პატრიარქ ეფრემ II-ის სული და არ მოუშალოს ჩვენს ხალხს მისი წმიდა ლოცვა და მეოხება ზეციური, ღმერთმა მეც არ მომაკლოს მისეული შეწევნა კეთილი.

ერთხელ, როცა ღიდი განსაცდელები დამატყდა თავს და ნუგეშსა და თანადგომას ვსაჭიროებდი, სამთავროს მონასტრის მონაზონ სიდონიას უნახავს ასეთი სიზმარი: შებინდებისას მონასტრის ჭიშკრიდან ეზოში შემოსულა ვიღაც სასულიერო პირი, როცა იგი ახლოს მისულა ეკლესიასთან, მაშინლა უცნია დედაოს, რომ ის უცნობი უწმიდესი პატრიარქი ეფრემი იყო, დედა სიდონიას გაუხარია მისი დანახვით და სიხარულით უკითხავს მისთვის: უწმიდესო, ასეთ დროს აქ როგორ აღმოჩნდით? — მას უპასუხია: მეუფე ზოსიმეს უჭირს და იმისათვის მოვედი, რომ ტაძარში ვილოცო მისთვისო, — ეს უთქვამს და შესულა კიდევ ეკლესიაში. მეორე დღეს დედა სიდონიამ სიხარულით მომიყვა სიზმარი და მითხრა: მეუფეო, გამხნევდით, პატრიარქი ეფრემის ლოცვით დაგიფარავთ უფალი. ღმერთმა არ მოგვიშალოს მისი ლოცვა და კურთხევა აქაც და მომავალ ცხოვრებაშიც.

ადრე, ჩემი სტუდენტობისას, ერთი სასულიერო პირის სალოცავ კუთხეში, ხატებთან სიახლოვეს თვალი მოვკარი განსვენებული პატრიარქ ეფრემ II-ის სურათს, რამაც გაკვირვება გამოიწვია ჩემში და მორიდებით ვკითხე სასულიერო პირს, შეიძლებოდა თუ არა წმიდანების ხატებთან დასვენება პატრიარქის სურათისა? მან მორიდებით მითხრა: ის ჩემთვის არის წმინდანი, მას იმდენი სიკეთე აქვს ჩემთვის გაკეთებული და დღესაც იმდენ შეწევნას ვგრძნობ მისგან, რომ არ შემიძლია, მას მოვაკლო ეს პატივი. — მაშინ კარგად ვერ ჩავწვდი ნათქვამს და ჩავთვალე, რომ ეს იყო მისი პირადი დამოკიდებულება განსვენებულისადმი. ახლა კი, ამდენი წლის გასვლის შემდგომ, რაღაც მსგავსს მეც მიგრძნობს გული. ვინ იცის, იქნებ მართლაც აქვს კადნიერება ღვთის წინაშე უწმიდეს ეფრემს, იქნებ როგორ დაუფასა უფალმა მას ის სიმძიმენი და ტანჯვანი, რომელიც მან ქვეყნიურ ცხოვრებაში გადაიტანა. ასეც რომ არ იყოს, განა ცოტაა, როცა თუნდაც ერთ მართალ ადამიანს სჯერა შენი სიწმიდისა და პატიოსნების, როცა თუნდაც ერთ მართალ ადამიანში ცოცხლობს ამისი რწმენა და სიყვარული. უწმიდეს ეფრემს ასეთები ბევრი ჰყავს ქვეყნად, ბევრი სათუთად ატარებს მის ხსოვნას გულში და მჯერა, რომ ეს სიყვარული არის უტყვეო მოწმე მისი სიწმიდისა და უკვდავების, რითაც უფალმა დაასაჩუქრა იგი. ღმერთმა არ მოაკლოს ჩვენს ეკლესიას და ხალხს უწმიდესი ეფრემის ლოცვა და მეოხება ზეციური, ღმერთმა ჩვენც არ მოგვიშალოს ხსოვნა და სიყვარული მისი.

პატრიარქი დავით V

სრულიად საქართველოს კათოლიკოს-პატრიარქი, უწმიდესი და უნეტარესი დავით V, ერისკაცობაში ხარიტონ ჯიბრაელის ძე დევდარიანი, დაიბადა 1903 წლის 24 მარტს, შორაპნის მაზრის სოფელ მირონწმინდაში (ახლანდელი ხარაგაულის რაიონი). პირველდაწყებითი განათლება მიიღო სოფელ მირონწმინდაში. 1917 წელს დაამთავრა სარგვეშოს არასრული სასწავლებელი, შემდეგ სწავლა განაგრძო ჭიათურის მღვიმეს მონასტერში. 1918 წლის 1 აგვისტოს ქუთათელ-გაენათელმა მიტროპოლიტმა ანტონმა (გიორგაძე) დაადგინა მირონწმინდის წმიდა ნიკოლოზის სახელობის ეკლესიის მედავითნედ. 1921 წლის 25 თებერვლის ბოლშევიკური საოკუპაციო ხელისუფლების დამკვიდრების შემდეგ საქართველოს მართლმადიდებელი სამოციქულო ეკლესია და სასულიერო პირები კანონგარეშედ გამოცხადდნენ; აგრესიული ათეიზმი, რაც ეკლესია-მონასტრების ნგრევასა და საეკლესიო სიწმინდეთა განადგურებით, სასულიერო პირების დევნით იყო ცნობილი, შეეხო როგორც ქალაქის, ასევე პროვინციების სამღვდელოებას. სასულიერო პირთა დაპატიმრებები ჩვეულებრივ მოვლენად იქცა. ასეთ ვითარებაში ახალგაზრდა მედავითნე ხარიტონ დევდარიანი უკიდურეს ნივთიერ სიდუხჭირესა და სულიერ ბრძოლებში იყო. დაპატიმრების შიშით, იგი ხშირად იცვლიდა საცხოვრებელსაც. მიუხედავად ამ განსაცდელებისა, ხარიტონ დევდარიანმა მტკიცედ გადაწყვიტა სასულიერო პირობა და თხოვნით მიმართა მარგველ ეპისკოპოს ვარლაამს (მახარაძე), ეკურთხებინა ღიაკვნად და განეწესებინა ნებისმიერ ეკლესიაში. მეუფე ვარლაამმა 1927 წლის 26 თებერვალს ხარიტონ დევდარიანი ღიაკვნად აკურთხა, ხოლო მეორე დღეს მღვდლად დაასხა ხელი სარგვეშოს წმიდა გიორგის ეკლესიაში და დანიშნა იმავე ეკლესიის წინამძღვრად. 1928 წელს

მამა ხარიტონი, როგორც გამორჩეული სასულიერო პირი, სრულიად საქართველოს კათოლიკოს-პატრიარქ ქრისტეფორე III-ის ლოცვა-კურთხევით დაინიშნა ხარაგაულის ოლქის მთავარხუცესად. ამ დროს მისი ოლქის მღვდელმა იასონ აბესაძემ გაზეთ „კომუნისტში“, ოფიციალური ხელისუფლების წაქეზებით, გამოაქვეყნა „ღია ბარათი საქართველოს საკათოლიკოსო საბჭოს“, რომელშიც დეკანოზი „წუხს“ ეკლესიაში გაბატონებულ მექრთამეობაზე, ხელქვეითების ჩაგვრაზე, საზოგადო მნიშვნელობის თანხების გაფლანგვაზე. მართალია კათოლიკოს-პატრიარქმა ქრისტეფორემ საბჭოთა ხელისუფლებასთან ლოიალობისა და თანამშრომლობის კურსი გამოაცხადა, საბჭოთა კონსტიტუციით სინდისის თავისუფლება ოფიციალურად იყო დეკლარირებული, ხელისუფლება გააფთრებით უტევდა საქართველოს მართლმადიდებელ ეკლესიას და სასულიერო პირებს. შექმნილ რთულ ვითარებას კარგად ასახავს კათოლიკოს-პატრიარქ ქრისტეფორე III-ის წერილი, რომლითაც მან 1928 წლის 1 ოქტომბერს მიმართა საქართველოს სსრ ცენტრალურ აღმასრულებელ კომიტეტს (ცაკ). წერილში ნათქვამი იყო: „საქართველოს საკათოლიკოსო სინოდის დელეგაციასთან ერთად მოგართმევთ განცხადებას იმ ადმინისტრაციულ დევნულებათა შესახებ, რომელსაც განიცდის საქართველოს ეკლესია, მორწმუნეებიც და სამღვდლოებაც. კათოლიკოს-პატრიარქი სთხოვდა ცენტრალურ აღმასრულებელ კომიტეტს, მოეხდინა ამომწურავი განკარგულება, რომ საქართველოს მართლმადიდებელ ეკლესიას მისცემოდა უფლება არსებობისა და მოქმედებისა საბჭოთა კანონმდებლობის ფარგლებში, რადგანაც ეკლესიის წინააღმდეგ წარმოებული შევიწროებანი არა იდეოლოგიურის, არამედ ადმინისტრაციული ხასიათისა, უსპობენ მას არსე-

ბობის შესაძლებლობას. ხსენებული განცხადების ცაკ-ისადმი მიცემის შემდეგ საქართველოს ეკლესიის მღვდმარეობა მნიშვნელოვნად გაუარესდა, ხდება მღვდლების მკველელობანი, ეკლესიების დანგრევა, დაწვა მისი ნივთებისა, აკრძალვა ზარის რეკვისა და ბინებიდან სასულიერო პირების გამოსახლება. ეკლესიის დაბეგვრა არა ფაქტიურის, არამედ ზომაზე ერთი ათად გადიდებული ფიქტიური შემოსავლის მიხედვით. ზემოხსენებულის დამამტკიცებელი ფაქტებია: 1928 წლის 9 დეკემბრის დამით მოკლეს კახეთის მაზრის სოფ. მატნის მღვდელი ასათიშვილი, როდესაც შინ ბრუნდებოდა ნათლობის შესრულების შემდეგ; 1928 წლის 28 სექტემბერს დამით თავს დაესხნენ კახეთის მაზრის სოფელ კისისხევის მღვდელს ბაკურაძეს შეიარაღებული პირნი, ძირითადად ახალგაზრდები, რომელნიც მღვდელს სახლში შეუცვივდნენ თოფებით და რევოლვერებით და მღვდელსა და მის ცოლს სთხოვდნენ ფულს, რაც მასპინძლებს არ აღმოაჩნდათ, წაიღეს ანაფორა, მსუბუქი ნივთები. მღვდელმა მიაგდო მრევლიც, სახლიც და გაიქცა. იგი ამბობს, რომ იქ ვეღარ დავბრუნდები, რადგან არავისგან არ მოველი შევლასო. ეკლესიები დაანგრიეს ძირულაში, ზესტაფონში, ნატანებში, ოზურგეთში, ასკანაში, ჩოჩხათში. ქუთაისის მაზრის სოფ. ბაშში ეკლესია კლუბად გადააკეთეს, როდესაც მორწმუნეებმა პროტესტი განუცხადეს, დაემუქრნენ შავ სიაში შეტანით, გადასახადების ზედმეტი დაბეგვრით და მიწის ნორმის ჩამორთმევით. კახეთში სოფ. კარდენახში ბევრჯერ გატეხეს ეკლესია, შიგნით მიანგრ-მოანგრეეს მოწყობილობა და გამოყარეს გარეთ საეკლესიო ნივთები. მრავალჯერვე მოიყვანეს მორწმუნეებმა წესრიგში იქაურობა, მაგრამ ამაოდ. ბოლოს იძულებულნი გახდნენ, ხელი აეღოთ ეკლესიის ზრუნვაზე. იმავე მაზრის სოფელ ენისელში გატეხეს ეკლესია

და შიგ საქონელი შერეკეს, სოფელ ყარსუბანში დაარბიეს ეკლესია და მღვდელს შეუთვალეს — თუ მღვდლობას თავს არ დაანებებთ, მოგკლავთო. სოფელ ტიბაანში ცეცხლი წაუკიდეს ეკლესიის ზარებს. ზარების რეკვას უკრძალავენ გაგოსში, მარტყოფში, თელავში. ეპისკოპოსებს ხელისუფლება ნებას არ აძლევს, თავიანთ ეპარქიებში გადაადგილდნენ და ღვთისმსახურება შეასრულონ.

ასეთ რთულ დროში დაიწყო მამა ხარიტონ დევდარიანმა მთავარხუცესობა. ერთი წლის შემდეგ 1929 წლის 4 მარტს იგი კათოლიკოს-პატრიარქ ქრისტეფორე III-ის ლოცვა-კურთხევით გადაყვანილ იქნა მცხეთა-თბილისის ეპარქიაში, ჯერ სიონის, ხოლო 1932 წლიდან ქაშუეთის წმ. გიორგის სახელობის ეკლესიის მღვდელმსახურად. 1945-1947 წლებში იგი კუკიის წმიდა ნინოს სახელობის ეკლესიის მღვდელმსახურია.

მამა ხარიტონს განსაკუთრებულად აფასებდა სრულიად საქართველოს კათოლიკოს-პატრიარქი, უწმიდესი და უნეტარესი კალისტრატე. მისი ბრძანებით, მამა ხარიტონი 1947 წლის 20 ნოემბერს დაინიშნა ქაშუეთის წმ. გიორგის სახელობის ეკლესიის წინამძღვრის მოადგილედ, 1949 წლის 6 მაისიდან — წინამძღვრად. ამის შემდეგ ერთხანს ისევ სიონის საპატრიარქო ტაძარს დაუბრუნდა. 1952 წლის 14 მარტს სრულიად საქართველოს კათოლიკოს-პატრიარქის მოსაყდრემ, მიტროპოლიტმა მელქისედეკმა, კელავ ქაშუეთის წმ. გიორგის ეკლესიის წინამძღვრად დაადგინა. 1955 წელს გადაყვანილ იქნა ჭიათურის მღვიმის მონასტრის წინამძღვრად. 1955 წლის 17 მარტს სრულიად საქართველოს კათოლიკოს-პატრიარქის მელქისედეკ III-ის ბრძანებით აღდგომის დღესასწაულზე დაჯილდოვდა მიტრის ტარების უფლებით. 1956 წლის აგვისტოში პატრიარ-

ქმა მელქისედეკმა წინადადება მისცა, აღკვეცილიყო ბერად. 25 აგვისტოს აღიკვეცა ბერად და ეწოდა სახელად დავითი.

საქართველოს ეკლესიის წმიდა სინოდში აზრთა სხვადასხვაობა იყო მამა ხარიტონის ბერად აღკვეცისა და ეპისკოპოსად კურთხევის საკითხთან დაკავშირებით. ცხუმ-აფხაზეთის ეპისკოპოსი ანტონი (გიგინეიშვილი) პატრიარქისადმი გამოგზავნილ წერილში აღნიშნავდა — მიუღებლად მიმაჩნია ცოლოსანი სასულიერო პირის ეპისკოპოსობა. მეშინია ეკლესიის ოპონენტებმა თომა ჩიქვანაიამ და სხვებმა არ ისარგებლონ ამ ფაქტით და ჩვენი ეკლესია ცოცხალ ეკლესიად არ გამოაცხადონო. გარდა ამისა, რუსები იტყვიან — აი, საქართველოს ეკლესიაში ცოლოსანი ეპისკოპოსები ჰყავთო. მამა ხარიტონის ბერად აღკვეცას და ეპისკოპოსის ხარისხში აყვანას მხარი დაუჭირეს ნინოწმინდელმა დიმიტრი იაშვილმა, ჭყონდიდელმა და ბათუმ-შემოქმედელმა ეფრემმა (სიღამონიძე). 1956 წლის 26 აგვისტოს იგი აყვანილ იქნა არქიმანდრიტის ხარისხში. 28 აგვისტოს მარიამობის დღესასწაულზე არქიმანდრიტი დავითი აკურთხეს ეპისკოპოსად, ჩააბარეს მარგვეთის ეპარქია და დროებით შეუთავსეს ურბნელობაც. ამ დროს 1957 წლის 26 აგვისტოდან 1 ოქტომბრამდე ურბნისის ეპარქიის ხაშურის წმ. იოანე ნათლისმცემლის ეკლესიაში მოღვაწეობდა მღვდელი გაბრიელ ურგებაძე. მეუფე დავითს დიდი პრობლემები დახვდა მარგვეთის ეპარქიაში, განსაკუთრებით ჭიათურაში მღვიმის მონასტერში. მისი ბრძანებით, 1958 წლის 11 იანვარს ეკლესიიდან განკვეთეს ილუმენია ელენე (კიკნაძე). 1958 წლის 14 ნოემბერს, უწმიდესი მელქისედეკის ბრძანებით, დაინიშნა პატრიარქის ქორეპისკოპოსად. 1959 წლის 24 ივლისს უწმიდესი და უნეტარესი მელქისედეკ III-ის ბრძანებით მარგველი ეპის-

კობოსი დავითი დაჯილდოვდა სკუფიაზე ბრილიანტის ჯვრის ტარების უფლებით და გამოცხადდა სრულიად საქართველოს კათოლიკოს-პატრიარქის მოსაყდრედ. 1960 წლის 11 იანვარს უწმიდესი მელქისედეკ III-ის გარდაცვალების მეორე დღეს შეკრებილი სინოდის სხდომაზე ურბნელმა ეპისკოპოსმა დავითმა სპეციალური წერილობითი განცხადებით უარი თქვა მოსაყდრობაზე მიტროპოლიტ ეფრემის სასარგებლოდ. 1962 წლის 18 თებერვალს უწმიდეს და უნეტარეს ეფრემ II-ის ლოცვა-კურთხევით იგი აყვანილ იქნა მიტროპოლიტის პატივში. 1962-1965 წლებში მიტროპოლიტი დავითი დაჯილდოვდა წმ. ნინოს და წმ. გიორგის ორდენებით, 1970 წელს მეორე პანაღიის ტარების უფლებით. 1972 წლის 7 აპრილს, დილის 6 საათზე და 30 წუთზე გარდაიცვალა სრულიად საქართველოს კათოლიკოს-პატრიარქი ეფრემ II. იმავე დღის 13 საათსა და 45 წუთზე საპატრიარქოში შეიკრიბნენ მიტროპოლიტი დავითი, ეპისკოპოსები: ზინობი, გაიოზი, დეკანოზები: პ. ობოლაძე, გ. ჩაჩუა, პ. კოსაჩი, საერო პირნი: ი. ჭეიშვილი, ლ. საღლიანი, ი. სამჭკუაშვილი. გახსნეს პატრიარქის სეიფი, სადაც ინახებოდა 1972 წლის 17 მარტს (ამ დროს ეფრემ II მძიმედ იყო ავად) შედგენილი წერილობითი ანდერძი კათოლიკოს-პატრიარქ ეფრემ II-ის ხელმოწერით, რომელშიც ეწერა: „ჩემი გარდაცვალების შემდეგ ჩემს მოსაყდრედ დატოვებული მყავს 1 წლის ვადით ურბნელი მიტროპოლიტი დავითი“. იქვე მიღებულ იქნა გადაწყვეტილება ოქმის შედგენის შესახებ, რომელშიც ჩაიწერა „პატრიარქ ეფრემ II-ის ანდერძის თანახმად მოსაყდრედ დატოვებულმა ურბნელმა მიტროპოლიტმა დავითმა ჩაიბარა ანდერძი და შეუდგა სრულიად საქართველოს კათოლიკოს-პატრიარქის მოსაყდრის მოვალეობის შესრულებას“. კათოლიკოს-პატრიარქის მოსაყდრე

დავითის (დევდარიანი) განკარგულებით შეიქმნა უწმიდესი და უნეტარესი ეფრემ II-ის დამკრძალავი კომისია შემდეგი შემადგენლობით: მოსაყდრე მიტროპოლიტი დავითი, ეპისკოპოსი გაიოზი, დეკანოზები პართემ ობოლაძე, გიორგი ღონაძე, პავლე კოსაჩი. მოსაყდრე მიტროპოლიტმა დავითმა 1972 წლის 10 აპრილს მიტროპოლიტობა უბოძა ეპისკოპოს ზინობს და ეპისკოპოს რომანოზს.

1972 წლის 1 ივნისს თბილისში სიონის საპატრიარქო ტაძარში ჩატარდა საქართველოს მართლმადიდებელი სამოციქულო ეკლესიის XI საეკლესიო კრება, რომელსაც ესწრებოდა 58 დელეგატი. საეკლესიო კრებამ ურბნელი მიტროპოლიტი დავითი ერთხმად აირჩია სრულიად საქართველოს კათოლიკოს-პატრიარქად და მცხეთა-თბილისის მთავარეპისკოპოსად. 2 ივნისს სვეტიცხოვლის საპატრიარქო ტაძარში შესრულდა ახლადარჩეული პატრიარქის ინტრონიზაცია (აღსაყდრება), რომელსაც ესწრებოდნენ: ცხუმ-აფხაზეთის მიტროპოლიტი ილია, თეთრიწყაროელი მიტროპოლიტი ზინობი, ბათუმ-შემოქმედელი და ჭყონდიდელი მიტროპოლიტი რომანოზი, ეპისკოპოსი გაიოზი, მოსკოვისა და სრულიად რუსეთის პატრიარქი პიმენი, ყუბანისა და კრასნოდარის მთავარეპისკოპოსი ალექსი (შემდგომში რუსეთის პატრიარქი ალექსი II), ყოველთა სომეხთა პატრიარქ-კათოლიკოზი ვაზგენ I.

სრულიად საქართველოს კათოლიკოს-პატრიარქად მიტროპოლიტ დავითის არჩევამდე და არჩევის შემდეგ ქართველ მორწმუნე საზოგადოებაში აზრთა სხვადასხვაობა იყო. საერო ხელისუფლებაში გაგზავნილ საპროტესტო წერილში, რომლის ავტორი სიონის საპატრიარქო ტაძრის მცველი ავთანდილ

სამხარაძე აწერდა ხელს, ნათქვამი იყო: „მიუხედავად იმისა, რომ საქართველოს მართლმადიდებელი ეკლესიის მართვა-გამგეობის დებულების მე-20 მუხლში წერია: „საკათოლიკოსო კანდიდატს უნდა ჰქონდეს მიღებული უმაღლესი საზოგადო განათლება და შესაფერისი საღვთისმეტყველო მომზადება“, არც საერო და არც საღვთისმეტყველო განათლება არ გააჩნია ამჟამად არჩეულ პატრიარქს... მისი კათოლიკოს-პატრიარქად არჩევა არაკანონიერ ვითარებაში მოხდა. ეფრემ II სიცოცხლეში, მორწმუნეებთან პირადი საუბრის დროს და ასევე საჯაროდაც, ყოველთვის აცხადებდა, რომ ერთადერთი პირი, რომელმაც ის უნდა შეცვალოს, არის მიტროპოლიტი ილია შიოლაშვილი. ამ უკანასკნელს უმაღლესი საერო და სასულიერო განათლება აქვს, სარგებლობს დიდი ავტორიტეტითა და პატივისცემით როგორც ჩვენი ქვეყნის, ასევე საზღვარგარეთის ქვეყნების მორწმუნეთა შორის“. ვითარება რომ რთული იყო ეფრემ II-ის გარდაცვალების შემდეგ, ამას ადასტურებს თუნდაც ეს მიმართვა, რომელიც 1972 წლის მაისის დასაწყისში დაიწერა: „ჩვენ ვაცხადებთ, რომ მიტროპოლიტ დავითის მოწინააღმდეგენი არიან საქართველოს მართლმადიდებელი ეკლესიის მტრები, რომელთაც სურთ, ქაოსი და შფოთი შეიტანონ საქართველოს ეკლესიაში. საქართველოს ეკლესიის სინოდი დაქვრივებულ საკათოლიკოსო ტახტზე ასაყვანად ერთ-ერთ ღირსეულ და ყოველმხრივ შესაფერისად სცნობს ორგზის მოსაყდრედ დატოვებულ მიტროპოლიტ დავითს“.

უწმიდესა და უნეტარეს დავით V-ს აღსაყდრების დღეს სვეტიცხოველში შთამბეჭდავი სიტყვით მიმართა ცხუმ-აფხაზეთის მიტროპოლიტმა ილიამ (შიოლაშვილი): „ქართველ ადამიანს სურს, დაინახოს თქვენში მაგალითი კეთილი მოძღვრისა, მოსიყვარულე და თავდადებული მამა, ლამპარი

სარწმუნოებისა და ყოველივე სათნოებისა. ჩვენ გვწამს, რომ ეს ასეც იქნება, რადგან თქვენ გაქვთ ორმოცდაათწლიანი სულიერი ცხოვრების დიდი გამოცდილება. დღეს კაცთაგან მიუწვდომელმან განგებამან ღვთისაგან ჩაგაბარათ თქვენ სადავე ჩვენი ეკლესიისა. თქვენს წინაშე დღეიდან აღიმართა ქართული ეკლესიური და ეროვნული პრობლემები, უპირველეს ყოვლისა, ჩვენი ღვთივდაცული ერის სარწმუნოებრივ-ზნეობრივი ამაღლება. ჩვენი აზრით, მტკიცე რწმენა და მაღალი ზნეობა არის საწინდარი ადამიანის ბედნიერებისა. ამის გარდა, არ უნდა შეწყდეს ხმა ჩვენი ეკლესიისა საერთაშორისო ასპარეზზე, სადაც ჩვენი ეკლესია გამოდის, როგორც უძველესი დამოუკიდებელი ერთეული. ჩვენმა ეკლესიამ მეტი ყურადღება უნდა მიაქციოს უცხოეთში მცხოვრებ ქართველებს, რომელთაც ენატრებათ ქართული ენა, ქართული ლოცვა, მშობლიური მიწა, ისინიც ხომ საქართველოს პატრიარქის სულიერი შვილები არიან... ჩვენმა ეკლესიამ უნდა გააძლიეროს ხმა, მომწოდებელი მშვიდობისა, რათა დაემკვიდროს „ქვეყანასა ზედა მშვიდობა და კაცთა შორის სათნოება“. ამისათვის თქვენ გესაჭიროებათ განათლებული მოძღვრები, ამისათვის საჭიროა ძლიერი სასულიერო სასწავლებელი, რომლის მიმართ თქვენი უწმიდესობა გამოიჩენს მამობრივ მზრუნველობას“.

უწმიდესსა და უნეტარესს დავით V-ს ურთულეს პირობებში მოუხდა მოღვაწეობა. 1972-1973 წლებში საქართველოს მართლმადიდებელ ეკლესიაში მოქმედი იყო 50-მდე ეკლესია-მონასტერი და სამლოცველო სახლი, სადაც ღვთისმსახურებას ეწეოდა 60-მდე სასულიერო პირი, მათ შორის: 4 მღვდელმთავარი, 50 არქიმანდრიტი, დეკანოზი, მღვდელი, 5 დიაკონი. პატრიარქ დავით V-ის ლოცვა-კურთხევით მღვდელმთავრებად აკურთხეს: დიდუბის ეკლესიის წინამძღ-

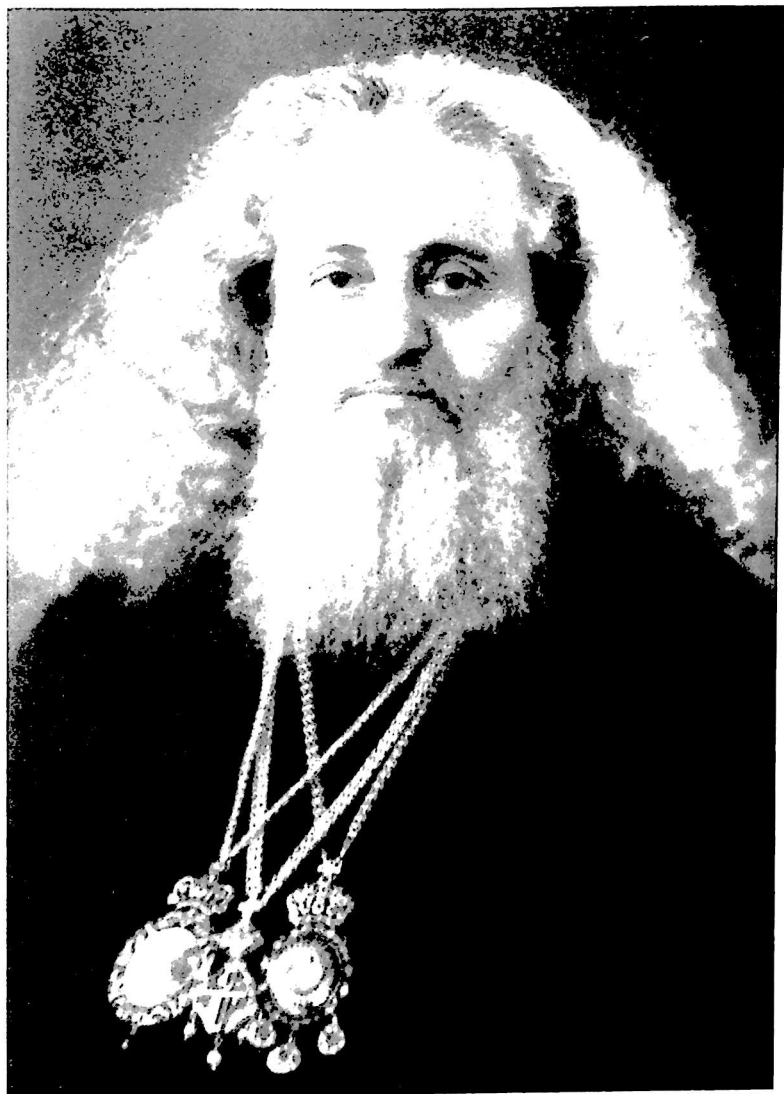
ვარი დეკანოზი გიორგი (ლონდაძე) 1974 წლის 13 იანვარს და ეწოდა მანგლელი; 1976 წლის 22 მაისს თელავის წმ. გიორგის ეკლესიის წინამძღვარი დეკანოზი გიორგი, რომელსაც ეწოდა სახელად გრიგოლი და ჩაბარდა ალავერდის ეპარქია; წმ. ბარბარეს ეკლესიის წინამძღვარი ავთანდილ სამხარაძე – ბოღბელად 1975 წლის 24 მაისს, მას სახელად ეწოდა ილარიონი. 1972 წლის 29 სექტემბრიდან საქართველოს კომპარტიის ცენტრალური კომიტეტის პირველ მდივნად დაინიშნა ედუარდ შევარდნაძე, რომელმაც გააქტიურა საბჭოთა იდეოლოგიური სამსახურების ბრძოლა „მაწვე ტრადიციების, რელიგიური გადმონაშთების წინააღმდეგ“. რესპუბლიკის მასშტაბით ტარდებოდა ანტირელიგიური ღონისძიებები, საქართველოს მართლმადიდებელი ეკლესიის შეზღუდული შესაძლებლობებიც კი კიდევ უფრო იკვეცებოდა. 1976 წლის სააღდგომო ლიტურგიის დროს სვეტიცხოვლისა და სიონის საპატრიარქო ტაძრის ეზოებში მძლავრი აფეთქების ხმა გაისმა, ხალხი დაიფანტა... კიდევ უფრო გაიზარდა სასულიერო პირებისა და მოქმედი ეკლესიების დაბეგვრა (სახელმწიფოს მიჰქონდა 87 პროცენტი). საქართველოს მართლმადიდებელი ეკლესიის მოქმედება საერთაშორისო ასპარეზზეც ძალიან მოკრძალებულად გამოიყურებოდა. პატრიარქი დავით V 1976 წელს ოფიციალურად იმყოფებოდა მოსკოვში, ერევანში (ეჩმიაძინში). 1976 წელს თბილისში ჩამობრძანდა ბულგარეთის პატრიარქი უწმიდესი მაქსიმე, ეკლესიათა მსოფლიო საბჭოს პრეზიდენტი ლუკას ფიშერი. საქართველოს მართლმადიდებელი ეკლესიის დელეგაცია, ცხუმ-აფხაზეთის მიტროპოლიტ ილიას (შიოლაშვილი) ხელმძღვანელობით, იმყოფებოდა ინდოეთში, შეხვდა იქაურ რელიგიურ ლიდერებს (1977 წ.), ქვეყნის პრემიერ-მინისტრს ინდირა განდის. წილკნელმა ეპისკოპოსმა გაიოზმა 1977 წლის 12-18 სექტემბერს მონაწილეობა მიიღო პრაღაში გამართულ რელიგიათაშორისი კონფერენციის მუშაობაში.

მიტროპოლიტი ეურემ სიღამონიძე

ეპისკოპოსი ეფრემ სიღამონიძე

პატრიარქი ეფრემი

არქიმანდრიტი ეფრემი, მღვდელი ისე სუხიშვილი

ქუთათელ-გაენათელი მიტროპოლიტი ეფრემი. 1947 წ.

სხედან: რუსეთის პატრიარქი ალექსი I და საქართველოს პატრიარქი კალისტრატე (ცინცაძე); დგანან: პროტოპრესვიტერი ალექსანდრე გაბუნია (მარცხნივ), არქიმანდრიტი ზინობი მაჟუგა (შუაში), მიტროპოლიტი ეფრემი (მარჯვნივ).

მიტროპოლიტი ეფრემი, პატრიარქი კალისტრატე
და წილკნელი ეპისკოპოსი ტარასი კანდელაკი.

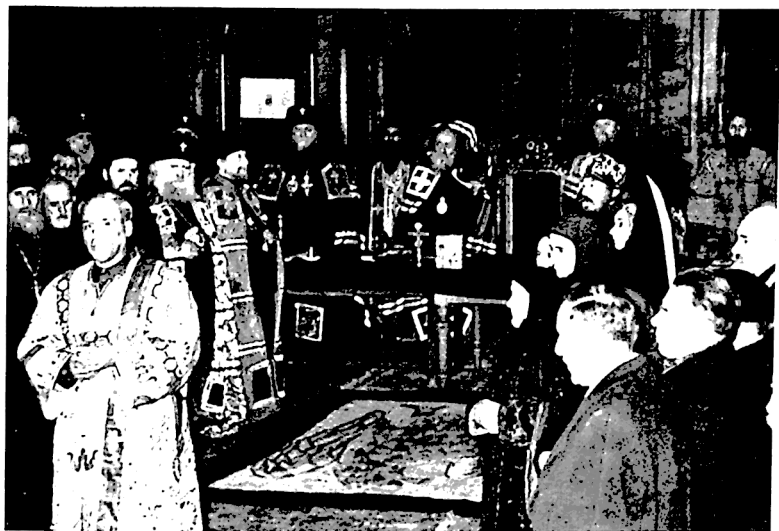

სხედან მარცხნიდან: მიტროპოლიტი ეფრემი, რელიგიის საქმეთა რწმუნებული კალე ქადაგიშვილი, პატრიარქი კალისტრატე, მიტროპოლიტი მელქისედეკი, ეპისკოპოსი ტარასი; დგანან: ივანე ლოხოვოი (მეორე), ეპისკოპოსი დიმიტრი (მესამე), მღვდელი ანტონ გიგინეიშვილი.

მიტროპოლიტ ეფრემის პატრიარქად კურთხევა

მიტროპოლიტ ეფრემის პატრიარქად კურთხევა

ეგეზ ჟორდანიძის საეპისკოპოსო
 კურთხევა შხაბთ 1960 წ. აქტი
 მთ. - საეპისკოპოსო ეგეზ !!
 ეპისკოპოსი ილია შხაბთ
 ეპისკოპოსი ნიკოლოზი - ჯეორჯი
 ეპისკოპოსი თეოდორე - ჯეორჯი
 ეპისკოპოსი დიმიტრი - ჯეორჯი

მიტროპოლიტ ეფრემის პატრიარქად კურთხევა

პატრიარქი ეფრემი სასულიერო პირებთან ერთად:
 სხედან: პროტოპრესვიტერი ალექსანდრე გაბუნია (მარცხნივ),
 მღვდელი პახუმ ობოლაძე (მარჯვნივ); დგანან: დეკანოზი
 ალექსანდრე ღონდაძე (მარცხნივ), პროტოდიაკონი
 ამბროსი ახოზაძე (შუაში), მღვდელი გიორგი ჩაჩუა.

პატრიარქი ეფრემი და ეპისკოპოსი ილია მცხეთის სასულიერო
სემინარიის პედაგოგებთან და სტუდენტებთან ერთად

პატრიარქი ეფრემი, ეპისკოპოსი ილია და ეპისკოპოსი ზინობი
მცხეთის სასულიერო სემინარიის პედაგოგებთან და
სტუდენტებთან ერთად.

პატრიარქ ეფრემ II-ის ქადაგება სიონის საკათედრო ტაძარში
„ვეფხისტყაოსნის“ იუბილესთან დაკავშირებით

პატრიარქი ეფრემი და ეპისკოპოსი ილია
სამთავროს დედათა მონასტერში.

პატრიარქი ეფრემი. სიონი. 1970 წელი.

პატრიარქი ევრემი. 1970 წელი.

პატრიარქი ევგენ II და რუსეთის პატრიარქი ალექსი I სოხოუმში.
1964 წელი.

მარცხნიდან: დეკანოზი ალექსანდრე შათირიშვილი,
ეპისკოპოსი ილია (შიოლაშვილი), პატრიარქი ეფრემი,
მღვდელი ინდისი ნუცუბიძე. მოსკოვი. 1964 წელი.

პატრიარქი ეფრემი და ეპისკოპოსი ილია.
მცხეთა. სვეტიცხოველი. 1964 წელი.

პატრიარქი ეფრემი და ეპისკოპოსი ილია სახელმწიფო
უნივერსიტეტის 50 წლისთავისადმი მიძღვნილ კონფერენციაზე

რუსეთის პატრიარქი ალექსი I და საქართველოს პატრიარქი ეფრემ II

პატრიარქ ეფრემ II-ის დაბადების
70 წლისთავისადმი მიძღვნილი მედალი

მიტროპოლიტი ეფრემი ბათუმში. 1955 წელი.

1955. VIII. 7

ბრწყინ

ეს ეს მღ. გვხვებენ ზნაძე. გ. გ. 1-ი
პატივსაცემად

ბრწყინ. ბრწყინ

წარწერა სურათის უკანა მხარეს

ეპისკოპოსი დავითი (დეუდარიანი)

პატრიარქი ევრემი. 1970 წელი.

პატრიარქი დავით V. 1977 წელი.

პატრიარქი ღაზით V. 1975 წელი.

მიტროპოლიტ დავითის პატრიარქად კურთხევა

პატრიარქი ეფრემი, მიტროპოლიტი დავითი (დევდარიანი) და
არქიმანდრიტი ილია (შიოლაშვილი). მოსკოვი, 1962 წელი.

ბულგარეთის პატრიარქ მაქსიმესთან შეხვედრა.
1974 წელი.

მიტროპოლიტი ილია
(შილაშვილი)

მიტროპოლიტი რომანოზი
(პეტრიაშვილი)

მიტროპოლიტი გაიოზი
(კერატიშვილი)

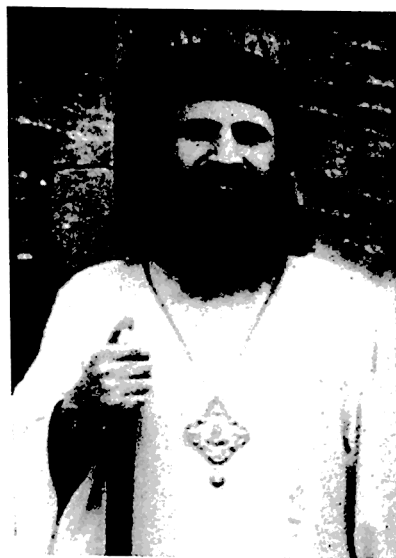

მიტროპოლიტი გიორგი
(ღონღაძე)

მიტროპოლიტი გრიგოლი
(ცერცვაძე)

ეპისკოპოსი ილარიონი
(სამხარაძე)

1976 წელს ზვიად გამსახურდიას, მერაბ კოსტავას, ვალენტინა ფაილოძის ხელმოწერით თბილისში ვრცელდება წერილი „საქართველოს მართლმადიდებელ ეკლესიაში არსებული ვითარების შესახებ“. ეს წერილი შემდეგ დაიბეჭდა დისიდენტურ ჟურნალ „საქართველოს მოამბეში“. ოფიციალურმა ხელისუფლებამ ამ დროს გადაწყვიტა ზვიად გამსახურდიასა და მერაბ კოსტავას დაპატიმრება და გამოიყენა 1976 წლის 17 თებერვალს წილკნელი ეპისკოპოსის გაიოზის წერილი, გაგზავნილი საქართველოს სსრ მინისტრთა საბჭოსთან არსებულ რელიგიის საქმეთა რწმუნებულის თენგიზ ონოფრიშვილის სახელზე, და — სათაურით „არა ცილი სწამო“ — გამოაქვეყნა „ლიტერატურული საქართველოს“ ფურცლებზე, რომელსაც ხელს აწერდნენ: სრულიად საქართველოს კათოლიკოს-პატრიარქი დავით V, მიტროპოლიტები ზინობი, რომანოზი, გაიოზი, ეპისკოპოსები გიორგი, გრიგოლი... წერილი იწყებოდა ილია ჭავჭავაძის სიტყვებით „უბედურება რომელიმე ერისა, დიდიერია თუ პატარა, სხვათა შორის — ისიც არის, როცა ერთგვარს ბეზლობას, რომელსაც პოლიტიკურ ბეზლობას ეძახიან, დიდი ავალა მიეცემა, ფართო გზა გაეხსნება და აღებ-მიცემობის საგნად გახდება, როცა ბეზლობა, — ეგ უწმინდური ძალ-ღონე გაცვეთილის კაცისა, — პირახდილი დაიარება, არამცთუ უსირცხვილოდ, თავმოწონებითაც ფარფაშობს და ლუკმაპურს აწვდის მამბეზლარს... მაგ საძაგელს ფარ-ხმალს სულმოკლეობისას და ჯაბნობისას სამჭედურად აქვს ხოლმე ყოვლად გახრწნილი და ამყაყებული გული ჩირქიანის კაცისა, და საბერველად კიდევ „შაბაში“ და „ბარაქალა“ იმისთანა კაცებისა, ვისაც ბეზლობა და ერთგულება ერთს ფარდში მოუქცევია და ერთმანეთში განგებვერ გაურჩევია. თვითონ მაგ სამარცხვინო ფარ-ხმალის მჭე-

დელს, ბეზლის მთქმელს, როგორც იქნება ადამიანი გაუძლებ-
და, მოიგერიებდა, რომ გამგონი და დამჯერი არა ჰყვანდეს“ /
ილია ჭავჭავაძე/.

დასავლეთ გერმანიის რადიოსადგურმა „თავისუფლებამ“,
ამ ბოლო ხანებში უძველეს ქართულ მართლმადიდებელ ეკლე-
სიასაც გამოუცხადა ბრძოლა. მან ეთერში რამდენიმეჯერ
გაუშვა სრულიად ცილისმწამებლური და პროვოკაციული
ხასიათის გადაცემა, რომლის უმთავრესი მიზანი — ქართველ
ხალხზე დიდად ნაამაგარი — ქართული ეკლესიის სრული
დისკრედიტაცია იყო.

როგორც ჩანს, დასავლეთის რეაქციულ ძალებს სული
უწუხთ იმ ყოველ წარმატებაზე, რასაც დიადი საბჭოეთის მო-
ქალაქენი, განურჩევლად მათი მსოფლმხედველობისა და რე-
ლიგიური მრწამსისა, — ახალი საზოგადოების მშენებლობაში
იჩენენ. ამიტომაც საქართველოს ეკლესია, როგორც სახე საბ-
ჭოეთის მიწა-წყალზე მკვიდრი მთელი მორწმუნე ქართველი
ერისა, — ნიშანშია ამოღებული. არა აქვს უფლება, ხელი
აფათუროს მის შინაურ საქმიანობაში. თუ, რა თქმა უნდა,
საკითხი არ შეეხება ერესს, რაც ისიც ასეთის შემთხვევაში
მხოლოდ და მხოლოდ მართლმადიდებელ ეკლესიათა კომპე-
ტენციას შეადგენს და არა ვიღაც ჭორიკანა და ცილისმწამე-
ბელი კერძო პირებისა.

რადიო „თავისუფლებამ“, მისთვის ჩვეული თავხედობით
ფეხქვეშ გათელა მოციქულთა, მსოფლიო და ადგილობრივ
საეკლესიო კრებათა მთელი რიგი დადგენილებანი, — ეკლესი-
ის უმაღლეს იერარქიულ პირთა პირად ღირსებათა ხელყოფი-
თა და მათ წმიდა სამწყსოში შფოთისა და არევ-დარევის შეტა-

ნის მცდელობისათვის.

ღვთივდაცული ქართული ეკლესია სრული ბატონ-პატრონია თავისი თავისა, თავისი ზვალინდელი დღისა და „ნაშობთა იქედნეთანთა გულშემატკივრობა“ სრულიადაც არ ესაჭიროება მას.

საქართველოს ეკლესიას ჰყავს უწმიდესი სინოდი, რომლის წევრად ყველა მისი მღვდელთმთავარი ერთიანდება და აქვს მართვა-გამგეობის საკუთრივ შემუშავებული „დებულება“, რომელიც რამდენიმეჯერაა მიღებული და დამტკიცებული, ჯერ ავტოკეფალიის აღდგენისას 1917 წელს, კირიონ კათოლიკოსის დროს და ბოლოს — 1945 წელს. ამ დებულების მუხლების და საერთოდ საეკლესიო სამართლის ნორმებისადმი სრული შესაბამისობით ზორციელდება ჩვენთან, როგორც კათოლიკოსის, ასევე სამღვდლო და საეპისკოპოსო კანდიდატების შერჩევა, მათი კურთხევა-განაწილება სხვა.

მაგრამ იმ მავნე, თითებზე ჩამოსათვლელ სექტანტურ ელემენტებს, რომელთაც არავითარი საერთო არ შეიძლება ჰქონდეთ ნებისმიერ ორთოდოქსალურ ეკლესიასთან, რომელთაც კოვზი ნაცარში ჩავარდნიათ, ბოლმა მოსწოლიათ, შური აღრჩობთ და ამასთანავე ხელს არ აძლევთ ქართული ეკლესიის მთლიანობა, ჩანს, განუზრახავთ ჯერ მისი სახელის შებღალვა, ხოლო ბოლოს მოსპობა-განადგურება, რათა თავიანთი ბნელი და უკეთური საქმიანობის ასპარეზად გადააქციონ იგი.

და ეს არც არის შემთხვევითი.

ხსენებული რადიოსადგური ხომ საქვეყნოდ ცნობილია, რომ გარს იკრებს საბჭოთა ხალხებისა და მოქალაქეების მალულ

თუ აშკარა მტრებს, კეთილი გრძნობებისა და მისწრაფებების მქონე ადამიანთა მტრებს და ყველას მათ, ვინც დასავლეთის მილიტარიზმის წისკვილზე ასხამს წყალს, რათა ქვეყნად სიცოცხლემ და ღვთის მიერ შემოსილმა მშვენიერებამ კი არა, — სიკვდილმა და უმსგავსოებამ გაიმარჯვოს.

გულსატკენი და სამწუხაროა, რომ საქართველოს ეკლესიის ლანძღვა-გინება ეთერში ქართულ ენაზე გაისმოდა. იმ ენაზე, რომლითაც მრავალმა ქებათა-ქება მიუძღვნა მას, იმ ენაზე, რომელი ენაც ქართულმა ეკლესიამ თავის წიადში გამოაწრთო, გაუხუნარი სამოსით შეამკო, დღევანდლამდე შემოინახა და ახლაც ფხიზელ დარაჯად უდგია მას. დღეს კი — თავის მამაპაპეულ მიწა-წყალზე გულაყრილმა ზოგიერთმა უმადურმა ქართველმა — ჩვენი დიდი დედა, საქართველოს ათასეუკესასწლოვანი ჭაღაროსანი ეკლესია ამ ენით შეურაცყო. აი, ამაგის დაფასებაც ამასა ჰქვია. მაგრამ არა უშავს... „ყოველი თესლები გარემომადგეს მე და სახელითა უფლისათა ვერეოდი მათ“, — ბრძანებს დავით ფსალმუნთმგალობელი /ფს. 117, 10/, „ორღანოთა იხმია მტერმაო“...

მრავალჭირვარამგამოვლილ ქართულ ეკლესიას, — მშვიდობისა და კაცთა შორის სიყვარულის მქადაგებელს, — ვერავისი მტრობა ვერ შეაშინებს, ვინაიდან იგი ღვთისა და მშვიდობის დიდი მეზაირახტრის — ღვთივდაცულ საბჭოეთის მფარველობის ქვეშ იმყოფება. დასასრულს კი რადიო „თავისუფლების“ და მის მეჩონგურეთა — გამსახურდიელების გასაგონად სულმნათი შოთა რუსთველის სიტყვებს დავიმოწმებთ: „ბოროტსა სძლია კეთილმან არსება მისი გრძელია!“

საქართველოს მართლმადიდებელ სამოციქულო ეკლესიაში

შექმნილი რთული ვითარების წარმოსაჩენად საინტერესოა 1977 წლის 10 სექტემბერს კათოლიკოს-პატრიარქ დავით V-ის ლოცვა-კურთხევით ცხუმ-აფხაზეთის მიტროპოლიტ ილიასათვის გაგზავნილი წერილის შინაარსი: „მის მაღალყოვლადუსამღვდელოესობას, მიტროპოლიტ ილიას. გაცნობებთ, რომ კათოლიკოს-პატრიარქის დავით V-ის ბრძანებით, მის მაღალყოვლადუსამღვდელოესობას, მიტროპოლიტ რომანოზს მიეცა პირველი ადგილი მიტროპოლიტთა შორის“. ასეთი შინაარსის გადაწყვეტილება არაკანონიკური იყო იმიტომ, რომ მეუფე ილია ეპისკოპოსი გახდა 1963 წელს, რომანოზი 1965 წელს, მეუფე ილია მიტროპოლიტის პატივში აყვანილ იქნა 1969 წელს, მეუფე რომანოზი 1972 წელს, მეუფე ილიას სკუფიაზე ბრილიანტის ჯვრის ტარების უფლება მიღებული ჰქონდა 1975 წელს, მეუფე რომანოზმა ეს უფლება მიიღო 1977 წლის სექტემბერში. აქედან გამომდინარე, საინტერესოა, რის საფუძველზე ცხადდებოდა იგი უპირატეს მღვდელმთავრად. საქართველოს სამოციქულო ეკლესიაში ახალი რთული პერიოდი იწყებოდა...

1977 წლის 9 ნოემბერს, დილის 9 საათზე, ხანგრძლივი მძიმე ავადმყოფობის შემდეგ გარდაიცვალა სრულიად საქართველოს კათოლიკოს-პატრიარქი უწმიდესი და უნეტარესი დავით V (დევდარიანი). იმავე დღეს საღამოს 19 საათზე შედგა წმიდა სინოდის სხდომა, რომელმაც სრულიად საქართველოს კათოლიკოს-პატრიარქის მოსაყდრედ აირჩია ცხუმ-აფხაზეთის მიტროპოლიტი ილია (შიოლაშვილი). სინოდმა განაჩინა: 1. სრულიად საქართველოს კათოლიკოს-პატრიარქის, უწმიდესი და უნეტარესი დავით V-ის დამკრძალავი კომისიის თავმჯდომარედ დაინიშნოს სრულიად საქართველოს კათოლიკოს-პატრიარქის მოსაყდრე, მიტროპოლიტი ილია;

2. უწმიდესი და უნეტარესი დავით V დაიკრძალოს სიონის საპატრიარქო ტაძარში 1977 წლის 15 ნოემბერს; 3. წმიდა სინოდის სხდომის გადაწყვეტილებანი ოფიციალურად ეცნობოს მსოფლიოს მართლმადიდებელ და არამართლმადიდებელ ეკლესიათა მეთაურებს, საერო ხელისუფლებას.

უწმიდესი და უნეტარესი დავით V დაკრძალეს 1977 წლის 15 ნოემბერს სიონის საპატრიარქო ტაძარში. განსვენებულ პატრიარქს წესი აუგო საქართველოს კათოლიკოს-პატრიარქის მოსაყდრემ, მიტროპოლიტმა ილიამ, საქართველოს მართლმადიდებელი ეკლესიის სინოდის წევრების: მიტროპოლიტ ზინობის, ეპისკოპოს გიორგის, ეპისკოპოს გრიგოლის თანამწირველობით. აქვე იმყოფებოდნენ სტუმრები: სმოლენსკისა და კალინინგრადის მიტროპოლიტი ალექსი (შემდგომში რუსეთის პატრიარქი ალექსი II), ეპისკოპოსი იოსი, წირვას ესწრებოდა ყოველთა სომეხთა პატრიარქ-კათოლიკოსი ვაზგენ I.

პანაშეიდის შემდეგ განსვენებულ პატრიარქს სიტყვით მიმართა სრულიად საქართველოს კათოლიკოს-პატრიარქის მოსაყდრემ, ცხუმ-აფხაზეთის მიტროპოლიტმა ილიამ:

„სახელითა მამისათა და ძისათა და წმიდისა სულისათა. ამინ.

„სულისა მიერ წმიდისა მიეცემის ყოველთა განხილვა, სათნო-ყოფა და წარმატება, და მშვიდობა, და კურთხევა“...

(მღვდლის წესის აგების მე-2 აღსავალის დიდება).

საქართველოს მართლმადიდებელ წმიდა ეკლესიას და ღვთისმშობლის მამულს — საქართველოს, განგებითა ღმრთი-

სათა მოევლინა ღრმა მწუხარება — გარდაიცვალა ჩვენი დიდი მეუფე და ქართველი ერის მამამთავარი, უწმიდესი და უნეტარესი სრულიად საქართველოს კათალოკოს-პატრიარქი და მცხეთა-თბილისის მთავარეპისკოპოსი დავით V.

დღეს ჩვენ ლოცვითა და ცრემლით ვაცილებთ ჩვენს მამამთავარს, რომლის უკვდავი სული მიევლინა იმ წიაღს, სადაც განისვენებენ ჩვენი დიდნი კათოლიკოს-პატრიარქნი: კირიონი, ლეონიდე, ამბროსი, ქრისტეფორე, კალისტრატე, მელქისედეკი და ეფრემი.

მან აღასრულა დავით წინასწარმეტყველის ასაკი, იგი შესრულდა 74 წლის. მირონწმინდის მიდამოებში დაბადებული და აღზრდილი სიყრმითგანვე დაეწაფა ეკლესიის უკვდავ წყაროს და სამუდამოდ შეუერთდა მას.

ჯერ კიდევ სიყრმის პასაკში მოესმა მას ხმა იღუმალის უფლისა ყოვლისა მკყრობელისა „სვიმონ იონასო, გიყვარვარ მე?“ მან უსმინა ამ ხმას და უპასუხა უფალს: „უფალო შენ ყოველი უწყი და ყოველი იცი, რამეთუ მიყვარხარ შენ“. ამ პასუხზე არ შეჩერდა იგი, მან არა მარტო შეიყვარა უფალი, არამედ შეუდგა მას და პასუხად მოესმა საწადელი: „დამწყსე ცხოვარნი ჩემნი“ და, როგორც შედეგი ამისა, ახალგაზრდა 24 წლის ხარიტონ დევდარიანი ნეტარხსენებულმა მიტროპოლიტმა ვარლამმა (მახარაძემ), ნახა რა მისი მტკიცე რწმენა, სიყვარული და სასოება 1927 წელს აღიყვანა იგი მღვდლის ხარისხში. მიმდინარე წელიწადი იყო მისთვის საიუბილეო წელი — მას შეუსრულდა სამღვდლო ხარისხში აყვანიდან 50 წელი, მაგრამ ეს იყო ხოლო დასაწყისი მისი სასულიერო მოღვაწეობისა. მოწოდება უფლისა დაგვირგვინდა და განგებამან

ღვთისაგან აღიყვანა იგი სრულიად საქართველოს პატრიარქის ტახტზე. ამ ხნის განმავლობაში მას განუცდია არაერთი სასიხარულო დღე ღვთისაგან მონიჭებული, იგი ხარობდა იმ სიყვარულით, რომლითაც მას უხვად აჯილდოებდა ჩვენი ღვთივდაცული ქართველი ერი, მაგრამ მასთან ერთად მას მრავალჯერ შეუსვამს სიმწარისა და მწუხარების ფიალა. მაგრამ განსაცდელს მისი უკვდავი ნებისყოფა არ შეურყევია, არამედ განმტკიცდა, ვითარცა პეტრე მოციქული, რომელსაც უბრძანა უფალმა: „შენ ხარ კლდე და ამას კლდესა ზედა აღვაშენო ეკლესია ჩემი, და ბჭენი ჯოჯოხეთისანი ვერ ერევოდიან მას“ (მათე 16-18).

და აი, ამ დიდ ადამიანს, რწმენისა და სიბრძნის ტიტანს, ღღეს ემშვიდობება ჩვენი ქართველი ერი, ემშვიდობება ჩვენი დაობლებული ეკლესია.

თქვენო უწმიდესობავ და უნეტარესობავ, ჩვენო მამათმთავარო და დიდო მეუფეო!

დალოცე ერი შენი და აკურთხე სამკვიდრებელი შენი. შესთხოვე უფალს, რათა მიანიჭოს ღვთივდაცულსა ქვეყანასა ჩვენსა „მშვიდობა და კაცთა შორის სათნოება“.

„ნეტარ არს, რომელი გამოირჩიე და შეიწყნარე უფალო, და სახსენებელი მისი თესლითი თესლამდე“. ამინ“.

უწმიდესი და უნეტარესი დავით V დაიკრძალა XX საუკუნის დიდი პატრიარქების გვერდით. მისი სული მარადისობაში გადავიდა.

წილკნელი მიტროპოლიტ ზოსიმეს (შოიშვილი) მოგონება უწმიდესსა და უნეტარეს დავით V-ზე

უწმიდესი პატრიარქი დავით V ჩემთვის განსაკუთრებით ახლობელია იმით, რომ მის დროს ჩავირიცხე მცხეთის სასულიერო სემინარიაში სასწავლებლად და შემდგომში მისი ლოცვა-კურთხევითვე ვეკურთხე დიაკვნად და მღვდლად და მოღვაწეობა დავიწყე ეკლესიაში. დიახ, სწორედ უწმიდეს დავითთან დააკავშირა უფალმა ჩემი ეკლესიური მოღვაწეობის პირველი წლები, რომელთაც წარუშლელი კვალი დააჩნის ჩემს სულს, მაგრამ გულახდილად ვიტყვი, რომ მასთან ისეთი ცხოველი სიახლოვე არ მიგვრძნია, როგორსაც უწმიდესი ეფრემის მიმართა ვგრძნობდი, მაგრამ მოკრძალება და პატივისცემა დიდი მქონდა მისადმი.

სასულიერო სემინარიაში ჩარიცხვის დღიდან სულ ვნატრობდი უწმიდეს დავითთან შეხვედრას, მაგრამ ამას მოკლებული ვიყავი. იგი საერთოდ არ ჩამოდიოდა სემინარიაში, მცხეთაშიც იშვიათობა იყო პატრიარქის წირვები. უწმიდესი მაშინ უკვე საკმაოდ იყო მოუძღვრებული და ხშირად ავადმყოფობდა. ამას ისიც დაერთო, რომ სასულიერო სემინარიაზე რაღაცით იყო გულნატკენი, რაც მე სხვებისგან მქონდა გაგონილი და ამას განვიცდიდი. სემინარიაში სწავლის პერიოდში ხშირად ვფიქრობდი და ვერ ამეხსნა უწმიდესის გულისტკივილის მიზეზი. შემდეგ თანდათან მივხვდი, რომ ეს წყენა მას ადრიდან მოჰყვებოდა და იგი მის აღსაყდრებასთან იყო დაკავშირებული. ეს ჩემთვის ცხადი შეიქნა სამთავროს მონასტრის დედათაგან, რომელთაც უფრო შიში ჰქონდათ უწმიდესი დავითისა, ვიდრე გულწრფელი სიყვარული. როგორც ჩანს, უწმიდეს დავითს ნაკლები სიყვარული და თანადგომა

ახსოვდა მონასტრის დედათაგან და სასულიერო სასწავლებლისგან, როცა იგი საპატრიარქო ტახტზე აღიოდა, და ეს წყენა და ტკივილი გამოყვა მას შემდგომშიც და ამისგან, მგონი, ბოლომდე ვერც კი გაითავისუფლა თავი. ასეა ყოველთვის, უსიამოვნებას მუდამ უსიყვარულობა აჩენს და მხოლოდ სიყვარულით უნდა მოშუშდეს იგი. ეხლა ვხვდები, რომ უწმიდეს დავითსაც აკლდა ეს სიყვარული და ამის გამო იყო იგი ზოგიერთების მიმართ გულდამძიმებული.

სასულიერო სემინარიის სტუდენტები ღვთისმსახურებებს უმეტესად მცხეთაში ვესწრებოდით, ძალზე იშვიათად თუ გვეძლეოდა ლოცვა-კურთხევა პატრიარქის წირვაზე დასწრებისა სიონის ტაძარში. ეს დღეები ჩემთვის იყო მნიშვნელოვანი, რადგან მამამთავარს უნდა შევხვედროდი.

უწმიდეს პატრიარქ დავითს ჰქონდა ბიბლიური შესახედაობა, ძველი აღთქმის რომელიღაც მამამთავარს მოგავგონებდათ იგი. მას ჰქონდა მშვენიერი, ძლიერი და ზავერდოვანი ხმა, სხვებისგან გამორჩეული. როცა იგი ასამაღლებელს წარმოთქვამდა, საოცარი სისავსე იგრძნობოდა ირგვლივ. მაგრამ იმავეს მის ქადაგებებზე ვერ იტყოდი, რომლებიც გამოირჩეოდა უბრალოებითა და სიმარტივით. მე რამოდენიმეჯერ მაქვს მოსმენილი უწმიდესი დავითის ქადაგება წირვის შემდეგ და ყოველთვის ქვეყნად მშვიდობის საკითხს დასტრიალებდა იგი. შესაძლოა, ეს იმითაც იყო გამოწვეული, რომ საერო ხელისუფლება მაშინ მხოლოდ მშვიდობის საკითხში ითხოვდა ეკლესიისგან თანადგომას და, ბუნებრივია, ეკლესიის წინამძღოლისგანაც საყოველთაო მშვიდობისკენ მოწოდებას მოელოდნენ ისინი.

ღვთისმსახურებისას მაშინ პატრიარქ დავითს ემსახურებოდნენ რუსი სტიქაროსნები თბილისის ალექსანდრე ნეველის ტაძრიდან, რასაც ისინი ასრულებდნენ დიდი კრძალულებითა და მონღოლებით. მაშინ ალექსანდრე ნეველის ტაძრის წინამძღვარი იყო მიტროპოლიტი ზინობი, სტიქაროსნებიც მისგან იყვნენ გამოზრდილნი. ბავშვობიდან მოყოლებული, სულ მათ მსახურებას ვუყურებდი ტაძარში და ისინი ახლობლები შეიქნენ ჩემთვის. ადრე კი წარმოვიდგენდი, რომ ოდესმე მეც შეიძლებოდა პატრიარქს მოვმსახურებოდი. ისინი იმდენად კარგად იყვნენ თავიანთ საქმეს დაუფლებულნი და ისე ლამაზად ემსახურებოდნენ მამამთავარს, რომ სხვანაირს ალბათ ვერც ვინატრებდი. მაგრამ მას შემდეგ, რაც ჩავირიცხე სასულიერო სემინარიაში, არ ვიცი საიდან და ჩემში გაჩნდა იმისი რწმენა თუ სურვილი, რომ ჩვენი ეკლესიის მამამთავარს ჩვენვე შეიძლებოდა მოვმსახურებოდით. ამას კი ვფიქრობდი, მაგრამ როცა თვალს გადავაკვლებდი ხოლმე სტუდენტების მაშინდელ შემადგენლობას სასწავლებელში, გული მწყდებოდა, რადგან სტუდენტთა სიმცირის გამო და კიდევ იმიტომ, რომ მათგან ბევრი იყო ასაკოვანი, ეს საქმე ჩვენთვის არ იქნებოდა ადვილი. ისედაც, ვილაცას ხომ უნდა ესწავლებინა შემოსვანმოსვა მღვდელმთავრისა და მომსახურება მისი. ჩვენ ისე იშვიათად ვხვდებოდით კათოლიკოს-პატრიარქს და ისიც ისე მორიდებით ვიყავით მისგან, რომ მართო შორიდან ყურებით ამას ვერ დავეუფლებოდით. ასე იყო თუ ისე, ჩემს გულში მაინც ცოცხლობდა ეს სურვილი, და ვგრძნობდი, რომ მომავალში ამას აუცილებლად შეგვაძლებინებდა უფალი.

არ ვიცი, უფალმა ისმინა ჩემი, თუ უბრალოდ მოხდა შემთხვევით, ერთხელ უწმიდესი დავითი რუს სტიქაროსნებზე რაღაცით იყო განაწყენებული. მე ნამდვილად არ ვიცი ამისი

მიზეზი და არც მინდა, რამეში დავდო მათ ბრალი, რადგან საკმაოდ წესიერი ახალგაზრდები იყვნენ, მაგრამ მგონია, რომ იმ ნდობასა და პატივის მაინც ჯეროვნად ვერ მოუფრთხილდნენ, რაც მათ ღვთისაგან ჰქონდათ მიცემული, ზოგჯერ სულ მცირეოდენი კადნიერება ან სითამამე როგორი დაბრკოლება და ტკივილი ხდება სულისთვის. როგორც ჩანს, უწმიდესი რაღაც ასეთი კადნიერებითა თუ სითამამით იყო გულნატკენი და აღარ უნდოდა მომსახურება მათი. უწმიდეს დავითს თავისი ეს გულისტკივილი გაუზიარებია სემინარიის მაშინდელი რექტორისათვის, მეუფე გაიოზისთვის და უკითხავს, შეძლებდნენ თუ არა სემინარიელები პატრიარქის მომსახურებას. სემინარიის რექტორს იმედი მიუცია უწმიდესისთვის, რომ ამისთვის მოემზადებოდნენ სემინარიელები.

სასწავლებლის რექტორმა მეორე დღესვე მიხმო და დამავალა, სემინარიელთაგან შემერჩია რამოდენიმე სტუდენტი და პატრიარქის სტიქაროსნებად მომემზადებინა ისინი. მე შემაკრთო ამ დავალებამ, მაგრამ გულში მაინც სიხარული ვიგრძენი, რადგან ამას შინაგანად თითქოს ველოდი. მაშინვე შემვარჩიე რამოდენიმე სტუდენტი და დავიწყეთ სამღვდელმთავრო წირვის ტიპიკონის გარჩევა, რათა ზუსტად მოგვენიშნა, თუ როდის რა იყო გასაკეთებელი. მაშინ ჩვენ წირვის ტიპიკონი ჯერაც არ გვქონდა შესწავლილი და მით უფრო უცხო იყო მღვდელმთავრის მსახურებანი. ადვილი წარმოსადგენია, რა სიძნელეებს წავაწყდებოდით. ბოლოს, როცა თეორიულად თითქოს გავერკვიეთ ყველაფერში, საჭირო შეიქნა პრაქტიკულად შესრულება ამისი. სამთავროს მონასტრის საცავებში მოვიძიე მღვდელმთავრის ერთი ძველი შესამოსელი, ავიტანე იგი სემინარიაში, მაღალ ანალოლიას შემოვაცვი და იქ ვიწყეთ ვარჯიში შემოსვა-განმოსვაში. მე ამას ყველაზე მეტად გან-

ვიცდიდი, ღღისით და ღამით სულ ამაზე ვფიქრობდი, ველავ-
დი და მაინც მოუთმენლად ველოდი იმ ღღის დადგომას, როცა
ჩვენ უწმიდესს ტაძარში შევმოსავდით. ხშირად მიფიქრია, რა
უფრო მიზიდავდა მაშინ, ღვთისმსახურებაში მონაწილეობა,
თუ მამამთავართან სიახლოვე? — არ ვიცი, ამ კითხვაზე ეხ-
ლაც მიძნელდება პასუხის გაცემა, ალბათ ორივე ძვირფასი
იყო ჩემთვის. უწმიდესთან სიახლოვეს მართლაც ესწრაფოდა
ჩემი სული, ეს იყო დიდი პატივი ჩემთვის, მაგრამ არანაკლებ
მიზიდავდა თავად სამღვდელმთავრო მსახურება, რისთვისაც
ალბათ ვიყავი ამქვეყნად გაჩენილი.

რაც უფრო მეტად შევამზადეთ თავი მომავალი მსახურები-
სთვის, მით უფრო უცნაური შიში ჩამიდგა გულში. უდიდეს
პასუხისმგებლობასა ვგრძნობდი ღვთისა და საკუთარი სინდი-
სის წინაშე. ის, რაც ხილულად ხდებოდა მაშინ და რისთვისაც
ეხლა გვამზადებდა უფალი, სინამდვილეში ბევრად უფრო
დიდი და მნიშვნელოვანი იყო ჩემი სულისთვის. მსახურება რომ
არ გამოგვსვლოდა, რაღაც დიდი დაიმსხვრეოდა ჩემში, რაღაც
ძალზედ დიდს დაგვარგავდი. ეხლა ვხვდები, უფალი რომ არ
გადალობებოდა იმას, რასაც ვესწრაფოდი, არ ვიცი, რით დამ-
თავრდებოდა ყველაფერი. წარმატებაც მაშინებდა, რადგან
მას შეიძლება შევეთამამებინე და სიამაყით დავბრკოლებუ-
ლიყავი. წარუმატებლობის სირცხვილს კი ნამდვილად ვერ
გავუძლებდი, შეიძლება რაღაც ისეთი ჩამკვდარიყო ჩემში,
რომ მომავალში ველარაფერს გაეცოცხლებინა იგი. აი, ასეთი
საფრთხის წინაშე ვიდექი და ვხვდებოდი, რომ არავის შეე-
ძლო ღვთის გარდა შველა ჩემი. ამიტომ ისევ ღმერთსა ვთხოვე
გულით, ყველაფერი ისე მოეგვარებინა, როგორც უმჯობესი
იქნებოდა ჩემი სულისთვის.

როგორც ჩანს, უფალმა ისმინა ჩემი და დღესასწაულის წინა დღეს, უწმიდესმა რუს სტიქაროსნებზე მოიბრუნა გული და ისევ ისინი იხმო მსახურებისთვის. ეს ჩვენ გავიგეთ ტაძარში მისვლისას და უცნაური გულისწყვეტაც კი ვიგრძენი. მაგრამ ეს არ გაგრძელებულა დიდხანს, რადგან ღვთისაგან მალე მომეცა ისეთი გულისხმიერება, რომ ასე უმჯობესი იყო ყველასთვის, რომ უფალმა არ გაგვიმეტა გაწბილებისა და ტკივილისთვის. შემდგომში, რაც დრო გავიდა, მით უფრო დაერწმუნდი მაშინ ღვთის განგებულების სისწორეში და უფალს მადლობას ვწირავდი ამისთვის.

როგორც ზემოთ აღვნიშნე, უწმიდესი დავითი ხანდაზმულობის გამო ხშირად ავადმყოფობდა, ფეხების ტკივილს უჩიოდა სიბერეში. ერთხანს მოსკოვში მოუწია მკურნალობა და საკმაოდ დიდხანს შეეყოვნდა იქ. სემინარიის რექტორმა საჭიროდ ჩათვალა მონახულება მისი და სხვებთან ერთად მეც მიახლა იქ. როცა ჩვენ მივედით საავადმყოფოში, უწმიდესი არ ბრძანდებოდა თავის პალატაში, იგი რაღაც ანალიზისა თუ გამოკვლევისთვის ჰყავდათ სხვა განყოფილებაში გაყვანილი. ჩვენ შეგვიყვანეს მის სამყოფელში და ცოტა ხანს მოგვაცდევინეს იქ.

ეხლაც მახსოვს, როგორი სიმშვიდე და მადლი ტრიალებდა მის ოთახში; საწოლთან მდგარ პატარა მაგიდაზე თვალი მოვკარი პატრიარქის ფსკენილსა და პანალიას, რამაც არ ვიცი რატომ და მაშინ ტკივილი განმაცდევინა გულში. არ მესიამოვნა პატრონის გარეშე რომ დავინახე ეს სიწმიდენი, ალბათ სიკეთის დაკარგვის შიშმა გამიელვა გულში. უწმიდესს მალე შევხვდით, იგი ცოტა ხნის შემდეგ მხნედ შემოიყვანეს პალატაში. მან თბილად დაგვლოცა ყველანი და შევატყვე,

რომ ეამა ჩვენგან მოკითხვა და სიყვარული. უცხოებაში ამას ალბათ განსაკუთრებით ელოდა თავისიანებისგან იგი. გულითა ვთხოვე უფალს მისი გამოჯანმრთელება და საქართველოში დაბრუნება მშვიდობით. რაღაც ხანს, ვიდრე სასულიერო პირნი მოისაუბრებდნენ, მე მორიდებით მომიწია ღვთისმისაღებაში. გამომშვიდობებისას კი, როცა მან თბილად დამლოცა და თავზე დამადო ხელი, თვალი ისევ მოვკარი პატრიარქის პანაღიას და ღვთისმშობლის გამოსახულებას დავაცქერდი. იგი თითქოს მიღიმოდა და რაღაცას მაგრძნობინებდა, რასაც მე მაშინ ვერ მივხვდი. წლების გასვლის შემდეგ კი, ჩემს მღვდელმთავრობაში, როცა მე ღვთის განგებით მომიწია ამ პანაღიის ტარება და მასთან საოცარი სიახლოვე ვიგრძენი, მივხვდი, რომ ის თვით უფალმა მიბოძა, უწმიდესი დავითის მოსაგონებლად ცხოვრებაში. მართლაც, ღღეს არაფერი ისე არ მახსენებს პატრიარქ დავითს, როგორც ეს ღვთისმშობლის პანაღია, ამიტომაცაა, რომ მე მას განსაკუთრებით ვუფრთხილდები და მეამაყება კიდევ, რომ მას თავის დროს ატარებდა უწმიდესი პატრიარქი დავითი, რომლისგანაც დაილოცა მთელი სამღვდლო მოღვაწეობა ჩემი.

უწმიდეს დავითის მოღვაწეობის დასახასიათებლად, საკმარისია გავიხსენო ორი შემთხვევა ჩემი ეკლესიური ცხოვრებიდან, რამაც წარუშლელი შთაბეჭდილება დატოვა ჩემზე და მთლიანად დამანახა პატრიარქის დიდი ადამიანური ღირსებანი, რითაც იგი ღვთისაგან იყო დაჯილდოებული. ერთია — ჩემი საკვირველი გამორჩევა დიაკვნად და მეორე — პატრიარქთან თანამსახურება ქუთაისში.

ადამიანს ღვთისაგან უამრავი ნიჭი და სიკეთე აქვს ბოძებული, მაგრამ იქიდან, ჩემი აზრით, ყველაზე მთავარი მაინც

არის ცნობა სიკეთისა და მოფრთხილება მისი. რა ფასი აქვს მთელი ქვეყნიური სიბრძნის ფლობას ან დიდ ღვთისმეტყველურ განსწავლულობას, თუ ეს ყველაფერი არ გამოადგა კაცს სიკეთის ცნობასა და მის მოფრთხილებაში? მე ვფიქრობ, უწმიდესი ღვთისმეტყველები ამ ორი დიდი ნიჭით იყო ღვთისაგან დაჯილდოებული: მას შემდეგ დანახვა სიკეთისა და მოფრთხილება მისი, რაშიც მე თავად დავრწმუნდი ჩემი დიაკვნად გამორჩევისას, რაც მე ჩემს ადრე გამოცემულ წიგნში უკვე მაქვს მოთხრობილი და ეხლა მას დავწვრილებით აღარ შევეხები. გავიხსენებ მხოლოდ უმთავრესს: როცა მე განრისხებულ პატრიარქთან შემიყვანეს ლამის დასასჯელად, როგორც ბრალდებული, და მან ჩამხედა თვალებში, დამაცქერდა ყურადღებით, მკითხა ზოგი რამ, მაშინვე საოცარი სიმშვიდე ჩაუდგა თვალებში, მიუბრუნდა იქვე მდგომ მღვდელმთავარს და უთხრა მშვიდი ხმით: მე ვიცი, რაც ხდება ამის გულშიო, — და მიუთითა ჩემზე ხელით. ამის შემდეგ კიდევ დამაკვირდა, თავზე გადამისვა ხელი და მითხრა: დიაკვნად გაკურთხე, აქ ჩემთან იქნები.

პატრიარქის ასეთი უეცარი დამშვიდება და მისი მრისხანების საკვირველი ღმობიერებით შეცვლა იქ მყოფმა მღვდელმთავარმა და საპატრიარქოს თანამშრომლებმაც მიიღეს როგორც სასწაული დიდი და ამას ყველანი აღნიშნავდნენ გაოცებულნი. მაგრამ ჩემთვის უფრო დიდი საკვირველება იყო უწმიდესის სიტყვები: „მე ვიცი, რაც ხდება ამის გულში“. — მე ნამდვილად მჯერა, რომ მან დაინახა ჩემი შინაგანი, უფრო სწორად, უფალმა ჩაახედა ჩემს სულში და რაღაც დიდი სიკეთე დაანახა იქ. სწორედ ამ სიკეთემ მოაღბო საოცრად გულნატკენი და გაღიზიანებული პატრიარქის გული და არა მარტო მოაღბო, საოცარი სიმშვიდითა და სიყვარულით გა-

ნაწყო იგი ჩემდამი. ღიახ, მაშინ უწმიდესმა ღაინახა ჩემი შინა-განი, დაფარული სიკეთენი ჩემი სულისა და ჩემი ადამიანური უმწეობაცა და სისუსტენიც, ამიტომაც მაშინვე გადამაფარა თავისი მწყემსმთავრული კალთა და თავისიანად მიგულა იქ. მე ვიგრძენი, რომ მაშინ რაღაც ღიდი მოხდა ჩემს თავს, მაგრამ ამას მთლიანად მოგვიანებით მივხვდი, როცა მომხდარს გულდასმით ჩავუკვირდი. ეს იყო საკვირველი ცნობა სიკეთისა და აღიარება მისი. შემდგომში რა ცოტა შემხვედრია ჩემს ცხოვრებაში ასეთი ადამიანი, ვისაც ასე ღრმად ჩაუხედია ჩემს სულში და იქ უპოვია, რაღაც მოსაფრთხილებელი, ან თუ უპოვია ასე გადაფარებია მას, როგორც ეს მოხდა პატრიარქ დავითის შემთხვევაში.

რაც შეეხება მეორე შემთხვევას, იგი პეტრე-პავლობას მოხდა ქუთაისში. მაშინ ღიაკენად ვიყავი ახლადნაკურთხი და უწმიდესმა დავითმა სხვებთან ერთად მეც მიხმო ქუთაისში. პროტოდიაკონმა ამბროსიმ (ახობაძემ), რომელსაც მიყავდა მაშინ პატრიარქის წირვები და გამოირჩეოდა დიდებული მსახურებით, იმდენად მოიწონა ჩემგან წაკითხული მრჩობლი კვერექსი, რომ საკურთხეველში შესულს მამასავით მომხვია ხელები, გულში ჩამიკრა და თვალცრემლიანმა მიმართა უწმიდეს დავითს: უწმიდესო, როგორ გულშიჩამწვდომად წაიკითხა მამა ანტონმა კვერექსი, რამოდენა სითბო და სიყვარული იგრძნობოდა მის ვედრებაში. — კარგად მახსოვს ეს ასაკოვანი კაცი როგორ მოიხარა და შუბლზე მეამბორა მამაშვილური სიყვარულით. შემდეგ მოკრძალებით მიაჩერდა უწმიდეს დავითს, რათა მისთვისაც გაეზიარებინა თავისი ღიდი კმაყოფილება და სიხარული. უწმიდესი დავითიც კმაყოფილი ჩანდა, თავის დაკვრით დაეთანხმა პროტოდიაკონს, თქმით კი არაფერი უთხრა, მე კი მომმართა სიტყვებით: არ გაამაყდე

შვილო, ქებამ არ გაგაყოფოჩოსო. — მე მას მოკრძალებით ვემთხვიე ხელზე და მოვუხარე თავი.

ტაძარში მსახურებისას სულ უწმიდესის სიტყვები ჩამესმოდა ყურში: არ გაამაყდე... ქებამ არ გაგაყოფოჩოსო... მაშინ ვერ ჩავწვდი უცებ ნათქვამის მნიშვნელობას, რადგან პროტოდიაკონის გულწრფელი შექებითა და აღიარებით ვხარობდი და უწმიდესის შეგონებასთან ვერაფრით დამეკავშირებინა იგი. ცოტა მოგვიანებით კი მივხვდი, როგორი ბრძნული და მამობრივი რჩევა-დარიგება მომცა პატრიარქმა მაშინ, როგორი საჭირო იყო იგი მთელი ჩემი ეკლესიური მოღვაწეობისთვის. რა ძნელი ყოფილა სიკეთის დატევება და ზიდვა ცხოვრებაში ისე, რომ არ იძლიო მისგან და არ დაბრკოლდე კაცი, — ეს მე თანდათან გამიცხადა უფალმა და როცა კი არ დავიცავი ეს ჭეშმარიტება ცხოვრებაში, ამან მე შემამთხვია ბევრი უსიამოვნება და ტკივილი. უწმიდესი რომ ეთანხმებოდა პროტოდიაკონს, ეს ცხადი იყო ყველასთვის, რადგან კმაყოფილება მასაც აჩნდა სახეზე. მაგრამ მან ქებას ამჯობინა კეთილი შეგონება, რათა მე სიამაყის საფრთხისაგან დავეცავი. იგი მაშინაც ხედავდა ჩემს შინაგანს, რომ ადვილად შეიძლებოდა მივდრეკილიყავი კაცობრიული ქება-დიდებისადმი და ამიტომაც გამაფრთხილა და გამახსენა, თუ როგორ უნდა ამეცილებინა თავიდან ბოროტი და განსაცდელი და გადამერჩინა სული. უწმიდეს დავითის ეს შეგონება თუ გაფრთხილება დღესაც ხშირად ჩამესმის ხოლმე ყურში, განსაკუთრებით მაშინ, როცა ზოგჯერ სხვათაგან მესმის საქებარი და ვიცი, რომ უხილავად, პატრიარქ დავითის სახით მაფრთხილებს თვით უფალი, რათა მაშოროს უსიამოვნებანი. და მე ვმადლობ უფალს ასეთი შეწყენისთვის და ვთხოვ, არ მომიშალოს ცხოვრებაში იგი.

თავისი მწყემსმთავრობის ბოლო წლებში უწმიდესს გაურთულდა სნეულებანი, მას სულ უფრო იშვიათად ეხვდებოდა. ამას ჩვენ დიდად განვიცდიდით და ღმერთს მის გამოჯანმრთელებასა ვთხოვდით. მთელ ეკლესიას დაეტყო მისი უღონობა, რაღაც სიმძიმე და სევდა იყო ირგვლივ ჩამოწოლილი. სემინარიაშიც კი, სადაც მე მაშინ ვმოდგაწვობდი, იგრძნობოდა რაღაც მსგავსი. მაშინ კარგად მივხვდი, რამოდენა ძალა ყოფილა პატრიარქი ეკლესიისთვის.

მახსოვს გაკვეთილს ვატარებდი პირველკურსელებთან, რომ სემინარიის ერთმა თანამშრომელმა მორიდებით მთხოვა, მცირე ხნით მასთან გავსულიყავი. არ მომეწონა მისი სახის გამოხედვა, შეშფოთებული და რაღაცით შეწუხებული ჩანდა იგი. როცა მე გავედი აუდიტორიიდან, მან მორიდებით მამცნო პატრიარქი დავითის გარდაცვალების ამბავი. უცნაური შიში და წუხილი ჩამიდგა გულში, მაშინ მე უმწყემსობის სიმძიმე შევიგრძენი მთელი არსებით. ღმერთსა ვთხოვე, ეკლესია დაეფარა ბოროტისაგან, ხოლო განსვენებული პატრიარქის სულისათვის მიეცა შვება და ნუგეში. ისე აფორიაქებული და შეწუხებული ვიყავი, რომ გაკვეთილის გაგრძელება ვეღარ შეეძლო. მალე მთელ სასწავლებელში გახდა ცნობილი უწმიდესის გარდაცვალების ამბავი. უმეტესობა იმაზე ფიქრმა მოიცვა, თუ როგორი იქნებოდა ეკლესიის მომავალი, ვინ წარუძღვებოდა მას წინ. ამაზე მეც ფიქრობდი, რაღაც განსაცდელების მოახლოებას მიგრძნობდა გული. არ მინდოდა წინათგრძნობისთვის ყურის მიგდება, ვცდილობდი ამისგან თავის გათავისუფლებას, მაგრამ ვერ შეეძლო. როგორც ჩანს, დეთისაგან ყოველივე იყო განსაზღვრული და ჩვენ ყველას უნდა მიგველო იგი.

უწმიდეს დავითის პანაშვიდებს სიონის ტაძარში, სვეტიცხოვლის მღვდლებთან ერთად, მეც დავესწარი. ხალხის სიმრავლის მიუხედავად, საოცარი სიმშვიდე იდგა ეკლესიაში. კარგად დამამახსოვრდა ის გრძნობა, მაშინ რომ დამეუფლა იქ: ცხადად ვიგრძენი, რომ ეკლესია ცოცხლობდა უფრო ზეაღიარებული დღის მოლოდინში. უწმიდესი დავითი უკვე ისტორიის კუთვნილებად იყო ქცეული. ამან რაღაც სიბრაღის მსგავსი გამიჩინა განსვენებული დავითისადმი, მომეჩვენა, რომ იგი მარტო იყო თავისთვის, რომ მას ეხლა უფრო მეტად სჭირდებოდა სამწყსოს სითბო და სიყვარული. გულით შევთხოვე უფალს, ნათელში დაემკვიდრებინა მისი სული და არ მოკლებოდა მას სულიერ შვილთაგან სიყვარული. უწმიდეს დავითსა ვთხოვე, რომ დაელოცა ჩემი მომავალი მოღვაწეობა, მისეული უბრალოებით და კეთილგონიერებით შეემკო იგი. ჩემი მხრივ აღვუთქვი განსვენებულ პატრიარქს, რომ არ მოვაკლებდი მას მოხსენიებას, ვიდრე ამას შემადლებინებდა უფალი.

იმ ხანებში ვნახე ასეთი სიზმარი: საღამო ხანი იყო და ღოცვა უნდა დაწყებულიყო სიონში. ტაძარი გადაჭედილი იყო ხალხით, მეც იმათ შორის ვიდექი. ზარი ირეკებოდა ნელა, გაბმით, სამღვდელოება ეკლესიის კარებთან იდგა შემოსილი და ვილაცის მობრძანებას ელოდნენ ყველანი. გავიდა რაღაც ხანი და თანმხლებ პირებთან ერთად მობრძანდა უწმიდესი დავითი. მას მოახვიეს საპატრიარქო მანტია და საზეიმოდ შეუძღვნენ საკურთხეველში. ვიფიქრე, ეხლა უკვე დაიწყება საღამოს მსახურება-მეთქი, მაგრამ ასე არ მოხდა: სამღვდელოება, რომელიც უწმიდეს დავითს შეხვდა, მობრუნდა უკან და ისევ დადგა ეკლესიის შესასვლელში ვილაცის მოლოდინში. ზარის რეკვა ისევ გრძელდებოდა გაბმით. ვიფიქრე, ალბათ ვინმე საპატრიო სტუმრის მობრძანებას თუ ელიან-მეთქი. სხვებთან

ერთად ვიდექი და ველოდი ლოცვის დაწყებას, რაც ყოვნდებოდა ვილაცის მიზეზით. სწორედ მაშინ, ტაძრის სამხრეთის მხრიდან, სადაც მაშინ ესვენა სიონის ღვთისმშობლის ხატი, ხმამაღლა მომესმა შემდეგი სიტყვები: ერთიც მოვა და შემდეგ დაიხურება აღსავლის კარები. — ეს ითქვა და გამოძევიდა კიდეც და კარგა ხანს ვცდილობდი, გავრკვეულიყავი ნანახში.

ერთი შეხედვითაც ცხადი იყო, რომ სიზმარი ეხებოდა ეკლესიის მომავალს, მაგრამ ამაზე საუბარს ეხლა მოვერიდები, რადგან მიმაჩნია, რომ ღვთის განგებულება დრომდე უნდა იყოს დაფარული. უწმიდეს დავითთან დაკავშირებით კი იმისი თქმა შემიძლია ნახული სიზმრის მიხედვით, რომ იგი დიდი პატივით შეაბრძანეს საკურთხეველში, ანუ წმიდათა წმიდაში. და ეს მიმტკიცებს იმის რწმენას, რომ სული მისი ზეცას საპატიო ადგილშია დამკვიდრებული და მეოხია ღვთის წინაშე ჩვენი სულებისთვის. ღმერთმა არ მოუშალოს ჩვენს ეკლესიას მისი ლოცვა და კურთხევა ზეციური. უფალმა ჩვენშიც სათუთად შემოინახოს სიყვარული და ხსოვნა მისი.

პატრიარქების ეფრემ II-ისა და დავით V-ის დროს ნაკურთხი მღვდელმთავრები

1. მიტროპოლიტი ილია (შიოლაშვილი)

მიტროპოლიტი ილია, ერისკაცობაში ირაკლი გიორგის ძე ღუდუშაური-შიოლაშვილი, დაიბადა 1933 წლის 4 იანვარს ვლადიკავკაზში, ღრმადმორწმუნე ქრისტიანულ ოჯახში. მამა — გიორგი სიმონის ძე შიოლაშვილი და დედა — ნატალია იოსების ასული კობაიძე ყაზბეგის რაიონიდან იყვნენ. გიორგი შიოლაშვილი 1927 წელს ღროებით საცხოვრებლად გადასულა ვლადიკავკაზში, სადაც მათი ოჯახი გამორჩეული ყოფილა. პატარა ირაკლი მონათლეს ვლადიკავკაზის წმიდა ნინოს სახელობის ქართულ ეკლესიაში, რომელიც ექვემდებარებოდა სრულიად საქართველოს კათოლიკოს-პატრიარქს, უწმიდესსა და უნეტარეს კალისტრატეს. ნათლობის საიდუმლო აღასრულა წმიდა ნინოს სახელობის ეკლესიის წინამძღვარმა არქიმანდრიტმა ტარასი კანდელაკმა (უწმიდესი და უნეტარესი კირიონ II-ის ყოფილი მდივანი, შემდგომში წილკნელი ეპისკოპოსი ს.ვ.). პატარა ირაკლის ნათლია იყო მონაზონი ზოილე დვალიშვილი.

1941 წლის სექტემბერში ირაკლი შიოლაშვილი ვლადიკავკაზის №22 საშუალო სკოლის პირველ კლასში შეიყვანეს, რომელიც დაამთავრა 1952 წელს. მან მიიღო გადაწყვეტილება, სწავლა გაეგრძელებინა მოსკოვის სასულიერო სემინარიაში. სემინარიის კურსის წარჩინებით დასრულების შემდეგ, 1956-1960 წლებში, ირაკლი შიოლაშვილი ზაგორსკის სასულიერო აკადემიის სტუდენტია.

აკადემიაში სწავლის პირველ წელსვე ირაკლი შიოლაშვილმა გადაწყვიტა ბერმონაზვნობა. 1957 წლის 16 აპრილს თბილისის ალექსანდრე ნეველის სახელობის ეკლესიაში უწმიდესისა და უნეტარესის, მელქისედეკ III-ის ლოცვა-კურთხევით ეპისკოპოსმა ზინობმა (მაჟუგა) ირაკლი შიოლაშვილი ბერად აღკვეცა და სახელად უწოდა ილია. როდესაც მეუფე ზინობმა ბერად აღკვეცილი ილია უწმიდესსა და უნეტარეს მელქისედეკ III-ს წარუდგინა, გახარებულმა პატრიარქმა ამ სიტყვებით მიმართა მას: ათი შენისთანა რომ მყავდეს, საქართველოს ეკლესიას არაფერი გაუჭირდებაო. 18 აპრილს სიონის საპატრიარქო ტაძარში უწმიდესმა და უნეტარესმა მელქისედეკ III-მ ხელი დაასხა მას იეროდიაკვნად. 1959 წლის 10 მაისს უწმიდესისა და უნეტარესის მელქისედეკ III-ის წერილობითი ნებართვით რუსეთის პატრიარქმა ალექსი I-მა ზაგორსკის წმიდა სერგის სავანის სატრაპეზოში იეროდიაკონი ილია მღვდელ-მონაზვნად აკურთხა.

სასულიერო აკადემიაში სწავლის დროს მღვდელ-მონაზონმა ილიამ საკვალიფიკაციო თემად აირჩია „ათონის ივერთა მონასტრის ისტორია“. მან 1959 წლის ზაფხული გაატარა თბილისის ბიბლიოთეკებსა და არქივებში, მოიძია საჭირო მასალები, შეხვდა ქართველ მეცნიერებს, მიიღო მათგან რჩევები. 1960 წლის ივნისში ზაგორსკის სასულიერო აკადემიაში შედგა მღვდელ-მონაზონ ილიას საკვალიფიკაციო ნაშრომის საჯარო დაცვა. როგორც უწმიდესი და უნეტარესი ილია II თავის ავტობიოგრაფიაში აღნიშნავს: „სასულიერო აკადემიის სამეცნიერო საბჭომ დაადგინა, მე ყვოფილიყავი დატოვებული აკადემიაში პროფესორთა სტიპენდიანტად, მაგრამ ჩემი ერის სიყვარულმა მიმატოვებინა ეს ყველაფერი და მომიყვანა საქართველოში“. იგი ეახლა უწმიდესსა და უნეტარესს, სრუ-

ლიად საქართველოს კათოლიკოს-პატრიარქს ეფრემ II-ს და ასეთი განცხადებით მიმართა: „თქვენო უწმიდესობავ! გაცნობებთ, რომ 1960 წელს დავამთავრე მოსკოვის სასულიერო აკადემია. გთხოვთ, მომცეთ სამსახური, გამგზავნოთ იქ, სადაც თქვენ სცნობთ საჭიროდ“. უწმიდესმა ეფრემ II-მ მღვდელმონაზონი ილია ბათუმის საკათედრო ტაძრის მღვდელმსახურად დანიშნა. 1960 წლის 19 დეკემბერს იგი აყვანილ იქნა ილუმენის, ხოლო 1961 წლის 16 სექტემბერს — არქიმანდრიტის ხარისხში. 1963 წლის 23 აგვისტოს სრულიად საქართველოს კათოლიკოს-პატრიარქის, უწმიდესისა და უნეტარესის ეფრემ II-ის თავმჯდომარეობით შედგა საქართველოს მართლმადიდებელი სამოციქულო ეკლესიის წმიდა სინოდის სხდომა, რომელმაც მიიღო გადაწყვეტილება, ბათუმის წმიდან ნიკოლოზის საკათედრო ტაძრის წინამძღვრის მოადგილე, არქიმანდრიტი ილია გამოერჩია შემოქმედელ ეპისკოპოსად. არქიმანდრიტ ილიას ეპისკოპოსად კურთხევა შესრულდა 1963 წლის 25 აგვისტოს სვეტიცხოველში. კურთხევის წესი შეასრულა უწმიდესმა და უნეტარესმა, სრულიად საქართველოს კათოლიკოს-პატრიარქმა ეფრემ II-მ.

შემოქმედელი ეპისკოპოსი ილია დაინიშნა სრულიად საქართველოს კათოლიკოს-პატრიარქის ქორეპისკოპოსად. მასვე დაევალა ახლად გახსნილი მცხეთის სასულიერო სამოძღვრო კურსების (შემდეგში სემინარიის) ხელმძღვანელობა. ახალგაზრდა მღვდელმთავარი ენერგიულად შეუდგა მცხეთის სამოძღვრო კურსების სასულიერო სემინარიად გადაკეთებისათვის ნიადაგის მომზადებას. სასულიერო აკადემიაში მიღებულია ფართო განათლებამ მას საშუალება მისცა, მაღალ დონეზე დაეყენებინა როგორც დისციპლინა, ასევე სასწავლო პროცესი.

შემოქმედელი ეპისკოპოსი ილია 1964 წელს საქართველოს მართლმადიდებელი ეკლესიის სახელით მონაწილეობდა კუნძულ როდოსზე გამართულ მართლმადიდებელ ეკლესიათა სამშვიდობო ფორუმში, სადაც საქართველოს ეკლესია ყველაზე ახალგაზრდა ავტონომიურ ეკლესიად გამოაცხადეს. ამას მოჰყვა მეუფე ილიას მწვავე რეაქცია. მან ჯერ განუმარტა დამსწრეთ, რომ საქართველოს ეკლესია არის უძველესი ავტოკეფალური სამოციქულო ეკლესია და მოითხოვა შესაბამისად პატივისცემა, შემდეგ კი პროტესტის ნიშნად სხდომა დატოვა. როდოსიდან დაბრუნებულმა მეუფე ილიამ ვრცელ მოხსენებით ბარათში უწმიდესსა და უნეტარესს, ეფრემ II-ს, აუხსნა საქართველოს მართლმადიდებელი სამოციქულო ეკლესიის ირგვლივ შექმნილი ვითარება. უწმიდესმა ეფრემ II-მ მას დაავალა, ემუშავა საქართველოს მართლმადიდებელი სამოციქულო ეკლესიის ავტოკეფალიის საერთაშორისო აღიარებისათვის, ქართველ მეცნიერებთან თანამშრომლობით მოეძია ავტოკეფალიის ისტორიული მტკიცებულებანი. მეუფე ილიამ ჩამოაყალიბა საქართველოს საპატრიარქოს საგარეო განყოფილება, რომელსაც ხელმძღვანელობდა 1977 წლის 25 დეკემბრამდე. დაიწყო დაბაბული მუშაობა. მეუფე ილია, როგორც საგარეო განყოფილების თავმჯდომარე, 1963-1977 წლებში შეხვდა კონსტანტინოპოლის, ალექსანდრიის, ანტიოქიის, იერუსალიმის, რუსეთის, ელადის, კვიპროსის, ბულგარეთის, სერბეთის, ჩეხოსლოვაკიის, პოლონეთის ეკლესიის მეთაურებს, საზღვარგარეთის ქვეყნების მთავრობათა მეთაურებს, პრეზიდენტებს. არამართლმადიდებელი ეკლესიების მეთაურებს. მან, როგორც მართლმადიდებელი საეკლესიო კანონიკის დიდმა სპეციალისტმა, კარგად იცოდა, რომ მართლმადიდებელ მსოფლიოში ექვსი ბერძნული საპატრიარქო ყველა მნიშ-

ენელოვანი საკითხის გადაჭრისას გადამწყვეტ როლს ასრულებდა. გარდა ამისა, საზღვარგარეთ არსებული ქართული ისტორიული სამონასტრო ცენტრების უმრავლესობა ამ ექვსი საპატრიარქოს ტერიტორიაზეა. ამიტომ დიდი მნიშვნელობა ჰქონდა ბერძნულ საპატრიარქოებთან ნორმალურ ურთიერთობას. ჯერ კიდევ 1976 წელს სოხუმში იგი იყო უშუალო მასპინძელი ათენისა და ელადის ეკლესიის მრავალრიცხოვანი დელეგაციისა, რომელშიც 7 მიტროპოლიტი და 11 მღვდელი შედიოდა. მეუფე ილიას ასეთი ჩანაწერი გაუკეთებია: „პირველად ერთგვარი ეჭვის თვალით გვიყურებდნენ, იგრძნობოდა რაღაც დაძაბულობა და უნდობლობა ბერძნების მხრიდან, შემდეგ თითქოს გალღვა ყინული... მათ გამოთქვეს სურვილი ჩვენთან თანამშრომლობისა, მოითხოვეს სტუდენტების გაცვლა. საქართველოს ეკლესიამ ხელიდან არ უნდა გაუშვას ეს მომენტი. სტუდენტების გაგზავნით მივალწევთ სამ მიზანს: 1. შევიძენთ ბერძნული ენის სპეციალისტებს; 2. ქართული ეკლესია მათი მეშვეობით დაუკავშირდება ბერძნულ ეკლესიას; 3. ამ სტუდენტების მეშვეობით ჩვენი ეკლესია და ქართული მეცნიერები დაუკავშირდებიან ათონის ივერთა მონასტერს და იქ დაცულ ქართულ ხელნაწერებს.

საქართველოს მართლმადიდებელი სამოციქულო ეკლესიის ისტორიული ავტოკეფალიის აღიარებისათვის ბრძოლა უწყმიდესმა და უნეტარესმა კირიონ II-მ დაიწყო 1917 წლის 17 სექტემბრიდან. რუსეთის ეკლესიამ ეს ავტოკეფალია აღიარა 1943 წელს, ხოლო მეუფე ილიამ XX საუკუნის 60-იანი წლებიდან დაწყებული ბრძოლა, რათა მსოფლიო საპატრიარქოს ელიარებინა საქართველოს ეკლესიის ისტორიული ავტოკეფალია, წარმატებით დააგვირგვინა პატრიარქობის ჟამს 1990 წლის 4 მარტს, კონსტანტინოპოლის საპატრიარქომ

ოფიციალურად დაადასტურა ეს.

1967 წლის 1 სექტემბრიდან ეპისკოპოსი ილია უწმიდესისა და უნეტარესის, სრულიად საქართველოს კათოლიკოს-პატრიარქის ეფრემ II-ის ლოცვა-კურთხევით გადაყვანილ იქნა ცხუმ-აფხაზეთის ეპარქიის მმართველად. 1969 წლის 17 მაისს უწმიდესმა და უნეტარესმა, სრულიად საქართველოს კათოლიკოს-პატრიარქმა ეფრემ II-მ ეპისკოპოსი ილია ცხუმ-აფხაზეთის ეპარქიაში წარმატებული საქმიანობისათვის მიტროპოლიტის ხარისხში აიყვანა. 1972 წელს მიტროპოლიტმა ილიამ მიიღო მეორე პანაღიის ტარების უფლება, ხოლო 1975 წელს — სკუფიაზე ბრილიანტის ჯვრის ტარების უფლება. ახალგაზრდა, განათლებული მღვდელმთავარი ქართული ეკლესიის სახელ იქცა.

მიტროპოლიტ ილიას მოწვევით, საქართველოში უნდა ჩამოსულიყო სალონიკის უნივერსიტეტის პროფესორი დიმიტრიოს ცამისი. ეს ვიზიტი იმხანად ვერ შედგა, მაგრამ 1978 წლის სექტემბერში უკვე კათოლიკოს-პატრიარქმა, უწმიდესმა და უნეტარესმა ილია II-მ უმასპინძლა ათონის მთის გუბერნატორსა და სალონიკის უნივერსიტეტის პროფესორს დიმიტრიოს ცამისს. ათონის მთის ქართულ ხელნაწერებთან ქართველი მეცნიერები იმხანად მიტროპოლიტ ილიას მეშვეობით მივიდნენ, გაეცნენ და მათი მიკროფილმები ჩამოიტანეს საქართველოში. მიტროპოლიტ ილიას ასეთი წარმატებები ბევრს არ ახარებდა, იყვნენ ხელისშემშლელნიც. ამას ადასტურებდა 1972 წლის 26 მაისს მიტროპოლიტ ილიას მიერ შედგენილი განცხადება მცხეთის სასულიერო სემინარიის რექტორის თანამდებობიდან გადადგომის შესახებ. „როგორც მოგეხსენებათ, — მიმართავდა იგი წმიდა სინოდს, — 1963 წელს

მისი უწმიდესობისა და უნეტარესობის, სრულიად საქართველოს კათოლიკოს-პატრიარქის ეფრემ II-ის დიდი შრომითა და მეცადინეობით, მცხეთაში გაიხსნა სასულიერო სემინარია, რომლის ხელმძღვანელად ვიყავი დანიშნული. ეს იყო ახალი დიდი საქმე, რომელსაც სჭირდებოდა დიდი ენერგია და გამოცდილება. არც მე და არც მასწავლებლები არ ვიშურებდით ძალას სემინარიის გაძლიერებისა და განმტკიცებისათვის. ამ წლების განმავლობაში ჩვენ შევხვდით ბევრ წინააღმდეგობასა და სიძნელეს. მიუხედავად ამისა, ჩვენ შევძელით სასწავლებელი მყარ ნიადაგზე დაგვეყენებინა. არ უარვყოფ იმას, რომ სემინარიის კურსდამთავრებულთაგან ყველამ ვერ გაამართლა ჩვენი იმედები და ვერ გამოიჩინა მოძღვრის მაღალი თვისებები, მიუხედავად ზოგიერთი არასასურველი ფაქტისა, ჩვენ ვხედავთ, რომ კურსდამთავრებულთა უმეტესი ნაწილი თავდადებულად ემსახურება საქართველოს მართლმადიდებელი სამოციქულო ეკლესიის ტაძრებს. გულისტკივილით უნდა მოგახსენოთ, რომ ცხრა წლის განმავლობაში, დახმარების ნაცვლად მესმოდა მხოლოდ კრიტიკა“.

დამაფიქრებელი იყო იმ წერილის შინაარსიც, რომელიც კათოლიკოს-პატრიარქ დავით V-ის მდივანმა გრიგოლ მშვიდლობაძემ გაუგზავნა ცხუმ-აფხაზეთის მიტროპოლიტ ილიას 1977 წლის 10 სექტემბერს: „გაცნობებთ, რომ კათოლიკოს-პატრიარქ დავით V-ის ბრძანებით, მის მაღალყოვლადუსამღვდელოესობას, მიტროპოლიტ რომანოზს, მიეცა პირველი ადგილი მიტროპოლიტთა შორის“ (ამ დროს მიტროპოლიტი რომანოზი 90 წლის იყო). იწყებოდა ბრძოლა პატრიარქობისათვის და ვინაიდან მიტროპოლიტი ილია ითვლებოდა პატრიარქობის უალტერნატივო კანდიდატად, ამ ბრძანებით გამოჩნდა ალტერნატივაც. 1977 წლის 10 ნო-

ემბერს მიტროპოლიტი ილია კათოლიკოს-პატრიარქ დავით V-ის გარდაცვალების მეორე დღეს გამოცხადდა სრულიად საქართველოს კათოლიკოს-პატრიარქის მოსაყდრედ, ხოლო 1977 წლის 23 დეკემბერს XII საეკლესიო კრებამ იგი აირჩია სრულიად საქართველოს კათოლიკოს-პატრიარქად.

2. მიტროპოლიტი რომანოზი (პეტრიაშვილი)

მიტროპოლიტი რომანოზი, ერისკაცობაში რომან გრიგოლის ძე პეტრიაშვილი, დაიბადა 1887 წლის 1 ოქტომბერს მღვდლის ოჯახში. მისი წინაპრები სიონის საპატრიარქო ტაძრის ღვთისმსახურნი იყვნენ. ოჯახი განათლებული და ინტელექტუალური იყო. ბიძა — ვასილ პეტრიაშვილი — ცნობილი ბუნებისმეტყველი, ოდესის უნივერსიტეტის პროფესორი. რომან პეტრიაშვილი 1895-1908 წლებში სწავლობდა თბილისის სათავადაზნაურო გიმნაზიაში. 1909-1910 წლებში სამხედრო სამსახურშია. 1910 წელს ჩაირიცხა ქ. დორპტის უნივერსიტეტის ვეტერინარულ ფაკულტეტზე, მაგრამ ოჯახური პირობების გამო იძულებული გახდა, სწავლისათვის თავი დაენებებინა. 1914-1918 წლებში მონაწილეობდა პირველ მსოფლიო ომში. 1918-1921 წლებში მუშაობდა ლტოლვილთა კომიტეტის განყოფილებაში. 1921-1924 წლებში — პატიმართა დამხმარე კომიტეტში. 1924-1944 წლებში — კოოპერაციულ განყოფილებაში. 1949 წელს თავი დაანება სამოქალაქო სამსახურს და განცხადებით მიმართა სრულიად საქართველოს კათოლიკოს-პატრიარქს, უწმიდესსა და უნეტარეს კალისტრატეს, რომ სურვილი ჰქონდა, ემსახურა საქართველოს ეკლესიაში. იმავე წლის 6 მარტს უწმიდესმა კალისტრატემ

აკურთხა დიაკვნად, 13 მარტს — მღვდლად. დაინიშნა სიონის საპატრიარქო ტაძარში, ასევე დაევალა საპატრიარქოს კანცელარიის მდივნის თანაშემწეობა.

1952 წლის 12 ივნისს სრულიად საქართველოს კათოლიკოს-პატრიარქმა მელქისედეკ III-მ აიყვანა დეკანოზის ხარისხში. 1954 წლის 17 მაისს სიონის ეკლესიიდან გადაყვანილ იქნა კუკიის წმიდა ნინოს. ეკლესიაში. 1955-1959 წლებში იყო თბილისის სამეზობლო ეკლესიის წინამძღვარი. 1960 წლიდან 1967 წლამდე იყო თბილისის ალექსანდრე ნეველის სახელობის ეკლესიის დეკანოზი. 1962 წელს მოსკოვში ახლდა უწმიდესა და უნეტარეს ეფრემ II-ს, დააჯილდოვეს მიტრით. 1965 წ. აკურთხეს ცხუმ-აფხაზეთის ეპისკოპოსად. 1967 წლის 28 აგვისტოდან 1971 წლამდე განაგებდა ალავერდი-სა და ბოდბის ეპარქიებს. 1971 წლის 7 ოქტომბერს დაინიშნა ქუთაის-გაენათის ეპარქიის მმართველად.

1972 წლის 8 აპრილს სრულიად საქართველოს კათოლიკოს-პატრიარქის მოსაყდრის მიტროპოლიტ დავითის (დევდარიანი) მიერ მიენიჭა მიტროპოლიტობა, 1973 წლის 12 ოქტომბერს დაჯილდოვდა მეორე პანაღიით.

მიტროპოლიტი რომანოზი იყო ფიცხი ხასიათის კაცი და არც დაპირისპირებებს ერიდებოდა. 1974 წლის 14 იანვარს მან ოფიციალური განცხადებით მიმართა სრულიად საქართველოს კათოლიკოს-პატრიარქს დავით V-ს. მისი აზრით, პატრიარქი არ იცავდა იერარქიულ პატივისცემას მღვდელმთავრების მიმართ. — სიონის საპატრიარქო ტაძარში წირვის დროს ზინობის გასახარად შეურაცხყოფა მომაცემთ, მე მარჯვნივ დავდექი და მიყვირეთ, დაგავიწყდა? მე გაგხადე პატრი-

არქი. რელიგიის რწმუნებულმა დ. შალუტაშვილმა დამიბარა და მითხრა, დაეხმარე მიტროპოლიტ დავითსო. კათოლიკოს-პატრიარქ ეფრემ II-ის გარდაცვალების შემდეგ გვერდიდან არ მიშორებდი, დამეხმარეო.

მას მიაჩნდა, რომ მიტროპოლიტი ზინობი ერთი ეკლესიის წინამძღვარია და რატომ უნდა ყოფილიყო ჭყონდიდელი მღვდელმთავრის წინ. „მე ყოველთვის გაძარცვულ, გაპარტახებულ ეპარქიას ვიბარებდი და ვაწესრიგებდი. ქუთაისში ყოფნის დროს ადგილობრივი მთავრობის წარმომადგენლობა მებრძოდა მღვდლებს ნუ გაამრავლებო, მაგრამ მე მაინც ვიბრძოდი“. მიტროპოლიტი რომანოზი ითხოვდა, გაეთავისუფლებინათ ეპარქიის წინამძღოლობიდან, მაგრამ მისი თხოვნა არ დააკმაყოფილეს. უფრო მეტიც, 1977 წლის 10 სექტემბრის განჩინებით საქართველოს კათოლიკოს-პატრიარქმა დავით V-მ მიტროპოლიტ რომანოზს მისცა პირველი ადგილი მიტროპოლიტთა შორის.

1977 წლის 9 ნოემბერს, როდესაც გარდაიცვალა სრულიად საქართველოს კათოლიკოს-პატრიარქი დავით V, მიტროპოლიტმა რომანოზმა, როგორც უხუცესმა (90 წლის) და უპირატესმა მღვდელმთავარმა, მოითხოვა სრულიად საქართველოს კათოლიკოს-პატრიარქის მოსაყდრეობა. სინოდის წევრთა უმრავლესობამ მოსაყდრედ აირჩია ცხუმ-აფხაზეთის მიტროპოლიტი ილია (შიოლაშვილი), რამაც მიტროპოლიტი რომანოზი საბრძოლველად განაწყო. მან 1977 წლის 23 დეკემბერს მოსკოვში საბჭოთა კავშირის კომპარტიის გენერალური მდივნის ლეონიდ ბრეჟნევის სახელზე ასეთი შინაარსის დეპეშა გაგზავნა: „ძვირფასო ლეონიდ ილიას ძევ! საქართველოს კათოლიკოს-პატრიარქის დავით V-ის გარდაცვალების შემ-

დეგ საქართველოს კათოლიკოს-პატრიარქის მოსაყდრედ გამოცხადდა მიტროპოლიტი ილია (შოლაშვილი). იგი ჯერ კიდევ 1972 წლიდან ქართველი დისიდენტების მხარდამჭერი და წამქეზებელია. მოვითხოვ, მოიხსნას მისი კანდიდატურა“. უწმიდესისა და უნეტარესის, სრულიად საქართველოს კათოლიკოს-პატრიარქის ილია II-ის არჩევის შემდეგ მიტროპოლიტი რომანოზი გავიდა პენსიაზე. გარდაიცვალა 92 წლის ასაკში 1979 წლის მარტს. 25 მარტს განსვენებულს წესი აუგო სრულიად საქართველოს კათოლიკოს-პატრიარქმა ილია II-მ. მისივე გადაწყვეტილებით მიტროპოლიტი რომანოზი დაიკრძალა სიონის საპატრიარქო ტაძრის გალავანში.

3. მიტროპოლიტი გაიოზი (კერატიშვილი)

მიტროპოლიტი გაიოზი, ერისკაცობაში ბიძინა ტიტტიკოს ძე კერატიშვილი, დაიბადა 1945 წლის 24 თებერვალს საგარეჯოს რაიონის სოფელ წყაროსთავში. 1963 წელს დაამთავრა საგარეჯოს საშუალო სკოლა, რის შემდეგ ჩაირიცხა და სწავლობდა თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტში ისტორიის ფაკულტეტზე, ხოლო მანამდე თბოვნით მიმართა სრულიად საქართველოს კათოლიკოს-პატრიარქს ეფრემ II-ს, სასულიერო განათლების მისაღებად ჩაერიცხათ მცხეთის ახალგაზსნილ სასულიერო სასწავლებელში, მაგრამ პატრიარქის კანცელარიამ სამხედრო ბეგარის მოუხდელობის გამო უარი უთხრა საბუთების მიღებაზე. 1965 წ. სავალდებულო სამხედრო სამსახურიდან დემობილიზაციის შემდეგ აღდგენილ იქნა თბილისის უნივერსიტეტში. სწავლის პარალელურად მუშაობდა ჯერ საგარეჯოს მხარეთმცოდნეობის, შემდეგ —

პატარძელის გიორგი ლეონიძის სახელობის მუზეუმის მეცნიერ-თანამშრომლად. ახალგაზრდობიდანვე რაიონული და რესპუბლიკური პრესის ფურცლებზე აქვეყნებდა ისტორიულ-ფილოლოგიური ხასიათის სამეცნიერო წერილებს, სტატიებს. ბიძინა კერატიშვილი ახლოს იცნობდა საგარეჯოს წმიდა დოდოს ეკლესიის წინამძღვარს, არქიმანდრიტ ევაგრე დიასამიძეს, რომელიც 1903 წლიდან იყო შემოსილი. მამა ევაგრე საქართველოს ეკლესიის ისტორიის ცოცხალი მატთანე იყო, მას ჰქონდა უნიკალური ბიბლიოთეკა, რომლითაც სარგებლობდა ბიძინა კერატიშვილი. ევაგრე დიასამიძემ დიდი როლი შეასრულა ახალგაზრდის მსოფლმხედველობის ფორმირებაში, მისი რეკომენდაციით წარსდგა იგი კათოლიკოს-პატრიარქ ეფრემ II-ის წინაშე. პატრიარქმა ეფრემმა დაიახლოვა პერსპექტიული ახალგაზრდა, რომელიც უკვე სისტემატურად ესწრებოდა წირვა-ლოცვებს სიონის საპატრიარქო ტაძარში. აქ მისი მოძღვარნი და მასწავლებლები იყვნენ: პროტოპრესვიტერი ალექსანდრე გაბუნია, დეკანოზები: პახუმ ობოლაძე, ალექსანდრე ჩაჩუა. მეგობრობდა არქიდიაკონ ამბროსი ახობაძესთან.

1969 წელს, უწმიდეს ეფრემ II-ის რჩევით, ბიძინა კერატიშვილმა დატოვა საერო სამსახური და ჩაირიცხა მცხეთის სასულიერო სემინარიაში, ერთი წლის შემდეგ პატრიარქის კურთხევით დაინიშნა საქართველოს საპატრიარქოში საქმის მწარმოებლად. 1971 წლის 15 ნოემბერს ბიძინა კერატიშვილმა ასეთი შინაარსის განცხადებით მიმართა სრულიად საქართველოს კათოლიკოს-პატრიარქს ეფრემ II-ს — „უწმიდესო და უნეტარესო მეუფეო! მსურს შევიმოსო ხარისხით მონაზონობისა და უმორჩილესად გთხოვთ, ინებოთ და მიმალბინოთ მაღლი საიდუმლო მღვდელობისა, „რამეთუ ესე არს კეთილ

და სათნო წინაშე მაცხოვრისა ჩუენისა ღმრთისა“. მსურს, თქვენო უწმიდესობავ, ღღენი ცხოვრებისა ჩემისანი სრულის სიყვარულით განველო ღვთისა და კაცთა და საქართველოს დედაეკლესიის სამსახურში. ვსასოებ ყოველივე ესე, მეოხებითა ყოველთა წმიდათა და ღოცვითა თქვენი უწმიდესობისა — შემაძლებინოს მრავალმოწყალე იესო მაცხოვარმა, „რომელსა ყოველთა კაცთაჲ ჰნებავს ცხოვრებაჲ და მეცნიერებასა ჭეშმარიტებისასა მოსვლად“.

1971 წლის 14 დეკემბერს ეფრემ II-მ ბიძინა კერატიშვილი აღკვეცა ბერად და უწოდა სახელად გაიოზი. 17 დეკემბერს ბარბარეს სახელობის ეკლესიაში აკურთხა დიაკვნად, 19 დეკემბერს, ნიკოლოზობას, საკათედრო ტაძრის ღღესასწაულზე ხელი დაასხა მღვდლად. მღვდელ-მონაზონი გაიოზი აგრძელებდა საპატრიარქოს კანცელარიაში საქმიანობას, ამავე დროს მას ევალეობდა ყოველღღიური ღვთისმსახურება სიონის საპატრიარქო ტაძარში. 1972 წლის მარტში კათოლიკოს-პატრიარქმა ეფრემ II-მ საქართველოს მართლმადიდებელი ეკლესიის მღვდელმთავრებს დაუგზავნა შეტყობინება მღვდელ-მონაზონ გაიოზის ეპისკოპოსის ხარისხში აყვანის შესახებ და გამოითხოვა წერილობითი პასუხი. 1972 წლის 24 მარტს შედგა საქართველოს მართლმადიდებელი ეკლესიის წმიდა სინოდის სხდომა, რომელსაც ესწრებოდნენ: კათოლიკოს-პატრიარქი ეფრემ II, ურბნელი მიტროპოლიტი დავითი (ღვედარიანი), თეთრწყაროელი მიტროპოლიტი ზინობი (მაჟუგა), ცხუმ-აფხაზეთის მიტროპოლიტი ილია (შიოლაშვილი), ბათუმ-შემოქმედელი და ჭყონდიდელი ეპისკოპოსი რომანოზი (პეტრიაშვილი). სინოდმა წილკნელ ეპისკოპოსად გამოარჩია მღვდელ-მონაზონი გაიოზი. 26 მარტს დიდმარხვაში ბზობის კვირიაკის წინა კვირას, სიონის საპატრიარქო ტაძარში მოხდა მისი წილკ-

ნელ ეპისკოპოსად კურთხევა, რომელსაც ესწრებოდა ყველა მოქმედი მღვდელმთავარი. კათოლიკოს-პატრიარქმა ეფრემ II-მ სიტყვით მიმართა ეპისკოპოს გაიოზს, სამღვდელმთავრო მოღვაწეობისათვის გზა დაულოცა მას და აღნიშნა, რომ საქართველოს უძველეს ეკლესიას მოციქულთა მადლის მატარებელი კიდევ ერთი მღვდელმთავარი შეემატა... გახსოვდეს, ეს გზა ეკლიანი გზაა, არც მადლიერი გეყოლება არავინ ამ რთულ დროში, მაგრამ არაფერმა არ უნდა დაგაბრკოლოს და ერთგულად უნდა ზიდო ის მძიმე ტვირთი, რაც, ღვთის განგებით, დღეიდან მხრებზე დაგაწვაო... სამადლობელ სიტყვაში ეპისკოპოსმა გაიოზმა აღუთქვა მის უწმიდესობას, სინოდის წევრებს და მორწმუნე საზოგადოებას, რომ ძალასა და ენერგიას არ დაზოგავდა საქართველოს ეკლესიის საკეთილდღეოდ იმის ღრმა რწმენით, რომ საეკლესიო მოღვაწეობის დიდ და ძნელ გზაზე მას შეეწეოდა ერისა და სამღვდელოების თანადგომა და დიდ წინაპართა ღოცვა ზეციური საქართველოდან. 1972 წლის 26 მარტიდან წილკნელი ეპისკოპოსი გაიოზი დაინიშნა სრულიად საქართველოს კათოლიკოს-პატრიარქის ქორეპისკოპოსად.

1972 წლის 7 აპრილს გარდაიცვალა უწმიდესი და უნეტარესი ეფრემ II. ამავე დღეს გამართულმა წმიდა სინოდის სხდომამ სრულიად საქართველოს კათოლიკოს-პატრიარქის მოსაყდრედ ურბნელი მიტროპოლიტი დავითი (დევდარიანი) აირჩია. 1 ივნისს გამართულმა XI საეკლესიო კრებამ სრულიად საქართველოს კათოლიკოს-პატრიარქად მოსაყდრე მიტროპოლიტი დავითი აირჩია... უწმიდესმა დავით V-მ ეპისკოპოსი გაიოზი მცხეთის სვეტიცხოვლის საპატრიარქო ტაძრის წინამძღვრად და სასულიერო სემინარიის რექტორად დანიშნა. სემინარიაში იგი კითხულობდა საქართველოს ეკლესიის

ისტორიას, პოპილუტიკას, საეკლესიო სამართალს. სემინარიაში დაარსდა ანტონ კათოლიკოსის სახელობის საქართველოს ისტორიის კათედრა, კედლის გაზეთი „სვეტიცხოველი“, გაძლიერდა სემინარიის ბიბლიოთეკა, სავალდებულო საგნად შემოვიდა ინგლისური, სემინარიას ეწოდა „ანდრია პირველწოდებულის სახელობის მცხეთის სასულიერო სემინარია“.

ეპისკოპოს გაიოზის რექტორობის ჟამს სემინარიაში სწავლობდნენ მიტროპოლიტები: ზოსიმე (შიოშვილი), ვახტანგი (ახვლედიანი), მთავარეპისკოპოსები: იოანე (ანანიაშვილი), თადეოზი (იორამაშვილი), პროფესორი ექვთიმე კოჭლამაზაშვილი, საქართველოს ეკლესიის ერთ-ერთი უხუცესი დეკანოზი უშანგი ჩარკვიანი. ეპისკოპოს გაიოზის ინიციატივით მოწესრიგდა სვეტიცხოვლისა და წილკნის საეპისკოპოსოს არქივი. მან თბილისის სახელმწიფო ხელოვნების მუზეუმის მაღალკვალიფიციურ სპეციალისტებს დაუკვეთა და დაამზადებინა უძველესი ქართული ხატების ზუსტი ასლები და სპეციალურ კიოტებში მოთავსებული დაასვენა სვეტიცხოველში. როგორც წილკნელმა ეპისკოპოსმა, დაამზადებინა X საუკუნის წილკნის ღვთისმშობლის ხატის ასლი, რომელიც დროებით სვეტიცხოველში მოთავსა იმის იმედით, რომ როდესმე ეს ხატი მის ისტორიულ სამყოფელში, წილკნის საკათედრო ტაძარში დაიდებდა ბინას.

ცალკე აღნიშვნის ღირსია ეპისკოპოს გაიოზის საგამომცემლო საქმიანობა. 1973 წლიდან იგი აღგენდა და გამოსაცემად ამზადებდა საქართველოს ეკლესიის კალენდარს, რომელსაც შეუცვალა პროფილი, 10 საგამომცემლო თაბახიდან გაზარდა 30-მდე და აქცია სამეცნიერო-საღვთისმეტყველო შინაარსის კრებულად. თუ გავითვალისწინებთ იმას, რომ იმხანად საქა-

რთველოს მართლმადიდებელ ეკლესიას არ ჰქონდა არც პერიოდული ჟურნალი და არც სასულიერო გაზეთი, საეკლესიო კალენდარი იყო ერთადერთი საშუალება, რომლის მეშვეობითაც შესაძლებელი იყო მორწმუნე მრევლთან სამეცნიერო-საღვთისმეტყველო ურთიერთობა. 1973-1977 წლებში გამოცემული კალენდრები გამორჩეული იყო როგორც პოლიგრაფიული ხარისხით, ასევე შინაარსით, რომელნიც მოიცავდა საქართველოს ისტორიის, ეკლესიის ისტორიის, ქართული ენისა და ლიტერატურის აქტიურ პრობლემებს. ამ გამოცემისათვის სრულიად საქართველოს კათოლიკოს-პატრიარქმა დავით V-მ მადლობის წერილები მიიღო ვატიკანიდან, გერმანიიდან, საფრანგეთიდან. 1976 წლის კალენდარი განსაკუთრებით გამორჩეული იყო. აქ ისტორიული ხასიათის მასალებთან ერთად პირველად დაიბეჭდა საეკლესიო სამართლის ისეთი უძველესი ძეგლი, როგორიცაა „მოციქულთა კანონები“, განვრცობილი ცნობები მსოფლიო საეკლესიო კრებათა შესახებ, ეპისკოპოსის ხელდასხმისა და პატრიარქის აღსაყდრების წესები, ძველი ქართული ენის გამოკრებილი ლექსიკონი, ძველი ქართული სამოხელეო ტერმინები. ცნობები „ქართლის ცხოვრებიდან“ დავით აღმაშენებლისა და თამარის შესახებ. 1976 წლის საეკლესიო კალენდარში ეპისკოპოსმა გაიოზმა დაბეჭდა გაბრიელ ეპისკოპოსის წერილი გიორგი მუხრან-ბატონისადმი „მცირე ერთა ენების შესახებ“, რომელშიც დაგმოხილი იყო ქართული ენისადმი ნიჰილისტური და კოსმოპოლიტური დამოკიდებულება. თუ გავითვალისწინებთ XX საუკუნის 70-იანი წლების პოლიტიკურ ვითარებას, როდესაც ქართული ენის სახელმწიფოებრივ სტატუსს სერიოზული საფრთხე დაემუქრა, მაშინ გასაგები გახდება, რა სირთულეების წინაშე აღმოჩნდებოდა საეკლესიო კალენ-

დრების შემდგენელი. საეკლესიო კალენდრის მიმართულება მოიწონეს როგორც საზღვარგარეთის ქართველოლოგიურ ცენტრებში, ასევე საქარ-თველოში მოღვაწე პატრიოტმა მეცნიერებმა (პროფ. იოსებ მეგრელიძე, პროფ. შერმადინ ონიანი). ეპისკოპოსი გაიოზი გატაცებით ეძიებდა და იკვლევდა ქართულ სიძველეებს. ღღეს საქართველოს ხელნაწერთა ეროვნული ცენტრისა და ეროვნული ბიბლიოთეკის ფონდებში არაერთი ხელნაწერი და ბიბლიოგრაფიული იშვიათობის წიგნია ეპისკოპოს გაიოზის ბიბლიოთეკიდან. პროფესორი ილია აბულაძე 1967 წელს მადლობის წერილს სწერდა ბიძინა კერატიშვილს ინსტიტუტისადმი მის მიერ შეწირული ერთ-ერთი ხელნაწერის გამო. ხელნაწერი ათონის მთაზე გადაუწერია იოანე მაისურაძეს და გამოსაკვლევად გადაუცია აკად. კორნელი კეკელიძისათვის, რომელსაც მისი შინაარსი დაბეჭდილი აქვს „ეტიუდების“ ერთ-ერთ ტომში. მას ხელნაწერი დაუბრუნებია იოანე მაისურაძისათვის, რომელსაც გადაუცია არქიმანდრიტ ევაგრე დიასამიძისათვის. მამა ევაგრემ ხელნაწერი ახალგაზრდა ბიძინა კერატიშვილს გადასცა, რომელმაც საჭიროდ მიიჩნია მისი ხელნაწერთა ინსტიტუტისათვის გადაცემა. ეპისკოპოსმა გაიოზმა პეტერბურგის სალტიკოვ-შჩედრინის ბიბლიოთეკიდან, საქართველოს წიგნის პალატის დირექტორ ალიო მირცხულავას, ჩიტო კაპანაძისა და პეტერბურგში მოღვაწე ელისო აბრამიშვილის დახმარებით, მოიძია და საქართველოში ჩამოატანინა ჟურნალ „სვეტიცხოვლისა“ და „ახალი სიტყვის“ (1917-1918 წ.წ.) ორიგინალები. სოფელ ნინოწმინდაში მიაკვლია და დაღუპვას გადაარჩინა მეფე ერეკლე II-ის დროის ნასყიდობის ორი სიგელი, რომლის ანალიზის საფუძველზე დაადგინა XVIII საუკუნის ცნობილი საეკლესიო მოღვაწის საბა ნინოწმინდელი მიტროპოლი-

ტის გარდაცვალების თარიღი. სვეტიცხოვლის ძველ ნაბეჭდ წიგნებში მისი ყურადღება მიიქცია თავისგან შეჭმულმა და თავბოლონაკლულმა ერთმა პატარა ტანის გამოცემამ, რომელიც აღმოჩნდა სტამბის 1709 წლის „დავითნის“ გამოცემა და რომელიც დღემდე მოღწეულ ერთ-ერთ უძველეს გამოცემად ითვლება ქართულ ბიბლიოგრაფიაში. ამ გამოცემას გაიოზ კერატიშვილმა 1977 წელს სპეციალური გამოკვლევა მიუძღვნა და ფრიად საგულისხმო დასკვნები გააკეთა ქართული ბიბლიური ტექსტების ბეჭდვის ისტორიისათვის.

სრულიად საქართველოს კათოლიკოს-პატრიარქი, უწმიდესი და უნეტარესი დავით V, ჯერ კიდევ 60-იან წლებში დაუახლოვდა ბიძინა კერატიშვილს და აფასებდა მის ნიჭიერებას. იმხანად ურბნელმა მიტროპოლიტმა დავითმა მას აჩუქა მაცხოვრის ჯვარცმის ხატი ასეთი წარწერით: „ამ წმიდა ჯვარცმას ვჩუქნი ჩემს მეგობარ ბიძინა კერატიშვილის. ამ წმიდა ჯვარცმით ვიმედოვნებ, რომ ერთ დროს იგი კარგი მღვდელმთავარი იქნება“. 1977 წლის 4 ივნისს, მამადავითობის დღესასწაულზე, უწმიდესმა და უნეტარესმა დავით V-მ ეპისკოპოსი გაიოზი მიტროპოლიტის ხარისხში აიყვანა. მიტროპოლიტი გაიოზი დაჯილდოებული იყო საქართველოსა და ადგილობრივ მართლმადიდებელ ეკლესიათა ორდენებით. მონაწილეობდა მოსკოვსა და პრაღაში მართლმადიდებელ ეკლესიათა ფორუმებში. საპატრიარქოში მუშაობის პერიოდში იგი დაუახლოვდა ქართველ მეცნიერებს: აკაკი შანიძეს, სიმონ ყაუხჩიშვილის, შალვა ამირანაშვილს, ავლიბ ზურაბიშვილის, იოსებ მეგრელიძეს, შერმადინ ონიანს, ქეთევან ნუცუბიძეს. მწერლებს: ლევან გოთუას, რევაზ ჯაფარიძეს, ახალგაზრდობიდანვე მეგობრობდა პოეტ-აკადემიკოს გიორგი ლეონიძესთან...

1977 წლის 9 ნოემბერს, როდესაც გარდაიცვალა სრულიად საქართველოს კათოლიკოს-პატრიარქი უწმიდესი და უნეტარესი დავით V, მიტროპოლიტმა გაიოზმა სრულიად საქართველოს კათოლიკოს-პატრიარქის მოსაყდრედ ასარჩევად მხარი დაუჭირა ბათუმ-შემოქმედელ და ჭყონდიდელ მიტროპოლიტ რომანოზს (პეტრიაშვილი) და ამ პოზიციაზე ურყევად იდგა 1977 წლის 20 დეკემბრამდე. მიუხედავად ამისა, მან 23 დეკემბერს სიონში გამართულ XII საეკლესიო კრებაზე ხმა მისცა ცხუმ-აფხაზეთის მიტროპოლიტ ილიას სრულიად საქართველოს კათოლიკოს-პატრიარქად არჩევას. მანვე წაიკითხა საეკლესიო კრების დეკლარაცია და ძირითადი ლოცვებიც სვეტიცხოვლის საპატრიარქო ტაძარში. უწმიდესისა და უნეტარესის, სრულიად საქართველოს კათოლიკოს-პატრიარქის ილია II-ის ლოცვა-კურთხევით მიტროპოლიტი გაიოზი გადაყვანილ იქნა ურბნისის ეპარქიის მმართველად და ქაშუეთის ეკლესიის წინამძღვრად. 1978 წლის 25 მაისს უშიშროებისა და შინაგან საქმეთა ორგანოების მიერ მიტროპოლიტი გაიოზი დაპატიმრებულ იქნა საეკლესიო ქონების მითვისების ბრალდებით. ჯერ კიდევ 1977 წლის 19 დეკემბერს რელიგიის საქმეთა რწმუნებული თ. ონოფრიშვილი საქართველოს კომპარტიის ცენტრალურ კომიტეტში გაგზავნილ საიდუმლო წერილში მოითხოვდა მიტროპოლიტ გაიოზის დაპატიმრებას. თბილისის საქალაქო სასამართლომ, მოსამართლე ალექსანდრე ალადაშვილის თავმჯდომარეობით, მიტროპოლიტ გაიოზს მიუსაჯა 15 წლით თავისუფლების აღკვეთა და ქონების კონფისკაცია. სამწუხაროდ, ხელისუფლების წარმომადგენლებმა გაძარცვეს მისი არქივი, დაიკარგა საკათალიკოსო საბჭოს სხდომათა ოქმების ნაწილი (1917-1927 წ.წ.), სინოდის ოქმები (1940-58 წ.წ.), მასალები კათოლიკოს-პატრი-

არქ კირიონ II-ის მკვლელობაზე, აუდიო ჩანაწერები არქიმანდრიტ ევაგრე დიასამიძესთან, კათოლიკოს-პატრიარქ დავით V-სთან, დაიკარგა მისი შრომები, უნიკალური ბიბლიოთეკა. მას ჩამოართვეს სახლი სიმონ ჩიქოვანის №33-ში. 1979 წლის სინოდის განჩინებით ჩამოერთვა მღვდელმთავრის ხარისხი. გასამართლების შემდეგ სასჯელის მოსახდელად გადაგზავნილ იქნა დაღესტანში, საიდანაც მიხეილ გორბაჩოვის მიერ მიღებული ამნისტიის საფუძველზე განთავისუფლებულ იქნა თერთმეტწლიანი პატიმრობის შემდეგ. საქართველოში დაბრუნებულს აღარ ჰქონდა აღარც ბინა, აღარც საარსებო საშუალება.

ამჟამად მიტროპოლიტყოფილი გაიოზ კერატიშვილი საპატრიარქოს პენსიაზეა... მიტროპოლიტყოფილმა გაიოზმა 2005 წლის გაზეთ „ასავალ-დასავალში“ (№15-51) გამოაქვეყნა ახალი აღთქმის ძველი ქართულიდან ახალზე შესრულებული თარგმანი, რომელიც წარმოადგენს სრულიად განსხვავებულ ნაშრომს ტექსტის ენობრივი სტილისა და მასში შინაგანი რიტმის დაცვა-შენარჩუნების თვალსაზრისით. ხსენებულ საკითხებზე მან „ასავალ-დასავალის“ 2006 წლის 28-ე ნომერში დაბეჭდა ვრცელი წერილი „ვინ არიან ახალი მწვალებელნი, ფარისეველნი და მწიგნობარნი“. ასევე საინტერესო წერილი მიუძღვნა ქართველთა განმანათლებლის წმიდა ნინოს ხატს „ქართველთა განმანათლებელი წმიდა ნინო, მისი უძველესი ხატება და ვაზის ჯვრის მისტერია“ (ასავალ-დასავალი“, 2005 წ. №9). 1974-1975 წლების საქართველოს ეკლესიის კალენდრებში ჩართულია წმიდა ნინოს ხატის ფერადი რეპროდუქცია, იგი XVIII საუკუნეშია განახლებული და საინტერესო ინფორმაციას შეიცავს ადრეული საუკუნეების ხატწერის ტრადიციაზე. ხატი ემსხვერპლა საქართველოს სა-

პატრიარქოში გაჩენილ ხანძარს 1978 წლის 1 აპრილს. ხატის ფერადი ფოტოგრაფირება თავისი წარწერით საეკლესიო კალენდრის მეშვეობით შემორჩა შთამომავლობას.

4. მიტროპოლიტი გიორგი (ლონდაძე)

მიტროპოლიტი გიორგი, ერისკაცობაში გიორგი ნესტორის ძე ლონდაძე, დაიბადა 1894 წლის 7 ივლისს შორაპნის მაზრის სოფელ ჩრდილში. 1909 წელს დაასრულა სკოლა. 1910-1914 წლებში მუშაობდა რკინიგზაში ტელეგრაფისტად. 1913 წელს გელათის მონასტერში სწავლობდა მედავითნეობის კურსებზე, შემდეგ გადავიდა თბილისში ფერისცვალების მონასტერში გორის ეპისკოპოს ანტონთან (გიორგაძე), საიდანაც 1914 წელს გაიგზავნა მედავითნედ დუშეთის მაზრის სოფელ გრემისხევში. 1914-1918 წლებში მონაწილეობდა პირველ მსოფლიო ომში. დემობილიზაციის შემდეგ სრულიად საქართველოს კათოლიკოს-პატრიარქის, უწმიდესისა და უნეტარესის კირიონ II-ის ლოცვა-კურთხევით ხელდასხმულ იქნა მთავარდიაკენად და გაიგზავნა გორის მაზრის სოფელ ატოცში, სადაც მსახურობდა 1923 წლამდე. ქვეყანაში შექმნილი ანტირელიგიური ისტერიის პირობებში, 1923 წელს იგი აიძულეს, თავი დაენებებინა სასულიერო საქმიანობისთვის. 1924-1949 წლებში საერო სამსახურშია, მუშაობდა ამიერკავკასიის რკინიგზის განყოფილებაში. 1949 წელს სრულიად საქართველოს კათოლიკოს-პატრიარქის, უწმიდესისა და უნეტარესი კალისტრატეს სახელზე წერს თხოვნას, აღადგინონ სასულიერო სამსახურში. უწმიდესმა კალისტრატემ აკურთხა მღვდლად და გაგზავნა თელავის რაიონის სოფელ აწყურში თეთრი გიორგის ეკლესიაში. 1952-1954 წლებში ღვთისმსახურებას ეწეოდა სოფელ

ალვანსა და ფშაველში. 1955 წელს უწმიდესმა და უნეტარესმა მელქისედეკ III-მ გადმოიყვანა დიდუბის ეკლესიაში და აიყვანა დეკანოზის ხარისხში. 1974 წლის 13 იანვარს სრულიად საქართველოს კათოლიკოს-პატრიარქმა, უწმიდესმა და უნეტარესმა დავით V-მ მიტროპოლიტების ილიას, რომანოზისა და ზინობის თანამწირველობით აკურთხა მანგლისის ეპისკოპოსად. 1976 წლის 11 ივნისს დაჯილდოვდა კუნკულ-ბარტყულზე ჯვრის ტარების უფლებით. ეპისკოპოსი გიორგი 1977 წლის ნოემბერ-დეკემბერში უყოყმანოდ დადგა ცხუმ-აფხაზეთის მიტროპოლიტ ილიას გვერდით და მხარს უჭერდა მისი კანდიდატურის სრულიად საქართველოს კათოლიკოს-პატრიარქად არჩევას. ეპისკოპოსი გიორგი მონაწილეობდა სვეტიცხოვლის საპატრიარქო ტაძარში უწმიდესისა და უნეტარესის, ილია II-ის აღსაყდრებისადმი მიძღვნილ საღმრთო ლიტურგიაში. მან ალავერდელ ეპისკოპოს გრიგოლთან ერთად მიართვა ახლადარჩეულ პატრიარქს საქართველოს კათოლიკოს-პატრიარქების ისტორიული მიტრა და ჯვარ-პანადიები, კუნკულ-ბარტყულა. 1978 წლის 4 იანვარს, სრულიად საქართველოს კათოლიკოს-პატრიარქის ლოცვა-კურთხევით აღყვანილ იქნა მიტროპოლიტის ხარისხში. 1980 წელს დაინიშნა წილკნის მიტროპოლიტად. (თუმცა ამ დროს წილკნის ეპარქიაში არ იყო არც ერთი მოქმედი ეკლესია, ამიტომ იგი პატრიარქის ნებართვით წირავდა თბილისის დიდუბის ეკლესიაში ს.ვ.). 1980 წლის 15 ოქტომბერს მიტროპოლიტი გიორგი დაჯილდოვდა სკუფიაზე ბრილიანტის ჯვრით, აგრეთვე ორი პანალიის ტარების უფლებით, წმიდა ნინოსა და წმინდა გიორგის ორდენებით.

1982 წლის 22 ივნისს მიტროპოლიტი გიორგი 88 წლის ასაკში გარდაიცვალა. 26 ივნისს უწმიდესმა და უნეტარესმა,

სრულიად საქართველოს კათოლიკოს-პატრიარქმა ილია II-მ განსვენებულ მიტროპოლიტს წესი აუგო დიდუბის ღვთისმშობლის ეკლესიაში. 27 ივნისს საღმრთო ლიტურგიის შემდეგ კათოლიკოს-პატრიარქმა ვრცელი სიტყვით მიმართა მრევლს, განსვენებულის ნათესავებსა და ნაცნობ-მეგობრებს, ყველას, ვინც ამ დღეს მიცვალებულთან გამოსათხოვებლად მივიდა... ისაუბრა მის სულიერ ცხოვრებასა და დედა ეკლესიის მიმართ უანგარო სამსახურზე... ცხოვრების გზაზე, რომელიც დიაკვნის ხარისხიდან მიტროპოლიტის სიმაღლემდე მივიდა. მიტროპოლიტი გიორგი დაიკრძალა დიდუბის ტაძარში, სადაც იგი თითქმის 27 წლის განმავლობაში იღვწოდა. არქიმანდრიტი ანტონი (გულიაშვილი) მეუფე გიორგის ასე იხსენებდა: „ძნელია, წერო ადამიანზე, რომელთანაც ძალიან ახლოს ყოფილხარ, გახსოვს მისი მაღალი ზნეობა და გულისხმიერება, ყოველივე ეს უკვე მოგონებად დარჩა. ცხადია, გაწუხებს, რომ ვეღარ ნახავ მის ღიმილს, ვერ გაიგონებ მის ხმას, დაბოლოს, აღარავინ გაგიჟავრდება ისეთი ალერსიანი ხმით, როგორიც ჰქონდა მხოლოდ მას. ძნელად თუ ვინმეს შეაქებდა, მაგრამ უდიდესი პატივისმცემელი იყო საქმის ერთგული ადამიანებისა. თუ მეუფე გიორგი დარწმუნდებოდა ადამიანის სიკეთესა და რწმენაში, ვერავინ შეაცვლევინებდა აზრს. ყველას შეეძლო მასთან გულახდილი საუბარი... მინდა გამოვყო კიდევ რამდენიმე ღირსება, რითაც დაჯილდოებული იყო იგი, როგორც ეკლესიის მღვდელმთავარი და ქართველი კაცი, შვილი თავისი ქვეყნისა. მას არ მოსწონდა სიტყვით მაძულიშვილობა, უყვარდა თვალსაჩინო სასარგებლო საქმე, ვერ ურიგდებოდა ისეთ ადამიანებს, ვინც ანგარების გამო მოხვდნენ ეკლესიაში. უწმიდესისა და უნეტარესის, სრულიად საქართველოს კათოლიკოს-პატრიარქის, ილია II-ის აღსაყდრების შემდეგ ჩვენი

მოხუცი მეუფე თითქმის გამოცოცხლდა, მიეცა ახალგაზრდული ძალა. კარგად მახსოვს, როგორი შემართებით უმშვენებდა იგი მხარს კათოლიკოს-პატრიარქს წირვის დროს. ახალი პატრიარქის ილია II-ის ლოცვა-კურთხევით დაიწყო საქართველოს ტაძრების შეკეთება-აღორძინება. ამის ბრწყინვალე მაგალითს წარმოადგენს დიდუბის ეკლესიის რესტავრაციამოხატვა და აქაც ჩვენ ვხედავთ მეუფე გიორგის, როგორც ერთგულს საქართველოს ეკლესიისა და მისი მამამთავრისა... საუკუნო იყოს ხსენება ტკილილი მოხუცისა და ღირსეული წინაპრის, საქართველოს წმიდა ეკლესიის ერთ-ერთი ღირსეული მღვდელმთავრის, მეუფე გიორგისა“.

5. მიტროპოლიტი გრიგოლი (ცერცვაძე)

მიტროპოლიტი გრიგოლი, ერისკაცობაში გიორგი ალექსანდრეს ძე ცერცვაძე, დაიბადა 1910 წლის 18 მაისს თელავის მაზრის სოფელ ვაზისუბანში. მისი წინაპრები XIX საუკუნის დასაწყისში შორაპნის მაზრის სოფელ ხრეთიდან გადასულან კახეთში. გურჯაანის საშუალო სკოლის დამთავრების შემდეგ, 1928 წლიდან, იგი მუშაობდა ვაზისუბნის კოლმეურნეობაში. 1933-1935 წლებში იმყოფებოდა სამხედრო სამსახურში, რომლის დამთავრების შემდეგ 1950 წლამდე სწავლობდა შუამთის სამონასტრო სკოლაში, იმყოფებოდა ბერ-მონაზვნებთან, ამავე დროს მედავითნეობდა თელავის წმიდა გიორგის სახელობის ეკლესიაში.

1948 წლის 18 თებერვალს, წმიდა მოწამე თეოდორე ტირონის ხსენების დღეს, თბილისის სიონის საკათედრო ტაძარში,

სრულიად საქართველოს კათოლიკოს-პატრიარქ კალისტრატეს ლოცვა-კურთხევით, ხელდასხმულ იქნა დიაკვნად. იმავე წლის 24 თებერვალს თბილისის ალექსანდრე ნეველის ეკლესიაში, წმიდა იოანე ნათლისმცემელის ხსენების დღეს, კათოლიკოს-პატრიარქ კალისტრატეს მიერ ხელდასხმულ იქნა მღვდლად და განწესდა ქ. თელავის წმიდა გიორგის სახელობის ეკლესიაში. 1954 წლის 1 იანვრიდან მღვდელმსახურია თელავის ფერისცვალების სახელობის ეკლესიაში. 1971 წლის დასაწყისში, სრულიად საქართველოს კათოლიკოს-პატრიარქის ეფრემ II-ის ლოცვა-კურთხევით, მიენიჭა დეკანოზის ხარისხი.

1976 წლის 21 მაისს, სრულიად საქართველოს კათოლიკოს-პატრიარქის, დავით V-ის ლოცვა-კურთხევით, იგი ალიკვეცა ბერად და უწოდეს სახელი გრიგოლი. იმავე წლის 22 მაისს თბილისის სიონის საპატრიარქო ტაძარში არქიმანდრიტი გრიგოლი სრულიად საქართველოს კათოლიკოს-პატრიარქმა დავით V-მ თეთრიწყაროელი მიტროპოლიტის ზინობის, ჭყონდიდელი მიტროპოლიტის რომანოზის, წილკნელი ეპისკოპოსის გაიოზის, მანგლელი ეპისკოპოსის გიორგის თანამწირველობით აკურთხა ალავერდის ეპისკოპოსად. ეპისკოპოსმა გრიგოლმა უწმიდესისა და უნეტარესის დავით V-ის გარდაცვალების შემდეგ მტკიცედ დაუჭირა მხარი ცხუმ-აფხაზეთის მიტროპოლიტის — ილიას — სრულიად საქართველოს კათოლიკოს-პატრიარქის მოსაყდრედ არჩევას. ამის გამო მას უსიამოვნებებიც შეემთხვა. როგორც მისი ჩანაწერებიდან ირკვევა: „1977 წლის 17 ნოემბერს ჩემთან ეკლესიაში მოვიდა ვინმე ახოვანი ახალგაზრდა კაცი და გამომიძახა, თქვენთან ცალკე საუბარი მსურსო. შევიხმე ოთახში. მან წამოიწყო საუბარი — სინოდი, რომელიც თქვენგან შედგა, გაუქმებული

არის მთავრობის მიერ. ცხუმ-აფხაზეთის მიტროპოლიტ ილიაზე უარი განაცხადეს, რომ პატრიარქად იყოს არჩეულიო. ამ საქმის უარყოფას თვით ე. შევარდნაძემ მოაწერა ხელიო. რელიგიის რწმუნებულს თ. ონოფრიშვილსაც არ აქვს საქმე კარგადო. ის დაჟინებით მოითხოვდა მიტროპოლიტ გაიოზის კანდიდატურის პატრიარქად წამოყენებას. ამ საქმეში უშიშროებაც არის ჩარეულიო. ამით უნდოდა ჩემი დაყოლიება... მე ვუპასუხე — სინოდის სხდომაზე რაც გადაწყდა, იმას ხაზი არ გადაესმევა-მეთქი. ამ საუბარს არავინ ესწრებოდა, მაგრამ ისე ხმამაღლა ლაპარაკობდა, რომ ეკლესიაში მყოფმა მოძღვრებამაც მოისმინეს მისი სიტყვები. ის დაჟინებით ამბობდა, რა უფლება ჰქონდა ერისკაცს თენგიზ ონოფრიშვილს სინოდის სხდომაზე დასწრებისაო, სულ მისი ინიციატივით მოხდა მიტროპოლიტ ილიას მოსაყდრედ გამორჩევაო. ბოლოს ამით დაამთავრა, მოკლე ხანში მოგივათ დეპეშა იმისათვის, რომ ახალი სინოდი შედგესო. მე ამ სიტყვებით დავშორდი, რაც ვთქვი სინოდზე, კვლავ იმას ვიტყვი-მეთქი. მაინცდამაინც ნა-სიამოვნები არ წასულა“.

ალავერდელმა ეპისკოპოსმა გრიგოლმა XII საეკლესიო კრებაზე წმიდა სინოდის სახელით სრულიად საქართველოს კათოლიკოს-პატრიარქის ტახტზე ასარჩევად წამოაყენა ცხუმ-აფხაზეთის მიტროპოლიტ ილიას კანდიდატურა. 1977 წლის 25 დეკემბერს მან აქტიური მონაწილეობა მიიღო პატრიარქის კურთხევის ცერემონიალში, მიართვა საქართველოს ეკლესიის ახლად აღსაყდრებულ საჭეთმკურობელს სა-პატრიარქო მიტრა, კუნკულ-ბარტყულა და კვერთხი, მიმართა მისასალმებელი სიტყვით.

1978 წლის 4 იანვარს უწმიდესმა და უნეტარესმა ილია II-მ

ეპისკოპოს გრიგოლს მიტროპოლიტობა მიუბოძა. 1980 წლის 15 ოქტომბერს მეუფე გრიგოლი დაჯილდოვდა სკუფიაზე ბრილიანტის ჯვრის ტარების უფლებით და მეორე პანაღის ტარების უფლებით. მიტროპოლიტი გრიგოლი გარდაიცვალა 1991 წლის თებერვალში. ამ დროს ქვეყანაში სამოქალაქო ომი მძვინვარებდა. ქაოსი და ანარქია იყო ყველგან. 6 თებერვალს ალავერდის საკათედრო ტაძარში მიტროპოლიტ გრიგოლს წესი აუგო სრულიად საქართველოს კათოლიკოს-პატრიარქმა, უწმიდესმა და უნეტარესმა ილიამ II-მ, რომელმაც ამ სიტყვებით დაიწყო თავისი გამოსვლა: „საქართველოს ეკლესია უკანასკნელ გზაზე აცილებს მაღალყოვლადუსამღვდელოეს მიტროპოლიტ გრიგოლს, თითქმის მთელი საუკუნე იცოცხლა ამ დიდებულმა მღვდელმთავარმა და მთელი თავისი ხანგრძლივი სიცოცხლე ჩვენი ერის კეთილდღეობასა და მის სულიერ აღორძინებას მოახმარა. მინდა მოგახსენოთ, რომ მეუფე გრიგოლი ეკლესიის სამსახურს მაშინ შეუდგა, როცა სამღვდელოებას ციხეში სვამდნენ. მან მოღვაწეობა მონასტერში დაიწყო და, იქიდან მოკიდებული, სიკეთისა და ბოროტების მუდმივ ბრძოლაში ყოველთვის მტკიცედ იდგა სიკეთის მხარეზე. მრავალი განსაცდელის მიუხედავად, კახეთმა შეინარჩუნა რწმენა და ქართული სული. მაგრამ ისევე, როგორც საქართველოს სხვა კუთხეებში, ეკლესიურობა აქაც დაიკარგა. ჩვენს ხალხს დაავიწყდა, რომ მხოლოდ შრომა როდია საკმარისი. უფალმა ბრძანა: ექვს დღეს იშრომე, იმოქმდე, ხოლო მეშვიდე დღე ჩემი არისო. ჩვენ, სამწუხაროდ, დავივიწყეთ ის დღე. დღეს ქართველი კაცი ისე მიეჯაჭვა საქმეს, რომ ხშირად საეკლესიო დღესასწაულებიც კი აღარ ახსოვს, წმიდა მამები კი გვასწავლიან, რომ ვისაც შრომა უფლის სადიდებელს ავიწყებს, მასთან ბარაქა და მაღლი არ იქნება. დღეს ჩვენ მიტ-

როპოლიტს ვასაფლავებთ და, სამწუხაროდ, ხალხი ამას არ
ესწრება, ყველა თავ-თავისი საქმითაა გართული: ზოგი რას
აკეთებს, ზოგი — რას. აი, როგორები გავხდით. ამიტომაც
იქცა დღეს ჩვენში ჩვეულებრივ მოვლენად მკვლელობა, დაუნ-
დობლობა, ღალატი. ამ მძიმე დღეებში ერთი ასეთი საშინელი
ამბავიც მოვისმინე. ძმათამკვლელ ბრძოლაში დაღუპული შვი-
ლის ცხედარი როცა სოფელში ჩაასვენეს, მშობლებმა არ მი-
იღეს, რადგან სხვა პარტიას ეკუთვნოდა... მშობლებმა შვილის
სიყვარულს პოლიტიკა არჩიეს. ჩვენ ხომ ასეთი არ ვიყავით,
ამას ხომ ჩვენი წინაპარი არ ჩაიდენდა. მაგრამ მე მწამს, რომ
ქართველი ერი განიწმინდება ცოდვებისაგან და მისი სული-
ერება კვლავ ამაღლდება. მე მწამს, რომ ამისათვის ილოცებს
მეუფე გრიგოლიც, რომლის გარდაცვალებაც განსაკუთრებით
მძიმეა ჩემთვის. მე ხომ მან დამადგა გვირგვინი ჩემი პატრიარ-
ქად აღსაყდრების დროს. ღმერთმა აცხონოს მეუფე გრიგოლის
სული. მისი ლოცვა შეგვეწიოს ჩვენ და სრულიად საქართ-
ველოს“. მიტროპოლიტი გრიგოლი დაიკრძალა ალავერდის
საკათედრო ტაძარში.

6. ეპისკოპოსი ილარიონი (სამხარაძე)

ეპისკოპოსი ილარიონი, ერისკაცობაში ავთანდილ ერას-
ტის ძე სამხარაძე, დაიბადა 1937 წლის 21 ნოემბერს თბილის-
ში. ბავშვობა და ყრმობა გაატარა დედულეთში, კასპის
რაიონის სოფელ ფაენისში. 1945-1953 წლებში სწავლობდა
თბილისის ვაჟთა 32-ე სკოლაში. რვაწლიანი სკოლის დამ-
თავრების შემდეგ, 1953 წელს, სწავლა განაგრძო თბილი-
სის მეტალურგიულ ტექნიკუმში, რომელიც დაამთავრა

1957 წელს. 1958-1964 წლებში სწავლობდა საქართველოს პოლიტექნიკურ ინსტიტუტში სამთო ინჟინრის სპეციალობაზე. 1953-1969 წლებში საერო სამსახურშია. 1963-1964 წლებში შეთავსებით სწავლობდა მარქსიზმ-ლენინიზმის უნივერსიტეტის ეკონომიკურ ფაკულტეტზე. 1957-1959 წლებში მუშაობდა „თბილმშენში“. 1959-1964 წლებში მუშაობდა „თბილწყალსადენში“. 1964-1968 წლებში იყო სკკპ წევრი. 1964-1968 წლებში მუშაობდა გეოლოგიურ პარტიაში.

1969 წლის 1 სექტემბრიდან სრულიად საქართველოს კათოლიკოს-პატრიარქის, უწმიდესისა და უნეტარესის ეფრემ II-ის ლოცვა-კურთხევით დაინიშნა სიონის საპატრიარქო ტაძრის მღვდლად და მედავითნედ. 1973 წელს სრულიად საქართველოს კათოლიკოს-პატრიარქის, უწმიდესისა და უნეტარესის დავით V-ის ლოცვა-კურთხევით ჩაირიცხა მცხეთის სასულიერო სემინარიაში, საიდანაც საბუთები გადაიტანა მოსკოვის ზაგორსკის სასულიერო სემინარიაში დაუსწრებელ განყოფილებაზე, რომელიც დაამთავრა 1976 წელს. 1969 წლიდან იგი სხვადასხვა ინსტანციებში აგზავნიდა განცხადება-შეტყობინებებს საქართველოს მართლმადიდებელ ეკლესიაში არსებული ვითარების გამო. 1972 წლის 7 აპრილს, როდესაც სრულიად საქართველოს კათოლიკოს-პატრიარქის მოსაყდრედ გამოცხადდა ურბნელი მიტროპოლიტი დავითი (დევდარიანი), ავთანდილ სამხარაძემ დაიწყო ხელმოწერების შეგროვება მიტროპოლიტ დავითის წინააღმდეგ. იგი აღნიშნავდა, მიტროპოლიტ დავითს არ აქვს უმაღლესი განათლება და არ შეიძლება მისი პატრიარქად არჩევაო. ავთანდილ სამხარაძე დაუკავშირდა ზვიად გამსახურდიას, მერაბ კოსტავას, ვალენტინა ფაილოძეს და დაიწყო ბრძოლა კათოლიკოს-პატრიარქ დავით V-ის წინააღმდეგ. ეპისკოპოსი ილარიონი შემდეგ გუ-

ლახდილად წერდა თავის დღიურში: „როდესაც გარდაიცვალა კათოლიკოს-პატრიარქი ეფრემ II, მისი ზეპირი ანდერძისამებრ, სიონის ზარები სამეგლოვიაროდ მაშინვე ჩამოირეკა და სიონის ზარების ჩამორეკვა ერთის მხრივ კათოლიკოს-პატრიარქის ეფრემ II-ის ამქვეყნიური ცხოვრების დასასრულისა და მეორეს მხრივ კი ჩემთვის ამა ქვეყნიური ცხოვრების ბრძოლის დასაწყისის მანიშნებელი აღმოჩნდა. ჯერ იყო და, კათოლიკოს-პატრიარქის ეფრემ II-ის გარდაცვალებამ დამამწუხრა და შემდეგ — მისი გარდაცვალებისდა გამო ეკლესიის გარეული მტრებისა და შინაური მოღალატეების თავგასულობამ... ვითარცა სიონის საკათედრო ტაძრის დარაჯ-დამლაგებელმა, ოდეს მიემართე მოვალეობისამებრ საქართველოს სსრ მთავრობას სათანადო განცხადებით: კათოლიკოს-პატრიარქის მოსაყდრე დავითის მოთხოვნა, უარსმეყო განცხადებებში მოყვანილი ფაქტები, არა თუ შევასრულე, არამედ კიროვის რაიპროკურორის თანაშემწეს დავით ქორიძეს ათგვერდიანი ახსნა-განმარტება დავუწერე“. 1972 წლის 1 ივლისს საქართველოს ეკლესიის წმიდა სინოდმა მიიღო მიმართვა XI საეკლესიო კრებისადმი, სადაც აღნიშნული იყო: „ჩვენ, სრულიად საქართველოს მართლმადიდებელი ეკლესიის წმიდა სინოდის წევრები, შეშფოთებას გამოვთქვამთ სრულიად საქართველოს კათოლიკოს-პატრიარქის არჩევასთან დაკავშირებით. შექმნილი მდგომარეობის ირგვლივ, რომელიც გამოიხატება კერძოდ თუ ჯგუფურად ხელმოწერილი და ანონიმური განცხადებით, ეკლესიებსა და სხვა ადგილებში ზოგიერთ მორწმუნეთა მიერ ცილისმწამებლური პროვოკაციული გამოსვლებით, თავდასხმით მოსაყდრე დავით მიტროპოლიტისადმი და მრავალი სხვა არასასიამოვნო ფაქტით, ვაცხადებთ XI საეკლესიო კრებისადმი, რომ ამ სამწუხარო ამბების მოთავე და ჩამდენი

პირები არიან უძველესი ქართული ეკლესიის აშკარა მტრები, რომელთაც სურთ, მის შინაურ ცხოვრებაში შეიტანონ არევ-ღარევა, შექმნან ქაოსი და დაბრკოლებები კათოლიკოს-პატრიარქის არჩევის მეტად სერიოზულ საკითხში“.

1973 წლის 19 ნოემბერს უწმიდესმა და უნეტარესმა ღვთისმეტყველმა V-მ მეღვთისმეტყველთა ავთანდილ სამხარაძე აკურთხა დიაკვნად, 1974 წლის 7 იანვარს — მღვდლად. 1974 წლის 1 სექტემბრიდან 1975 წლის 1 აგვისტომდე ავთანდილ სამხარაძე იყო სამების ეკლესიის წინამძღვარი.

1975 წლის 1 აგვისტოდან 1976 წლის 10 მაისამდე თბილისის წმიდა ბარბარეს ეკლესიის წინამძღვარია.

1975 წლის 12 მაისს გამორჩეულ იქნა ბოლბის ეპისკოპოსად, 22 მაისს აღიკვეცა ბერად და ეწოდა სახელად ილარიონი. 24 მაისს აკურთხეს ეპისკოპოსად. კურთხევას ესწრებოდნენ მიტროპოლიტები: ილია (შიოლაშვილი), რომანოზი (პეტრიაშვილი), ეპისკოპოსი გაიოზი (კერატიშვილი).

1977 წლის 9 ნოემბერს, როდესაც გარდაიცვალა სრულიად საქართველოს კათოლიკოს-პატრიარქი, უწმიდესი და უნეტარესი ღვთისმეტყველმა V, ეპისკოპოსი ილარიონი დაუპირისპირდა ცხუმ-აფხაზეთის მიტროპოლიტ ილიას სრულიად საქართველოს კათოლიკოს-პატრიარქის მოსაყდრედ არჩევის წინადადებას და მოსაყდრეობის სასურველ კანდიდატად მიიჩნია ბათუმ-შემოქმედელი და ჭყონდიდელი მიტროპოლიტი რომანოზი. როდესაც მისი წინადადება არ გავიდა სინოდის სხდომაზე, იგი პირდაპირ მოქმედებაზე გადავიდა, დაიწყო საჩივრების წერა სხვადასხვა ინსტანციაში. 1977 წლის 18 დე-

კემბერს ეპისკოპოსი ილარიონი თავის მომხრეებთან ერთად შეიჭრა საპატრიარქო რეზიდენციაში, რასაც ადასტურებს საქართველოს რესპუბლიკის გენერალური პროკურორის ლერი თალაკვაძისათვის გაგზავნილი შემდეგი დოკუმენტი: „ამა წლის 18 დეკემბერს, 19 საათზე, საქართველოს საპატრიარქოს შენობაში ძალით შეჭრილან წილკნელი მიტროპოლიტი გაიოზი, ბათუმ-შემოქმედელი მიტროპოლიტი რომანოზი, ბოდბელი ეპისკოპოსი ილარიონი. მათ გაუტეხიათ პატრიარქის კაბინეტის კარები, კანცელარიის ოთახში გაუღიათ მდივნის საწერი მაგიდა და სეიფი, პატრიარქის კაბინეტში დაუხევიათ საქმიანი ქაღალდები (მათ შორის სრულიად საქართველოს კათოლიკოს-პატრიარქის მოსაყდრედ მიტროპოლიტი ილიას არჩევის ოქმი), გამოუყენებიათ პატრიარქის ბეჭედი, უმუშავიათ საბეჭდო მანქანაზე, როგორც ქართულზე, ასევე რუსულზე. როგორც დარჩენილი შავი ნაწერებიდან ჩანს, მათ დაუგზავნიათ პროვოკაციული დეპეშები სხვადასხვა საპასუხისმგებლო პირთან. პატრიარქის კაბინეტის კარების გასაღები დაუმტკრევიათ და ჩაუსვამთ ახალი. გთხოვთ, მიიღოთ ზომები. კათოლიკოს-პატრიარქის მდივანი გრიგოლ მშვიდობაძე“.

სრულიად საქართველოს კათოლიკოს-პატრიარქად მიტროპოლიტი ილიას არჩევის შემდეგ ეპისკოპოსი ილარიონი კიდევ უფრო გაღიზიანდა. მართალია, იგი ბოდბელად იწოდებოდა, მაგრამ წირავდა პატარა სამების ეკლესიაში, გახშირდა მის მიერ მორწმუნეთა მიმართ აგრესიული გამოსვლები, რამაც სკანდალების სახე მიიღო. 1978 წლის ივლისში წმიდა სინოდმა ალავერდელ მიტროპოლიტ გრიგოლს (ცერცვაძე) დაავალა, შეესწავლა ეპისკოპოს ილარიონის საქმე. მეუფე გრიგოლმა დაწვრილებით შეისწავლა საქმე და წმიდა სინოდს წარუდგინა დასკვნა, რომლის თანახმადაც, 1978 წლის 27 ივ-

ლის წმინდა სინოდმა ასეთი დადგენილება გამოიტანა: „ფსიქიკური ავადმყოფობის გამო ეპისკოპოსი ილარიონი მღვდელმთავრის ხარისხის შენარჩუნებით განთავისუფლებულ იქნას ბოღბის ეპარქიის მმართველობიდან და გამოყვანილ იქნას წმიდა სინოდის შემადგენლობიდან... წმიდა სინოდი თვლის, რომ მისთვის აუცილებელია მკურნალობა“. იმის ნაცვლად, რომ დაფიქრებულიყო, 1978 წლის 7 სექტემბერს მან ასეთი განმარტებით მიმართა წმიდა სინოდს: „წმიდა სინოდმა მიიღო ღვთის შეურაცხმყოფელი, წმიდა ეკლესიის შეურაცხმყოფელი, ქრისტიანობის შეურაცხმყოფელი ოქმი“. 1982 წელს იგი მკურნალობდა. 1982-84 წლებში თბილისის ქუჩებში ხშირად შეამჩნევდით ზურგჩანთიან გამხდარ კაცს, რომელსაც ხელში დიდი ხელჯოხი ეკავა. ხელჯოხი წმ. ნინოს ჯვრით იყო შემკული, იგი არავის ეკონტაქტებოდა, ხანდახან სიონის ტაძრის შესასვლელთან ჩანთიდან სამღვდელმთავრო შესამოსელს ამოიღებდა, შეიმოსებოდა და უხმოდ იდგა. ყველას უკვირდა, ვინ იყო ეს სამღვდელმთავრო პანადიანი. ცოტამ თუ იცოდა მისი ვინაობა, იგი ეპისკოპოსი ილარიონ სამხარაძე იყო. 1984 წლის ნოემბერ-დეკემბერში შედგენილ ერთ წერილში თავის თავს „უფალი იესუ ქრისტე ივერიელ ღმერთკაცს“ უწოდებს. 1985 წლის 7 მარტს მეუფე ილარიონმა მსოფლიოს საერთაშორისო ეკლესიის შექმნის ზოგადი მოსაზრებანი და დასკვნები წარუდგინა რელიგიის საქმეთა რწმუნებულის მოადგილეს რატი ტატიშვილს და თავი ამ ახალი ეკლესიის მეთაურად გამოაცხადა. მეუფე ილარიონი ერთხანს მღუმარებაში იყო კასპის რაიონის სოფელ ფავნისში. 2011 წელს იგი ალაპარაკდა... მცხეთაში ბებრისციხის მიდამოებში მრევლსაც შეხვდა. გორში ი. სტალინის სახლმუზეუმთან მისი სულის მოსახსენებელი პანაშვიდიც აღავლინა. ახალი „ხატი სამება“ შექმნა, სადაც სტალინი, ჩერჩილი და რუზველტია გამოსახული...

დამატებანი

1. მსოფლიოს ყოველი მხრის მცხოვრებნო, მსოფლიოს ყოველი მხრის ხელმწიფებანო და მთავრობანო!

ერთხელ კიდევ მიხდება მე, უძველესი ქრისტიანული ქართული ეკლესიის სახელით გულისტკივილით მივმართო ჩემს თანამოძმეთა და თქვენი შუალობით კაცობრიობის იმ ნაწილს, რომელსაც აქვს ის საშინელებანი, რასაც გეიქადის ჩვენ თავშეუკავებელი შეიარაღება ადამიანთა მოდგმის მასიური გაჟლეტის იარაღით.

დიდი ხანი არაა, რაც პრაღაში შეკრებილ მთელი მსოფლიოს ქრისტიან წარმომადგენელთა ყრილობაზე, მე, სრულის შეგნებით ჩემი მწყემსმთავრული მოვალეობისა, მივმართე ასეთივე სიტყვით დამსწრეთ და, მათი საშუალებით უფრო შორს, უძველესი ქართული ეკლესიის სახელით, გაფრთხილებით და ვედრებით იმ საშინელებათაგან საფარის საძიებლად, რასაც უმზადებენ ჩვენს მიწიერ ცხოვრებას ბოროტი ზრახვებით პყრობილი ომის მომზადებისა და გაჩაღების სატანისმიერი ბნელი ძალები.

ის გარემოება, რომ ჩვენ კვლავ და კვლავ გვიხდება ასეთი გამოსვლები კაცობრიობის პროგრესული ნაწილის მხარდასაჭერად და ბოროტი ძალების ასალაგმავად, რათა ამით განვამტკიცო შეგნება იმ გზის დამდუპველობისა, რომლისკენაც უბიძგებენ კაცობრიობის მტერი კოლონიალისტები — მიუთითებს იმ სამწუხარო ამბავზე, რომ დღითი-დღე ძნელი ხდება ღვთისაგან მინიჭებული ადამიანური გონების შეკავება უდიდესი ცოდვისაგან — ადამიანთა სისხლის ღვრისა და მოსპობისაგან.

როგორც სავსებით ნათელია საბჭოთა ქვეყნის მეთაურის — მშვიდობისათვის მებრძოლ ნიკიტა ხრუშჩოვის — განცხადებიდან ამერიკის მიერ ატმოსფეროს სიმაღლეში ატომურ აფეთქების გეგმასთან დაკავშირებით, ომის მუქარა სულ უფრო და უფრო საშიში და სახიფათო ხდება და ყოველდღე შეიძლება გადაიზარდოს ომის უშუალო სინამდვილედ.

იქვე მითითებული განცხადება ამერიკის პრეზიდენტისა, რომ მას მოუხდება საომარ მოქმედებათა დაწყების სანიშნო დღეზე თითის დაჭერა, მთელის ცინიზმით გამოხატავს იმ გაბოროტებას, რომლითაც აღსავსეა ომის გამჩალებელთა ბანაკი; ნათელი ხდება, რომ კაცობრიობის ეს ნაწილი თანდათან კარგავს ღვთისმიერ სახეს, მზადაა, აღსდგეს ღვთის წინააღმდეგ და დასცეს ქვეყანა ცეცხლოვან გენიასა შინა, გასახარებლად ბოროტებისა და გასანადგურებლად ყოველ კულტურულ, ეკონომიკურ და სხვა ღირებულებათა.

იყო დრო, როცა ძალადობა და ომი ბუნებრივ ამბად ითვლებოდა ადამიანთა შორის უკმაყოფილების მოსაგვარებლად, მაგრამ ეს იყო ხანა დაბალი კულტურისა, ფეხაუდგემელი ცივილიზაციისა, როცა ადამიანები არც ისე შორს იყვნენ ცხოველთა ვნებათაგან და მხეცური გამომეტყველებისაგან მსჯელობასა და მოქმედებაში. ყველა ამის გაგება შეიძლებოდა იმ დროისათვის, მაგრამ გამართლება კი არა. ამასთან ერთად, საზოგადოებრიობის იმ პირობებში შეიარაღება და ომის უბედურება, მუდამ უღვთო და საზიზღარი, მაინც ისეთი არ იყო, როგორიც არის ის დღეს და შეიძლება იყოს ხვალ.

მეცნიერებისა და ტექნიკის განვითარებამ ნივთიერ დიდ შედეგების მიღწევასთან ერთად ვერ შესძლო კლასობრივ

საზოგადოებაში თანაბარი შედეგების მიღწევა ადამიანის სულიერი წარმატებისა და გაკულტუროსნების დარგში.

ზომ ვერ დაუშვებთ ერთი წუთითაც, რომ კაცობრიობამ იმისათვის შექმნა დიდი მატერიალური ღირებულებანი, მანქანები, ააგო სასახლეები კულტურისა და წინსვლისა — კაცობრიობის გენიალობის ძეგლები და დასასრულ ისე გააკოტრდა სულიერად, რომ დაივიწყა შთაგონება და პათოსი თავისი შემოქმედებისა და იმავე მანქანას მიანდო განადგურება, როგორც კულტურულ მიღწევათა, ისე თვით ადამიანისაც.

ნუთუ საუკუნეთა განმავლობაში იმისათვის იღვწოდა კაცობრიობა, რათა შეექმნა უმაღლესი ღირებულებანი და თვალის ჩინივით უვლიდა მას, ნუთუ იმისათვის ოცნებობდა კაცობრიობა უკეთესი მომავლისათვის თავისი შვილებისა და შთამომავლობისა, ნუთუ იმისათვის აღაპყრობდა ხელთა ზეცით უკეთესი და ბედნიერი მომავლის ვედრებისა, რომ ერთ დღეს გონებადაბნეულს მტვრად ექცია ეს ყველაფერი და რაკეტული ომის ცეცხლისათვის მიეცა ჩასანთქავად და აღსაგველად სიცოცხლისა პირიდან ჩვენი პლანეტისა.

არა, ეს ყველაფერი დაუშვებელია, და თუ შესაძლებლად და აუცილებლად ითვლება მომაკვდინებელი ღილის ხელის დაჭერა, ჩვენ უნდა განვაცხადოთ: უკმარი სჩანს ქრისტიანული მოკრძალებული ქადაგება მშვიდობისა და სიყვარულისა და ძმათა შორის სათნოებისა. დაჰკრა ჟამმა, როცა საჭირო შეიქმნა გადამწყვეტი ნაბიჯების გადადგმა, საჭიროა მთელი ცივილიზებული კაცობრიობის ძალთა გაერთიანება, რათა კაცობრიობის მტრებმა ვერ შესძლონ მოწინავე ერების საფრთხეში ჩაგდება და თავისი ბნელი ზრახვების განხორ-

ციელება. საჭიროა პროგრესული კაცობრიობის ერთობა, რათა ომი შეუძლებელი გახდეს, რათა ომი იქნეს დაძლეული.

მშვიდობის გამარჯვება მხოლოდ ბრძოლით მოიპოვება, ამიტომ — ბრძოლა ომს — მშვიდობის გამარჯვებისათვის. ნიკიტა სერგის ძემ დაახასიათა ამერიკელთა ნაბიჯი მაღალ ატმოსფეროში რაკეტულ აფეთქებათა შესახებ, როგორც აგრესია. ამის წინააღმდეგ ბრძოლაა საჭირო, ბრძოლა შეურიგებელი და გადაუდებელი.

კაცობრიობის იმ ნაწილმა, რომელიც ომს ებრძოდა და მშვიდობას ეტრფოდა, თავისი ოცნება გამოხატა ღვეზით: „თუ გსურს ზავი, ემზადე ომისათვის“. დღეს ეს უკვე დრომოჭმული ამბავია. ომისათვის მზადება მაინც შეიარაღებაა, შეიარაღება კი თავდაპირველად ომის გზაა, ამიტომ ჩვენმა დრომ და ჩვენმა საბჭოთა ქვეყანამ ახალი ღოზუნგი წამოაყენა: ვისაც სურს ზავი და კაცობრიობის განთავისუფლება თვითმკვლელობისაგან, მან უნდა ებრძოლოს შეიარაღებას. საერთო განიარაღება — ასეთია ომის შეუძლებლობის გზა და სადავო საკითხების მშვიდობისა და მოლაპარაკებით გადაწყვეტის გზა.

უძველესი ქართული მართლმადიდებელი ეკლესია, კაცთა შორის მშვიდობისა და სიყვარულისათვის მლოცველი, უერთებს თავის ხმას განიარაღებისათვის ბრძოლის გაძლიერებას, როგორც ერთადერთი საწინდარს კაცობრიობის გადარჩენისა საერთო განადგურებისაგან, და მის მიღწევათა და მონაპოვარის მომავალ თაობათა საბედნიეროდ შენარჩუნებას.

ეფრემი II, სრულიად საქართველოს კათოლიკოს-პატრიარქი
1962-ს 12 ივნისი

ერის სულიერი მამა

„თუ მთაწმინდის ტაძარს დახურავთ,
აიღეთ და მეც თავი მომკვეთეთ“

1927 წელს საქართველოს მომავალი კათოლიკოს-პატრიარქი ეფრემი გახდა მღვდელმთავარი. სიონში ინახებოდა ტრაპეზის სახარება, რომელიც ახლა სვეტიცხოველშია. მის წარწერაზე ვკითხულობთ: „მე მიტროპოლიტმან სიდამონიძემ შევწირე ეს სახარება“.

უმძიმეს პერიოდში უხდებოდა მღვდელმთავრობა. 1930-იან წლებში ეპისკოპოსობაში წმ. ბარბარეს ეკლესიის ეზოში ცხოვრობდა. მაშინ ეპისკოპოსები ეპარქიებში ვერ მიდიოდნენ იმ უბრალო მიზეზის გამო, რომ კომუნისტები ნებას არ რთავდნენ, ტაძრები ამოქმედებულიყო. მღვდელმთავრებს თბილისში უხდებოდათ ყოფნა. ურბნელი მიტროპოლიტი ქაშუეთში იჯდა, ნინოწმინდელი — წმინდა სამების ტაძარში, თეთრიწყაროელი — ალექსანდრე ნეველის სახელობის ეკლესიაში.

ერთ საინტერესო ამბავსაც ჰყვებიან: წმინდა ბარბარეს ტაძრის ეზოში პატარა სახლი მდგარა, ორი ოთახითა და მცირე ღერეფნით. ერთ ოთახში ცხოვრობდა ეპისკოპოსი ეფრემი, ხოლო მეორეში — მღვდელი, რომელიც მის მორჩილებაში იყო. იმ პერიოდში გავრცელებული იყო ყაჩაღობა, ამიტომ კარს რამდენიმე საკეტით კეტავდნენ. იმ ღამით კარი ჩაუკეტავთ, მერე თავად ეპისკოპოსს შეუმოწმებია და მოსასვენებლად დაწოლილან. შუქჩამქრალ ოთახში მხოლოდ კანდელი

ენტო. ეპისკოპოსი სახით კედლისკენ იყო გადაბრუნებული. ღერეფნიდან ნაბიჯების ხმა მოესმა. მოულოდნელად კარი გაიღო. ოთახში ვიღაც შემოვიდა. „ზურგიდან სიმყრალის სუნი მომივიდა, — ჰყვებოდა თურმე ეპისკოპოსი ეფრემი, — გადმოვტრიალდი და ვიღაც იდგა. სახეზე ხელები დამაფარა, უხეში ხელი ჰქონდა და არაწმინდა სახე. რუსულად მითხრა, — Отрекись от Господа-о. ...შიში გულში არ შევუშვი და რატომღაც მეც რუსულად ვუპასუხე ფსალმუნის სიტყვები, — Отрекись, от меня сатана, господу моему поклоняюсь и ему единому служу.... თითქოს ხელი ჩამოუშვა, დაუძლურდა. უკუსვლით წავიდა და დაიკარგა. ცოტა ხანში შემაცივა, მოძღვარს დავუძახე, — შენ ხომ არ იყავი შემოსული-მეთქი, — არა მეუფეო, მეც გავიგე ღერეფანში ფეხის ხმა და თქვენ მეგონეთო. გავედით და რამდენიმე საკეტზე ჩაკეტილი კარი ღია დაგვხვდა“. ამ ამბის შემდეგ თავისი მოძღვრისთვის შეუჩივლია ეპისკოპოსს: — ეშმაკმა მომაკითხა, ალბათ საერთოდ დაღუპული ვარ, თორემ რატომ მოვიდოდა ჩემთანო. — დაღუპული რომ იყო, შენთან არ მოვიდოდა, ესე იგი, შენი შურს და იმიტომ მოგაკითხა. განსაცდელს ელოდეთ. არ გაუვლია ხანს, განსაცდელიც გამოჩნდა. ეპისკოპოსი ეფრემი ხალხის მტრის ბრალდებით დააპატიმრეს.

წასაყვანად მოაკითხეს. იქ აგზავნიდნენ, სადაც ბევრი გაუშვეს, — ღმერთისა და საქართველოს სიყვარულისთვის. ტადარიც დაკეტა, სახლიც. წასვლისას მოულოდნელად მეუფე ეფრემს ხელიდან კვერთხი გაუვარდა. იმედი მიეცა, უფიქრია, ეს იმის ნიშანია, რომ კიდევ დავბრუნდებიო.

ციმბირში გადაასახლეს. ხე-ტყის მოჭრა-დამუშავება იმ ყინვაში ვის არ დააუძლურებდა. მიწის ამოთხრაც კი შეუძლებელი ყოფილა საფლავისათვის, ისე იყო გაქვავებული ყინვით. ზაფხულში გათხრიდნენ დიდ საფლავს და მთელი ზამთარი გარდაცვლილებს შიგ ყრიდნენ (როგორი მძიმე მოსასმენიც არ უნდა იყოს, ასე ხდებოდა), მიწას კი გაზაფხულზე წააყრიდნენ.

მეუფეს გადასახლებაში იმდენად მძიმე ცხოვრება ჰქონდა, ისე შიმშილობდა, რომ მთელი სიცოცხლის მანძილზე დაღად დაეტყო ჯანმრთელობას — გათავისუფლების შემდეგ, კარგა ხანს პურის მიღებაც კი აღარ შეეძლო.

ერთი ზედამხედველი ჰყავდათ. ყველას სძულდა, რადგან სასტიკი კაცთმოძულე ყოფილა. გამორჩეულად სასულიერო პირებს მტრობდა, ქრისტიანობაც სძულდა. ყველაზე მძიმე სამუშაოს მეუფე ეფრემს ავალებდა — შეშის დაჭრა იყო თუ საპირფარეშოს დასუფთავება. პატიმრები, მართალია, დიდი პატივისცემით ეპყრობოდნენ მეუფე ეფრემს, მაგრამ მისი დაცვა არავის შეეძლო.

რამდენიმე წლის შემდეგ სხვა ციხეში გადაიყვანეს ეს ზედამხედველი და ყველამ შვებით ამოისუნთქა, გავიდა ხანი და ეტაპით მოიყვანეს ახალი პატიმრები. მათ შორის ამოჩნდა ის სისასტიკით ცნობილი ზედამხედველიც. ყოფილი ზედამხედველი არავინ მიაკარა. მაშინ მეუფე ეფრემმა გაუწოდა დახმარების ხელი და შეიკედლა, თავისი საწოლიც კი დაუთმო. თურმე სიკეთემ დიდი ზეგავლენა მოახდინა. ამბობენ, ის კაცი კიდევ მონათლულა.

მეუფე ეფრემს ათი წელი ჰქონდა მისჯილი. ამდენ ხანს, ცხადია, ვერ გაატანდა, სიზმარი უნახავს და მოუწერია: უფსკრულის პირას ვიდექი, ცხენიანი კაცი გამოჩნდა, ქეჩოში მომკიდა ხელი, ჩამარბენინა ამ უფსკრულში და ამომარბენინაო. სულ შვიდი ნაბიჯი გამომივიდა. შვიდ წელიწადში დავბრუნდებიო.

მართლაც შვიდ წელიწადში გაათავისუფლეს (1937 წელს დააპატიმრეს, 1944-ში — გამოუშვეს).

სერაფიმე საროველის მფარველობის ქვეშ

გადასახლებიდან გათავისუფლებული იმდენად მძიმე მდგომარეობაში იყო, ჯანიც ისე შერყეოდა, ნაბიჯის გადადგმა უჭირდა. ფიქრობდნენ, საქართველომდე ვერც ჩააღწევსო. იმასაც ამბობენ, მისი საბუთები იოსებ სტალინის მაგიდაზე მოხვდაო. სტალინს უნახავს, რომ გადასახლებულთა შორის იყო გრიგოლ შიოს ძე სიღამონიძე, გორის მაზრიდან. მათ ერთ პერიოდში უხდებოდათ სწავლა სემინარიაში. თითქმის ერთი ასაკისანი იყვნენ. სტალინმა გააკეთა ისე, რომ გაეთავისუფლებინათო. უფლის ნება რომ არ ყოფილიყო, სტალინი რას გახდებოდა.

გათავისუფლებული მეუფე ეფრემი შინ ფეხით მიდიოდა, კიდევ ერთი გათავისუფლებული პატიმარი მიჰყვებოდა.

გზა ბორნით უნდა განეგრძოთ. სწორედ მაშინ, როცა მეუფე ეფრემი ბორანზე უნდა ასულიყო, მებორნემ გზა გადაუღობა, ჩასხდომა დამთავრდაო. მუხლებში ჩაუვარდნენ, მაგრამ არაფრით არ მოუსმინა. ბორანმა გაცურა. მეუფე ეფრემმა კი სიმწრით ტირილი დაიწყო, რადგან ბორანი ახალი ნაკადის გადასაყვანად ერთი კვირის შემდეგ დაბრუნდებოდა. რამდენიმე დღეში შეიტყვევს, რომ ის ბორანი დაუბრუნდავთ. ყველანი დაღუპულან, უფალს მადლობა შესწირა მეუფემ. შემდეგ ამბობდა: „სულ ვფიქრობდი, რომელი წმინდანია ასე რომ მმფარველობს ამ უცხო ქვეყანაში-მეთქი, შინ რომ დავბრუნდები, მუხლისჩოქით შევალ ჩემს ტაძარში და პირველად რომელი წმინდანის ხატსაც შევხედავ, სწორედ ის წმინდანი იქნება ჩემი მფარველი“.

მართლაც, ჩამოვიდა თუ არა, ტაძარში დაჩოქილი შევიდა. წირვა შეჩერდა, როცა ტაძარში მყოფთ ერთიანად გაჭაღარა-ვებული მღვდელმთავარი დაინახეს. (გადასახლებამდე მას შავი თმა-წვერი ჰქონდა). „თვალი გავახილე და პირველი სერაფიმე საროველის ხატს შევხედეო — იხსენებს უწმინდესი ეფრემი. ამბობდა, რუსეთის მიწაზე სწორედ ეს წმინდანი მმფარველობდაო“.

პატრიარქად არჩევა

1960 წელს მეუფე ეფრემი კათოლიკოს-პატრიარქად აირჩიეს. უწმინდესი ეფრემი 12 წლის განმავლობაში მართავდა საქართველოს ეკლესიას. ურთულესი პერიოდი იყო, თითქოს პოლიტიკურად დათბა, მაგრამ ეკლესიების დევნა განახლდა და გაძლიერდა. ნიკიტა ხრუშჩოვმა ტელევიზიით განაცხადა, მე უკანასკნელ მღვდელს ეკრანიდან გაჩვენებთ, ის იქნება ბოლო სასულიერო პირი ჩვენს ცხოვრებაშიო. ისიც დასძინა, წინასწარ ვიცი, ქართველი ან უკრაინელი იქნება ის მღვდელიო. ასეთ რთულ დროს უწმიდესმა ეფრემმა ბევრი საგმირო საქმე ჩაიდინა.

ყველგან იხურებოდა ეკლესია-მონასტრები, აკადემიები, სემინარიები. რეგიონებში თითო ან ორი ტაძარი მოქმედებდა. თბილისში ასეთი იყო წმინდა ბარბარეს ტაძარი, დიდუბის ღვთისმშობლის, ალექსანდრე ნეველის, ქაშუეთის, სიონისა და მთაწმინდის ტაძრები (სულ 7 ტაძარი) ერთ-ერთი უნდა დაეხურა საბჭოთა მთავრობას. არჩევანი მთაწმინდაზე შეაჩერეს. ადრე მამადავითის ტაძარი არასოდეს დახურულა. მინისტრთა საბჭოს რელიგიის საქმეთა რწმუნებულის აპარატმა პირდაპირ მოსთხოვა უწმინდეს ეფრემს მისი დახურვა.

პატრიარქმა გაზეთში გაახვია ნაჯახი და ცეკაში მივიდა. მინისტრთა საბჭოს თავმჯდომარეს, გივი ჯავახიშვილს გაუკვირდა მის კაბინეტში ნაჯახით შემოსული პატრიარქი რომ დაინახა.

- ეს რა არის, ბატონო ეფრემ? — ჰკითხა პატრიარქს (ხაზგასმით ბატონობით მიმართავდა).

- ეს ნაჯახი გახლავთ. თუ მთაწმინდის ტაძარს დახურავთ, აიღეთ და მეც თავი მომკვეთეთ. თუ თქვენ არ მომკვეთთ, თავს თავად მოვიკლავ და მთელი მსოფლიო გაიგებს, რატომ მოვიკალი თავიო.

დაიბნენ. შეეშინდათ, უწმიდეს ეფრემს მართლა არ შეესრულებინა დანაპირები. კი გამოცხადდა, მთაწმინდის ტაძარი დაიხურაო, მაგრამ ერთი წუთითაც არ შეჩერებულა წირვალოცვა. ასე გადარჩა ერი კიდევ ერთ განსაცდელს.

ცნობილია ასეთი ფაქტიც, სომხეთის პატრიარქი ვაზგენი სოხუმში ყიდულობდა მიწებს სომხებისათვის. უწმინდესმა ეფრემმა წერილი მისწერა: — ძალიან კარგია, რომ ზრუნავ სომხებზე, მაგრამ უმჯობესი იქნებოდა, მათთვის მიწები სომხეთში გამოგეყოთ, იქ ხომ ბევრი დაუსახლებელი ადგილიაო. ერთ კვირაში დაიბარეს რწმუნებულის აპარატში და მკაცრად უთხრეს: შენ ვინ გეკითხება, ვინ ვის სად უყიდის მიწასო(?!).

აფხაზეთში სხვა ეროვნების ხალხის ჩასახლების პოლიტიკა კარგა ხანია დღის წესრიგში იყო. ამას აღწერდა ქართველი მოღვაწე თედო სახოკია თავის „მოგზაურობანში“. შედეგი ჩვენ უკვე ვნახეთ.

უწმიდესი ეფრემისგან გმირობის ტოლფასი იყო, რომ მან „ახალი აღთქმა“ დაბეჭდა ხუთი ათას ეგზემპლარად. მაშინ ქადაგებაც კი საშიში იყო, არამცთუ სახარების დაბეჭდვაზე ფიქრი. მოლაპარაკებას ცდილობდნენ, თვალს დავხუჭავთ, ოღონდ ხუთას ეგზემპლარზე მეტი არ დაიბეჭდოსო. უწმინდესს უთქვამს, ხუთასი წიგნი ვის ეყოფა, დიდი მრევლი მყავსო. ამ კამათში გივი ჯავახიშვილს მაგიდაზე ხელი დაურტყამს: —

რა გააწყალეთ, ბატონო ეფრემ, გული, ვთქვით ხუთასი, ე.ი. ხუთასი დაიბეჭდებო.

უწმინდესი ეფრემი წამომდგარა: — შენ ვის უყვირი, ორია-თასწლიანი ეკლესიის მეთაურს? მე შენ აღარ დაგელაპარაკებო. ამ სიტყვებით გამოსულა კაბინეტიდან. ჩინოვნიკი უკან დაედევნა. პატრიარქი არ დაელაპარაკა. შემდეგში სამჯერ სთხოვა აუდიენცია. სამჯერვე უარი უთხრა. ერთხელ მაინც რომ მიეღო, შეიძლება ხუთასი არა, მაგრამ ათასი დაბეჭდილიყო. პროტესტით იმას მიაღწია, რომ ხუთი ათასი ეგზემპლარი დაიბეჭდა.

საოცრება იყო ისიც, რომ მაშინ, როცა საბჭოთა კავშირში ყველგან იხურებოდა სემინარიები, 1963 წელს უწმიდესმა ეფრემმა გახსნა ორწლიანი საღვთისმეტყველო-სამოძღვრო სასწავლებელი, რომელიც შემდეგში სემინარიად გადაკეთდა. სასწავლებლის პირველი რექტორი იყო სრულიად საქართველოს დღევანდელი კათოლიკოს-პატრიარქი, უწმიდესი და უნეტარესი ილია II.

შენახული შაურიანი

ეფრემ II უაღრესად თავმდაბალი პიროვნება იყო. ლესელ-
იძის ქუჩაზე უყვარდა სეირნობა, მაშინ პატრიარქს ვერც კი
ცნობდნენ.

იმ პერიოდში სიონის კიბე სხვანაირი იყო. ერთი მათხოვარი
იჯდა ხოლმე, რომელიც ძალიან უყვარდა უწმინდეს ეფრემს.
ჩაუკლიდა და ჩამოუჯდებოდა გვერდით. ესაუბრებოდა. ერთხ-
ელ გამოიარა ერთ-ერთმა სტუდენტმა, რომელმაც ვერც კი
წარმოიდგინა, რომ შეიძლებოდა მათხოვრის გვერდით მჯდო-
მი პატრიარქი ყოფილიყო და „მოწყალება გაიღო“, შაური-
ანი ჩაუღო ხელში. პატრიარქი მთელი სიცოცხლე ინახავდა
იმ შაურიანს. ამბობდა, სწორედ ეს არის, რაც ჩემი ოფლით
მოვიპოვე ჩემი სიცოცხლის განმავლობაშიო.

ერთხელ ორი რუსი მღვდელმთავარი ჩამოვიდა საქარ-
თ-ველოში. პატრიარქის ნახვა უნდოდათ. შევიდნენ ტაძარ-
ში, უწმინდესი ეფრემ II მოკრძალებით იყო ჩამომჯდარი.
უბრალო კაბა ემოსა და ჭადარა თმა სადად ჰქონდა შეკრული.
რუსი მღვდელმთავრები კი დიდებულად შემოსილები გახლდ-
ნენ. შემობრუნდნენ და დაინახეს ეფრემ II. დაუძახეს:

- Ей, послушник!

- Я не послушник, — უპასუხა ეფრემმა მშვიდად.

- Ну, кто ты, монах, что ли?

- Нет, не монах, выше бери.

- Что, иеромонах?

- Нет, еще выше.

- Архимандрит?

- Нет.

- Епископ? — გაოცება დაეტყვოთ სტუმრებს.

- Еще выше.

- Патриарх?! — აღმოხდათ და იმ წუთში მუხლი მოიყარეს უწმიდესი ეფრემ II-ის წინაშე.

* * *

უყვარდა თქმა: — ადამიანს ორი ყური იმიტომ აქვს, ერთით ისმინოს, მეორეთი — აისხლიტოსო. ყურებს შორის კი ღმერთმა ტვინი ჩაგვიდო, რომ გავარჩიოთ, რა უნდა შევუშვათ და დავიტოვოთ გონებაშიო.

ავადმყოფობის ჟამს შვიდგზის ზეთისცხება შეუსრულა უწმინდესმა და უნეტარესმა ილია II-მ. თითქოს ძალა მიეცა. ფეხზე დადგა. რამდენიმე ხანი იცოცხლა კიდევ... აღესრულა ბრწყინვალე შვიდეულში.

3. სსრკ მინისტრთა საბჭოსთან არსებული რელიგიის საქმეთა საბჭოს რწმუნებულს საქართველოს სს რესპუბლიკაში ამხ. დ.ა. შალუტაშვილს

მოხსენებითი ბარათი

თქვენი დავალებით ა.წ. 4-8 მარტს მივლინებით ვიყავი აფხაზეთის ასსრ-ში. მივლინების მიზანი იყო, შეგვესწავლა აფხაზეთის ასსრ-ს ტერიტორიაზე მდებარე ე.წ. „წმინდა ადგილები“ და ადგილობრივ საბჭოთა ორგანოებთან ერთად დაგვესახა კონკრეტული ღონისძიებანი ამ ადგილებში მორწმუნეთა მასიური ლოცვის ლიკვიდაციის შესახებ.

აფხაზეთის ასსრ-ში საბჭოს რწმუნებულ ა.ი. ლაგვილავასთან ერთად შევისწავლეთ ე.წ. „წმინდა ადგილები“ აღმოჩნდა, რომ ნაცვლად ექვსი „წმინდა ადგილისა“, როგორც თავის ანგარიშში მიუთითებს ამხ. ა.ი. ლაგვილავა, აფხაზეთში ფაქტიურად არსებობს სამი „წმინდა ადგილი“, კერძოდ, სოხუმის რაიონის სოფ. კამანსა და სოფ. თავისუფლებაში და გუდაუთის რაიონში ახალ ათონში. დანარჩენი „წმინდა ადგილები“, კერძოდ სოფ. ილორსა, ოდიშსა და პავლოვკაში ითვლებიან არა წმინდა ადგილებად, არამედ აქ არსებულ ეკლესიების დღესასწაულებად.

გადმოცემები ე.წ. „წმინდა ადგილების“ შესახებ ძირითადად ერთნაირია. ქართული მართლმადიდებლობის წარმომადგენლები ისევე გაიგებენ მათ შინაარსს, როგორც საქართველოში ქრისტიანობის შემოსვლის ისტორია გადმოგვცემს.

ზემოაღნიშნულ ადგილებში მორწმუნეთა მასიური მსვლელობა ხორციელდება წელიწადში ერთხელ. კამანში ყოველი

წლის 4 ივლისს, ახალ ათონში 23 მაისს, ხოლო სოფ. თავისუფლებაში — 6 მაისს. კამანსა და ახალ ათონში აღნიშნულ დღეებში მორწმუნეები მოდიან საბჭოთა კავშირის სხვადასხვა რაიონიდან, თითქმის ყველა კუთხიდან, ძირითადად კი — რუსები. და უკრაინელები. სოფ. თავისუფლებაში კი მიდის მხოლოდ სომეხი და ბერძენი მოსახლეობა. მაგ. ჩვენი ყოფნის დროს აქ იყო მოსული მორწმუნე უზბეკეთიდან. „წმინდა ადგილის“ არსებობა კამანში დაკავშირებულია მთის ძირიდან გამოსულ წყალთან. მას მიაწერენ განკურნების უნარს. ამიტომ 4 ივლისს მოსული მორწმუნეები ბანაობენ მასში. ყოველი მორწმუნე, რაგინდ ავადმყოფიც არ უნდა იყოს იგი, ბანაობის შემდეგ აცხადებს, რომ იგი კარგად არის. მართალია, შეიძლება გვეჩვენოს, რომ იგი ისეთივე ჩვეულებრივი წყაროა, როგორიც სხვა ადგილებში, მაგრამ ფაქტია, რომ ეს წყალი გარკვეულ ზეგავლენას ახდენს მორწმუნის ჯანმრთელობაზე. როგორც ცნობილია, მედიცინაში არსებობს ფსიქოთერაპიული მეთოდი მკურნალობისა. ავადმყოფი განეწყობა რა იმისათვის, რომ თუ აღნიშნულ წყალში იბანავენს, მორჩება, ბანაობის შემდეგ ის მართლაც კარგად გრძნობს თავს.

მიუხედავად იმისა, რომ კამანში არსებულ წყაროში არავითარი სპეციფიკური არ არის და სხვა წყალშიც ისევე შეიძლება მორჩენა, როგორც ამ მდინარეში, რომელსაც გუმისთა ეწოდება, ქრისტიანული რელიგიის მიერ ოდესღაც „წმინდა ადგილად“ წოდებული გუმისთის სათავე დღესაც მაგიურად მოქმედებს მორწმუნეებზე. მიუხედავად იმისა, რომ სოხუმიდან კამანმდე არის ერთადერთი საკმაოდ მოუწყობელი გზა, მორწმუნეები იქამდე მიდიან არა მხოლოდ ამ გზით, არამედ მთებზე გადამაველი ვიწრო საცალფეხო ბილიკებითაც კი. შედარებით იოლია მოხვედრა ახალ ათონში, სადაც მორწ-

მუნეებს შეუძლიათ მივიდნენ არა მხოლოდ სამანქანო, არამედ სარკინიგზო გზითაც, მაგრამ შედარებით კამანსთან, ამ ადგილის იზოლაცია ადვილია. საქმე იმაშია, რომ აღნიშნულ ადგილას არის ერთადერთი ვიწრო მისასვლელი გზა ავტომანქანის გზიდან და სარკინიგზო ბაქნიდან. ამიტომ ამ ვიწრო მისასვლელის ჩაკეტვა მთის ძირითადი მისასვლელის გაუქმებას გამოიწვევს, რაც ღლესასწაულის ღლეს მორწმუნეთა შეჩერების საკმაოდ ეფექტური საშუალებაა. აღნიშნული მისასვლელის ჩაკეტვა გამართლებულია იმ აზრით, რომ მთის ძირიდან გამომავალი წყარო გამოყენებულია სასმელად, ამიტომ მასში ბანაობა ნებადართული არ არის. შედარებით რთულია მორწმუნეთა შეკავება სოფ. თავისუფლებაში მდებარე „წმინდა ადგილთან“. ძველი ეკლესიის ნანგრევის ირგვლივ არის სომხური სასაფლაო. ადგილობრივი სომხობის ნაწილი ყოველი წლის 6 მაისს მიდის თავის მიცვალებულთა საფლავზე, მაგრამ რადგან 6 მაისი არის წმ. გიორგის სახელობის ღლე, აღნიშნულ ადგილას მოდის ბერძენი მოსახლეობაც.

რა ღონისძიებები იქნა დასახული ადგილობრივ საბჭოთა ორგანოებთან და აფხაზეთის ასსრ-ში საბჭოს რწმუნებულ ა.ი. ლაგვილავასთან ერთად?

საქალაქო და რაისაბჭოს აღმასკომებთან არსებული კომისიების მუშაობის შემოწმებისას აღმოჩნდა, რომ კომისიები არც სოხუმის, არც ოჩამჩირისა და არც გუდაუთის რაიონებში არ მუშაობენ. „წმინდა ადგილებთან“ დაკავშირებით ყოველგვარი საქმის კურსში არიან მხოლოდ ამ კომისიათა თავმჯდომარეები. ე.ი. აღმასკომის მდივნები. კომისიების სუსტ მუშაობაზე მიუთითებს ის ფაქტი, რომ ცნობებს რელიგიური საზოგადოებიდან იღებენ არა კომისიები, არამედ უშუალოდ იღებს რწმუნებული და იგი აძლევს ამ ცნობებს კომისიებს.

რაც შეეხება „წმინდა ადგილებთან“ დაკავშირებულ მუშაობას, მას ძირითადად ატარებს რელიგიის საქმეთა საბჭოს რწმუნებული საოლქო კომიტეტისა და ადგილობრივი მილიციის საშუალებით. სოფ. კამანში არსებული „წმინდა ადგილის“ ლიკვიდაციის მიზნით ამხ. ა.ი. ლაგვილავამ წამოაყენა წინადადება, აღნიშნულ ადგილას მოეწყოთ კალმახის მეურნეობა, რაც, ჯერ ერთი, ეკონომიკურად ნაკლებ ხარჯებს მოითხოვს და, მეორეს მხრივ, დაიკავებდა რა იქ გამომავალ წყაროს, მორწმუნეებს მექანიკურად შეუზღუდავდა იქ ბანაობის შესაძლებლობას. ეს საკითხი ოფიციალურად დაისვა, იგი თითქოსდა მიღებულ იქნა კიდევ, მაგრამ ორგანიზაციამ, რომელსაც უნდა გაეკეთებინა იგი, უარი თქვა. რაიადმასკომის წინაშე დაისვა საკითხი აღნიშნული ადგილის გამოყენების შესახებ. როგორც კომისიის თავმჯდომარემ ამხ. პაიჭაძემ და აღმასკომის თავმჯდომარის მოადგილემ ამხ. სიჭინავამ განაცხადეს, რაიადმასკომი ფიქრობს, სოფ. კამანში ააშენოს ღორების ანდა მეფრინველეობის ფერმა. ამით დაკავდება ის ფართობი, რომელსაც „წმინდა ადგილად“ სცნობენ და, ამავე ღროს, ადგილი არ ექნება მორწმუნეთა მილიციის ძალებით უკან გაბრუნებას. მორწმუნეებმა, იციან რა, რომ 4 ივლისს მათ ხელს შეუშლიან კამანში მისვლაში, მიმართეს ახალ ხერხს. მოდიან ერთი კვირით ადრე ან გვიან და სახლდებიან ადგილობრივი მოსახლეობის ბინებში. 4 ივლისს კი იქვე წყაროში ბანაობენ. იმ მიზნით, რომ ასეთ მოქმედებას არ ექნეს ადგილი, საბჭოს რწმუნებულის ინიციატივით გაფრთხილებულ იქნა სოფ. კამანში მიმაგრებული მილიციის რწმუნებული, რომ ამ პერიოდში არ დაუშვას ადგილობრივი მოსახლეობის მიერ მორწმუნეთათვის ბინების მიქირავება. ასევე აუკრძალოს მორწმუნეებს ღამის გათევა ღია ცის ქვეშ. ამასთან ერთად

სოხუმის რაიადმასკომთან არსებული რელიგიური კულტების დარგის კანონმდებლობის დაცვის ხელშეწყობი კომისიის აქტივის წევრები მილიციის თანამშრომლებთან ერთად იმორიგევენ ადგილზე, აუხსნიან მორწმუნეებს, რომ რელიგიური წესების შესრულება ღია ცის ქვეშ კანონმდებლობით ნებადართული არ არის, ამიტომ მათ არ უნდა შეასრულონ იგი კამანში, სადაც არ არის მოქმედი ეკლესია. ამგვარი მუშაობა, სანამ კამანში არსებული წყარო შემოიღობება და მიუვალი გახდება მორწმუნეებისათვის, გარკვეულად შეაფერხებს მათ მსვლელობას.

თუ კამანში არსებულ წყაროს მორწმუნეთათვის განმკურნებელი მნიშვნელობა აქვს, ამიტომ მორწმუნეები იქ მიდიან იმისათვის, რომ იბანან, რათა განიკურნონ, ანალოგიურ წყაროს ახალ ათონში არავითარ მნიშვნელობას არ ანიჭებენ. ახალი ათონის „წმინდა ადგილას“ მუშაობას ძირითადად საბჭოს რწმუნებული და ახალი ათონის სანატორიუმის დირექტორთან არსებული აქტივი აწარმოებს. ამჯერადაც ამავე აქტივთან ჩატარებულ იქნა საუბარი. გარდა იმისა, რომ მთაში ჩაკეტილი იქნება კლდეში გამოკვეთილი ეკლესიის მსგავს მღვიმესთან მისასვლელი ერთადერთი გზა, ამავე დროს დღესასწაულ დღეებში 23 მაისამდე და მის შემდეგ კვირებში ახალი ათონის სანატორიუმის ტერიტორიაზე მოეწყობა მასიური კულტურული ღონისძიებანი, რითაც მორწმუნეთა ყურადღება ერთგვარად ჩამოცილებული იქნება „წმინდა ადგილს“. ამავე დროს თვით დამსვენებლები იქნებიან მობილიზებულნი, რათა განემარტოთ მორწმუნეებს ამ „წმინდა ადგილის“ უაზრობა და ის, რომ ისინი, თავიანთი ამ ადგილას მოსვლით და ღია ცის ქვეშ რელიგიური წესების შესრულებით, არღვევენ საბჭოთა კანონმდებლობას რელიგიური კულტების დარგში.

სოფ. თავისუფლებაში მოქმედ „წმინდა ადგილზე“ სპეციფიკური მდგომარეობაა იმ მხრივ, რომ აქ მორწმუნეები მოდიან ისეთ რელიგიურ დღესასწაულზე, როგორიცაა გიორგობა. აქ არსებული სომხური სასაფლაო და ძველი ეკლესიის ნანგრევები მიჩნეულია წმინდა ადგილად. არც ადგილობრივმა სომეხმა მოსახლეობამ და არც ბერძნებმა არ იციან, თუ რატომ თვლიან მას წმინდა ადგილად. ქართული მართლმადიდებლობაც არ სცნობს ამ ადგილს წმინდად. როგორც წესი, რელიგიური დღესასწაულების დროს, კერძოდ, გიორგობას – 6 მაისს, აქ მოსახლეობა მოდის მხოლოდ იმიტომ, რომ შესწიროს ფრინველი, ხოლო ზოგჯერ პირუტყვიც. საქართველოში ქრისტიანულ რელიგიაში შემორჩენილი კერპთაყვანისმცემლობის ეს ნიშანი, რომელიც მასიურადაა მოდებული რესპუბლიკაში, განსაკუთრებით ძლიერ ვლინდება სოფ. თავისუფლებაში. აქ 6 მაისს მოჰყავთ ასობით ფრინველი. მათ კლავენ და ქეიფობენ. ამ „წმინდა ადგილას“ მსვლელობის ლიკვიდაცია მხოლოდ მაშინ იქნება შესაძლებელი, თუ მთლიანად იქნება აღებული როგორც ძველი ეკლესიის ნაშთი, ასევე აქ არსებული სომხური სასაფლაო. სასაფლაოს არსებობა აძნელებს მომსვლელ მორწმუნეთა უკან გაბრუნებას. ისინი აცხადებენ, რომ აქ მოდიან მიცვალებულთა სულის მოსახსენებლად. მიუხედავად ამ სიძნელისა, კომისიასთან არსებული აქტივისა და რწმუნებულის მეშვეობით, ცხადია, მილიციის ორგანოებთან ერთად, ხდება დღესასწაულის დღეებში მოსახლეობის გაფრთხილება, რათა მათ თავის მხრივ ზემოქმედება მოახდინონ მორწმუნეებზე. მხოლოდ ამ გზით შეიძლება თავისუფლებაში მორწმუნეთა მასიური მსვლელობის შეჩერება.

გარდა ე.წ. „წმინდა ადგილებთან“ დაკავშირებული საკითხებისა, ამხ. ვანილაშთან გავარკვეით ზოგიერთი

საკითხი. კერძოდ, ილორის ეკლესიიდან შემოსულ საჩივრებზე ლაგვილავას მიერ ჩვენთვის პასუხის გაუცემლობის შესახებ. ადგილზე მისვლით ვნახეთ, რომ ილორის ეკლესიის აღმასრულებელი ორგანოს ყოფილმა თავმჯდომარემ თომა ბოკუჩავამ არ გადაუხადა რა ეკლესიას მისგან მითვისებული 7000 მანეთი, სასამართლოს აღმასრულებლის მიერ აღწერილ იქნა ბოკუჩავას ქონება და გადატანილია ეკლესიაში. რადგან მომჩივნები, რომლებიც ცდილობენ, როგორმე გათავისუფლებულ იქნას რწმუნებული ლაგვილავა თანამდებობიდან, მრავალ ცილისმწამებელ ამბავს თხზავენ თითქოსდა ლაგვილავას და ბოკუჩავას კავშირის შესახებ; ლაგვილავამ ეს საქმეები გადასცა პროკურატურის ორგანოებს გამოძიებისათვის. გამოძიებისა და სასამართლოს მიერ მიღებულ შედეგებს გავაცნობს თვითონ ლაგვილავა.

რაც შეეხება ილორის ეკლესიაში შემოსულ პირუტყვსა და ფრინველს, იმ მიზნით, რომ იგი ეკლესიის შემოსავალში შესულიყო, რწმუნებულის ინიციატივით დამზადების კანტორიდან ეკლესიაზე მიმაგრებულ იქნა სპეციალური თანამშრომელი, რომელიც ეკლესიის აღმასრულებელი ორგანოსაგან იბარებს შეწირულ პირუტყვს, ხოლო თანხას პირდაპირ რიცხავენ სახელმწიფო ბანკში ეკლესიის ანგარიშზე. მიუხედავად ლაგვილავას მიერ გატარებული ამ ღონისძიებებისა, არც მღვდელი დ. ფიფია და არც აღმასრულებელი ორგანოსა და სარევიზიო კომისიის შემადგენლობა არ იღებს ხელს განზრახვაზე, მითვისონ ეკლესიისათვის შეწირული პირუტყვი. პირიქით, ისინი მოითხოვენ კიდევაც მას. თვით ჩვენი იქ ყოფნის პერიოდში მღვდელმა დ. ფიფიამ თხოვნით მიმართა ლაგვილავას, დაერთო მისთვის ნება, როგორც გამონაკლისი, თვეში ერთხელ წაეყვანა სახლში ერთი ცხვარი და ერთი ქათამი. ამ

თხოვნაზე ლაგვილავამ კატეგორიული უარი განუცხადა.

ვფიქრობთ, ამ საკითხში ლაგვილავას პოზიცია სავსებით სწორია.

დასასრულ, უნდა აღვნიშნოთ, რომ როგორც განაცხადა ლაგვილავამ „წმინდა ადგილებთან“ მორწმუნეთა მისვლაში მას საკმაოდ ეხმარება საოლქო კომიტეტი, რაც დაადასტურა მინისტრთა საბჭოს თავმჯდომარის მოადგილემ ამხ. ზვარწყიაშვილმა. თუმცა საბჭოს 1972 წლის 17 ოქტომბრის № 203 წერილს პასუხს გაუგზავნის ინფორმაციასთან ერთად.

სერგო ეარდოსანიძე

პატრიარქი ეფრემ II

.

პატრიარქი დავით V

დიზაინერი

თეა ინწკირველი

კომპიუტერული უზრუნველყოფა

გოგა დემეტრაშვილი, დათო კუტუბიძე

ტექ. რედაქტორი

ნინო ნიკოლაიშვილი

დაბეჭდილია თურქეთში, ტიპოგრაფიაში

BİLTUR BASIM YAYIN VE HİZMET A.Ş.

